

7828

వేదాంత గ్రంథములు.

	రూ. 1-కి	రు. అ.
అద్వైతసంగ్రహము, తెనుగుపదనము	...	0 2
అత్తబోధము, సాంద్రటిక	...	0 6
అనంపలహరి, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	0 6
అపరోక్షానుభూతి	...	0 6
అద్వైతసంచరత్నములు	...	0 3
అద్వైతోపదేశసంచరత్నములు	...	0 3
అత్తవిద్యారంగానము	...	0 6
అత్తానాథ వివేకము	...	0 6
అత్తభూష, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	0 2
అద్వైతానుభూతి	...	0 2
అద్వైతచేదాంతకల్యాణము, సవ్యాఖ్యానము	...	1 8
అష్టైక్యరశతోపనిర్మలు, మూలము	...	అచ్చు
ఉత్తరగీతా, సుటిక, చిన్ననైకా	...	1 0
ఉపదేశసాహస్రీ, ఆంధ్ర తాత్పర్యము	...	3 0
కామకలాపివాసము	...	2 8
శ్రీవిద్యార్యకృత జీవన్ముక్తిప్రకాశిక, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	3 0
నైమగ్నార్తసిద్ధి, సురేశ్వరాచార్యకృతము, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యము	...	5 0
తెనుగుపదనము	...	0 3
అచ్చసూక్తములు, మూలము	...	0 4
తెనుగుపదనము	...	అచ్చు
శంకరభాష్యము (సంస్కృతము)	...	10 0
భక్తివలనము	...	0 1
భగవద్గీతాసారసంక్షిప్తనలు	...	0 2
భగవద్గీతలు, మూలముమాత్రము	...	0 10
ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	2 0
అనిదిసెంటుగారి ఇంగ్లీషుకర్తవ్యము	...	0 12
శ్రీరామచంద్ర సరస్వతీకృత ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యవివరణసహితం	...	0

క్ర. 1-3 యు. అ.

చంపీకరణము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	0	8
శివకంఠమాలిక, సటిక	...	0	4
సారవపురూపవసంవాదము, బద్ధము	...	0	3
మహావాక్యచర్చణము, ఆంధ్ర తాత్పర్యము	...	1	8
మహావాక్యచర్చణ	...	2	8
వాసుదేవమననము, తెనుగువచనము	...	1	8
వ్యవహారపంచకము, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	0	2
విచారచంద్రితము	...	0	10
నేదాంకస్తోత్ర పంచకము	...	0	6
సదాముక్తిసూక్ష్మార్థము, సాంధ్ర తాత్పర్యము, చిన్ననై	...	0	10
సవత్సుకాతీయము, సటిక	...	0	8
శంకరవిజయము, సన్యాఖ్యానము	...	2	8
శివగీతా, సాంధ్ర తాత్పర్యము, చిన్ననై	...	1	0
వివేకమాదామణి, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	1	8
రామగీతా	...	0	8
సౌందర్యలహరి, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యము	...	0	8
హతయోగ ప్రసీధిక	...	అచ్చు	
కాంఠివిలాసము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	0	6
శుకాష్టకము	...	0	2

❖ వై ద్య గ్రంథ ము లు ❖

అమపానమంజరి	...	0	12
అజీర్ణమంజరి	...	0	4
చరకసంహిత, సూత్రస్థానము	I ...	6	0
,, కారీర, ఇంద్రియ, నిదాన, విమానస్థానములు	II ...	5	0
,, చికిత్సాస్థానము	III ...	8	0
,, సిద్ధి-కల్పస్థానములు	IV ...	3	8
వైద్యశకస్తోత్ర	...	0	6
రాజమార్తాండము, ఆంధ్ర తాత్పర్యము	...	0	10
అయుర్వేదసారసంగ్రహవిధి	...	3	0

Donated in memory of

Late Prof. J. C. Kameshwara Rao

క్రమ 1-1 రూ. అ.

అక్షాంశ హృదయము, సూత్రస్థానము	...	అచ్చు	
డిటా చికిత్సాకల్పస్థానములు	...	5	0
డిటా కారీరనిదానస్థానములు	...	3	8
డిటా ఉత్తరస్థానము	...	6	0
కాలక్షాసము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	0	4
రావణగుహారతంత్రము	...	0	6
గదనిగ్రహము	...	2	8
భృతతరంగము	...	1	4
చికిత్సాసారము	...	2	8
కాడిక్షాసము	...	0	4
అనవరాతీయము	...	*	
భేషజకల్పము, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	0	8
జేహతత్త్వనిర్ణయము, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	0	4
మహాచికము (Small-pox)	...	0	4
వశోమియోబతి గృహవైద్యం	...	1	0
లోలంబరాతీయము, వైద్యద్యతీపనము, ఆంధ్ర తా	...	0	12
వస్తుగుణమహోదధి, తెనుగువిచనము	...	6	0
వృక్షాయుర్వేదము	...	0	6
కార్ణధరసంహిత, క్రొత్తకూర్పు	...	5	0
కార్ణధరకృత్రికతి	...	0	8
మిత్రుకకారీరము	...	2	8
వృద్ధసనిభంబువు, అభిధానరత్నమాల	...	0	12
వశాజేవకువైద్యకాస్త్రము, తాత్పర్యము	...	0	6
వర్మోదధిగుణకల్పము	...	2	8
సూతికాచికిత్స, డా పరమపునాయము	...	1	4
జేరియవైద్యవిజ్ఞానము	...	1	0

వావిళ్ల రామస్వామికౌస్తులు అండ్ సన్స్,

292, ఎన్.జి.రోడ్, చెన్నై.

శ్రీ రమ్య
శ్రీమతే మహాప్రభునా నమః
చిత్తం :

శ్రీరుద్ర ధ్యానము

సమకము చమకము అనుబంధం రెండు ప్రశ్నములు.

ప్రకాశం
చర్మ, నాటి, సూర్యులకు గురి సూర్య గణా
శ్రీరుద్ర ధ్యానోపదేశ వివరణ సహితము.

శ్రీమద్రామణ్య శాస్త్రి
9. 12. 34

చిత్తం పు:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

1937.

All Rights Reserved.

Printed by
V. VENKATESWARA SASTRULU
of V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
at the 'Vavilla' Press,
Madras.—1937.

ఉ పో ధ్వా త ము.

—→←—

యస్య నిశ్చయసికం వేదా యో వేదేభ్యోఽథలం జగత్,
 నిర్జమే తమహం వశే తద్భారతీర్థమహేష్వరమ్.

—

రుద్రాధ్యాయ ప్రాక్తా రుద్రానీశ్వరభూతిరూపధర్మా,
 నమతాం దురితం హృత్వా భద్రం దిశతో భజే హ్యవయే
 రుద్రాధ్యాయ ప్రాక్తుల రుద్రుల నీశ్వరభూతిరూపుల బ్రహ్మ
 ద్భద్రప్రదుల నహోచ్చయదిద్రావణుల హృదబ్జవీధి భజింతున్.

—

“అథహౌసం బ్రహ్మచారిణః షోడశః కింజవ్యేనైవామృతత్వ మశ్నుతే” బ్రహ్మచారులు యాజ్ఞవల్క్యునడిగిరి, ఏమంత్రముచే (మనుష్యుడు) మోక్షముపొందును. అని “సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యుః శతరుద్రీయేదేవ” ఆయాజ్ఞవల్క్యుడు పలికెను. శతరుద్రీయముచేతనని ఇట్లు శ్రీజాబాలోధనిపత్తుద్ధోషించుచున్నది. “శతం రుద్రా దేవతా యస్య” నూలుగురు అనగా పెక్కుండురుద్రులు దేనికి దేవతలో అట్టిది యనువ్యుత్పత్తిచే శతరుద్రీయ మని తైత్తిరీయసంహిత చతుర్థకాండ పంచమ ప్రశ్నాత్మకమగు రుద్రాధ్యాయము చెప్పబడును. “స్తేయం కృత్వా గురుదారాంశ్చ గత్వా మద్యంపీత్వా బ్రహ్మహత్యాంచ కృత్వా భస్మచ్ఛక్నో భస్మశయ్యాశయానో రుద్రాధ్యాయా ముచ్యతే సర్వపాపైః” బ్రహ్మణసువర్ణము దొంగిలియు గురు

భార్యను జొందియు సురద్రావియు బ్రహ్మహత్య గావించియు,
భస్మచ్ఛన్నుండై భస్మశయ్యం బకుండినవాడై రుద్రము నధ్య-
యించుచుండునేని సర్వపాపములచే విముక్తుడగును. అని
శాతాతపులు “సువర్ణస్తేనో రుద్రాధ్యాయీముచ్యతే” బ్రాహ్మణ-
సువర్ణము దొంగిలినవాడగు రుద్రమునధ్యయించినచో తత్త్వప-
రిముక్తుడగును. మఱియు, “రహసికృతానాం మహాపాతకానా-
మపి శతరుద్రీయం ప్రాయశ్చిత్తమ్” రహస్యమునఁ గావించిన
మహాపాతకములకు శతరుద్రీయము ప్రాయశ్చిత్తము అని
శంఖులు. ఇచట సువర్ణస్తేయము ఇతరమహాపాతకోపలక్షణము.
“ఏకాదశగుణాన్వాపి రుద్రానావృత్య ధర్మవిత్, మహాపాపైరపి
స్ఫుటో ముచ్యతే నాత్ర సంశయః” మహాపాపములు పొందిన
వాడైనను, రుద్రమును పఠనొకండు మాటులు పఠించినచో
ఆపాపములచే విముక్తుడగును. అని యత్ర్యంగిరసులు.
“యశ్చ రుద్రా జపేన్నిత్యం ధ్యాయమానో మహేశ్వరమ్,
యశ్చ సాగరవర్షంతాం సశైలవనకాననామ్, సర్వాన్నాదిగుణో-
పేతాం సువృక్షజలశోభితామ్, దద్యాత్కాశ్చినసంయుక్తాం
భూమిం చౌషధిసంగుతామ్, తస్మాదవ్యధికం తస్య సకృదుద్ర-
జపాద్భవేత్, మమభావం సముత్సృజ్యయస్తు రుద్రాజపేత్సదా,
సతేనై నచదేహేన రుద్రస్సంజాయతే ధ్రువమ్” ఒకడు నిత్యము
మహేశ్వరు ధ్యానించుచు రుద్రముల జపించుచుండును. మఱి
యొకడు పర్వతారణ్యములతోఁ గూడినదియు, సమస్తములయిన
అన్నములు మొదలగు గుణములతోఁగూడినదియు, మంచివృక్ష-
ములతోను జలముతోను ఒప్పుచున్నదియు, సమస్తౌషధులతోఁ
గూడినదియునగు సకల భూమండలమును కాంచనయుక్తముగా

దానముచేయును. ఆరుద్రపాతముచేయువాఁడు, ఒకమాటు
రుద్రపాతముచే, సకల భూమండలము దానము చేయువాని
కన్నను అధికపుణ్యముఁ బొందును. మమకారము వదలి యొక్క
దెల్లప్పుడు రుద్రములు పఠించుచుండినో ఆతఁడు ఆదేహము
తోనే రుద్రత్వము నొందును. అని వాఁయుపురాణము.

ఈశ్రుతస్త్వతవచనముల పర్యాలోచనముచే రుద్ర
పాతము మోక్షసాధనమనియు, సకల పాపవిनाశకరంబనియుఁ
దెలియుచున్నది. పాపవిनाశకరంబగుటచే ననే చిత్తశుద్ధికి
గారణమయి జ్ఞానసాధనం బగుటచేసి మోక్షమునకు సాధనమని
చెప్పబడినది. కర్మకాండమునం బలితమగుటవలన కర్మాంగము
నగుచున్నది. జ్ఞానసాధనమగుటచే నిది బ్రహ్మవిద్యారూప
మగు సుపనిషత్సంక్రమణియని తలంపవలెను. మఱియును,
ఇందలిసంక్రమణియఁ జెప్పబడిన పుష్కల్యప్రయోగాదులం
జూడ నియ్యది సకలకామితప్రదంబనియుఁ దెలియఁగలదు. అట్టి
యొక నమఃసంధానభేదమగును. ఎట్లనగా; శత్రునాశముగోరు
వాఁడు ఇందలి శత్రువాచకశబ్దముల స్వశత్రువముగా గ్రహిం
చును. ముముక్షువునగువాఁడు అరిష్టద్యుల్లాది పరముగా నను
సంధింపవలెను.

ఇట్లు సకలవిధపురుషులకు నావశ్యకమయిన యియున్య
త్తమవేదభాగము, అర్థము దెలియక పఠించుటచే యథోక్తఫల
ప్రదము కాఁజాలదను నభిప్రాయంబున, నాంధ్రబ్రాహ్మణలో
కోపయోగార్థ మీయాంధ్రవ్యాఖ్యాన ముద్యమింపబడెను.
ఇందు నమఃమునకు శ్రీమత్సాయన మాధవాచార్యప్రణీతమగు
వేదార్థప్రకాశాఖ్యభాష్యమును శ్రీభట్టభాస్కరవిరచితమగు

భాష్యమును రెంటిని అనుసరించి త త్తదభిప్రాయము వేటువేటు
 దెలియునట్లు వ్రాయబడియె. అందు ప్రతిమంత్రమునకును
 మొదట వ్రాయబడిన టీక శ్రీసాయనభాష్యానుసారిణియనియు,
 వెనుక “భ” అనుగుర్తుతో వ్రాయబడినది భాస్కరీయభాష్యాను
 సారిణియనియు నెఱుంగవలెను. చమకమునకు రుద్రముతో సహ
 పాఠము విహితమగుటంజేసి, అదియును దెనుఁగున వ్యాఖ్యాత
 మయ్యెను. తద్వ్యాఖ్యానము సాయనమాధవీయభాష్య
 మాత్రానుసారియని గ్రహించునది. ఈప్రయత్నం బపేక్షులగు
 వారి కభ్యర్థితము నొనగూర్చి యానందము ఘటించుఁ గాక!

శ్రీ

శ్రీ గణేశ కారదా గురుభ్యో నమః.

శ్రీరుద్రాధ్యాయము, నమకము

ఆంధ్రవ్యాఖ్యానసహితము.

సృష్టిస్థితిలయా యస్య లీలా ఇవ మహేశితః,
తం వందే సచ్చిదానందం సర్వాశుభనిష్పత్తయే.
సర్వాత్మతైత్వికమతిః నిర్వాపితనిఖిలభక్త నికరాజ్ఞానుః
గుర్వోఘవంద్యమానుః సర్వాకారుభజింతు శంకరుభక్తిన్.

న మ స్తే రు ద్ర మ్ న్య వ ఉ తో త ఇ ష వే న మః,
న మ స్తే అ స్తు ధ న్వ నే బా హు భ్యా మ్ త తే
న మః.

నమః - తే - రుద్ర - మన్యవే - ఉతో - తే - ఇషవే -
నమః - నమః - తే - అస్తు - ధన్వనే - బాహుభ్యామ్ -
ఉత - తే - నమః.

౧

రుద్ర = ఓరుద్రుడా! తే = నీయొక్క, మన్యవే = శ్రోధము
కొఱకు, నమః = నమస్కారము. అస్తు (ఇది యుక్తరవాక్యమునుండి లేబడి
నది) = అగుగాక. నీ శ్రోధము మాయందు లభింపక మాశత్రువులయందే

ప్రవర్తింపవలెననుట. ఉతో = మఱియు, లే = నీయొక్క, ఇషవే = బాణము
కొఱకు, నమః (అస్తు) = నమస్కారము అగుఁగాక, నీబాణము మమ్ము
బాధింపకుండవలెననుట. లే = నీయొక్క, ధన్వనే = ధనుస్సుకొఱకు, నమః =
నమస్కారము, అస్తు = అగుఁగాక, నీధనుస్సు మామీద బాణములు
ప్రయోగింపకుండుఁగాక యని భావము. ఉత = మఱియు, లే = నీయొక్క,
బాహుభ్యాం = రెండుచేతులకొఱకు, రుద్రుడు వెక్కు బాహువులు
గలవాడగుటవలన ద్వివచనము ధనుర్బాణాపేక్షము, ఒక్కొక్క బాణ
ప్రయోగమునందును రెండుచేతులే యుపయోగింపబడును కావున నట్లు
చెప్పబడినది, నమః = నమస్కారము అగుఁగాక, వానిపరాక్రమము మామీదఁ
బ్రవర్తింపకుండుఁగాక యనుట.

ఓరుద్రా! నీక్రోధమునకును, నీబాణమునకును, నీధనుస్సు
నకును, నీబాహువులకును నమస్కారము చేసెదను. వీనిని
మాయందుఁ బ్రయోగింపవలదు; మా శత్రువులయందే ప్రయో
గింపుము.

“రోదయతి సర్వమస్తకాలే ఇతి రుద్రః” ప్రలయకాలమునందు సమస్త
మును ఏడ్పించువాడు, (సర్వమును నశింపజేయువాడు ననుట,) అను
వ్యుత్పత్తిచే రుద్రశబ్దము జగత్సంహారకారకునియందు వర్తించుచున్నది.
పౌరాణికాదు లిందుకు బలువిధములుగా నర్థము వర్ణించెదరు. “రుతౌ ద్రవతి
ద్రావయతీతివా,” రుతి యనఁగా నాదము దానియంతమునందు ద్రవించుచున్నాఁ
డనిగాని ద్రవంపజేయుచున్నాడనిగాని రుద్రుడనబడుచున్నాడు.
“రుత్యా ధర్తానపలోకయతి ప్రావయతీతివా,” రుతి చేత అనఁగా వేదరూపముగు
శబ్దముచే ధర్తములను జూపువాడు లేక పొందించువాడు, ఈవ్యుత్పత్తికే
శబ్దముచే వాచ్యుడుగనర్థముఁ బొందించువాడని యర్థాంతరము. లేక, ప్రణవ
రూపశబ్దముచే దనస్వరూపమును పొందించువాడు. “రోదాయమాశోద్రవతి

ప్రవిశతి మర్త్యైక్,' ధ్వనిచేయుచు మనుష్యులను తొచ్చువాడు, జీవరూపముచే బ్రాణులంబ్రవేశించినవాడనుట 'రుక్' అనగా లేజును, అదిగలవాడు రుద్రుడు, సర్వస్వస్యము. మతయును, 'రుత్' అనగా అడ్డగించునదిగాని బంధించునదిగాని మోహింపజేయునదిగాని యగుశక్తి, అదిగలవాడు, లేక, 'తాం భక్తేభ్యో ద్రావయతి,' ఆశక్తిని భక్తులయొద్దనుండి పాఠదోలువాడు 'రుత్' అనగా సంసారదుఃఖము, దాని పోగొట్టువాడు రుద్రుడు, "రుతిం రాలి," శబ్దమునిచ్చువాడు, కావున ప్రాణరూపుడు రుద్రుడని కొందఱు, "రుతిం వేదరూపశబ్దం బ్రహ్మణే కల్పాదౌ రాలి," వేదరూపమయిన శబ్దమును కల్పాదియందు బ్రహ్మ కొనంగిచ్చువాడు. ఇట్లు ఆచార్యులు తమతమ సమయమున కనుగుణముగా రుద్రశబ్దమునకు పుష్పత్తి పద్ధించుచున్నారు.

ఇందు, సర్వవృక్షనములగును మూలము శ్రోధము కావున మొదలు దాని నమస్కారము చెప్పబడినది, అటుపిమ్మట సాక్షాద్బాధకమగుటచే బాణముయొక్క నమస్కార ముపదేశింపబడెను, బాణము బాధించుటకు ద్వారము కావున అటుపిమ్మట ధనుస్సుయొక్క నమస్కారము పచింపబడెను, అటుపిమ్మట ఆధనుర్బాణముల రెండింటి వ్యాపారములకును ఆధారములయిన రెండుచేతుల నమస్కారము వర్ణితమయ్యెను. ఇట్లు ఈమంత్రముచే జగదుప సంహారప్రవృత్తమయిన దేవుని ఘోరరూపము ప్రసాదింపజేయబడుచున్నది.

ఇది మొదలు అయిదుమంత్రములు ప్రత్యక్షకృతములు, అనగా రుద్ర సంబోధనము గలవి యనుట. దీనికి ఋషి కశ్యపుడు, ఛందస్సు అనుష్టుప్, దేవత రుద్రుడు. ఇంకఁ బురశ్చరణాదులు. ఒకప్రాణావత్య కృచ్ఛము గావించి, యథోక్తదినములు ఈమంత్రము నిరంతరము పఠనోకండువేలమార్లు జపింపవలెను. అటుపిమ్మట ఈమంత్రముచేతనే ప్రదక్షిణామః నమస్కారమును గావించవలెను. అంకఁ బురశ్చరణమగుచున్నది. పిమ్మట దక్షిణామూర్తినిన్నిది

యందు పదునొకండువేలమార్లు జపించినయెడ నమస్తపావమును నశించును. ఆటుపిమ్మట లక్షమార్లు జపించుటవలన ఏనుజస్తమలయందుఁ జేసిన పాపము నశించును. ఆదక్షిణామూర్తిసన్నిధానమునందే అగ్నిని బ్రతిష్ఠించి నేతితోఁ బాయసము పండి స్వార్థాగ్నియందు హోమముచేసినయెడ దేవుని సాక్షాత్కారమవును. అచ్చటనే నాలుగుప్రక్కలను మూరెడు వైశాల్యము గల యగ్నికుండముగావించి తనయగ్నియందు కపిలగోఘృతముచే లక్షహోమము గావింపవలెను. గాణపత్యము లభించును.

క్షత్రియుఁడు పురశ్చరణసిద్ధుడైన బ్రాహ్మణునిచే లింగమునందుఁ జూజ చేయింపవలెను. దానివిధము చెప్పబడుచున్నది. లింగమునకు దక్షిణాశార్వమున అగ్నికుండము నేర్పఱచి మధనాగ్నిం బ్రతిష్ఠించి, ఆజ్యముచే దూర్వలచే కడిగినతండులముచే జమ్మిసమిధలచే ఒక్కొకటిచేతను ఎనిమిదివేల మార్లు వేల్వవలయును. పిమ్మట దేవునియెదుట ఎనిమిదివేలజపము చేయవలయును. దేవాలయముచుట్టును ఎనిమిదివేలావృత్తులు ప్రదక్షిణము చేయవలయును. ఇట్లుగావించినయెడ భగవంతుఁడు మిక్కిలి ప్రసన్నుడగును.

ధ్యానము.

ఆకర్ణకృష్టే ధనుషి జ్వలన్తీం దేవీమిఘం భాస్వతి సందధానమ్,

ధ్యాయేన్త హేళం మహానీయవేషం దేవ్యాయుతం యోధతనుంయువానమ్.

ప్రకాశించుచున్నదియు చెవివఱకు లాగఁబడినదియు నగు ధనుస్సు నందు మహాప్రభావముగల జ్వలించుచున్న బాణమును సంధించుచున్న వాఁడును యోధనముగలవాఁడును వీరునిరూపముగలవాఁడును ఉత్తమమయిన ఆలంకారముగలవాఁడును దేవితోఁ గూడినవాఁడును నగు మహేశ్వరుని ధ్యానింపవలెను. అని దీనియర్థము.

యా త ఇ ఘ్న శ్చి వ త మా శ్చి వం బ భూ వ తే ధ నుః,

శ్చి వా శ ర వ్యా యా త వ త యా నో రు ద్ర మృ డ య.

యా - తే - ఇహః - శివతమా - శివమ్ - బభూవ - తే - ధనుః -

శివా - శరవ్యా - యా - తవ - తయా - నః - రుద్ర - మృడయ. ౨

పూర్వమంత్రమునందు భయంకరములయిన క్రోధబాణధనుర్భావుల వలని భయము నివారితమగుటకై తన్నమస్కారము చెప్పబడినది. ఇప్పుడు, సుఖముగలిగించుటకై శాంతములయిన బాణాదుల ప్రార్థనము చెప్పబడుచున్నది.

రుద్ర = రుద్రుడా ! తే = నీయొక్క, ఇహః = బాణము, యా = ఏది, శివతమా = మిక్కిలి శాంతమయినదో; భక్తులకు సుఖముగలిగించునది యగుటచే శాంతమని చెప్పబడుచున్నదోయనుట. తే = నీయొక్క, ధనుః = విల్లు, యత్ (అధ్యాహృతము) = ఏది, శివం = శాంతము, బభూవ = అగుచున్నదో, తే = నీయొక్క, శరవ్యా = అమృలపాది, యా = ఏది, శివా = శాంతమగుచున్నదో, తయా = ఆశాంతమయిన బాణముచేతను, తేన (అధ్యాహృతము) = ఆశాంతమైన ధనుస్సుచేతను, తయా (అధ్యాహృతము) = ఆశాంతమయిన అమృలపాదిచేతను, నః = మమ్ము, మృడయ = సుఖంపఁజేయుము.

రుద్రా! భక్తులకు సుఖముగలిగించునట్టి శాంతమయిన నీ బాణమేదిగలదో, అట్టిబాణములఁ బ్రయోగించుటకు సాధనమగు శాంతమయిన నీధనుస్సు ఏదిగలదో, అట్టిబాణములుంచుటకు స్థానమగు శాంతమయిన నీయమృలపాది యేదిగలదో, ఆశాంతములయిన బాణధనుస్తూణీరముల మూఁడింటిచే మాకు సుఖము గలిగింపుము.

ఈమంత్రమునకు ఋషి యాత్రేయుఁడు, దేవత శంభువు, ఛందస్సు ఆనుష్టుప్. ఈమంత్రమును పండ్రెండుదినములు చదువు భుజించుచు నిరంతరము జపించినయెడఁ జురశ్చరణసిద్ధుఁ దగును. అటుపిమ్మట, అన్నము

గోరినవాడు, తిలశండుల యావకామలకముల కల్కముచే నదునొకండు వేలాహుతులు వేల్వవలయును, అన్నవంతుడగును. దుర్భిక్షము గలుగు నపుడు, దానిఁ దొలఁగించుటకై రాజు పురశ్చరణసిద్ధుఁ డగు బ్రాహ్మణునిచే తిలగుడమిళమయిన చరువుచే తనయన్నియందు లక్షహోమము చేయింప వలెను. అంత రాజ్యమునందు సుఖ మగును.

ధ్యానము.

ధ్యాయేద్దేవం సుస్థితం శృద్ధనశ్చం దేవ్యాసార్థం తేజసాదీప్యమానం, ఇష్టి
ష్వాసాలంకృతాభ్యాం కరాభ్యాం శూరాకారం స్తూయమానం సురాద్యైః.

చిఱునగవుగలవాఁడును దేవితోఁగూడ రథముమీఁద నున్నవాఁడును తేజస్సుచేఁ బ్రకాశించుచున్నవాఁడును బాణముచేతను ధనుస్సుచేతను ఆలంకృతములయిన హస్తములచే నొప్పినవాఁడును శూరునిరూపముగలవాఁడును దేవతలు మొదలగువారిచే స్తుతింపబడుచున్నవాఁడు నగు దేవుని ధ్యానింప వలయును. అని యర్థము.

యా తే¹ రు ద్ర శి² వా త నూ ర ఘో³ రా⁴ పా ప కా శి నీ,
త యా న స్త ను వా శ స్త మ యా గి రి శ స్తా భి
చా క శీ హి.

యా - తే - రుద్ర - శివా - తనూః - అఘోరా - అపాప
కాశినీ - తయా - నః - తనువా - శస్తమయా - గిరిశస్త -
అభి - చాకశీహి.

3

రుద్ర = రుద్రుఁడా! తే = నీయొక్క, యా = ఏ, తనూః
భూపము, శివా = అనుగ్రహమునేయునదియు, అఘోరా = హింసించునది

కానిదియు, అపాపకాశీని = హింసారూపమయిన అనిష్టమును బ్రకాశింపఁ జేయనిదియు, హింససేయు నాయుధములు ధరింపకుండుటవలనఁ జూపరులకు హింసాభయము తోఁపఁజేయనిదియనుట, లేక, మిక్కిలి శాంతమగుటచేఁ జూపరులకు అభయముతోఁపించునది కావున హింసాభయము బోఁగొట్టునది యనుట, భవతి (అధ్యాహృతము) = అగుచున్నదో, గిరిశస్త్ర = పర్వతము నందుండి సుఖముసేయువాఁడా! కైలాసపర్వతమునందుండి నిత్యము ప్రాణులకు సుఖముసేయువాఁడా యనుట, రుద్రసంబోధనము, శస్త్రమయా = మిక్కిలి సుఖమునుగలిగించునట్టి, లేక, పరమానంద రూపమయినట్టి, తయా=అ, తనువా = రూపముచేత, నః = మమ్ముఁగూర్చి, అభిఛాకశీహి = మిక్కిలి ప్రకాశింపుము, అట్టి నీరూపమును గనఁబఱచి మమ్ము సుఖులంజేయు మనుట, లేక, చూడుమని యర్థము. మమ్ము అనుగ్రహదృష్టిఁ జూడుమని భావము.

గిరిశస్త్ర—గిరి యనఁగా మేఘము, అందుండి పర్జన్యరూపముచేఁ బ్రాణులకు సుఖము గలిగించువాఁడా! లేక, గిరి = చాక్కునందు, అనఁగా వేదమునందు, అర్థరూపముననుండి సుఖముసేయువాఁడా! లేక ప్రణవమునందు ధ్యేయరూపమున నున్నవాడవై నిరతిశయబ్రహ్మనందరూపమయిన సుఖమును గలిగించువాఁడా! లేక, తప్రత్యయము మత్స్వరీయము, కైలాసపర్వతమునందు సుఖముగలవాఁడా, కైలాసపర్వతమునందు సుఖముతో నుండువాఁడా యనుట. ఇట్లు నానావిధవృత్తులు వర్ణించెదరు.

కైలాసపర్వతమునం దావిర్భూతుడవై నిత్యము ప్రాణులకు సుఖముగలిగించుచుండు రుద్రుఁడా! భక్తులకు అనుగ్రహముచేయునదియు, హింసింపనిదియు, ఆయుధములు ధరింపక మిక్కిలి శాంతమగుటచే భక్తులకు భయము పోఁగొట్టి యభయ మొసంగునదియు నగు నీరూపము ఏదిగలదో, అట్టి నిరతిశయ

సుఖస్వరూపమయిన నీరూపమును మాకు సాక్షాత్కరింపజేసి
యనుగ్రహము సేయుము.

దురుద్రునకు ఘోరము శివము అని రెండు రూపములు. హింసించునది
ఘోరము, అనుగ్రహించునది శివము, అందు ప్రసాదనార్థమై ప్రథమ
మంత్రమునందు ఘోరరూపమునకు నమస్కారము చెప్పబడినది. శివము
అనుభవములతోఁ గూడినది యాయుధములు ధరింపనిది యని రెండువిధములు
ద్వితీయమంత్రమున సాయుధము ప్రతిపాదించబడినది, రెండవది యామంత్ర
ముచేఁ బ్రతిపాదించబడుచున్నది.

ఈమంత్రమునకు ఋషి కాశ్యపుఁడు, దేవత శంభువు, ఛందస్సు
బృహతి. ఇతఁ డీని పురశ్చరణాదులు. హవిస్సు భుజించుచు మూఁడురాత్రులు
నిరంతరము జపించినచోఁ బురశ్చరణమగును. పిమ్మట ఈమంత్రముచే గోళాంతి
చేయునది. ఎట్లనగా, ఆవులకొట్టమునడుమ నాలుగు ప్రక్కలను హస్త
ప్రమాణముగల యగ్నికుండము గావించి మథితాగ్నిం బ్రతిష్ఠించి, యందు
దధిమధుస్థుతములచేఁ దడుపఁబడిన వైకంకతాపామార్గముల (ములువెలమ
యుత్తరేనుల) సమిధలు పదివేలు వేల్పునది. మఱియుక గోళాంతి ప్రకార
మును గలదు. పవిత్రమగుఘటము నుగంధాధివాసితము గావించి యందభి
మంత్రిత మగుజలము నింపి, బ్రాహ్మణులచే లక్షమాఱు లేతన్తంత్రజపము
చేయించి యాజలముచే గోవులం బ్రోక్షించునది గోళాంతి యగును.

ధ్యానము.

స్త్రీరాననం చన్ద్రకలావతంసం గన్ధాధరం శైలసుతాసహాయమ్,

త్రిలోచనం భస్మభుజక్లభూషణం ధ్యాయేత్పశూనాంపతిమిశితారమ్.

చిలునగవుతోఁగూడిన మోముగలవాఁడును చంద్రకల శిరోఘా
షణముగాఁ గలవాఁడును గంగను ధరించినవాఁడును పార్వతితోఁగూడిన

వాఁడును మూఁడుకన్నులు గలవాఁడును విభూతియు సర్వములును ఆధరణము
గాఁగలవాఁడును పశువులకుఁ బతియు నగు నీశ్వరుని ధ్యానింపవలెను.
అనియర్థము. 3

యా మి ఘం గి రి శ స్త హ స్తే బి భ ర్ష్య స్త వే,
శి వాం గి రి త్ర తాం కు రు మా హి గ్ం సీః పురు
షం జ గ త్.

యామ్ - ఇఘమ్ - గిరిశస్త - హస్తే - బిభర్షి - అస్తవే -
శివామ్ - గిరిత్ర - తామ్ - కురు - మా - హింసీః - పురు
షమ్ - జగత్.

౪

గిరిశస్త = కైలాసగిరియందుండి లోకమునకు సుఖముసేయునట్టి
రుద్రుడా! యామ్ = ఏ, ఇఘమ్ = బాణమును, అస్తవే = ప్రయో
గించుటకొఱకు, హస్తే = చేతియందు, బిభర్షి = ధరించుచున్నావో, గిరిత్ర =
పర్వతమునుపాసించువాఁడా! కైలాసనాథుడా యనుట, తామ్ = ఆబాణ
మును, శివామ్ = శాంతమునుగా, మమ్ము హింసింపక కల్యాణము సేయు
దానిగా ననుట, కురు = చేయుము. పురుషమ్ = మానంబంధియగు, లేక,
నీభక్తుడైన, మనుష్యుని, జగత్ = ఇతరమయిన గోవులుమొదలగు జంగ
మమును, మాహింసీః = హింసింపకుము.

ప్రిపురదహనప్రవృత్తమయిన భగవంతునిఘోరరూపము, శత్రువులకుఁ
దక్కఁ దక్కినలోకమునకు బాధలేకుండుటకై, ఈమంత్రముచేతమ పై
మంత్రముచేతను శ్రున్నము సేయఁబడుచున్నది.

కైలాసగిరియందు నిత్యావిర్భూతుడవై లోకమునకెల్ల
సుఖముగలిగించుచుండు రుద్రుడా! శత్రువులమీఁదఁ బ్రయో

గించుటకొఱకు, నీవిప్పుడు ఏబాణమును చేతఁ బట్టియున్నావో, కైలాసనాథుడా! ఆబాణము మాయెడ మంగళకరమగునట్లు గావింపుము. ఆబాణము సర్వలోక సంహారము నేయ సమర్థము కావున, నీవు ఆబాణముచే శత్రువులు మాత్రమే హింసింపఁ బడునట్లును తక్కిన జంగమస్థావరాత్మకమగు ప్రపంచమునకు ఏబాధయు లేకుండునట్లును గావింపుము. అని, తాత్పర్యము. గిరి శంత గిరిత్ర అనుసంబోధనములు, నీవు లోకకంటకుల హింసించుటకై మాత్రమే యీఘోరరూపము వహించితివి. నీవు కైలాసమునుండి యెల్లలోకములకు సుఖము నేయువాడ వని జ్ఞప్తి పఱచుచున్నవి.

లేక త్రిపురదహనార్థము ప్రవృత్తమయి తద్దహనమైన పిమ్మటను నట్లే యుండు భగవంతునిఘోరరూపము, ఈమంత్రముచేతను వైమంత్రము చేతను బ్రసన్నము చేయఁబడుచున్నది.

ఈపక్షమునందు—కైలాసముననుండి యెల్లలోకములకు సుఖము చేయువాడా! శత్రువులు దగ్ధులయిరి. నీవు మరల ప్రయోగించుటకై యేబాణము నిప్పుడు చేతఁబట్టితివో, దానిని శాంతముఁ గావింపుము, అట్లుగావింపనియెడ సర్వలోకములును దగ్ధములగును. కాబట్టి మనుష్యులను ఇతరజగత్తును హింస పొందనియట్లు చేయుము. అని తాత్పర్యము. గిరిశస్త్రగిరిత్రశబ్దములు ఘోరరూపోపసంహారార్థము శివరూపస్థారకములు.

గిరిత్ర = వర్షముగురిపించుటవలన మేఘమురక్షించువాడా! లేక పర్వతమువంటిరథము రక్షించువాడా! రథావయవములగు దేవతలరక్షించువాడగుటచే నట్లు చెప్పఁబడుచున్నాడు. లేక, గిరాప్ - యాచనపుమాటల యొక్క, త్ర-రక్షకుడా యాచకుల కోర్కెలనిచ్చువాడా యనుట. ఇట్లు వ్యుత్పత్తిభేదము చెప్పఁబడినది.

శివేన వచనా త్వాగ్రితాచ్ఛ వదామసి,
యథానస్వర్వమిజ్జగదయత్త్వం సుమనా
అసత్.

శివేన - వచనా - త్వా - గ్రిత - అచ్ఛ - వదామసి -
యథా - నః - సర్వమ్ - ఇత్ - జగత్ - అయత్త్వమ్ -
సుమనాః - అసత్.

౫

గ్రిత = కైలాసగిరియందుండువాడా! త్వామ్ = నిన్ను, అచ్ఛ = పొందుటకు, శివేన = మంగళకరమయిన, స్తోత్రరూపమయిన యనుట, వచనా = వచనముచేత, వదామసి = ప్రార్థించుచున్నాము, లేక, స్తుతించుచున్నాము. యథా = ఎట్లు, నః = మాయొక్క, జగత్ = జంగమపదార్థము, పుత్రులు మొదలగునదియు పశువులు మొదలగునదియు ననుట, సర్వమిత్ = అంతయునే, ఏకకారముచే, వృక్షాదిస్థావరము గ్రహింపఁబడుచున్నది, అయత్త్వమ్ = రోగములేనిదియు, సుమనాః = మంచిమనస్సుగలదియు, సుఖముగలదియుననుట, అసత్ = అగునో, తథావదు (అధ్యాహృతము) = అట్లుచేయుము.

లేక, గ్రిత = కైలాసమందుండువాడా! యథా = ఎట్లు, ఎట్లు స్తోత్రముచేసినయెడ ననుట; నః = మాయొక్క, జగత్ = జంగమపదార్థము, అయత్త్వమ్ = రోగములేనిదియు, సుమనాః = సుఖముగలదియు, అసత్ = అగునో, తథా = అట్లు, త్వా = నిన్ను, అచ్ఛ = పొందుటకు, శివేన = స్తోత్ర రూపమయిన, వచనా = వాక్యముచేత, వదామసి = స్తుతించుచున్నాము.

కైలాసవాసియగు రుద్రుడా! మంగళకరమగు స్తోత్రముచే నిన్ను స్తుతించుచున్నాము. మాయొక్క పుత్రులు పశు

పులు మొదలగు జంగమవస్తువులును వృక్షాదిస్థావరవస్తువులును రోగములేక సుఖముగానుండునట్లు గావింపుము

ఈరెండుమంత్రములకును ఋషి గౌతముడు, గోధూముడని కొందఱు, దేవత రుద్రుడు, ఛందస్సు మొసటిదానికి నిచ్చదనుష్టుప్ప, రెండవ మంత్రమునకు అనుష్టుప్ప, ఇరువదియొక్కదినము నిరంతరము జపించుట వీని పురశ్చరణము. వీనిచే అకాలమరణమునకుఁ బ్రతీకారముచేయునది. రాజ్యము నందు విఘ్నాచికాదులచే నకాలమరణము గలుగునపుడు రాజు పురశ్చరణసిద్ధుఁ డగు బ్రాహ్మణునిచే జేయింపవలెను. రాజ్యమునందు అకాలమరణము గలు గదు. తత్ప్రకారము. దధిమధుస్పృశములచేఁ దడుపఁబడిన తిలప్రీహిగోధూమ యవలచే ఏకవింశతిదినములలో లక్షహోమము చేయవలెను. ఆరాజ్యము నందు అకాలమరణభయము గలుగదు. తొమ్మిదిదినములలో ఉపద్రవములు నశించును. పసు నెనిమిదిదినములలో లోకముననంతట అకాలమరణము తొలంగును.

ధ్యానము.

సాం గ్రామికేణ వపుషా ప్రవిరాజమానం
దృప్యత్పురత్రయశృణోశని మద్దహానమ్,
చైత్యాత్ దిభత్సు మచలేశ్వరచాపపాణిం
ధ్యాయేత్పురారి మమరౌఘరథాధిరూఢమ్.

యుద్ధమునకు యోగ్యమయినరూపముచేఁ బ్రకాశించుచున్నవాఁడును గర్వించిన త్రిపురాసురులు అను కృణములకు పిడుగయిన చిఱునగవుగల వాఁడును చైత్యులను దహింపఁగోరినవాఁడును మేరుపర్వతమయిన ధనస్సు చేతంగలవాఁడును దేవసమూహము అను రథము నారోహించినవాఁడు నగు పురహరుడైన రుద్రుని ధ్యానింపవలెను అని యర్థము.

అధ్యవో చ దధివక్తా ప్రథమో వైవ్యభిషక్,
అహీగోంశ్చ సర్వాన్ జమ్భయన్ ఫనిర్వాశ్చ
యాతుధాన్యః.

అధి - అవోచత్ - అధివక్తా - ప్రథమః - వైవ్యః - భిషక్ -
అహీన్ - చ - సర్వాన్ - జమ్భయన్ - సర్వాః - చ -
యాతుధాన్యః.

౬

ప్రథమః = దేవతలలో ప్రధానుడును, వైవ్యః = ఎల్లదేవతలకును
సగినవాడును, దేవతలను బాలించుటకుఁ దగినవాడుననుట; భిషక్ = చికిత్స
చేయువాడును, ధాన్యమాత్రముచే సమస్తరొగములను బోగొట్టునట్టి
వాడుననుట అగు; అధివక్తా = అధికముగాఁ జెప్పువాడు, నన్ను సభయందు
మెచ్చి యధికుండని చెప్పువాడనుట, అట్టిరున్నాడు, అహీన్ = సర్పము
లను, సర్వాన్ చ = అన్నిటినిగూడ, జమ్భయన్ గూడ ననుట; యాతు
ధాన్యః = రాక్షసజాతులను, సర్వాశ్చ = అందఱను, జమ్భయన్ = నశింపఁ
జేయుచు, అధ్యవోచత్ = నన్ను అధికునిగా చెప్పుగాక.

దేవతలలో ముఖ్యుడును దేవతలనెల్లఁ బాలించుటకు
సమర్థుడును స్వరణమాత్రమున సమస్తరొగములను బోగొట్టు
నట్టి వైద్యుడునగు దేవుడు, నన్ను సభయందు మెచ్చి యధికు
డని చెప్పురుద్రుడు, సర్పవ్యామ్రాసిగ్రారజుతువులను రాక్ష
సాదులను నశింపఁజేసి, నీవందఱికిన్న నధికుడవని నన్ను మెచ్చి
గొని చెప్పుగాక యని తా. ఇది సాయనభాష్యాభిప్రాయము.

ప్రథమః = ప్రధానభూతుడును; వైవ్యః = దేవతలమందుఁగలిగిన
వాడు, లేక, దేవ మనఁగా దేవనము దివ్ ధాత్వర్థములయిన క్రీడాదులలో

నొకటి, అందుఁ గలిగినవాఁడు, శ్రీ డయందు సుఖరూపుఁడు. జయేచ్ఛు
యందు జయరూపుఁడు. వ్యసహారమునందు ఏకాంతరూపుఁడు. ద్యోతనము
నందుఁ బ్రకాశరూపుఁడు, స్తుతియందు స్తుత్యరూపుఁడు, గమనము
నందు గంతవ్యరూపుఁడు, లేక, వాయురూపుఁడు అనుట; లేక, దివ్య
జ్ఞానోపపన్నులు దేవశబ్దవాచ్యులు, వారలయందుఁగలిగినవాఁడు, ప్రథమః =
ప్రధానుఁడు, అనగా, ద్విజ్ఞానము గలవారిలోఁ బ్రధానుఁడనుట, భిషక్ =
వైద్యుఁడును, వ్యాధి తాపము సంసారము మొదలగువ్యసనములకుఁ బకిత్సచేయు
వాఁడనుట, లేక, (భియాం సాదయితా నాశయితా) భిషక్ = భయమునశింపఁ
జేయువాఁడు, లేక, ఫీతేనజ్యోతే మనసా ప్రాప్యతే = భయముగలిగినపుడు
మనస్సుచేబొందఁబడువాఁడు; దేహధేదనైః నీదతీ అనుగృహ్వాతి = దేహమును
భేదించుకొనుటలచేత అనుగ్రహించువాఁడు; అధివక్తా = అధివచనము స్వభా
వము గాఁగలవాఁడు, అధివచనమనగా, హృషాతముచేతచెప్పట. భక్తునియందుఁ
బక్షపాతముచే నతనినిధికునిగాఁ జెప్పవాఁడనుట, లేక, అధివచనమనగా
విశ్వరూపముచే గొప్పతనముగాఁ జెప్పట, నీకుభయములేదు నెనున్నానని. అది
స్వభావముగాఁగలవాఁడు; లేక, అధివచనమునకర్హుఁడు, ఈశ్వరులుకానివారు
అధివచనముచేయుటకు అర్హులుకారు, రుద్రుఁడు ఈశ్వరుఁడుకావున అధివచ
నమునకుఁదగినవాఁడనుట, ఆట్టిరుద్రుఁడు, అహీన్ = అగత్యజన్తుఁ హింస న్తి,
తామేవచ్చి జంతువులను హింసించునవికావున, అహాలనంబడును, హింసించు
స్వభావముగల వ్యాఘ్రసర్పవృశ్చికాదులను, సర్వాంశ్చ = అన్నిటినిగూడ,
యాతుథాన్యః = యాతువులనగా “యాతయన్తి” దుఃఖింపఁజేయునట్టి
మాయలు, అవి వీరియందుండును కావున, రాక్షసజాతులను, జాలివచనముగు
టచే స్త్రీలింగము, సర్వాంశ్చ = అన్నిటిని, జన్మయన్ = నశింపఁజేయువాఁడై,
అధ్యవోచత్ = అధివచనముచేయుఁగాక, మీకు భయములేదని చెప్పఁగాక.
యనుట.

దేవతలలో ప్రధానభూతుఁడును దివ్యజ్ఞానముగలవారిలో నుత్తముఁడును, వ్యాధితాపసంసారాదులకు చికిత్సచేయువాఁడును “నేనున్నాను నిన్నురక్షించెదను భయపడకుము” అని చెప్పఁదగినవాఁడునగు రుద్రుఁడు, నూకు హింసచేయునట్టి సర్పవృత్తిక వ్యాఘ్రములు మొదలగు జంతువులను రాక్షసులు మొదలగు దుష్టులను నశింపఁజేసి, సేనున్నాను రక్షించెదను భయపడకుడని నూకు అభయముఁజెప్పఁగాకయని తాత్పర్యము. ఇది భట్టభాస్కరభాష్యాభిప్రాయము.

ఇది మొదలు నాలుగుమంత్రములు రుద్రసంబోధకము లేనివగుటవలన పరోక్షకృతములనఁబడును. ఈమంత్రమునకు ఋషి కణ్వఁడు, దేవత శంభువు, ఛందస్సు అనుష్టుప్, నివృత్తిని కొందఱు. దీని పురశ్చరణములు. అర్ధకృచ్ఛ మనుష్ఠించి యటుపిమ్మట నైదుదినములు శాకములను మూలములను యవలను చరువును భుజించుచు పగలు ఆవశ్యకకర్మలయందు దక్క దక్కినప్పుడంతయు నిలుచుండి నిరంతరము జపింపవలెను. పురశ్చరణ మగును. అట్టిపురశ్చరణసిద్ధుడగు బ్రాహ్మణునిచే రాజు రక్షచేయింపవలయును. తెల్లయావాలు తండులములు దూర్వలు యవలు నేతిలోఁ దడిపి సమముగా తనయగ్నియందుఁ గాని మథితాగ్నియందుఁగాని ప్రతిదినము ఎనిమిదివేలు హోమముచేయునది. విశేషించి యార్ధాగ్నిక్షత్రదినమునందు పదివేలు హోమము గావింపవలెను. మఱియు నాదినమునందే తిలలతోను బెల్లముతోను యవలతోను క్షీరముతోను గలిపిన చరువుచేత ఎనిమిదివేలు హోమముచేయవలెను. రాజు దీర్ఘాయువగును.

అన్ని యవసరములయందును ముఖ్యకాలమునందును దక్షిణయావలెను. ఉత్తమమధ్యమాధమభేదములచే దక్షిణ మూడువిధములు. పదివేలనువర్ణ నిష్కము లుత్తమదక్షిణ, ఐదువేలు మధ్యమము, మూడువేలు అధమము. లేక, మూడుచూలు లుత్తమము, రెండుచూలులు మధ్యమము, నూలు అధ

మము. లేక, అటువదినాలుగు సువర్ణనిష్కము లుత్తమదక్షిణ, ముప్పదిరెండు మధ్యమము, ఇరువదినాలుగు అధమము. ఏకర్తయందు కర్తాంగముగ దక్షిణ విధింపఁబడుచున్నచో, ఆకర్తయందు మొదట సాధారణ దక్షిణ యిచ్చి పిమ్మట కర్తాంగదక్షిణ యీవలెను. పెక్కండు కర్తలగుపక్షమున ప్రతిపురుషుడును వేటువేటుగా దక్షిణయీవలెను. ఒక్కడే కర్తయగుపక్షమున ఒక్కడే యిచ్చు నది. దక్షిణ మిక్కిలి స్వల్పమయినయెడ యజమానుని నశింపఁజేయునని చెప్పఁబడుచున్నది. రాజులుగాని తత్సమానులుగాని యుత్తమదక్షిణయు వాక్కినవారలు అధికారముచొప్పున మధ్యమాధమములును ఇయ్యవలెను. జేయుమమధ్యమాధమంబులయందలి విశేషంబులు శక్తినిబట్టి యథాయోగ్యముగ మనస్సు చెరుకొనునది. స్వశక్తిని జక్కగాఁ బర్యాలొచించి దక్షిణ నిర్ణయింప భేదించుకొన శక్తింపచనచేసినచో ఫలము గలుగదు. అట్లు “విభవే సతి యో వము గాఁగ్ను కుర్యాద్విధివిస్తవ, నైవ తత్ఫలమాప్నోతి ప్రలోభాక్రాంతమానసః.” బక్షపాశయుండఁగా ఎవ్వఁడు మోహమున దక్షిణ యధికముగా నియ్యఁడో, ఐశ్వర్యుచే నాక్రాంతమయినమనస్సుగల యతఁడు, ఆకర్తఫలమును బొందనే స్వభావఁడు అని చెప్పఁబడియున్నది. పదుగురుకర్తలగునపుడు సహస్రమును అదిగురుగాని నలుగురుగాని కర్తలయినచో పంచశతంబును ఒకఁడు కర్తయయినచో త్రిశతంబునని దక్షిణాప్రకారాంతరము చెప్పఁబడినది. యథాధికారము వ్యవస్థ. ఆచార్యునకు ద్విగుణదక్షిణ యిచ్చుటయేగాక యాచార్యుడే భగవంతుఁడని భావించవలెను. ఇట్లు సర్వకర్తలయందును అగ్నికిముందర సౌవర్ణము రాజకముగాని మంత్రకలశము స్థాపించి, యందు దేవుని యావాహనము గావించి యగ్నియందు వోమము చేయవలెను. పిమ్మట కలశోదకముచే రాజును బ్రోక్షించునది. దానంజేసి గురుభక్తిగల రాజు రక్ష గలవాఁడగును.

ఈమంత్రముచేతనే మఱియొక ప్రయోగము. అరణ్యమార్గమునఁ జొరవలినపుడు, ప్రతివిత్తులును ఉప్పును తెల్లవాలును ఈమంత్రముచే పదు

నొకండుమాటు లభిమృత్తించి, తానుబోదలంచిన దిక్కును మాత్రము వదలి తక్కినదిక్కులయందు వానిని వేయనది. అంత శుద్ధుండై జపించుచు బోవలెను. చోరవ్యాఘ్ర బ్రహ్మరాక్షస యక్షభూతాదిభయము గలుగదు.

మఱియును ఈమంత్రముచేతనే మఱియొక రోగనాశనప్రయోగము చెప్పబడుచున్నది. వ్యాధిగ్రస్తుడు ఏడావగింజలను దీనిచే నభిమంత్రితములు గావించి శిఖయందు బంధించియుంచవలెను. ఆరోగ్యవగును, ఇట్లే తెల్లా వాలను గావించినచో కుమారగ్రహదులు తొలగును. శుంత యొకపలము మంత్రించి జలముచే కషాయము కాచి, ఆకషాయమునఁ దనయన్నియందు ఎనిమిదిపేలుగాని యెనిమిదివందలుగాని హోమముచేసి, కేషము త్రాగునది. గర్భరోగములు నశించును.

ధ్యానము.

చంద్రార్ధమాళిం కాలానిం వ్యాళయజ్ఞోపవీతినమ్,
జ్వలత్పావకసంకాశం ధ్యాయేద్దేవం త్రిలోచనమ్.

చంద్రకల శిరస్సునందుఁ గలవాడును యముని జయించినవాడును సర్పము యజ్ఞోపవీతముగాఁగలవాడును జ్వలించుచున్న యగ్నివంటివాడును మూడుకన్నులుగలవాడును నగుదేవుని రుద్రుని ధ్యానింపవలెనుఅని యర్థము

అ సౌ య స్తా మ్రో అ రు ణ ఉ త బ భ్రు స్స మ్ జ
లః, యే చే మా గ్ం రు ద్రా అ భి తో ద్ది త్తు శ్చి తా
స్స హ స్త శో వై షా గ్ం హే డ ఈ మ హే.

అసౌ - యః - తామ్రః - అరుణః - ఉత - బభ్రుః -
సుమజ్జలః - యే - చ - ఇమామ్ - రుద్రాః - అభితః -

దిక్షు - శ్రీతాః - సహస్రశః - అవ - ఏషామ్ - హేడః -
ఈమహే. 2

తామ్రః=మిక్కిలయు నెఱ్ఱనివన్నెగలవాఁడును, ఉదయకాలమున
మిక్కిలి రక్తవర్ణుండనుట, చీకటితో సంబంధమువలన నట్లుకనఁబడును, భూమి
కాలిసంబంధమువలన నని కొందఱు; అనఁగా=కొంచెము ఎఱ్ఱనివన్నెగల
వాఁడును, ఉదయమునకుఁ బిచ్చటననుట; ఉత = మఱియు; బభ్రుః=పింగల
వర్ణముగలవాఁడును, అంతకన్నను బిచ్చటననుట; సుమగ్ధః = మిక్కిలి
మృగశముగలవాఁడును. సర్వమృగశములను భక్తుల కిచ్చువాఁడుననుట, అగు;
అసౌ = ఈ, ప్రత్యక్షముగా ఆదిత్యరూపుడైన; యః = ఏరుద్రుఁడు;
అస్తి (అభ్యాహృతము) = ఉన్నాఁడో, యేచ = మఱియునువి; రుద్రాః =
ఈయాదిత్యరూపుడగు రుద్రుని కిరణరూపులయిన రుద్రులు, లేక, దేవుని
చేత సృజింపఁబడి యతనితో సమానమయిన వేషమును మహిమయునుగల
తదనుచరులయినరుద్రులు; సహస్రశః = వేనవేలుగా, లెక్కఁపఱిగిన
వారలయిననుట; ఇషామ్ = ఈభూమికి, అభీశః = చుట్టును; దిక్షు =
దిక్కులయందు, శ్రీతాః = ఉన్నారో; సర్వలోకములకుఁ బుణ్యపావకర్తాను
రూపముగా ఫలమునిచ్చుటకు రుద్రునిచే నియుక్తులయి భూమియందంశటను
ఎల్లదిక్కులయందును వ్యాపించియున్నారో అనుట; ఏషామ్=అట్టిపీఠ
యొక్క, ఆదిత్యరూపుడైన రుద్రునియొక్కయు, తదనుచరులును రుద్ర
తుల్యవేషులగుటచే రుద్రులను పేరు గలవారలునగు దేవతలయొక్కయు
ననుట; హేడః = క్రోధమును, అవఈమహే = (నమస్కారముచే)
నివారించుకొనుచున్నాము, లేక, (మమ్మ బాధింపకుండుటకై) మిక్కిలి వి
యముతో యాచించుచున్నాము.

ఏమహారుద్రుఁడు సర్వలోకములకుఁ బ్రత్యక్షముగా
మండలమునందు ఆదిత్యరూపుడై, ఉపాధినిబట్టి ఉదయకాలము

ందు మిక్కిలి రక్తచర్మమును ఉదయమునకుఁ బిచ్చుట కొంచె
మెటుపునన్నెగలవాడును అంతకన్నను బిచ్చుట స్వస్థవర్ణమునై
బల్లప్రాణులను సర్వమంగళములను ఇచ్చుచున్నాఁడో, మఱియు
ఆమహాదేవుని యాజ్ఞచే లోకములనుఁ బూర్వపాపకర్తానురూప
ముగా ఫలములనిచ్చుటకై యేసద్రులు లెక్కనుమీఁటి భూమి
మంతయు సర్వదిక్కులయందును వ్యాపించియున్నారో, ఆమహా
సద్రునకును ఆసద్రులకును, విహితములయిన కర్తలను చేయక
పోవుటవలనను నిషిద్ధములయినవానిని చేయుటవలనను మా
యాదగలుగుకొద్దము మమ్ము బాధింపకుండుటకై మిక్కిలి
రక్తివినయములతో సమస్కారము చేయుచున్నాము. 2

అ సా యోఽవసర్పతినీలగ్రీవో విలోహితః,
ఉతై నంగోపాద్యశన్నద్యశన్నదహార్యః,
ఉతై నం విశ్వాభూతాని సదృష్టోమృడ
యాతి నః.

అసా - యః - అవసర్పతి - నీలగ్రీవః - విలోహితః -
ఉత - ఏనమ్ - గోపాః - అద్యశన్ - అద్యశన్ - ఉద
హార్యః - ఉత - ఏనమ్ - విశ్వా - భూతాని - నః - దృష్టః -
మృడయాతి - నః.

నీలగ్రీవః = నల్లనికంఠముగలవాడును, కాలకూటవిషము ధరించు
చే నల్లనికంఠముగలవాడనుట; **తెలుగు విశ్వవిద్యాలయము** యందును,
యః = ఏరుద్రుడు; అసా = కనుకనాకరమును ఆపితిరూపుడై ;

గృహం లయం
సమోదు సంఖ్య. 35792

అవసర్వతి = తిరుగుచున్నాడో. ఉదయాస్తమయములు గల్గించుటకనుట.
 అమృతండు మండలపర్తియగురూపము ధరించుటకు బ్రయోజనము చెప్పబడు
 చున్నది.—ఉత = మఱియు; యమ్ (అధ్యాహృతము)=ఏ; ఏనమ్ =
 ఈమండలపర్తియగురుద్రుని; గోపాః = గొల్లవాండ్రు, మిక్కిలియజ్ఞానులనుట;
 అదృశః=చూచుచున్నారో, ఉదహర్యః=జలముదెచ్చునట్టి స్త్రీలు, గొల్ల
 వాండ్రకన్నను అజ్ఞానిజనములు గూడ అనుట; అదృశః=చూచుచున్నారో,
 ఉత=మఱియు; యమ్ ఏనమ్= ఏయీ మండలగతుడగు రుద్రుని; విశ్వా =
 సమస్తములయిన; భూతాని=ప్రాణులును; అదృశః (అధ్యాహృతము) =
 చూచుచున్నారో; ఆదిత్యరూపుడగురుద్రుడు పండితులచేతను పామరుల
 చేతను గోమహిష్యాదిమృగములచేతను ఎల్లప్రాణులచేతను జూడబడును;
 కైలాసాదిపర్తియగు రుద్రరూపమును వేదకాస్త్రాభిజ్ఞులు మొదలగువారలు
 మాత్రమే చూడగలరు గాని యితరులు చూడఁజాలరు. అట్లు సర్వసాధారణ
 ముగా దర్శనమిచ్చుటకై యే రుద్రుడు ఆదిత్యమూర్తిధరించుట, యని
 భావము. సః=అట్టియాదిత్యరూపుడగురుద్రుడు; దృష్టిః=చూడఁబడినవాడై,
 నః=మమ్ము; మృడయాతి=సుఖంపఁజేయుఁగాక.

లోకరక్షణార్థము కాలకూటవిషము ధరించుటచే నల్ల
 నైనకంతము గలవాడును మిక్కిలి రక్తవర్ణుడగునగు ఏరుద్రుడు,
 సర్వప్రాణులకును ఒక్కవిధముగా సాక్షాత్కారమిచ్చుటకై
 యాదిత్యరూపము ధరించి యుదయాస్తమయములు సేయు
 చున్నాడో, అట్టి యేయాదిత్యమూర్తిని, గొల్లవాండ్రును
 నీళ్లుమోయునట్టిస్త్రీలును మొదలగుపామరజనులును జూచు
 చున్నారో, మఱియు గోమహిష్యాదిమృగములు సయితము
 అట్లు సర్వప్రాణులును జూచుచున్నవో, అట్లు పండితులకు

మాత్రమే తెలియశక్యమయిన కైలాసాదివర్తిరూపములైగాక
సర్వలోకములకుఁ బ్రత్యక్షభూతుడయిన యాదిత్యమూర్తి
రుద్రుఁడు, మాచే జూడఁబడినవాడై మాకు సుఖమిచ్చుగాక.

లేక; నీలగ్రీవవిలోహితపదములు ఆదిత్యమూర్తికే విశేషణములు.—
యః=ఏరుద్రుఁడు; నీలగ్రీవః = “గ్రసంతి ఉదకమ్” జలమును గ్రహించు
చున్నవి యనువ్యుత్పత్తిచే గ్రీవ లనఁగా కిరణములు, నల్లనికిరణములుగల
వాడని యర్థము, అస్తమయము పొందునపుడు తమస్సంబంధమువలన కిర
ణములు. తమస్సవంతివే యగుచున్నవని భావము; లేక, అడఁగినకిరణములు
గలవాఁడు. ఉదయమునకుముందును అస్తమయమునఁజిమ్మట ననుట; విలో
హితః = మిక్కిలియెఱ్ఱనివాఁడును, ఉదయాస్తమయకాలమునందు తమస్సం
పర్కమువలన సూర్యమండలము రక్తవర్ణముగాఁ గనఁబడునని భావము. అగు,
అసౌ = ఈయాదిత్యమూర్తియై; ఆవసర్పతి = తిరుగుచున్నాఁడో. ఇతరము
సమానము.

ఏరుద్రుఁడు, ఉదయమునకుముందును అస్తమయమునకుఁ
బిమ్మటను లోకమునకుఁ గనఁబడని కిరణములుగలవాడై ఉద
యాస్తమయసమయములందు మిక్కిలి రక్తవర్ణుడై, యందయా
స్తమయములుచేయుచు ఎల్లప్రాణులకును ప్రత్యక్షమగుచు
న్నాఁడో, ఆట్టి సూర్యరూపుడగు రుద్రుఁడు మాచే జూడఁ
బడినవాడై మాకు సుఖమొసంగుఁగాక.

అథాంతరము.—కొందఱిది యస్తమయము పొందు సూర్యమూర్తి
భగవంతుని గుఱించినదని చెప్పెదరు.—ప్రథమ వాక్యార్థము సమానము.
ఉత=మఱియును; యమ్ ఏనమ్ = ఏయిరుద్రుని, గోపాః = గొల్లవాండ్లు,
అదృశక్=చూచుచున్నారో, అవలను గ్రామములొనికిఁ దోలుకొనిపోవుటకై

యస్తమయకాలముఁ దెలియఁగోరి చాతురని భావము. ఉదహర్యః=జలముఁ దెచ్చుస్త్రీలు, అదృశః=చూచుచున్నారో. గృహములకుఁబోవం బ్రోద్దు దెలియుటకై చాతురనిభావము, లేక, అస్తమయమునకుమున్నె జలము తటా కాదులనుండి యెత్తవలెను, అటుపిమ్మట జలగ్రహణము నిషిద్ధమని జలము గ్రహించుటకై చాతురని భావము, ఇంతియకాదు, ఉతః=మఱియును, యప్ సినః=వియ్యారుదుని, విశ్వా = సమస్తములయిన, భూతాని = ప్రాణులును, అదృశః=చూచుచున్నవో, మృగాదులుగూడఁ దమకమనెలపులు చేరుటకై యస్తమయము పొందుచున్నభగవంతుంజూచుననుట, బ్రాహ్మణులు మొదలగు వారును అగ్నిహోత్ర సంధ్యాచందనాదికాలము దెలియుటకే యస్తమయము పొందు నాదిత్యమూర్తి రుద్రునిం జూతురు, ఇట్లు అందఱును అస్తమయము పొందునపుడు భగవంతుం జూచుచున్నారు, అట్లుచూచుట నిషిద్ధము. “నేక్షేతోద్యస్తమాదిత్యం నాస్తా యస్తం కదాచన” అదిత్యుని ఉదయించు చున్నవానిగాని యస్తమించుచున్నవానిగాని యొకప్పుడును చూడఁగూడదు అని శాస్త్రము. అందువలననే, సాధారణముగాఁ జూచువారలు గోపాలాదు లని చెప్పఁబడినది. నః=అట్టిసూర్యమూర్తి రుద్రుఁడు, దృష్టః = చూడఁబడిన వాఁడై, అట్లు నిషిద్ధమయ్యును బ్రహ్మదంబున ఉపస్థానాది సమయమునందుఁ జూడఁబడినవాఁడై యనుట, నః=మమ్ము, మృడయాతి=చుఱింపఁ జేయుఁ గాక, అట్లు చూచుటచేఁ గలుగుపాపమునుబోగొట్టి, యుపస్థానఫలము నిచ్చి మమ్ము సుఖంపఁజేయుఁగాక యనుట.

ఇందు, మొదటిమంత్రమునకు ఛందస్సు ఆస్తారపంక్తి, పంచపదపంక్తి యనికొందఱు, రెండవదానికి షట్పదజగతి ఛందస్సు, రెంటికి ఋషికాలుఁడు, మరుత్వంతుఁడని కొందఱు. దేవత అదిత్యమూర్తియగు రుద్రుఁడు. రుద్రుని జగదుపసంహారకములయిన మూర్తులయందును అనుగ్రహకములయిన అష్ట మూర్తులయందును అదిత్యమూర్తియు నొకటి యగుటవలన, భక్తవిషయంబున

యోగ్యదిత్యమూర్తి ప్రసన్నమగుటకై యామంత్రములచే బ్రాగ్నింపబడు మన్నది.

ఇక వీనిపురశ్చరణాదులు. ఒక ప్రాజాపత్యకృచ్ఛియు గావించి, పదు చాటుదినములు నిరంతరము జపమునేయవలెను. పురశ్చరణ సిద్ధియగును, అనా పృష్టిగలుగునపుడు వర్ష ముకొఱకు ఈమంత్రములచే బ్రయోగముచేయవలెను. విదుగురు బ్రాహ్మణులను మంత్ర సిద్ధులగావించి వారలచే జేయింపవలెను. వార గు శిరోపేక్షనము కర్ణపేక్షనము కంఠాభరణము హస్తాలంకారములు మొదలగు పది యీవలెను. తత్ప్రకారము. ఆర్ధాంగక్షత్రము మొదలుగంగాని ఆర్ధాంగ శ్రమంగంగాని పదునొకండుదినములు దీక్షవహించవలెను. దక్షిమధుస్యతములచే నడుపబడిన తిలతండులయవలచే లక్షఆహుతులు పేల్చవలయును. క్షీరముచే నడుపబడిన ప్రబ్బలిసమిధులును లక్షపేల్చవలయును. ఆయముగుగి బ్రాహ్మణులలో నొకఁడు జపమును నలుగురు హోమమును జేయునది. కడపటిదిన మునక బ్రత్యేకముగ నెఱ్ఱదామరపువ్వు తినిమిదిపేలచే నారాధింపవలెను. పూర్ణిమణకు అగ్నిహోత్రము రక్షింపవలెను. కర్తకాలమునక దివిగిచూచిన పక్షమందు, ఆచమించి ఒకమాటు బోంచి అగ్నింజూచి కూర్చుండవలయు. లేనిచో బ్రాయశ్చిత్తియగును. కడదినమునందు భగవంతుఁడగు నాదిత్యుఁడు మహావర్ష ముండుగురియించును. మఱియును, ప్రబ్బలిపువ్వును పదిపేలుపేల్చినయెడ సూర్యుఁడు వరమొసంగును. సూర్యుఁడుదయించునప్పుడును అస్తమించునప్పు డును ఈమంత్రములచే నుపస్థానము సేయునది. మఱియు గొంతుబంటి నీట సూర్యునికెదుట నిలుచుండి యామంత్రములు జపించుచు, రెండుచేతులునిండ జలమెత్తి యర్ఘ్యమువిడుచునది. ఇట్లు ప్రతిదినము ఎనిమిదిపే లర్ఘ్యముల చొప్పునక దొమ్మిదిదినములు గావించవలెను. అంత నాదిత్యుఁడు ప్రసన్నుడై ఒక సంవత్సరమంతయు నితని కామిశం బొసంగుచుండును. లేనియచే నడుపబడిన దాసనపూవు లిరువదియొక్కపేలు పేల్చినయెడ నాదిత్యుని ప్రసాదమునక జరుగేదవేదికులంబున జన్మంబును జాతిస్మృతియు బొందును.

ధ్యానము.

మట్టిలా న్నరగతం హిరణ్మయం, శ్రాజమానవపుష్పం శుచిస్థితమ్,
చణ్డసీధితి మఖణ్డవిగ్రహం చిత్తయేన్దునిసహస్ర సేవితమ్.

మండలము లోపలనున్నవాడును స్వర్ణమయంబగు రూపముగలవాడును ప్రకాశించుచున్నదేహముగలవాడును స్వచ్ఛమయిన చిటునగవు గలవాడును సర్వవ్యాపకమయిన యాకారముగలవాడును ఋషిసహస్రములచే నేవింపఁబడినవాడునగు సూర్యుని ధ్యానింపవలయును. అని దీనియర్థము. ౮

న మో అ స్తు నీ ల గ్రీ వా య స హ స్తా త్మ య
మీ ధు షే , అ థో యే అ స్య స త్త్వా నో ౭ హం
తే భ్యో ౭ క ర్తం స మః.

నమః - అస్తు - నీలగ్రీవాయ - సహస్రాత్మయ - మీధు
షే - అథో - యే - అస్య - సత్త్వానః - అహమ్ - తేభ్యః -
అకరమ్ - నమః.

నీలగ్రీవాయ = నల్లనికంఠముగలవాడును, సహస్రాత్మయ = వేయి కన్నులుగలవాడును, ఇంద్రరూపుడు ననుట, మీధుషే = తడుపువాడును, వర్ణము గురించువాడును పర్జన్యరూపుడుననుట, లేక, జగత్తులకు యోనియయినవాడును, లేక, పురుషరూపముచే వీర్యసేకము సేయువాడును, అగు నట్టి రుద్రునిఁగాక, నమః = నమస్కారము, అస్తు = అగుఁగాక. అథో = మఱియును, యే = ఎవ్వరు, అస్య = ఈరుద్రునియొక్క, సత్త్వానః = భృత్యులయిన ప్రాణులు, ప్రమథగణములు, సన్ని (అధ్యాహృతము) = కలరో, లేక, యే = ఎవ్వరు, అస్య = ఈరుద్రునిసంబంధులయిన, సత్త్వానః = ఆతని

నాశ్రయించినట్టి గొప్పవారలు, ప్రమథగణములనుట, సన్తి = కలరో, లేభ్యః = వారలకొఱకు, అహమ్ = నేను, నమః = నమస్కారమును, ఆకరమ్ = చేయుచున్నాను.

కాలకూటవిషము ధరించుటచే నీలవర్ణమయిన కంఠము గలవాడును వేయికన్నులు గలిగి యింద్రరూపుడయిన వాడును బర్జన్యరూపమున వర్షము గురియించువాడును (జగత్తులకు యోనియయినవాడును బురుషరూపమున వీర్యసేకము చేయువాడు) నగు రుద్రునకు నమస్కారము. మఱియును నీరుద్రు నాశ్రయించిన మహానీయులగు ప్రమథు లెవ్వరు గలరో వారలకును నేను నమస్కారము చేయుచున్నాను.

ఈమంత్రమునకు చందస్సు అనుష్టుప్సు, ఋషియు దేవతయు భగవంతుడగుశంభువు. ఇకఁ బరశ్చరణ ప్రకారము. పదునై దుదినములు హవిస్సు భుజించుచు నిరంతరము జపింపవలెను. పురశ్చరణసిద్ధఁ డగును. పడమర వాకిలి గల శివాలయమునందు శివునిసమీపమున నంతటను ఆరత్ని ప్రమాణముగల యగ్నికుండము నిర్మించి యందు మథితాగ్నిం బ్రతిష్ఠించి, యమావాస్య మొదలుకొని పదిదినములు ప్రతిదినమును ఆర్కపుష్పములువేయి వేల్చి, దేవునకు ఘృతపాయసము నివేదనము సేయవలెను. సర్వార్థములు సిద్ధించును. ఈమంత్రము చేతఁ బుత్రుని గోరువారలకుఁ బ్రయోగము చెప్పఁబడును, అయిదుగాని మూడుగాని దినములు దీక్షపహింపవలెను. శివాలయముగాని నదీతీరము గాని యావులొట్టముగాని దేశము గ్రహించునది. దేవాలయమందేని దేవునియందును ఇతరస్థలముననై నచో కుంభమునందును దేవునావాహనముచేసి, తత్పశ్చిమ పార్శ్వమీనందు అగ్నిని బ్రతిష్ఠించి దధిమధుఘృతములచే దడుపఁబడిన జమ్మి సమిధలును జమ్మిపత్రములును ప్రతిదినము పదునొకండువేలుగాని యెనిమిది

వేలుగాని నాలుగువేలుగాని యెనిమిదివందలుగాని వేల్చునది. హోమమయిన పిదపదామరపువులను అవిలేనిచోఁ దామరాకులను దేవునిమీఁద నుంచవలెను. ఇట్లు గావించి కడపటిదినమునందు ఎనిమిదివేలమందికిఁగాని నాలుగువేలమందికిఁగాని యెనిమిదిసార్లమందికిఁగాని బ్రహ్మాణులకు భోజనమొసంగవలెను. అధికముగా ధనము నీవలెను. పదునొకండు బ్రహ్మాణుల రుద్రరూపులను భుజింపఁ జేసి వారల కేదేని భూషణ మిచ్చి, దేవునిసన్నిధిని దక్షిణపార్శ్వమున ఆచార్యునిఁ జక్కఁగా భుజింపఁజేసి యధికమగుదక్షిణ యీవలెను. విత్తనములు చల్లినభూమిని దక్షిణగా నిచ్చునది. తొమ్మిదిమూలకొయ్యచే నెనిమిదిసూతుల ప్రమాణ మనఁగా నేడువేలయిన్నూఱుమూలల కొలఁతగలభూమి దానము సేయవలెను. కుండలములకొఱకుఁ బ్రతిదినమును బాదనిష్కము సువర్ణమిచ్చి, దానిచే కుండలములుచేయించియ్యవలెను. ఆనాహిత్యాన్ని యయినచో నిట్లే కాంస్యపాత్రము నిచ్చునది. ఇట్లు పుత్రునిఁ గోరువాఁడు చేయునేని శంభు ప్రసాదమువలనఁ బుత్రవంతుఁడగును. సంవత్సరములోపల సిద్ధి గలుగును. దక్షిణాభూమి యుండువఱకు సంతతి యనిచ్చిన్ననుగును. దీనిఫలము, సప్త జన్మములవఱకు సంబంధించి యుండును. కావున నెంతమాత్రము లోపము లేనియట్లు చేయవలెను.

ధ్యానము.

శరచ్చంద్రప్రకాశే నపుషా శీతలద్యుతిమ్,

ధ్యాయేత్ప్రింహాసనాసీనముమయా సహితం శివమ్.

శరత్కాలమునందలి చంద్రునివంటి కాంతిగల దేహముతోఁ గూడిన వాఁడును చల్లనికాంతిగలవాఁడును సింహాసనమునఁ గూర్చుండినవాఁడును పార్వతీదేవితోఁగూడినవాఁడు నగుశివుని ధ్యానింపవలెను. అని దీనియర్థము.

ప్రముఖై ధన్వస్తస్త్వము భయోరార్తియో
జ్ఞామ్, యాశ్చ తేహస్త ఇషవః పరాతాభగ
వో వప.

ప్ర - ముఖై - ధన్వనః - త్వమ్ - ఉభయోః - ఆర్తి
యోః - జ్ఞామ్ - యాః - చ - తే - హస్తే - ఇషవః -
పరా - తాః - భగవః - వప.

౧౦

భగవః = భగవంతుడా! సమగ్రమయిన దైశ్వర్యము వీర్యము యశస్సు
శ్రీ జ్ఞానము వైరాగ్యము ఈయాఱును భగశబ్దముచేత జెప్పబడును. ఈయా
ఱునుగలవాడా! “విశ్వరూప సమగ్రస్య వీర్యస్య యశసశ్చియః, జ్ఞాన
వైరాగ్యయోనైవ షణ్ణాం భగ ఇతరణా” అని స్మృతి. లేక, భూతముల
యుత్పత్తివినాశములను రాకపోకలను విద్యను అవిద్యను తెలిసినవాడా!
“ఉత్పత్తించ వినాశంచ భూతానామా గతిగతిమ్, వేత్తి విద్యా మవిద్యాంచ
స వాచ్యో భగవానితి” అని స్మృతి. రుద్రుని సంబోధనము. ధన్వనః =
ధనుస్సుయొక్క, ఉభయోః = రెండైన, ఆర్తియోః = మొనలయందు,
జ్ఞామ్ = అల్లెత్రాటిని, ప్రముఖై = విడువుము, దించుము, శిథిలము నేయు
మునుట. తే = నీయొక్క, హస్తే = చేతియందు, యాః = ఏ, ఇషవశ్చ =
బాణములును, సన్తి (అధ్యాహృతము) = కలవో, తాః = జానినిగూడ, పరా
వప = విడిచివేయుము. లోకముమీదికి రానట్లు అష్టులపాదియందో మఱి
యెచ్చటనో యుంచివేయు మనుట.

భగవంతుడవగు ఓరుద్రుడా! నీధనుస్సుయొక్క రెండు
మొనలయందు ఎక్కువెట్టబడియుండు నల్లెత్రాటిని సడలిం

పుము. నీచేతియందు ఏబాణములు ప్రయోగించుటకై పట్టఁ బడియున్నవో వానినిగూడ అమృలపాదీయం దుంచివేయుము.

ఇదినఱకుఁ దొమ్మిదిమంత్రములచేఁ గ్రుద్ధుండగుదేవుని ప్రసాదనము చెప్పఁబడినది. ఇక నతని యుపసంహారమునకుఁ గారణములయిన విటినారి నడలించుట మొదలగునవి ప్రార్థింపఁబడుచున్నవి. అందు మొదటిరెండు రుద్రసంబోధనము గలవగుటచేఁ బ్రత్యక్షకృతములు. ౧౦

అ॒ వ॒ త॒ త్వ॒ ధ॒ స్తు॒ స్త్వ॒ గ్ం స॒ హ॒ స్రా॒ త్త॒ శ॒ తే॒ షు
ధే॒, ని॒ శీ॒ ర్య॒ శ॒ ల్యా॒ నా॒ం ము॒ ఖా॒ శి॒ వో॒ న॒ స్తు
మ॒ నా॒ భ॒ న.

అవతత్య - ధనుః - త్వమ్ - సహస్రాక్ష - శతేషుధే - నిశీ

ర్య - శల్యానామ్ - ముఖా - శివః - నః - సుమనాః - భవ. ౧౧

సహస్రాక్ష = వేయకన్నులుగలవాఁడా ! పెక్కుకన్నులు గలవాఁడా!

ఇంద్రరూపుఁడా అనుట; శతేషుధే = నూలు అమృలపాదులు గలవాఁడా !

పెక్కుఅమృలపాదులుగలవాఁడా యనుట; రుద్రసంబోధనములు. త్వమ్ =

నీవు, ధనుః = ధనుస్సును, అవతత్య = దించి, వదులయిననారి గలదిగాఁజేసి

యనుట; శల్యానామ్ = బాణములయొక్క, ముఖా = మొగములను, బాణముల

చివరనుండు వాఁడియయిన ఉక్కుముక్కలను; నిశీర్య = అమృలపాదులయందు

తలక్రిందుగా నుంచి, లేక, మిక్కిలి మొక్కులనుగాఁజేసి, వాఁడి లేనివిగాఁజేసి

యనుట; నః = మమ్ముగూర్చి, లేక, మాకు; సుమనాః = మంచిమనస్సుగల

వాడనై, అనుగ్రహముగలవాడనై యనుట; శివః = కాంతుఁడవు, భయ

కారణములగు ధనుస్సు మొదలగువాని నుపసంహరించుటవలన, అభయమిచ్చు

వాడవనుట. లేక; శివః = శాంతుడవు, అపచారములు చేసినను తమించు వాడవై యనుట; సుమనాః = నాభక్తుఁ డిక్కడని నావిషయము దనుగ్రహము గలవాడవు, భవ = అగుము.

లెక్కలేని కన్నులును లెక్కలేని యష్టులపాదులునుగల యోగుడ్రుడా! నీవు ధనుస్సు మోపెడలించి బాణములు ప్రయోగించుట కుపయోగింపనిదిగాఁ గావించి, బాణముల ముఖములందుండు వాడిలోహపు తునుకలను పాదులందు తల క్రిందుగానుంచి, (ఎవ్వరిని హింసించుటకు సమర్థములు గాని యట్లు మిక్కిలి మొక్కలుగాఁజేసి) మాయందు అనుగ్రహము గలవాడవై మేముచేయు నపచారముల తమించుచు శాంతుం డవై మమ్ము రక్షించుచుండుము. ౧౧

విజ్ఞంధనుః కపర్దిన్ విశల్య బాణవాగ్ం
ఉత, అనేశస్త్రస్యేషచ ఆభురస్య నిష్కణ్ఠః.
విజ్ఞమ్ - ధనుః - కపర్దినః - విశల్యః - బాణవా - ఉత -

అనేశ - అస్య - ఇమః - ఆభుః - అస్య - నిష్కణ్ఠః. ౧౨

కపర్దినః = జటాజూటము గల రుద్రునియొక్క, ధనుః = విల్లు, విజ్ఞమ్ = అల్లెత్రాచులేనిది, అస్త్ర (అధ్యాహృతము) = అగుఁగాక. ఉత = మఱియును, బాణవా = బాణములు గలదియగు అష్టులపాది; విశల్యః = బాణము ముఖముననుండు ఉక్కు మేకులులేనిది, అందు బాణములు తల క్రిందుగా నుంచుటచే ఆమేకుల భాగము అడుగునఁగలదియనుట, ఆమేకులు వెలుపలికి కనఁబడవుండునట్లునుట, అస్త్ర (అధ్యాహృతము) = అగుఁగాక. అస్య =

ఈరుద్రునియొక్క, ఇవవః = బాణములు, అనేశక్ = సమర్థములు గానివి
యగుఁగాక, గ్రుచ్చుట కసమర్థము లగుఁగాక యనుట. అస్య = ఈరుద్రుని
యొక్క, నిష్కణ్ఠిః = బాణముల కాఢార మయినది, ఆఘః = కొంచెము
సమర్థము, అస్తు (అధ్యాహృతము) = అగుఁగాక, గోడకొలికికె దగిలింపఁబడి
యుండుటచే, బాణములను ధరించుటకు మాత్రమే సమర్థమగుఁగాక, బాణముల
నాకర్షించుటకు యోగ్యము గానిది యగుఁగాక యనుట. లేక, నిష్కణ్ఠిః =
కత్తియొఱు, ఆఘః = కొంచెము సమర్థము, అస్తు = అగుఁగాక. ఒకా నొకచో
దగిలింపఁబడిన దగుటవలన ఖడ్గము ధరించుటకు మాత్రమే యది సమర్థ
మగుఁగాక, ఖడ్గము నాకర్షించుటకు అయోగ్య మగుఁగాక యనుట.

జటాజూటము ధరించినట్టి రుద్రుని ధనుస్సు శాంతమయి
యల్లెత్రాడులేనిది యగుఁగాక, ఇతని యమ్ములపొదియు లోపల
నడఁగినవగుటచే వెలికి గనఁబడని బాణముల ముఖములందలి
మేకులు గలది యగుఁగాక. (ఈతనిబాణములు తొణికిరములందు
వేయఁబడినవై బాధింప ససమర్థము లగుఁగాక,) ఈరుద్రుని
బాణాధారమయిన వస్తువు గోడకు దగిలింపఁబడి యుండుటవలన
బాణములు తీయుట కుపయోగింపక బాణములు ధరించునది
మాత్రమే యగుఁగాక, (ఈతని కత్తియొఱుయు ఎచ్చటనో తగి
లింపఁబడి యుండుటచే కత్తిని లాగుట కుపయోగింపక కత్తిని
ధరించినది మాత్రమే యగుఁగాక) అని తాత్పర్యము. ఇది.
సాయనభాష్యాభిప్రాయము.

కవ్ధినః = జటాజూటముగల శివునియొక్క, ధనుః = విల్లు, విజ్యుమ్ =
అల్లెత్రాడు లేనిది, అస్తు = అగుఁగాక. బాణవాన్ ఉత = బాణములు గలది
యగు అమ్ముల పొదియును, అమ్ముల పొదిమందు బాణములు గలదియైనను.

అనుట, విశల్యః = బాణములు లేనిది, అస్తు = అగుఁగాక. రుద్రునితూణీరము మున్ను బాణములు గలది యయినను ఇఁక బాణములు లేనిది యగుఁగాక, మమ్ము లోకములను బాధింప కుండుఁగాక యనుట. అస్య = ఈరుద్రునియొక్క, ఇషవః = బాణములు, అనేశః = నశించినవి యగుఁగాక. ఈరుద్రుని బాణములు మమ్ము బాధింపనివి యగుఁగాక యనుట లేక, అస్య = ఈ తూణీరము యొక్క, ఇషవః = బాణములు, అనేశః = నశించుఁ గాక. ఆబాణములు తూణీరము విడిచి మఱి యెచ్చటనైనను అదృశ్యములయి యుండుఁగాకయనుట. అస్య = ఈదేవునియొక్క, నిషణ్ణభిః = కత్తియొఱు, ఆఘః = తక్కువగానుండుట గలది, ఎల్లప్పుడును కత్తిని ధరించు స్వభావము గలది కావున దానికి కత్తిలోఁ గూడి యుండుట పుష్కలముగా నుండుట యగును, ఇఁక దానికిఁ దక్కువగా నుండుటయనఁగా కత్తిలేక యుండుట యని చెప్పవలెను, కత్తి లేనిది యనుట, అస్తు = అగుఁగాక, కత్తియొఱు కత్తిలేక నట్టినియై యుండుఁగాక యని భావము. లేక, నిషణ్ణభిః = భిక్షుము, ఆఘః = కొంచెముగా నుండునది, తక్కువ శక్తి గలది యనుట, అస్తు = అగుఁగాక, మొక్క వోయినదై మమ్ము లోకములను బాధింప సమర్థముగానిదై యుండుఁగాక యని భావము. ఇది భాస్కరభాష్యాభిప్రాయము.

ఈమంత్రము రుద్రసూక్తము గాని తద్విషయ మయిన యుష్మచ్ఛబ్ద ప్రయోగముగాని లేని దగుటవలనఁ బోక్షకృత మనఁబడును.

ఈమూఁడు ఋక్కులకును ఛందస్సు అనుష్టుప్, ఋషి నారదుఁడు, దేవత రుద్రుఁడు. ఇఁక వీనికిఁ బురశ్చరణము. ఒక ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రము గావించి పశుధ్మంధై తొమ్మిది దినములు నిరంతరము జపించునది. సిద్ధుఁడగును. ఈ మంత్రములచే యుద్ధకాలమున రాజు నాయుధముల నభిమంత్రించి దర్భ మొక్కలు వేయి వేల్వవలయును. యుద్ధమునకు వచ్చినశత్రువులు పరాజితులగుదురు.

ధ్యానము.

ఉద్యద్భాస్కరకోటి ప్రకాశమాదీ ప్తదహనమూర్ధానమ్,
భీషణభుజ్జఘాపం ధ్యాయేద్వివిధాయుధం రుద్రమ్.

ఉదయించుచున్న కోటిసూర్యులవలెఁ బ్రకాశముగలవాఁడును మండు
చున్న యగ్నివంటి శిరస్సుగలవాఁడును భయంకరములైన సర్పములు ఆభరణ
ములుగాఁ గలవాఁడును నానావిధములగు నాయుధములు గలవాఁడు నగు
రుద్రుని ధ్యానింపవలెను. అని దీనియర్థము.

ధ్యానాంతరము.

రుద్రం సురనియంతారం శూలఖట్వాక్షధారిణమ్,
శ్వాలామాలావృతం ధ్యాయేద్ధక్తానామభయప్రదమ్.

దేవతలకు నియామకుండును శూలమును ఖట్వాంగమును ధరించిన
వాఁడును శ్వాలాజాలముచేఁ జుట్టబడినవాఁడును భక్తుల కభయ మొసంగు
వాఁడునగు రుద్రుని ధ్యానింపవలెనని దీని యర్థము. ౧౨

యా తే హేతి ర్మీ ధుష్టమహస్తే బభూవతే ధనుః,
తయా అస్తాన్విశ్వతస్త్యమయక్షయాపరి
బుభుజ.

యా - తే - హేతిః - మీధుష్టమ - హస్తే - బభూ
వ - తే - ధనుః - తయా - అస్తాన్ - విశ్వతః - త్యమ్ -
అయక్షయా - పరిబుభుజ.

మీధుష్టమ=విశేషించి వర్షించు వాడా! విశేషించి కోర్కుల వర్షించు వాడా యనుట, రుద్రసంబోధనము. యా=ఏది, లే=నీయొక్క, హేతిః= ఆయుధము, ఖడ్గాది రూపము, అస్తి (అధ్యాహృతము) = కలదో, యత్ (అధ్యాహృతము) = ఏది, లే=నీయొక్క, హస్తే=చేతియందు, ధనుః=విల్లు, బభూవ=ఉన్నదో, అయత్తయా = ఉపద్రవములేనట్టి, ఉపద్రవము సేయనట్టి యనుట, తయా = అఖడ్గాది రూపమయిన హేతిచేతను, అయశ్శ్చేతి లేన (అధ్యాహృతము) = ఉపద్రవము చేయనట్టి అధనుస్సుచేతను, త్వష్ = నీవు, అస్తాః = ముప్పు, విశ్వతః = అన్నిట నుండియు, పరిబ్భుజ = పరిపాలింపుము.

అతిశయముగాఁ గోర్కుల వర్షించునట్టి యోరుద్రుడా! నీ ఖడ్గాదిరూపమగు ఆయుధమేది గలదో; మఱియును నీచేతి యందు ధనుస్సు ఏది గలదో, బాధ చేయనట్టి యాఖడ్గాది రూపమగు నాయుధముచేతను, అధనుస్సుచేతను సమస్త భయములను బోగొట్టి మమ్ముఁ బరిపాలింపుము. అని తాత్పర్యము. ఇది సాయనీయము.

మీధుష్టమ = అతిశయముచేతఁ దడుపువాడా! రుద్ర సంబోధనము. లే = నీయొక్క, హస్తే = చేతియందు, ధనుః = ధనుస్సునెడు, యా = ఏ, హేతిః = ఆయుధము, బభూవ = ఉన్నదో, అయత్తయా = భక్తుల కారోగ్యము గలిగించునట్టి, తయా = ఆ నాయుధముచేత, త్వష్ = నీవు, అస్తాః = ముప్పు, విశ్వతః = అన్నిటివలను, పరిబ్భుజ = పరిపాలింపుము.

నీచేతనుండు ధనుస్సునెడు నాయుధ మేదిగలదో, భక్తులకు ఆరోగ్యమొసంగు నట్టి యయ్యాయుధముచే మమ్ము సమస్త పాపములనుండియు నెల్లప్పుడును రక్షింపుమని తాత్పర్యము.

తేక, అస్తాఁ = మమ్ము, విశ్వతః = అందఱను, పరిబ్రుజ = పాలింపుము. పుత్రపౌత్రాది సహితులమయిన మమ్ము రక్షింపుమనుట. మఱికొందఱు చెప్పెదరు. తే = నీయొక్క, హేతిః = హింస, యా = ఏది గలదో, దాని కొఱకు, హస్తే = చేతియందు, ధనుః = విల్లు, యత్ = ఏది, బభూవ = కలదో. ఆయత్తయా = భక్తులకు బాధ నేయనియట్టి, తయా = ఆహింసచేతను, లేన = ఆధనుస్సుచేతను, త్వష్, అస్తాఁ, విశ్వతః, పరిబ్రుజ.

నీవు చేయునట్టి హింసయేదిగలదో, తదర్థము నీవు చేతియందు ధరించిన ధనుస్సు ఏది గలదో, భక్తుల బాధింపనట్టి ఆహింసచేతను ఆధనుస్సుచేతను మాశత్రువుల హింసించి మమ్ము స్వభయములనుండి రక్షింపుము అని తాత్పర్యము. ఇది భట్టభాస్కరీయము.

౧౩

స మ స్తే అ స్తా యు థా యా ॥ నా త తా య
ధృష్ట వే, ఉ భా భ్యా మ్ త తే న మో బా హు
భ్యాం త న ధ న్వ నే.

నమః - తే - అస్తు - ఆయుధాయ - అనాతతాయ - ధృష్ట
వే - ఉభాభ్యామ్ - ఉత - తే - నమః - బాహుభ్యామ్ -
తవ - ధన్వనే.

౧౪

తే = నీయొక్క, అనాతతాయ = చాఁవబడనిదియు, ధనుస్సునందు సంధింపబడనిదియు ననుట, ధృష్టవే = స్వభావముచేత బాధించుటకు సమర్థమయినదియు నగు, ఆయుధాయ = బాహుకొఱకు, నమః = సమస్కారము,

అస్తు = అగుఁగాక. ఉత = మఱియు, లే = నీయొక్క, ఉభాభ్యామ్ = రెండైన, బాహుభ్యామ్ = చేతుల కొఱకు, నమః = నమస్కారము, అస్తు (అధ్యాహృతము) = అగుఁగాక. తవ = నీయొక్క, ధన్వనే = ధనుస్సుకొఱకు, నమః అస్తు (అధ్యాహృతము) = నమస్కారము అగుఁగాక.

రుద్రుడా! స్వభావముచే హింసించుటకు సమర్థమయ్యి ధనుస్సునందు సంధింపబడనిది కావున శాంతమయిన నీబాణము నకు నమస్కారము. మఱియు ధనుస్సునుబట్టి బాణమును బ్రయోగించునట్టి నీరెండుచేతులకును నమస్కారము, బాణ ప్రయోగమునకు సాధనమయిన నీధనుస్సునకును నమస్కారము గావించెదను. అని తాత్పర్యము. ఇది సాయసీయము.

లే = నీయొక్క, అనాతతాయ=ఎక్కువెట్టఁ బడనిదియు, ధృష్టవే= మిక్కిలి దృఢమయినదియు, లేక, భక్తులుగానివారలకు భయము గలిగించు స్వభావము గలదియు నగు, ఆయుధాయ = ధనుస్సుకొఱకు, నమః = నమస్కారము, అస్తు = అగుఁగాక. ఉత = మఱియు, లే = నీయొక్క, ఉభాభ్యామ్ = రెండైన, బాహుభ్యామ్ = చేతులకొఱకు, కుడి యెడమచేతుల కొఱకును, నమః = నమస్కారమగుఁగాక, మాకు భయమును గలిగించునట్టి రెండుచేతులకును నమస్కారమనుట. తవ=నీయొక్క, ధన్వనే = వింటికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. మఱల ధనువు నమస్కరించుట ఆదర్శము.

రుద్రుడా! స్వభావముచే దృఢమయి భక్తులు గాని వారలకు భయంకర మయినను మోవెట్టఁబడక యుండుటచే శాంతమయిన నీధనువునకు నమస్కారము, నీరెండుచేతులకును నమస్కారము, మరల నీధనుస్సునకు నమస్కారము చేయుచున్నాను. అని తాత్పర్యము.

లేక, లే, అనాశతాయ = ఉద్యుక్తము గానిదియు, ధృష్టవే = భయంకరమునగు, ఆయుధాయ = బాణము కొఱకు, నమః = నమస్కారము అగుఁగాక. శేషము సమానము.

లేక, లే, అనాశతాయ = ఎత్తబడని యట్టిదియు, ప్రయోగించుటకు ఎత్తబడక పెట్టినచోటనే యున్నట్టిదియు ననుట, ధృష్టవే = భయంకరము నగు, ఆయుధాయ = గదమొదలగు నాయుధము కొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ఇతరము తుల్యము. భట్టభాస్కరీయము. ౧౪

ప రి తే ధ స్వ నో హే తి ర్న స్తాన్ పృ ణ క్తు వి శ్వ
తః, అ థో య ఇ ఘ ధి స్త వా ౨౨ రే అ స్త ని ధే
హి తమ్.

పరి - తే - ధన్వనః - హేతిః - ఆస్తాన్ - పృణక్తు - విశ్వ
తః - అథో - యః - ఇఘధిః - తవ - ఆరే - అస్తత్ - ని
ధేహి - తమ్.

౧౫

ఇతి శ్రీమద్యజుస్సంహితాయాం చతుర్థకాండో పశ్చిమ
ప్రపాఠకే, ప్రథమోనువాకః.

లే = నీయొక్క, ధన్వనః = ధనుస్సుయొక్క, హేతిః = బాణము, ఆస్తాన్ = మఱ్ఱు, విశ్వతః = అంతటను, పరిపృణక్తు = విడుచుఁగాక, మఱ్ఱు బాధింప కుండుఁగాక యనుట. అథో = మఱియు, తవ = నీయొక్క, ఇఘధిః = అఘ్నులపాది, యః = ఏదిగలదో, తవ్ = దానిని, అస్తత్ = మాకంటె, ఆరే = దూరమునందు, నిధేహి = ఉంచుము.

రుద్రా! నీధనుస్సుచే బ్రయోగింపబడు బాణ మేది గలదో, అది మమ్ము ఎచ్చటను బాధింప కుండుఁగాక. మఱియు భయంకరములగు బాణములకు స్థానమయిన నీయమ్ములపొది యేది గలదో, నీవు దానిని గూడ, అందలి బాణములు మమ్ము బాధింప కుండునట్లు, మాకు దూరమున నుంచుము. అని తాత్పర్యము. సాయనీయము.

లే = సీయొక్క, ధన్వనః = ధనుస్సుయొక్క, హేతిః = హింస, అస్త్రాన్ = మమ్ము, విశ్వతః = అన్నివిధములను, లేక, అందఱను, పుత్ర పౌత్ర దులతోఁ గూడినవారల ననుట, పరిపూర్ణత్వ = విడుచుఁగాక, బాధింప కుండుఁగాక. ఆధో = మఱియు, తవ = సీయొక్క, ఇషుధిః = అమ్ములపొది, యః = ఏదిగలదో, తవ్ = దానిని, ఆస్త్రత్ = మాకంటె, ఆరే = దూరము నందు, లేక, ఆరే = శత్రువుల సమాహవనందు, నిభేహి = ఉంచుము.

రుద్రా, నీధనుస్సు గావించు హింస మమ్ము మావారలను అందఱను అన్నివిధముల బాధింప కుండుఁగాక. మఱియు భయంకరములగు బాణములుండు నీయమ్ములపొదిని, మాయొద్ద నుండి తొలగించి మా శత్రువులయం దుంచుము. అని తాత్పర్యము. ఇది భట్టభాస్కరీయము.

ఈమాఁడు మంత్రములు, రుద్రవిషయమగు యష్టచ్ఛబ్ధి ప్రయోగము కలవియగుటచే బ్రత్యక్షకృతములు. వీని ఛందస్సు ఆనుష్టుప్, ఋషియు దేవతయు భగవంతుఁడు. ఇత వీనిపురశ్చరణము. ఒక ప్రాజాపత్యకృచ్ఛము చేసి తన్ను శుద్ధుని గావించిఁగొని తొమ్మిది దినములు నిరంతరము జపింపవలెను. మంత్రసిద్ధియగును, యాధికాలమునఁ, బదునొకండువేల దీపములకుఁ జాలిన తైలమును ఒక గొప్పపాత్రలో నుంచి యందు దేవు నావాహనముచేసి, చుట్టు

దిక్పాలర నావాహనము చేసి యారాధించి, యేడుదినము లాత్రైలము స్పృశించుచుఁ బ్రతిదినమును ఎనిమిదివేళావృత్తులు జపింపవలెను. శత్రురాజ్యము సమీపించినపుడు ఆసిద్ధత్రైలముచేఁ బదునొకండువేల దీపములు వెలిగించి యెత్తించుకొని, రాజునువదలి, సేనాపతి సేనాసహితుండై ముందు నడువవలెను. ఆదీపములశ్వాలను జూచి శత్రుసేన నిలువఁజాలదు. తత్ప్రభావముచే శత్రువులు నశింతురు.

మఱియొక ప్రకారము. మంత్రసిద్ధులగు బ్రాహ్మణులు సిద్ధవేషము ధరించి, శత్రునగరముఁ బ్రవేశించి, శత్రురాజుమీఁద నభిచారముఁ బ్రయోగించువది. శత్రురాజు ఉపయోగించు పస్త్రపులను ఈమంత్రములుచ్చరించుచు స్పృశించియుఁ జూచియు, స్వర్ణన దర్శనముల కశక్యమగుచూనిని, తన్మథింబున విని, “అభిచారోఽస్తు” అభిచార మగుఁగాకయని యంతమునఁ జేర్చి యీ మంత్రముల జపింపవలెను.

ప్రకారాంతరము. ఒకశంకువును ఈమంత్రములచే వేయిమాటు లభిమంత్రించి, శత్రుపట్టణమునందుఁ జేరిన జతుష్పథంబునఁగాని దేవాలయము నందుఁగాని దేవోద్మానమునందుఁగాని, ప్రహరియందుఁగాని, అగడ్తయందుఁగాని పాఁతునది. ఆనగరము శివునికోపమునంజేసి మూఁడు సువత్సరములలో వ్యాధిచే నశించును. చేయించునట్టి యాచార్యునకు రాజ్యముతో సరియైన దక్షిణ యియ్యవలెను.

ధ్యానము.

ప్రణమదమరహితమాశిమాలాకుసుమరజోఽరుణపాదపద్మయుగ్మమ్,
అనవరతమనస్త రేచ్ఛవాన్యా సహ జగతాం పితరం పినాకపాణిమ్.

నమస్కరించుచున్న దేవతలసమూహముయొక్క శిరస్సులయందలి పూదండలపూవుల పరాగముచేఁ గొంచె మెఱ్ఱినైన కమలములపంటిపాదముల జంటగలవాఁడును (మిక్కిలి యెఱ్ఱినైన పాదములు పుప్పొడి సోఁకుటచే

నెఱ్ఱదనము దగ్గుటవలనఁ గొంచె పెఱ్ఱని వైనవి) లోకములకుఁ దండ్రియును
పినాకమును ధనుస్సు చేతం గలవాఁడును బాఠ్యతితోఁ గూడినవాఁడునగు
రుద్రుఁ డెల్లప్పుడును ధ్యానింపవలెను. అని యర్థము. ౧౫

ఇది శ్రీమత్ప్రవాటోపనామ సుందరరామ ప్రణీతంబగు
శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్రవివరణమునందుఁ
బ్రథమానువాకము.

ఓం నమో భగవతే రుద్రాయ.

అథ ద్వితీయానువాకః.

సాయనీయము. భగవంతుఁడగు రుద్రునిధుర్యాణధరంబగు ప్రధాన
రూప మేదిగలదో, అది ప్రథమానువాకమునఁ బ్రస్తుము గావించఁబడినది.
ఇక లోకముల నిర్వాహమునకు హేతువులయిన యార్యుని తీలాపిగ్రహము
లేవిగలవో, వాని ప్రసాదనము, ఎనిమిదనువాకములచేఁ జేయఁబడుచున్నది.
మొదటియనువాకంబున నన్నియు బుక్కులు. ఇయ్యెనిమిదియనువాకముల
నన్నియు యజుస్సులు. రెండు వాక్యములు గలది బుక్కు ఏకవాక్యరూపము
యజుస్సు ననిభేదము. ఆయజుస్సులును రెండువిధములు, ఉభయతో నమస్కార
ములు (రెండువైపుల నమశ్శబ్దముగలవి) అన్యతరతో నమస్కారములు (ఒక
వైపున నె నమశ్శబ్దములు గలవి) అని. అందు మొదటి మూడనువాకముల
యందు ఉభయతో నమస్కారములు. అనఁగా అదియందును అంశమందును
నమశ్శబ్దముగల వాక్య మొక్కొక యజుస్సుగాను తక్కిన యయిదింటి
యందు అదియందు మాత్రమే నమశ్శబ్దము కలది యొక్కొక యజుస్సుగాను
గ్రహింపవలెను. అందు రెండవయనువాకంబున పదుమూడు యజుస్సులు.

భట్టభాస్కరీయము. ప్రథమానువాకముచే భగవంతుండగు రుద్రునిఁ బ్రసన్నుంగావించి, అతం డుపసంహరించుటకు సాధనములయిన ధనురాదులను బ్రసన్నములఁజేసి, వానిని ఉపసంహరింపఁజేసి, యింక నెనిమిదియను వాకముల నతని విశ్వరూపమును స్తుతించుటయు నమస్కరించుటయుఁ జేయఁబడుచున్నది. అందు మొదటిమూఁడనువాకములందు నమస్కారము మొదటను అతమునను గల వాక్యమొక యజుస్సుని కాకపూజి. నమస్కారము మొదటఁగల వాక్య మొకయజుస్సు, నమస్కార మంత మందుఁగలదియు నొక యజుస్సుని యాస్కండు. ఎనిమిదియనువాకములును ఎనిమిది యజుస్సులని కాశక్తున్నుండు. అయినను, బ్రథమ పక్షమె యవలంబించఁబడును. అందుఁ బ్రతి యజుస్సునందును ఇద్దఱేసి రుద్రులకు స్తుతియు నమస్కారము నని యెఱుంగునది. రుద్రుఁ డొకఁడె యయినను నమస్కార ప్రవృత్తి నిమిత్తభేదముచే భేదము కల్పించి ద్విత్వ మారోపింపఁబడుచున్నది. ఒకమంత్రమునంచె మూఁడునామములు చెప్పఁబడినచో నొకటి యితరమునకు విశేషణమగును. అందుఁ గొన్ని యజుస్సులు ఉభయతో నమస్కారములు, కొన్ని అన్యతరతో నమస్కారములు, వానియందు, ఉభయతో నమస్కారములు ఘోరతరములనియు, అన్యతరతో నమస్కారములు శాంతతరములనియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. బహువచనాంత శబ్దములకు, రుద్రునిచే సృష్టలయి రుద్రసదృశులయిన రుద్రులర్థము. రుద్రపర్యాయములు కాని వానికి తత్తదధిష్ఠానబుద్ధిచే రుద్రుఁడర్థమని తెలియునది. ఈయజుస్సుల ఛందస్సులు తత్తదక్షర సౌఖ్యాక్రమముచే యథాశాస్త్రము గ్రహించునది.

న మో హి ర ణ్య బా హ వే నే న్నా న్యే ది శాం చ
ప త యే న మః.

నమః - హిరణ్యబాహవే - సేనాన్యే - దిశామ్ - చ - ప
తయే - నమః.

౧

హిరణ్యబాహవే = బంగారముచే నిర్మితములయిన భూషణములు
చేతులందుఁ గలవాడగు, సేనాన్యే = యుద్ధములందు సేనలను నడపువాని
కోఱుకు, సేనాపతి రూపుడైన రుద్రునికోఱు కనుట, నమః = నమస్కారము
అగుఁగాక. దిశామ్ = దిక్కులయొక్క, పతయేచ = పాలకుడైన రుద్రుని
కోఱుకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

బాహువులందు బంగారు భూషణములు దాల్చిన
వాడును యుద్ధములందు సేనలను నడపువాడునగు రుద్రు
నకు నమస్కారము. దిక్కులఁ బాలించునట్టి రుద్రునకు నమ
స్కారము.

భ. అందుమొదట, ఎవ్వఁడును తన పస్తువునుహింసింపడని, రుద్రుఁడు
విశ్వమున కంతయుఁ బ్రతిపాదించుచు నమస్కారముసేయఁబడు
చున్నది. హిరణ్యబాహవే = బంగారుసాములు చేతులందుఁ గలవాడగు
బాహుగ్రహణము సర్వాంగోపలక్షణము, బంగారు భూషణములు సర్వాం
గములందును గలవాడనుట, లేక, హిరణ్యమువంటిచేతులు గలవాడు, బంగారు
వంటి దేహము గలవాడనుట, లేక, హితమును రమణీయమును అగునది. హిర
ణ్యయ మనఁబడును. అట్టిచేతులు గలవాడు అట్టిదేహము గలవాడు, భక్తుల
మనస్సునకు ఆనందకరమయి వారలకు అభ్యుదయాది నిశ్చేయసాంతము
హితము నిచ్చునట్టి మంగళవిగ్రహము గలవాడనుట. సేనాన్యే = సేనల
నడుపు వానికోఱుకు, సేన లనఁగా సంఘాతములు (సమూహములు), దేవతలు
మనుష్యులు పితరులు అనుచులు రాక్షసులు పిశాచులు యక్షులు కిన్నరులు
విద్యాధరులు మొదలగు భోక్తలగు చేతనులును, ప్రకృతి మొదలుకొని వృధివి

పఱకుఁ గల భోగ్యము లగు అచేతనములును, ఈరెండుసంఘాతములను నడపు
వాఁడు, స్వామి యగుటచే వానికి నియామకుఁడనుట, అట్టిరుద్రునకు, నమః=
నమస్కార మగుఁగాక. దిశామ్ = దిక్కులయొక్క, పతయే = పాలకుని
కొఱకు, దిక్పాలాత్మకుఁడగు రుద్రుని కొఱకనుట, లేక దిక్కులకు వ్యవస్థాపకుఁ
డగుటచే దిక్పతి యాదిత్యుఁడు, దేవుని కీర్తించిన పిదపఁ దమపాననమునకు
స్థానమయిన యాదిత్యుఁడు, కీర్తింపఁబడుచున్నాఁడు. అట్టి యాదిత్యుని
కొఱకు, లేక, స్రవ్యగుణ కర్తృదులయొక్కయు భర్తాధర్తృదులయొక్కయు
వ్యవస్థలు దిక్కులనబడును. వానికి పతి, యనఁగా వానిని తత్తదనుగుణముగాఁ
బ్రవర్తింపఁజేయువాఁడనుట, అట్టి రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారము
అగుఁగాక.

న మో వృ త్తే భ్యో హ రి కే శే భ్యః ప శూ నాం
ప త యే న మః.

నమః - పృత్యేభ్యః - హరికేశేభ్యః - పశూనామ్ - పత
యే - నమః.

హరి కేశేభ్యః=పచ్చ వస్త్రేగల వెండ్రుకలుగల, ఆకులు అను వెండ్రు
కలు గల యనుట, పృత్యేభ్యః = పృత్యములకొఱకుఁ పృత్యరూపులగు రుద్రుల
కొఱకు ! నమః నమః=స్కారము అగుఁగాక. పశూనామ్ = పశువులయొక్క,
పతయే = పాలకునికొఱకు, నమః = నమస్కారమగుఁగాక.

హరితవర్ణములగు పత్రము లనువెండ్రుకలుగలిగి పృత్య
రూపులగురుద్రులకు నమస్కారము, పశుపతి యగు రుద్రు
నకు నమస్కారము.

భ. హరికేశేభ్యః=హరితవర్ణములయిన పత్రరూపములగు వెండ్రుకలుగల, వృక్షేభ్యః=వృక్షరూపులగు రుద్రులకొఱకు, లేక, వృక్షములందుండు రుద్రుల కొఱకు, మంచము లఱచుచున్నవి యనునట్లు, తద్గతులకుఁ దద్భావ వ్యవచేశము, లేక, వృక్షములవంటివి కావున బ్రహ్మాది పిపీలికాంతములగు చేతనవర్ణములు వృక్షము లనఁబడుచున్నవి, ఎట్లనఁగా, బ్రహ్మాండమును భూమియందుఁ బుట్టినవి, మఱియు, వృశ్చ్యస్తే, ఇతివృక్షాః, ఛేదింపఁబడునవి వృక్షము లనఁబడును, నాశవంతము లనుట, నశించునట్టి యుపాధిగల బ్రహ్మాది పిపీలికాంతచేతన వర్ణరూపులగు రుద్రులకొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. పశూనామ్= ద్విపదములు, చతుష్పదములును అగు బ్రహ్మాది స్థావరాంత పశువులయొక్క, పతయే = ప్రభువుకొఱకు, “బ్రహ్మద్భాస్థావరాంతాశ్చ పశవః పరికీర్తితాః” అనిష్కృతి. నమస్కార మగుఁగాక.

హరితవర్ణములగు కేశములు గలవారలును, వృక్షము లందుండు వారలునగు రుద్రులకు, లేక, వృక్షములవలె జన్మ నాశములుగల బ్రహ్మాది పిపీలికాదులకు ఆత్మయయిన రుద్రు లకును, పశుపతియగు రుద్రునకును నమస్కారము. ౨

నమః సస్పిష్ఠారాయ త్విషీమతే పథీనాం పతయే
నమః.

నమః - సస్పిష్ఠారాయ - త్విషీమతే - పథీనామ్ - పతయే-
నమః.

3

సస్పిష్ఠారాయ = లేతకపవులవలె నెఱుపుగలసిన పసవులన్నె గలవాడగు, త్విషీమతే=అధికమయిన కాంతిగల రుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కార మగు

గాక. పథీనామ్=మార్గములకు, శాస్త్రోక్తములయిన దక్షిణోత్తర తృతీయమార్గములకు, కర్తృకులకుఁ జెప్పఁబడిన పునరావృత్తి సహితమయిన ధూమాదిమార్గమును ఉపాసకులకుఁ జెప్పఁబడిన పునరావృత్తి రహితమయిన అర్చిరాది మార్గమును జ్ఞానికిఁ జెప్పఁబడిన బ్రహ్మతత్వావరూప విదేహముక్తి లక్షణమయిన మార్గమును అనుమూఁడుమార్గములకును అనుట, పఠయే=పాలకుఁడగు రుద్రుని కొఱుకు, నమః=నమస్కారము.

లేతకసప్తవలె నెఱుపుగలసిన పసపువన్నెగలవాఁడును, మహాలేజుఁడు నగు రుద్రునకు నమస్కారము, శాస్త్రమునందుఁ జెప్పఁబడినపితృయానమార్గమును దేవయానమార్గమును విదేహముక్తిని నియమించినవాఁ డగురుద్రునకు నమస్కారము.

౪. సస్వింజరాయ=లేతగడ్డివలె రక్తపీతవర్ణముగల, లేక, స్వాభావము అనుధాతువువలన వర్ణవ్యత్యయముచే సస్వియని నిష్పన్నమగుచున్నది. సస్సులనఁగా భక్షణస్వభావు లగురాక్షసులు మొదలయినసన్తార్గద్యైషులు చెప్పఁబడుచున్నారు. వారలను జీర్ణింపఁజేయువాఁడు, అట్టి, త్వీషీమలే = అధికమయిన కాంతి గలవాఁడు, లేక, స్వయంప్రకాశరూపుఁడు, అట్టి రుద్రునికొఱుకు, నమః=నమస్కారమగుఁగాక. పథీనామ్=లోకములు. వైదికములు నగుసన్తార్గములకు, లేక, అర్చిరాదిమార్గము మొదలగుమార్గములకు, పఠయే=ప్రవర్తింపఁజేయునట్టి రుద్రునికొఱుకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

లేతగడ్డివలె రక్తపీతవర్ణము గలిగి మహాలేజుఁ డగు రుద్రునకు నమస్కారము (రాక్షసులు మొదలగు సన్తార్గద్యైషుల నశింపఁజేయునట్టి స్వయంప్రకాశస్వరూపుఁ డగు రుద్రునకు నమస్కారము). లోకములగు సన్తార్గముల లోకమునందుఁ బ్రవర్తింపఁ జేయునట్టి రుద్రునకు నమస్కారము (ఉపాస

కులు మొదలగువారిని వారియోగ్యతకుఁ దగునట్లు దేవయా-
నము మొదలగు మార్గములం దీసికొని పోవునట్టి రుద్రునకు
నమస్కారము.)

3

న మో బ భు శా య వి వ్యా ధి నే ౭ న్నా నాం
ప త యే నమః.

నమః - బభుశాయ - వివ్యాధినే - అన్నానామ్ - పత
యే - నమః

౪

బభుశాయ = వృషభమునందు శయించువాడు, వృషభముమీఁదఁ
గూర్చుండినవాఁ డనుట, అగు, వివ్యాధినే = శత్రువులను విశేషించి గొట్టునట్టి
రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. అన్నానామ్ = అన్నములకు,
పతయే = పాలకుఁ డగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

వృషభముమీఁదఁ గూర్చుండినవాడై శత్రువులను
విశేషించి బాణములచేఁ బ్రహరించునట్టి రుద్రునకు నమ
స్కారము, ప్రాణులకు జీవనాధారమయిన సర్వవిధము లగు
నన్నములకు నాథుఁ డగు రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. బభుశాయ = కపిలవర్ణము గలసిన గోరోజువపువన్నె గలవాఁడగు,
లేక, బభ్రువనగా భరించునది కావున వృషభము, శవర్ణము మత్స్యధీయము,
రేఫమునకు లకారము, వృషభము గలవాడు, లేక, బభ్రోశేలే = వృషభమునందు
శయించువాడు, అగు, వివ్యాధినే = అఁకలి మొదలగురూపమున మిక్కిలి
పీడించునట్టి రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. అన్నానామ్ =
అన్నములకు, భుజింపఁదగిన యోషధులకనుట, పతయే = స్వామియగు రుద్రుని
కొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

కపిల పింగలవర్ణము గలవాడై [వృషభారూఢుడై],
జనులకు ఆకలి మొదలగుబాధను గలిగించునట్టి రుద్రునకు
నమస్కారము. మఱియు భుజించగినట్టి యోషధుల కంతయు
నాథుఁ డగురుద్రునకు నమస్కారము. ౪

న మో హ రి కే శా యో ప వీ తి నే పు స్తా నాం
ప త యే న మః.

నమః - హరికేశాయ - ఉపవీతినే - పుస్తానామ్ - పతయే-

నమః.

౫

హరికేశాయ = నల్లని వెండ్రుకలుగలవాఁ డగు, నరపులేనివాఁడనుట,
ఉపవీతినే=మంగళము కొఱకు యజ్ఞోపవీతముగల రుద్రునికొఱకు, నమః=నమ
స్కారము. పుస్తానామ్=పరిపూర్ణులకు పరిపూర్ణము లయినగుణములు గలపురు
షులకనుట, పతయే=నాథుఁ డగురుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారమగుఁ
గాక.

ఎంతమాత్రము నరపులేక. నల్లనివెండ్రుకలు గలవాడై
మంగళార్థము యజ్ఞోపవీతము ధరించినవాఁ డగురుద్రునకు నమ
స్కారము. పరిపూర్ణములగు సద్గుణములుగల పురుషులకు
నాథుఁ డగురుద్రునకు నమస్కారము.

భ. హరికేశాయ=నల్లనివెండ్రుకలు గలవాఁడగు, నిత్యమయిన యోష.
నము గలవాఁడనుట, ఉపవీతినే=మంగళాచారముకొఱకు యజ్ఞోపవీతముగల
రుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కార మగుగాక. పుస్తానామ్=పరిపూర్ణగుణులకు,

లేక, పుష్టము లనగా పుష్టలు, అవి, వాక్సుప్తి జ్ఞానపుష్టి శరీరేంద్రియపుష్టి గృహక్షేత్రపుష్టి ధనధాన్యపుష్టి ప్రజాపుష్టి పశుపుష్టి గోపుష్టి ధర్మపుష్టి ఆశిమాదిపుష్టి యని పది, వానికి, పతయే=పాలకుడగు రుద్రునికొఱకు, నమః= నమస్కార మగుగాక.

నిత్యయాచారము గలవాఁ డగుటచే నల్లని వెండ్రు కలతో నొప్పువాఁడును మంగళాచారము ననుసరించి యజ్ఞోప వీతము దాల్చినవాఁడు నగురుద్రునకు నమస్కారము. వాక్సుప్తి మొదలగు దశవిధ పుష్టులకు పాలకుఁ డగురుద్రునకు నమ స్కారము.

న మో భ వ స్య హే త్యై జ గ తాం ప త యే
న మః.

నమః - భవస్య - హేత్యై - జగతామ్ - పతయే -
నమః.

భవస్య=సంసారమునకు, హేత్యై=అయుధ మయినరుద్రునికొఱకు, సంసారము చేదించునట్టి రుద్రునికొఱ కనుట, నమః=నమస్కార మగుగాక. జగతామ్ = లోకములకు, పతయే = పాలకుడగురుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుగాక.

సంసారము చేదించునట్టి రుద్రునకు నమస్కారము, సర్వ లోకములకుఁ బాలకుఁ డయినరుద్రునకు నమస్కారము.

భ. భవస్య=సంసారముయొక్క, హేత్యై=హింసకొఱకు, సంసారము చేయునట్టి హింస యేదిగలదో తద్రూపుడయినరుద్రుని కొఱకనుట, నమః=నమ

స్కార మగుఁగాక. జగతాప్=పృథివి మొదలగులాకములకు, పతయే=పాలించువాడగురుద్రునకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

సంసారమునందుఁ బ్రాణులను దుఃఖపఱచు రుద్రునకును దుఃఖితులగువారి రక్షించువాడగురుద్రునకును నమస్కారము.

నమో హిరణ్య బాహవే యనునది మొదలగు నైదుమంత్రములచే పంచబ్రహ్మలయొక్క అయిదువర్ణములను వేఱువేఱుగాఁ బ్రతిపాదించి, యాఱవది యగు నీమంత్రముచే సంసార నాశకుం డగు పంచవక్త్రుఁడు ప్రతిపాదించఁబడుచున్నాడని కొందఱు వచింతురు.

౬

న మో రు ద్ర యా ౨౨ త తా వి నే తే త్రాణాం
ప త యే న మః.

నమః - రుద్రాయ - ఆతతావినే - తేత్రాణామ్ - పత
యే - నమః.

౭

ఆతతావినే=ఆతత=విరివించేయఁబడిన ధనుస్సుచేత, అవినే=రక్షించువాడగు, మోపెట్టఁబడిన ధనుస్సుచేత శత్రువులసంహరించి భక్తులరక్షించువాడగుట, రుద్రాయ=రుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కారము అగుఁగాక. తేత్రాణామ్=పరిమడులకు, పతయే=పాలకు డగురుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

మోపెట్టిన ధనుస్సుచే భక్తులకు శత్రువు లయినవారిని సంహరించి భక్తులఁ గాపాడునట్టి రుద్రునికొఱకు నమస్కారము. పరిమడులఁ బాలించునట్టి రుద్రునికి నమస్కారము.

భ. ఆతతఅవినే = మోపెట్టబడిన యల్లెత్రాడుగల ధనుస్సుచే లోకములనురక్షించునట్టి, లేక, అట్టిధనుస్సును ధరించువాడు, లేక, అట్టిధనుస్సుగలవాడు, అగు, రుద్రాయ, నమః. త్షే.త్రాణామ్ = శరీరములకు, పతయే = రక్షించువాడు, లేక ప్రభువు, అయినరుద్రునికొఱకు, అట్లు, “ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్దేశేర్జున తివ్రతి, భ్రామయం సర్వభూతాని యంత్రారూఢాని మాయయా” అర్జునా ! సంసారయంత్రము నెక్కిన సమస్తభూతములను మాయచే ద్రిష్టుచు ఈశ్వరుడు సమస్తభూతముల హృదయ ప్రదేశమునం దున్నాడు. అని భగవద్వాక్యము, లేక, త్షే.త్రాణామ్ = అవిముక్తము మొదలగు పుణ్యస్థలములకు, పతయే = ప్రభువయిన రుద్రుని కొఱకు, నమః.

ఎక్కువెట్టబడిన ధనుస్సుచే దుష్టులసంహరించి లోకముల రక్షించునట్టి రుద్రునకు (అట్టి ధనుస్సును ధరించువాడు, లేక, అట్టి ధనుస్సు గలవాడగురుద్రునికి) నమస్కారము. సమస్త శరీరములందు హృదయప్రదేశమునందుండి తత్తత్కర్తృబుల నియమించువాడు (పుణ్యక్షేత్రముల నెల్లఁ బాలించువాడు) అగు రుద్రునకు నమస్కారము. 2

న మ స్తూ తా యా ౭ హ స్త్యా య వ నా నాం
ప్ర త యే న మః.

నమః - సూతాయ - అహస్త్యాయ - వనానామ్ - పతయే-
నమః.

సూతాయ = సారథియును, అహస్త్యాయ = వధించుటకు నలవిగానివాడు నగురుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. వనానామ్ =

అడవులయొక్క, పతయే = సాలించువాఁ డగురుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

సారథిరూపుఁడును శత్రువులకు వధింప నలవిగానివాఁడు నగురుద్రునకు నమస్కారము, వనముల కధిపతియైన రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. సూతాయ = సారథియు, జగత్తునురథమును నడపువాఁ డనుట, లేక, పురాణము చెప్పువాఁడు, యుగాదియందుఁ బురాణములు సృజించువాఁ డనుట, లేక, సుత మనఁగా యజ్ఞార్థము ఖండింపఁబడినసోమలత, దీర్ఘము ఛాందసము, సోమలతాస్వరూపుఁ డనుట, అగు, అహన్తాయ=వధింప నశక్యుఁడు, జ్యోతిస్వరూపుఁ డనుట, లేక అహమేవసర్వమ్ అనుదాని భావము అహంతా దాని యందుఁ గలుగువాఁడు, సర్వాత్మైక్య జ్ఞాన స్వరూపుఁడనుట, అట్టి, రుద్రుని కొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. వనానామ్ = అడవులకు, శ్వశానము మొదలగు వివిక్తప్రదేశముల కనుట, పతయే = స్వామియగురుద్రునికొఱకు, నమః.

జగత్తు అనురథమునకు సారథి యయినవాఁడును, (యుగాదియందుఁ బురాణములు సృజించువాఁడును, లేక, సోమలతాస్వరూపుఁడును) వధించుటకు నలవిగాని అత్త జ్యోతిస్వరూపుఁడును (సర్వాత్మైక్యజ్ఞానస్వరూపుఁడు) నగు రుద్రునకు నమస్కారము, శ్వశానము మొదలగు వివిక్తప్రదేశములకు నాథుఁ డగురుద్రునకు నమస్కారము. ౮

న మో రో హి తాయ స్థ ప త యే వృ త్తాం
ప త యే న మః.

నమః - రోహితాయ - స్థతయే - వృక్షాణామ్ - పతయే -
నమః.

౯

రోహితాయ=ఎఱ్ఱనివన్నె గలవాఁడును, స్థపతయే=ప్రభువునైన
రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారము అగుఁగాక. వృక్షాణామ్ = వృక్షముల
యొక్క, పతయే=పాలకుఁ డగురుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కారముగుఁగాక.

ఎఱ్ఱనిపల్లము గలవాఁడును బ్రభువు నగురుద్రునికి నమ
స్కారము, వృక్షములఁ బాలించునట్టి రుద్రునికి నమస్కారము.

భ. రోహితాయ = ఎఱ్ఱనివన్నె గలవాఁడును, లేక, రో = వాచక
మగుశబ్దమునకు, హితాయ = అనుకూలుఁడు, లేక, వాచకశబ్దమునందు, హితా
య = ఉంచఁబడినవాఁడు, వాచ్యరూపమున నుండువాఁ డనుట, అగు,
స్థపతయే = గృహములు మొదలగునవి చేయువాని కొఱకు, లేక, సర్వత్ర స్థా
తాచ సర్వస్య పాతాచ స్థపతిః, అతఁడు నుండువాఁడును అన్నిటినిరక్షించువాఁడు
నగురుద్రునికొఱకు, నమః. వృక్షాణామ్=వృక్షములయొక్క, పతయే=పాలకుఁ
డగురుద్రునికొఱకు, నమః.

రక్తవర్ణుఁడును, (వాచకరూప మగుశబ్దమునందు వాచ్య
రూపమున నున్న వాఁడును) శిల్పియు (అంతటనుండి యన్నిటిని
రక్షించువాఁడు) నగురుద్రునకు నమస్కారము, వృక్షములఁ
బాలించునట్టి రుద్రునకు నమస్కారము.

౯

న మో ము న్త్రి ణే వా ణి జా య క త్తా ం ప త
యే న మః.

నమః - మన్త్రిణే - వాణిజాయ - కక్షాణామ్ - పతయే -

నమః.

౧౦

మన్త్రిణే = ఆలోచనము గలవాఁడును, రాజసభలయందు మంత్రినము సేయుటయందు సమర్థుఁ డనుట, మంత్రిరూపమున నుండువాఁ డని భావము. వాణిజాయ = వర్తకులకు దొర యగురుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. కక్షాణామ్ = వనమునందలి గుల్మములు (బోచెలేనిచెట్లు) మొదలగు వానికి, పతయే=పాలించు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

రాజసభలయందు మంత్రిరూపమున నున్నవాఁడును, వర్తకులకు దొరయు నగురుద్రునికి నమస్కారము, వనమునందలి గుల్మములు మొదలగు వానికి నాథుఁ డగు రుద్రునికి నమస్కారము.

భ. మన్త్రిణే = పంచబ్రహ్మాది మంత్రములు గలవాఁడును, వానిచేఁ బ్రతిపాద్యుఁ డనుట, లేక, మంత్రము లనఁగా గుప్తముగాఁ జెప్పఁ దగినవిఁ డాపనిషత్తులు, అవి గలవాఁడు, వానిచేఁ బ్రతిపాదించఁబడువాఁ డనుట, లేక సప్తశోఢి మహామంత్రములు గలవాఁడు, వానికి వాఙ్మయ డనుట, అగు, వాణిజాయ = వర్తకుని కొఱకు, లేక వర్తకునివంటివాఁడు, ఎట్లు వర్తకుఁడు దేశము నందలి సర్వ వ్యవహారవిషయములను విచారించునో, అట్లు సమస్తకర్తలను విచారించువాఁడు, సర్వకర్త సాక్షి యనుట, లేక, పణిక్కునందు నుండువాఁడు. వర్తకునియందు వ్యవహారరూపమున నుండువాఁడనుట, లేక, వాణి = వాక్కునందు, జాయ = పుట్టినవాఁడు, వాచకరూపమయినవాక్కునందు వాచ్యరూపమున నుండువాఁ డనుట, హస్తము ఛాందసము, అట్టి రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారము అగుఁగాక. కక్షాణామ్ = పర్వతములు నదులు నదములు గుహలు గుల్మములు మొదలగునవి కక్షములు, వానికి, లేక, అందుండుజంతువులకుఁ

పతయే = పాలకునికొఱకు, లేక, కక్షము లనగా, గహనదేశములు, ధర్మా
ధర్మాదు లగు గహనవిషయములనుట, వానికిఁ బ్రభు వయినద్రునికొఱకు.
నమః. ౧౦

న మో భు వ న్త యే వా రి వ స్కృ తా యా ష
ధీ నాం ప త యే న మః.

నమః - భువన్తయే - వారివస్కృతాయ - ఓషధీనామ్ -
పతయే - నమః. ౧౧

భువన్తయే = భూమిని విస్తరిల్లఁ జేయువాఁడును, వారివస్కృతాయ =
ధనము చేయువాఁడు నగురుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారము ఆగుఁగాక.
ఓషధీనామ్ = ఓషధులకు, పతయే = నాథుఁ డగురుద్రునికొఱకు, నమః =
నమస్కార మగుఁగాక.

భూమిని బోషించువాఁడును ధనమును గల్పించువాఁడు
నగురుద్రునకు నమస్కారము, ఓషధులకుఁ బ్రభువైన రుద్రు
నకు నమస్కారము.

భ. భువన్తయే = ప్రపంచమునకు ఆధారమయినవాఁడు, విశ్వమస్మిన్
భవతి యని వ్యుత్పత్తి, లేక, సర్వదా సర్వత్ర భవతి, ఎల్లప్పుడును ఎల్లయెడల
నుండువాఁడు, లేక, భువంతనోలి, భూమిని విస్తరిల్లఁ జేయువాఁడు, భూమి.
యందలి తృణము గుల్మములు ఓషధులు వృక్షములు మొదలగువానిఁ జెంచు
వాఁడనుట. వారివస్కృతాయ = ధనముచేయువాఁడును, పరివ్రాధనమ్ కరో
తీతి, పరివస్కృత్, పరివస్కృ దేవవారివస్కృతః అని వ్యుత్పత్తి, లేక.
పరివస్కృతామ్ అయమ్, ధనము సంపాదించువారలకు సంబంధి, సహాయుఁ

డనుట, లేక, పరివః అనగా సేవ, అది చేయువారలు పరివస్కృతులు భక్తులు, వారికిసంబంధి, వారియందు బ్రీతిగలవాడు, భక్తపత్నలు డనుట, లేక, వారిజీవలేవాసకృత్యోయేనతస్య, జలమునందు వాసము చేసినవాడు, నారా యణరూపుడు, లేక, వరుణరూపుడు డనుట, అట్టి రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుగాక. ఓషధీనామ్ = పండువఱకు నుండునట్టివానికి, ఫలించిన తోడనే నశించునట్టి యరటి మొదలగు వృక్షముల కనుట, పతయే = పాలకుఁ డగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుగాక. ౧౧

న మ ఉ చై ష్టో హ యా ౨౨ క్ర స్థ య తే ప
ప్ర తీ నాం ప త యే న మః

నమః - ఉచైష్టోహాయ - ఆక్రస్థయతే - ప్రతీనామ్ -
పతయే - నమః. ౧౨

ఉచైష్టోహాయ = గొప్పదైన భవనిగలవాడును, ఆక్రస్థయతే = శత్రువులను ఏడ్పించువాడు నగురుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుగాక. ప్రతీనామ్ = పాదచారు లగుభటులకు, పతయే = ప్రభు వగురుద్రుని కొఱకు, నమః = నమస్కార మగుగాక.

యుద్ధకాలమునందు గొప్పభవని గలవాడును శత్రువుల నేడ్పించువాడు నగు రుద్రునికి నమస్కారము. పదాతిసైన్యములకుఁ బ్రభువయిన రుద్రునికి నమస్కారము.

భ. ఉచైష్టోహాయ = గొప్పశబ్దము గలవాడు, లేక, గొప్పస్తోత్రము గలవాడు, లేక, గొప్పశబ్దముగల మేఘాదులరూపము గలవాడు,

ఆక్రందయతే = యుద్ధమునందుఁ బిలుచుటను జేయించువాఁడు, శూరు లొకరి నొకరుపిలుచుటకుఁ గారణ మయినవాఁడు, వారియందు శౌర్యమురూపమున నున్నవాఁడనుట, లేక, శత్రువులను ఏడ్పించువాఁడు, జయము గలిగించువాఁడనుట, అట్టి రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. పత్తీనామ్ = “ఏకోరథో గజశ్చైకో నరాః పంచపదాతయః, త్రయశ్చ తురగాస్తవ్శ్చైః పత్తిరి త్యభిధీయతే” ఒకరథమును ఒకయేనుఁగును అయిదుగురుకాలిబంటులును మూఁడుగుఱ్ఱములును జేరిన సేనాభాగము పత్తియని చెప్పఁబడును, అనిచెప్పఁ బడిన పత్తియను సేనాభాగములకు, సర్వవిధము లయినసేనల కనుట, పతయే = స్వామియగు రుద్రునికొఱకు, లేక, పత్తీనామ్పతయే=కాలిబంటులకు పాలకుఁ డగురుద్రునికొఱకు, పదాతిరూపమున సర్వలోకములను జయింపఁజాలినట్టి రుద్రునికొఱ కనుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ౧౨

నమః కృత్స్న వీతాయ థావతే సత్త్వనామ్
పతయే నమః.

నమః - కృత్స్నవీతాయ - థావతే - సత్త్వనామ్ -
పతయే - నమః.

౧౩.

ఇతి శ్రీమద్యజుస్సంహితాయాం చతుర్థకాండో పశ్చిమ
ప్రపాతకే, ద్వితీయోఽనువాకః.

కృత్స్నవీతాయ కృత్స్న = ఎల్లనైన్యము, వీతాయ = పరివేష్టించఁ బడినదిగాఁ గలవాఁడును, సమస్తనైన్యములను దాను బరివేష్టించియుండువాఁడనుట, థావతే = పరుగెత్తుచున్నవాఁడును, పరుగెత్తుచున్న శత్రునైన్యముల.

వెంబడించి తఱుమువాడు ననుట, అగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుగాక. సత్త్వనామ్ = శరణాగతు లగుసాత్త్వికులకు, పతయే = పాలకుని కొఱకు, నమః=నమస్కార మగుగాక.

సై న్యములనంతయుఁ బరివేష్టించియుండువాడును శత్రు సేనలు పరుగెత్తునపుడు వాని వెంటనంటి తఱుమువాడు నగు రుద్రునికొఱకు నమస్కారము, శరణాగతులగు సాత్త్వికులను బాలించునట్టి రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. కృతస్నివీతాయ - కృతస్ని=సమస్తశరీరమును, వీతాయ=కప్పబడి నదిగాఁ గలవాడు, సమస్తశరీరమును కంచుకాదులచేఁ గప్పికొనియుండువాఁ డనుట, లేక, కృతస్ని = సమస్తజగత్తును, వీతాయ = భక్షింపఁబడినదిగాఁ గల వాడు, ప్రలయకాలమునందు సమస్తజగత్తును, భక్షించువాడనుట, లేక, కృతస్ని=ఎల్లజగత్తుచేత, వీతాయ = విగతివ్యాప్తి ప్రజనకాంత్యసనఘాదనేషు అనుటచే, పొందఁబడినవాడును, ప్యాపింపఁబడినవాడును, బుట్టినవాడును, కోరఁబడినవాడును, వేయఁబడినవాడును, భక్షింపఁబడినవాడును, ఈరూప ములుగలవాడుననుట, లేక, 'కృతాన్నిత నాపరివృతే' జగత్తంతయు నష్టము కాఁగా, తాను సర్వాత్మరూపముచే నుండువాడు, దృశ్య ప్రపంచమంతయు నష్టమగునపుడు తదధిపాన సత్తాస్వరూపుఁడయిన తానుమాత్రము శేషించువా డనుట, ధావలే=శిశ్రుముగా నడచువాడును, లేక, శిశ్రుముగా ననుగ్రహించు వాడును, లేక, భక్తులపాపములను కడుగువాడును, భక్తులపాపములను బోగొట్టువాడుననుట, అట్టిరుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారమగుగాక. సత్త్వనామ్=ప్రముఖగణములకు, పతయే=ప్రభు పగురుద్రునికొఱకు, నమః= నమస్కార మగుగాక.

ఈయనువాకమునకు ఋషి మండూకుడు, ఛందస్సు మహాగాయత్రి, దేవత రుద్రుడు. ఇంకఁ బురశ్చరణము, అర్థకృచ్ఛము గావించి చరువు భుజించుచు నెనిమిదివేలు జపము సేయునది. పూర్ణ మగువఱకు సంధ్యా కాలములయందు శివాలయమునకుఁ బదునొకండు ప్రదక్షిణములు సేయుచుండునది. జపము ముగిసినపిమ్మట శివునిఁ బూజించి తత్సన్నిధానమునఁ బదునొకండుగురు బ్రాహ్మణుల భుజింపఁ జేసినచోఁ బురశ్చరణ మగును.

ఇంకఁ బ్రయోగము. దీనిచే రాజులకుఁ జెప్పఁబడుచున్నది. శత్రువుల మారణము గోరువాఁడు, ప్రతి ఋతువునందును తైలముచేఁ దడుపఁబడిన యెఱ్ఱి యావలు పదివేలు హోమము సేయునది. అందుచే శత్రువులు నశింతురు. ఆవపిండిచే దేవునకు లేపనముచేసి శత్రువుపేరు చెప్పచు నెనిమిదివేలు జపించునది, పదునొకండురాత్రులలో శత్రురాజులకు మహాజ్వరముకలుగును, దానిచేతనే వారలు నశింతురు. యుద్ధము సమీపించినపుడు దేవునిమీఁదఁ బసపుపుట్టముగప్పి, తాను శుద్ధుడై కుడిచేతియంగుష్ఠముచే దాని స్పృశించుచు, అనువాకాంతమున “గచ్ఛ” పొమ్ము అని చెప్పచు నెనిమిదివేలై దుదినములు జపము సేయవలెను. శత్రురాజున కుచ్చాటనమగును. వశీకరణము గోరువాఁడు మధుఘృతంబులచేఁ దడుపఁబడిన పాలాశములు (మోదుగు) గాని అశ్వత్థములు (రావి) గాని వైకంఠములు (ములువెలము) గాని ఆసామార్గములు (ఉత్తరేను) గాని సమిధలు పదివేలు వేల్చునది. క్రమముగా బ్రాహ్మణత్వత్రియవైశ్యకూద్రులు వశంకతు లగుదురు. రాజ్యము గోరునట్టిరాజు, లేనచేఁ దడుపఁబడిన తెల్లగలువలు చెంగలువలు నల్లగలువలు పదివేలు వేల్వవలయును. రాజ్యలక్ష్మిని పొందును. సంపద గోరువాఁ డగునేని, కమలములు పదివేలు హోమము సేయునది శ్రీమంతుఁడగును. ధారణాశక్తి గలబుద్ధిని గోరువాఁడు కపిలగోవునేతిచేఁ దడుపఁబడిన పలాశపుష్పములు పదివేలు వేల్చునది. మేధావియగును. శత్రువుల జయింపఁగోరినవాఁడు పదొకండువేల యావృత్తు

లీయనువాకము జపించినచో నతనికి శత్రువులు పరాజితు లగుదురు. ప్రతి దినమును నూటయెనిమిదిగాని యిరువదియెనిమిదిగాని యావృత్తులు జపపూర్వకముగాఁ బ్రదక్షిణనమస్కారములు యావజ్జీవము సేయునకఁడు, ఈలోకమున నుభయమనుభవించి యంతమునం గైలాసముఁ బ్రాప్తించును.

ధ్యానము.

ముక్తాలంకృతసర్వాక్ష మిష్టగంధాధరం హరమ్,
ధ్యాయే త్కల్పతరో స్తూలే సమాసీనం సహో మయా.

ముత్తైములచే నలంకరింపఁబడిన సర్వాపయవములును గలవాఁడును, జంద్రుని గంగను ధరించినవాఁడును, బార్వతితోఁ గూడఁ గల్పవృక్షము క్రిందఁ గూర్చుండినవాఁడు నగువారుని ధ్యానించునది. అని దీని యర్థము.

ఇది శ్రీమత్తపాటోపనామ సుందరరామప్రణీతం బగు
శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్రవివరణమునందు ద్వితీయానువాకము.

ఓం నమో భగవతే రుద్రాయ
అథ తృతీయానువాకః.

ద్వితీయానువాకమునఁ బదుమూఁడు యజుస్సు లుభయతో నమస్కారములు చెప్పఁబడినవి. ఇంక, నట్టివే తృతీయానువాకమునఁ బదునేడు యజుస్సులు చెప్పఁబడును.

నమః స్స హమానాయ నివ్యాధినే ఆవ్యాధినీనామ్
పతయే నమః.

నమః - సహమానాయ - నివ్యాధినే - ఆవ్యాధినీనామ్ -
పతయే - నమః

సహమానాయ = శత్రువులను లోబఱచుకొనువాడును, నివ్యాధినే = శత్రువులను మిక్కిలి కొట్టువాడునగు రుద్రునికొఱకు, సమః = సమస్కారము అగుగాక. ఆవ్యాధినీనామ్ = అంతటను కొట్టునట్టి శూరసేనలకు, పశయే = పాలకుడగు రుద్రునికొఱకు, సమః = సమస్కార మగుగాక.

శత్రువులను జయించువాడును అధికముగా కొట్టు వాడునగు రుద్రునకు సమస్కారము, అన్ని ప్రదేశములందును వ్యాపించి శత్రువులను బ్రహరించునట్టి శూరసేనలఁ బాలించు వాడగు రుద్రునకు సమస్కారము.

భ. క్రిందటి యనువాకమునందు దేవుడు ద్రవ్యములకు నధిపతి యనుట ప్రతిపాదించబడినది. ఈయనువాకమునఁ గర్తలకు నధిపతి యనుట ప్రతిపాదించబడును.

సహమానాయ = తనకంటె వ్యతిక్తమయిన సమస్తమును లోబఱచు కొనువాడును, లేక, ఓర్పువాడును, భక్తులపరాధములు చేసినను తమించు వాడుననుట, నివ్యాధినే = మిక్కిలి కొట్టుట స్వభావముగాఁ గలవాడును, అపరాధముచేయకున్నను భక్తులు గానివారలను మిక్కిలి వీడించువాడుననుట, అట్టి రుద్రునికొఱకు, సమః = సమస్కార మగుగాక. ఆవ్యాధినీనామ్ = ఎదురు కొనివచ్చి, లేక, అంతటను కొట్టు స్వభావముగల సేనలకు, అంతటను వ్యాపించి భక్తులుగాని వార లెచ్చటనున్నను బాధించు సేనలకు అనుట, పశయే = స్వామియగు రుద్రునికొఱకు, సమః = సమస్కార మగుగాక. ౧

సమః క క్తు భా య ని ప్ల జ్ఞే ణే న్తే నా న్తాం ప త యే
సమః.

నమః - కకుభాయ - నిషజ్జీణే - స్తేనానాం - పతయే -

నమః.

౨

కకుభాయ = ఏఱు మద్దిచెట్టు వంటివాడును, దానివలె బొడవైన వాడనగా ప్రధానభూతుఁ డనుట, నిషజ్జీణే = భిక్షము గలవాఁడు నగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారమగుగాక. స్తేనానామ్ = గుత్తచోరులకు, రహస్యపు దొంగలకు, రహస్యముగా దొంగిలించువారల కనుట, పతయే = పాలకుడగు రుద్రుని కొఱకు, నమః = నమస్కారమగుగాక. రుద్రుఁడు విూసార్థము నటునివలె నయ్యయి వేషములు ధరించునుకావున దొంగలకుఁ బాలించువాడని చెప్పఁబడినది, లేక, రుద్రుఁడు సమస్త జగదాత్మకుఁ డగుట వలన, ఎవ్వ రెచ్చట నెట్లుందురో, అతం డెచ్చట నారూపమున నుండును కావున, రుద్రుఁడు సర్వాత్ముఁ డనుట ననుసంధించుటకై స్తేనపలిత్వాదులు మంత్రములం జెప్పఁబడుచున్నవి. స్తేనాదిశరీరములందు రుద్రుఁడు, జీవ రూపము ఈశ్వరరూపము నను రెండు రూపములచే నుండును. అందు జీవరూప మేదిగలదో, అది స్తేనాది శబ్దములకు వాచ్యార్థము. అజీవుఁడే చోర్యాది దోషమువలన కాస్త్రములండు నిండనీయుండు. ఇక ఈశ్వరరూప మేదిగలదో అది స్తేనాదిశబ్దములకు లక్ష్యార్థము. అట్టి స్తేనాది శరీరగతుఁడైన యీశ్వరు ననుసంధించుట పాపక్షయహేతు వగుటవలనఁ బరమపురుషార్థమగును. కావున, ఈశ్వర రూపమగు లక్ష్యార్థము వినిక్షీంచి మంత్రములందు స్తేనాది లాఙిక శబ్దములు ప్రయోగింపఁబడునని తెలియవలెను. “కాఘాగ్రమునందుఁ జంద్రుఁ డున్నాఁడు” ఇత్యాదుల యందువలె లక్షకశబ్దముయొక్క వాచ్యార్థముమూలమున లక్ష్యార్థము బాలరకేనియు శీఘ్రమునఁ జక్కగాఁ దెలియ నలవియగును. కావున, లక్ష్యార్థమే వివక్షితమయ్యును, సుఖబోధమునకు మార్గ మగుటచే ముఖ్యార్థ వాచకములగు శబ్దములు ప్రయోగింపఁబడుచున్నవి.

సర్వదేశతలందుఁ బ్రధానభూతుడై ఖడ్గధరుడగురుద్రు
నకు నమస్కారము, దొంగలకుఁ బ్రభువైన వానియందును అంత
ర్యామియయి తద్రూపుడై యున్నరుద్రునకు నమస్కారము.

భ. కకుభాయ = ప్రధానుడును, లేక, ఉన్నతుడును, లేక, కకుభాయ =
కకుదిభాతి, పృషభముయొక్క మూపునందుఁ బ్రకాశించువాడును, పృషభా
రూఢుఁడు ననుట, నిషజ్గితే = ఖడ్గము గలవాఁడును, ఖడ్గముచేఁ బోగుటయందు
సమర్థుఁడనుట, అట్టి రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. తేనా
నామ్ = దొంగిలుండి దొంగలించునట్టి వారికి, పతయే = స్వామియగువాఁడు,
దొంగలయినను భక్తులయినయెడ వారియందలి వాత్సల్యముచే వారికి స్వామి
యయి వారి పాపముల హరించి రక్షించువాఁడనుట, లేక, దొంగతనమునందు
అందఱికన్నను సమర్థుఁడనుట, అట్టి రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁ
గాక.

న మో ని ష జ్గి త ఇ షు ధి మ తే త స్క రాణాం
ప త యే న మః.

నమః - నిషజ్గితే - ఇషుధిమతే - తస్కరాణామ్ -
పతయే - నమః.

3

నిషజ్గితే = ధనుస్సునందు సంధించుటకై చేతంబట్టుబాణము నిషంగ
మనఁబడును. అది గలవాఁడును, ఇషుధిమతే = మూపున ధరించు బాణాధారము
ఇషుధి యనఁబడును, అమృలపాది యనుట, అది గలవాఁడునగు రుద్రుని
కొఱకు, నమః = నమస్కారమగుఁగాక. తస్కరాణామ్ = ప్రకటముగా దొంగిలు
నట్టి దొంగలకు, పతయే = పాలకుడగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార
మగుఁగాక.

ధనుస్సునందు సంగించుటకు హస్తమున బాణమును ధరించుచున్నవాడను అమ్మల పొదిని మూఁపునఁ దాల్చినవాడను నగు రుద్రునకు నమస్కారము, బాహుటముగా దొంగిలించునట్టి దొంగలను, అనఁగా నరణ్యము మొదలగు ప్రదేశములనుండి దారిఁ బోవువారలఁ గొట్టి వారిసొమ్ము హరించు ప్రకట చోరులను బాలించువాడగు రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. నిషక్తిణే = ఖడ్గము గలవాడను, ఇఘధిమతే = అమ్మలపొది గలవాడనుగు రుద్రునిఁగొఱు, ఖడ్గమును అమ్మలపొదియు రెండును గలవాడని చెప్పటకై మరల నిషంగి గ్రహణము, లేక, నిషక్తిణే=మిక్కిలి యాసక్తి గలవాడను, భక్తులయందు మిక్కిలి ప్రీతి గలవాడనుట, లేక, దొంగతనము నందు మిక్కిలి యాసక్తి గలవాడనుట, ఇఘధిమతే=అమ్మలపొది గలవాడనుగు రుద్రునిఁగొఱు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. తస్కరాణామ్ = అడవి మొదలగుచోటులనుండి బాటసారులనుగొట్టి ప్రత్యక్షముగా దొంగిలించు వారలకు, పతయే = ప్రభువగు రుద్రునిఁగొఱు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

3

న మో వ ఞ్చ తే ప రి వ ఞ్చ తే స్తా యూ నాం
ప త యే న మః.

నమః - వఞ్చతే - పరివఞ్చతే - స్తాయూనామ్ - పతయే -
నమః.

౪

వఞ్చతే = తన ప్రభువునకు అప్పడైన యతనివ్యవహారములుచేయుచు నతనికిఁగా విలుచునప్పుడును విక్రయించునప్పుడును ఒకానొకప్పుడు కొంచెము

ద్రవ్యము నపహరించువాడును, పరివృత్తే = అన్నివ్యవహారములయందును మోసపుచ్చువాడునగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారమగుంగాక. స్తాయూ నామ్ = గుప్తచోరులు రెండువిధములు, దూరముననుండివచ్చి రాత్రి యెవ్వరికిని దెలియనట్లు కన్నము మొదలగునని వేసి ద్రవ్యము నపహరించువారలు స్తేఘ లనబడుదురు. ఇంటిలోనే స్వామికి స్వీయులయియుండి రాత్రిగాని పగలు గాని యితరులకుఁ దెలియక యపహరించువారలు స్తాయువు లనబడుదురు. అట్టి దొంగలకు, పతయే = పాలకుడగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుంగాక.

ప్రభువున కాపుడై యుండి యతనికిఁగాఁ దాను గావించు క్రయవిక్రయాది వ్యవహారములందు ఒకానొకచోఁ గొంచెము ద్రవ్య మపహరించునట్టి పంచకుని రూపము గల వాడును ప్రభువునకుగాఁ దానుజేయు సర్వవ్యవహారము లందును ద్రవ్య మపహరించునట్టి పరిపంచకుని రూపము గల వాడు నగు రుద్రునకు నమస్కారము, స్వామి యింటిలోనే యతనికి స్వీయులై యుండి రాత్రిగాని పగలుగాని యితరులకుఁ దెలియనట్లు, అతని సొమ్ము నపహరించునట్టి యింటి దొంగలకుఁ బాలకుడగు రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. వృత్తే = మోసముసేయువాడును, పరివృత్తే = అంతటను మోసము సేయువాడును, అంతటను అప్రతిహతముగా మోసము సేయు వాడు ననుట, అట్టి రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారమగుంగాక. స్తాయూ నామ్ = సత్పురుషులవేషము గలవారలై కపటముచే దిరుగుచు ఎండవేసి వస్త్రములు మొదలగువానిని అపహరించునట్టి దొంగలకు, పతయే = ప్రభువగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుంగాక.

న మో ని చేర వే ప రి చ రా యా ర ణ్యా నాం
ప త యే న మః.

నమః - నిచేరవే - పరిచరాయ - అరణ్యానామ్ - పతయే -

నమః.

౫

నిచేరవే = అవహరించుటకు. ఎప్పుడవకాశము చిక్కునను తలంపుతో స్వామియింటనే సావధానుడై యెల్లప్పుడు తిరుగు స్వభావముగలవాడును, పరిచరాయ=అంతటను అనగా నంగడివీది మొదలగు నెల్లచోటలయందు దొంగిలించుతలంపునఁ దిరుగువాడు నగు రుద్రునిఁజూచు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. అరణ్యానామ్=దారియందుఁ బోవువారిని బాధించి వారిసొమ్ము హరించుటకై యెల్లప్పుడు నడవియందున్నట్టి దొంగలకు, పతయే=పాలకుడగు రుద్రునిఁజూచు నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

దొంగిలించుట కవకాశ మారయుచు స్వామి గృహము నందే యెల్లప్పుడు జాగ్రత్తతోఁ దిరుగువాని రూపము గల వాడును అట్లు అంగడివీది మొదలగు ప్రదేశములందు దొంగిలించుటకై తిరుగువాని రూపముగలవాడు నగు రుద్రునికి నమస్కారము, దారి నడచువారలం గొట్టి వారిధనము నవహరించుటకై యరణ్యముల వసించునట్టి దొంగలకుఁ బ్రభువైన రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. నిచేరవే=రహస్యముగాఁ దిరుగువాడును, లేక, మిక్కిలి తిరుగువాడును, పరిచరాయ=కెల్లడిగాఁ దిరుగువాడును, లేక, అంతటను దిరుగువాడునగు రుద్రునిఁజూచు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. అరణ్యానామ్=అడవి

యందుండువారలకు, అరణ్యమున నుండువార లగుటచే నరణ్యులని చెప్పబడుచున్నారు. అరణ్యవాసులగు దొంగలకనుట, లేక, అరణ్యముఁ బాలించువారల కనుట, పతయే=ప్రభువగు రుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ౧

న మ స్సృ క్తా వి భ్యో జి ఘా గ్ స ద్భ్యో ము ష్ట
తాం ప త యే న మః.

నమః - సృకావిభ్యః - జిఘాగ్సద్భ్యః - ముష్టతామ్ -
పతయే - నమః.

సృకావిభ్యః = వజ్రాయుధముచే తమశరీరమును రక్షించుకొనునట్టి వారును, దృఢములైన యాయుధముచే దమశరీరము గాపాడుకొనువారలనుట, జిఘాగ్సద్భ్యః=చంపఁగోరువారలగు చోరులకొఱకు, ఆయుధములచే దమ్ము రక్షించుకొనుచు ప్రాణులను హింసించుగోరునట్టి అట్టిచోరులరూపముగల రుద్రునికొఱ కనుట, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ముష్టతామ్=సేద్యముసేయు వారలయి తమయేలిక ధాన్యములను దొంగిలునట్టి వారలయొక్క, పతయే = పాలకుఁడగు రుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

ఉత్తమమగు నాయుధముచే తమ్ము రక్షించుకొనువారలును ప్రాణులను జంపఁగోరు వారలునగు చోరులరూపముగల రుద్రునకు నమస్కారము, సేద్యగాండ్రై భూస్వామియొక్క ధాన్యములను హరించునట్టి దొంగలనాథుని రూపముగలరుద్రునకు నమస్కారము.

భ. సృకావిభ్యః=సృక మనఁగా వజ్రము, అది యాయుధమాస్త్రమున కుపకరణము, ఆయుధములుగల రుద్రునుచరులకొఱకు, మత్స్వర్థీయాంకము. లేక,

సృకావిధ్యః = వజ్రము మొదలగు నాయుధముల రక్షించునట్టి రుద్రానుచరుల
కొఱకు, లేక, ఆయుధములందు నేర్పరులయి ఆయుధములచేత జీవించునట్టి
యొకతెగమనుష్యులు సృకావు లనబడుదురని కొందఱు, అట్టివారలకొఱకు,
వారలరూపముగల రుద్రునికొఱకుట, జిహ్వాంసద్భ్యః = చంపంగోరునట్టి
రుద్రానుచరులకొఱకు, వీరలు మనుష్యజాతి విశేషములని కొందఱు, అపక్షమున,
అట్టిమనుష్యులరూపముగల రుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కారము. ముష్ణతామ్=
దొంగిలించువారలకు, పతయే = ప్రభువైన రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కా-
రము.

౬

న మో సీ మ ద్భ్యో న క్త ఇ ర ద్భ్యః ప్ర కృ న్తా
నాం ప త యే న మః.

నమః - అసిమద్భ్యః - నక్తఇరద్భ్యః - ప్రకృన్తా నామ్ -
పతయే - నమః.

౭

అసి మద్భ్యః=కత్తి గలవారలకొఱకు, కత్తిదాల్చిన చోరులకొఱకును,
నక్తఇరద్భ్యః=రాత్రియందు తిరుగుచుండువారలకొఱకును, రాత్రియందుఁ
దిరుగుచు దారిపచ్చువారిని బాధించునట్టి దొంగలకొఱకును, ఆ యిరు తెగల
చోరుల రూపముగల రుద్రునికొఱ కనుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక
ప్రకృన్తానామ్=చంపి దొంగిలించునట్టిదొంగలకు, పతయే=పాలకుఁడగు రుద్రుని
కొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

ఖడ్గము ధరించినవారలును రాత్రులం దిరుగుచు వీధికి
వచ్చినవారి బాధించువారలు నగు చోరుల రూపముగల రుద్రు

నకు నమస్కారము, ప్రాణులను నధించియే వారి ధనాదుల దొంగిలించు దొంగలకు నాథుని రూపము గల రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. అసిమధ్యః=భిక్షముగలవారలను, నక్తజ్వరద్యః=రాత్రులందుఁ దిరుగువారలనుగు రుద్రునిఁజూచు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ప్రకృత్యా నామ్=మిక్కిలి ఛేదించునట్టివారలకు, రాత్రులు దిరుగుచు ప్రాణులను వధించియే వారిధనాదిక మపహరించునట్టి చోరులకనుట, పతయే=ప్రభువగు రుద్రునిఁజూచు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

2

న మ ఉ స్థీ పి ణే గి రి చ రా య కు ల్లు ఖ్వా న్తాం
ప త యే న మః.

నమః - ఉస్థీపిణే - గిరిచరాయ - కులుఖ్వానామ్ -
పతయే - నమః.

౩

ఉస్థీపిణే=తలగుడ్డ గలవానిఁజూచు, తలగుడ్డ ధరించి పెద్దమనుష్యునివలె నటించుచు జనసమూహమునడుమ దొంగిలించుటకై తిరుగునట్టి చోరునిఁజూచు, గిరిచరాయ = పర్వతమునందుఁ దిరుగువానిఁజూచు, కట్టెలు మొదలగువానికై పచ్చజనులనుజూటి వారిపస్త్రాసుల నపహరించుటకై కొండలయందుఁ దిరుగుచుండునట్టి దొంగఁజూచు, వీరియిద్దఱి రూపముగల రుద్రునిఁజూచు కనుట. నమః=నమస్కార మగుఁగాక. కులుఖ్వానామ్=భూమి నపహరించునట్టి దొంగలకు, పతయే=ప్రభువగు రుద్రునిఁజూచు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

గ్రామమునందుండు జనులవలెనే తలగుడ్డధరించి వారి నడుమ సంభావించునట్లు తిరుగుచు దొంగిలించునట్టి చోరుని

రూపముగల రుద్రునకును బర్వతములందుఁ దిరుగుచు నచటికిఁ గట్టెలు మొదలగువానికై వచ్చునట్టి జనులవస్త్రాదు లపహరించు నట్టి దొంగయొక్క రూపముగల రుద్రునికిని, నమస్కారము. భూమిని అనఁగా ఇల్లు కయ్య మొదలగువానిని అపహరించునట్టి దొంగలకు నాథుని రూపముగల రుద్రునికి నమస్కారము.

భ. ఉష్ఠీషిణే = శిరోవేష్టనముగల, లేక, బొమిడికము (శిరఃకవచము) గల రుద్రునికొఱకును, గిరిచరాయ=పర్వతమునందుఁ దిరుగునట్టి రుద్రునికొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. కులుఞ్చానామ్=భూమి నపహరించునట్టి వారికి, లేక, కుల్పితముగా నపహరించువారికి, ప్రాణులకు నానావిధవ్యసనములు గల్గించి, వారు వానికి లోఁబడియుండునపుడు వారిధనాదు లపహరించు వారల కనుట, లేక, గృహములను అపహరించువారలకు, పతయే=ప్రభువయిన రుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ల

న మ ఇ ఘ మ ద్భ్యో ధ న్వా వి భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - ఇఘమద్భ్యః - ధన్వావిభ్యః - చ - వః - నమః. ఁ

హేరుద్రాః (అధ్యాహృతము, ఇట్లు ముందును,) ఓరుద్రులారా! ఇఘమద్భ్యః=బాణములు గలవారలగు, భయపఱచుటకై చేత బాణముదాల్చినవారలనుట, అగు మీకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ధన్వావిభ్యః=ధనుస్సుగలవారలును, భయపఱచుటకై ధనుస్సు ధరించినవారలు ననుట, అగు, వః చ=మీకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

ఓరుద్రులారా! భక్తులు గానివారి భయపఱచుటకై
చేత బాణము పట్టినట్టి మీకు నమస్కారము; హస్తమున
ధనుస్సు ధరించినట్టి మీకు నమస్కారము.

భ. ఇక యుష్టచ్ఛబ్దప్రయోగము గలుగుటవలన ఈమంత్రములు
ప్రత్యక్షకృతములు. ఈమంత్రములందు సంఘాతములు నమస్కరింపఁబడును.
ఇదివఱకు బ్రయోగముగా దత్పరియే నమస్కరింపఁ బడెను. తక్కినది సమా
నము.

౯

న మ ఆ త న్వా నే భ్యః ప్ర తి ద థా నే భ్య శ్చ వో
నమః.

నమః - ఆతన్వానేభ్యః - ప్రతిదథానేభ్యః - చ - వః -
నమః.

౧౦

రుద్రాః = రుద్రులారా! ఆతన్వానేభ్యః = వింటియందు అద్వైతాతిని.
ఎక్కువెట్టువారలగు మీకొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ప్రతిదథా
నేభ్యః = బాణము సంధించువారలగు, వః చ = మీకొఱకును, నమః = నమ
స్కార మగుఁగాక.

రుద్రులారా! ధనుస్సును మోపెట్టు వారలగు మీకు
నమస్కారము, మోపెట్టిన ధనుస్సునందు బాణము సంధించు
వారలగు మీకు నమస్కారము.

౧౦.

భ. సమానము.

న మ ఆ య చ్చ ద్భ్యో వి స్త జ ధ్యో శ్చ వో న మః.

నమః - ఆయచ్చద్భ్యః - విస్తజద్భ్యః - చ - వః - నమః.

రుద్రాః = రుద్రులారా! ఆయచ్చద్భ్యః = అల్లెత్రాటి నాకర్షించు వారలగు మీఁజుకు, నమః = నమస్కార మగుగాక. విస్తజద్భ్యః = బాణము ప్రయోగించు చున్నట్టి, వః చ = మీఁజుకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

రుద్రులారా! బాణము సంధించి యల్లెత్రాడు లాగు చున్న మీకు నమస్కారము, అట్లు అల్లెత్రాడు లాగి శత్రువు మీఁద బాణము ప్రయోగించుచున్న మీకు నమస్కారము.

భ. సమానము.

న మో ౭ స్త ద్భ్యో వి ధ్య ద్భ్యో శ్చ వో న మః.

నమః - అస్యద్భ్యః - విధ్యద్భ్యః - చ - వః - నమః. ౧౨

రుద్రాః = రుద్రులారా! అస్యద్భ్యః = బాణము వేయుచున్న మీఁజుకు, బాణమును గుఱియొద్దకు బోవునట్లు చేయునట్టి మీఁజుకునట, నమః = నమస్కారమగుగాక. విధ్యద్భ్యః = శత్రుదేహములలో గ్రుచ్చుటను చేయుచున్న, వః చ = మీఁజుకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

బాణమును గుఱియొద్దకు బాటునట్లు చేయుచున్న మీకు నమస్కారము, బాణమును గుఱియైన వాని దేహములలో గ్రుచ్చునట్లు చేయుచున్న మీకు నమస్కారము.

భ. విధ్యుద్భవశ్చ = కొట్టునట్టి, వః=మీకు, నమః = నమస్కార మగుఁ
గాక. ఇతరము సమానము. ౧౨

న మ ఆ సీ నే భ్య శ్చ యా నే భ్య శ్చ వో స మః.

నమః - ఆసీనేభ్యః - శయానేభ్యః - చ - వః - నమః. ౧౩

భ. రుద్రాః=రుద్రులారా ! ఆసీనేభ్యః = కూర్చుండియున్న మీ
కొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. శయానేభ్యః = పరుండియున్న
వారగు, వః చ = మీకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

విశ్రమించుటకై కూర్చుండియున్న మీకు నమస్కా
రము, అటు పిమ్మట పరుండియున్న మీకు నమస్కారము. ౧౩

న మ స్వ ప ద్భ్యో జా గ్ర ద్భ్య శ్చ వో స మః.

నమః - స్వపద్భ్యః - జాగ్రద్భ్యః - చ - వః - నమః. ౧౪

భ. రుద్రాః = రుద్రులారా ! స్వపద్భ్యః = నిదురించు చున్న
మీకొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁ గాక. జాగ్రద్భ్యః=మేలుకొన్నవారగు,
వః చ = మీకొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

అంత నిదురించుచున్న మీకు నమస్కారము, అటు
పిమ్మట మేలుకొనియుండు మీకు నమస్కారము. ౧౪

న మ స్తి ష్ఠ ద్భ్యో థా వ ద్భ్య శ్చ వో స మః.

నమః - తిష్ఠద్భ్యః - ధావద్భ్యః - చ - వః - నమః. ౧౫

భ. రుద్రాః = రుద్రులారా! తిష్ఠద్భ్యః = నిలుచుండినమిఁజను, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ధావద్భ్యః = పరుగెత్తుచున్నవారగు, వః చ = మిఁజను, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

అంత నిలిచియుండు మీకు నమస్కారము, అటుపిమ్మటఁ బరుగెత్తుచున్న మీకు నమస్కారము. ౧౫

న మ స్స భా భ్య స్స భా ప తి భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - సభాభ్యః - సభాపతిభ్యః - చ - వః - నమః. ౧౬

భ. రుద్రాః = రుద్రులారా! సభాభ్యః = సభలయిన మిఁజను, సమూహముగాఁ జేరి కూర్చుండియుండు మిఁజనులకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. సభాపతిభ్యః = సభలకు ప్రభువులయిన, లేక, సభాస్థానములకుఁ బ్రభువులయిన, వః చ = మిఁజను, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

సమూహముగాఁజేరి కూర్చుండి యుండునట్టి మీకు నమస్కారము, అట్టి సమూహములకుఁ [అవియుండు స్థానములకు] బ్రభువులయిన మీకు నమస్కారము. ౧౬

న మో అ శ్వే భ్యో ౭ శ్వ ప తి భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - అశ్వేభ్యః - అశ్వపతిభ్యః - చ - వః - నమః. ౧౭

ఇతి శ్రీమద్యజు స్సంహితాయాం - చతుర్థకాండే,
పంచమ ప్రపాఠకే, తృతీయో ౭ సువాకః.

భ. రు. ద్రాః = రు. ద్రు. లారా ! అశ్వేభ్యః = గుఱ్ఱముల రూపముగల మీ
కొఱకు, అశ్వేభ్యః = (శసల క ర్థము) ధనము లేనివారలగు మీకొఱకు, దరి
ద్రుల స్వరూపముగల మీకొఱకునుట, లేక, అశ్వేభ్యః = శ్వస్తనమయిన
ధనము లేనివారలకొఱకు, రేపటికి నిలవధనము లేనివారలకొఱకు, మఱునాటికి
మిగులకుండ నానాటికిఁ దెచ్చుకొని జీవించునట్టి అశ్వస్తనికులనంటడు ఋషుల
స్వరూపముగల మీకొఱకునుట, నమః = నమస్కారమగుఁగాక. అశ్వపతిభ్యః =
గుఱ్ఱములకుఁ బ్రభువులయిన, ధనము లేనివారికి, లేక, అశ్వస్తనికులగు ఋషు
లకుఁ బాలకులయిన, వః చ = మీకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

రు. ద్రు. లారా ! అశ్వరూపులగు మీకు (దరిద్ర రూపు
లగు, లేక, మఱునాటికి మిగత యుంచుకొనని యశ్వస్తనికు
లగు ఋషుల రూపముగలమీకు) నమస్కారము, గుఱ్ఱములకుఁ
ప్రభువులయి శ్రీమంతులయిన (దరిద్రులను అశ్వస్తనికులగు
మునులను బాలించునట్టి) మీకు నమస్కారము.

ఈయనువాకమునందు నమస్కరింపఁబడిన వారలందఱు దేవునియను
చరులు, లేక, దేవునివే లీలావిగ్రహ విశేషములని తెలియవలెను.

ఈయనువాకమునకు ఋషి మహాదేవుఁడు, ఛందస్సు బృహస్పతి, దేవ
తయు మహాదేవుఁడే, ఇక దీని పురశ్చరణాదులు. ఒక ప్రాజాపత్యము చేసి
యయిదు వేలావృత్తులు జపించినచోఁ బురశ్చరణ సిద్ధియగును. దేశము
వ్యాధిచే బీడింపఁబడునప్పుడు, రాజు దీనిచే దచ్చాంతి గావించవలెను.

తత్ప్రకారము. సిద్ధులగు పదునొకండుగురు బ్రాహ్మణులను సంపాదించ
వలెను. అందైదుగురు జపమును ఐదుగు రాజ్యహోమమును జేయవలెను.
ఒకఁడు, నమశ్శబ్దము వచ్చునప్పుడంతయు, తిలౌదనము వేల్పు చుండునది.
ఇట్లు జపహోమములు లక్షావృత్తులు గావించినచో జనపదమునందు వ్యాధి

యిందడు. గుఱ్ఱములు మొదలగు వాహనములకు రోగము గలుగునెడ, నువ్వు పిండిగలిగిన యశ్రూపములు ఆహుతి ప్రమాణములు చేయించి పడునొకండు పేలు పేల్వవలయును. వాహనములకు సామాన్యవ్యాధి నశించును. ఇతరవ్యాధి గలుగునపుడు, వివాహనములకు వ్యాధిగలుగు నావాహనముల కొట్టమునందు, నేయి గలిగిన యుత్తరేను బియ్యముచే నెనిమిదివేల లాహుతులు పేల్చునది. ఆవాహనముల వ్యాధి యడఁగును. ప్రధానమంత్రికి రోగము గలిగినయెడ, శివాలయమునందు నేలిచేఁ దడుపఁబడిన శుద్ధతండులములచే లక్షాహుతులు పేల్వవలయును. అతని కారోగ్యము గలుగును. ఇతరమంత్రులకైనచో, దూర్వలచేత నపామార్గములచేత నెనిమిదేసి వేలాహుతులు పేల్వవలయును. వారలరోగము నశించును.

ఇంక రాజునకు వ్యాధిగలిగినపక్షమునఁ జేప్పఁబడుచున్నది. తచ్ఛాంతిసిద్ధులగువార లిరువదియొకండుగురు బ్రాహ్మణులు గావింపవలెను. అన్ని ప్రక్కల రాజుయొక్క ప్రమాణముగల కుండమునిర్మించి యందుమధితాగ్నింబ్రతిష్ఠించి హోమము చేయవలెను. అందొక్కఁడు బ్రహ్మ, తక్కినయిరువదిమంది బ్రాహ్మణులును ఇద్దఱేని యొకటిగాఁజేరి యొక్కొక హోమద్రవ్యముచే పేల్వవలయును. తండులములు, తిలలు శ్యామాకము (చామలు) నీవారము అపామార్గము దూర్వలు కమలములు కింజల్కములు శుద్ధాదనము ఆజ్యము ఇవి పది హోమద్రవ్యములు. హోమద్రవ్యములన్నియు నావునేలిచేఁ దడుపఁబడి యింద వలెను. అయ్యిన్ని కుండమునకు నిర్మతిదిశను జలపూర్ణమగుకలశముఁ బ్రతిష్ఠించి బ్రహ్మ దాని స్పృశించుచు జపము సేయుచుండునది. ఇట్లు హోమమును జపమును ప్రతిదినము ఏడునాడికలు నిరంతరముగావింపవలెను. ఇట్లు అమావాస్య మొదలుకొని మరల నమావాస్యవఱకుఁ జేయునది. రాజువ్యాధి యధికమగు నేని యుదయము మొదలుకొని యస్తమయమువఱకు హోమము సేయవలెను. హోమము ఏడునాడికలు సేయునెడ ప్రతిపురుషునకును అర్ధనిష్కముపక్షిణ,

పగలంతయునైనచో నిష్క్రము, ఆచార్యునకు ద్విగుణమివలెను. రాజు ఉపభోగించు వస్తువులను గలశజలముచే బ్రోక్షించు చుండునది. ఇట్లు గావించినచో రాజు ఆరోగ్యము నొందును.

మఱియొక ప్రకారము. రాజునకు రోగములేకయుండుటకై నువ్వులు నేయి కలిసిన శుక్ల తండులములచే నీయనువాకము పఠించుచు నెనిమిదివేలా హుతులు ప్రతిదినము వేల్చవలయును. ఇందుచే రాజు ఎల్లప్పుడు రోగము లేనివాడై దీర్ఘాయువునగును. ఇతరులకు రోగమగునేని, నేయిచేతను దేసె చేతను దడుపఁబడిన తిల వ్రీహియవములచే నెనిమిదివేలాహుతులు వేల్చినయెడ వారిరోగములు నశించును.

ఇక నీయనువాకముచే నభిచారములు చెప్పఁబడును. శత్రురాష్ట్రమునకు రోగపీడ గోచువాడు, “రిపురాష్ట్రం సముద్దిక్యాభిచారం కరోమి ఫట్ స్వాహా” అని మంత్రాంతమున నుచ్చరించుచు పండి మొదలగువాని మాంసముచే లక్షహోమముచేయునది, ఒకమాసమున శత్రురాష్ట్రమును అందలి ప్రజలును శోషింతురు. ఎఱ్ఱనూలిచే జుట్టఁబడిన వికంకత [ములువెలను] సమిధలచే లక్షహోమము చేసినయెడ, శత్రువునకు మహాజ్వరము కలుగును. శత్రుదేశమునందలి జనులు వాడుకొను జలము మొదలగు వస్తువులను తాకిగాని చూచిగాని లక్షజపము చేయునది. ఆవస్తువు నుపభోగించినవాడు ఒకసంవత్సరమునకు నాశమునొందును. శత్రుకానాగ్నియందు జిల్లేడుసమిధలచే లక్షహోమము గావించుటవలన శత్రువుపట్టణము వ్యాధిచే నశించి యర్కారణ్యమగును. చామండాలయమందు దక్షిణాభిముఖుడై నూనెచే దడుపఁబడిన మినుముల నువ్వులచే బదునొకండు వేలాహుతులు వేల్చినది. శత్రుదేశపుజనులు మసూరికచే బాధింపఁబడుదురు.

ప్రకారాంతరము. పడమటి వాకిలిగల శివాలయమునందు దేవుని పాదపీఠమున అపస్తాయగు నగ్నిని ధ్యానించి, ఏడువేలు జపమునేయవలెను.

మంత్రాంతమున “శత్రురాజ్యే ప్రజ్వలజ్వాలాపస్తాః” అని పఠింపవలెను. ఇందుచే శత్రు పపస్తారోగము గలవాడగును. మఱియును శత్రురాజు ఎల్ల చోటులను నుడునట్లు తలఁచుచుఁ దెల్లనిదీయ్యపుసిండిచే లక్షహోమము చేసినచో, శత్రురాజు రాజయత్తు పొంది దానిచేతనే నశించును.

ధ్యానము.

రూపయావనసంపన్నా మూర్తేప వనదేవతా
 పుష్పితాశోకపున్నాగ సహకారశిశూపమః. ౧
 పంచవింశతి నక్షత్రో మాయూరకృతశేఖరః
 ఆకలఙ్కశరచ్చంద్రభ్రూర్ద్భిమ్బసమాననః. ౨
 ప్రాప్తే బద్ధకపద్మాన్తో వసానశ్చర్మ కోమలమ్
 సవ్యాపసవ్య విధృతకృతమాలవిభూషితః. ౩
 ధారాకదమ్బపుంజేన నాభిదేశ ప్రలమ్బినా
 అజస్రప్రేక్షణీయేన ప్రేక్షణీయోఽపి శత్రుభిః. ౪
 భార్యాస్య చారుసర్వాంగీ వన్యాలక్ష్మరభూషితా
 ఆదర్య మూర్తిశ్శోభానాం వన్యానామివ నిర్మలా. ౫
 తస్యా హస్తే ధనుర్దత్వా శరమేకం చ నిర్మలమ్
 ద్వితీయమంసమాలమ్బ్య శిష్టం వామేన బాహునా. ౬
 సుగంధి పుష్పస్తంబక మాఘ్రయాఘ్రాయ పాణినా
 వీజ్యమానో మన్దమన్దం నవపల్లవకాఖయా. ౭
 సమాప్యతో బాలకైశ్చ శ్వభిశ్చాపి మనోహరైః
 గచ్ఛచ్ఛిరగ్రతో దృవైర్ధ్రాకవ్యో జగతాం గురుః. ౮
 విపంభూతో మహాలేజాః కిరాతపపురీశ్వరః.

అకారము వహించిన రూపయావన సంపన్నయగు వనదేవతయో
యనందగినవాడును బుష్పితములగు నశోకపున్నాగసహకారముల గున్నలవలె
నున్నవాడును ఇరువదేడ్ల వయసు గలవాడును నెమిలిసింధము శిరస్సునం
దాల్చినవాడును కలంకములేని శరత్కాలచంద్రుని నిండు బింబముంబోలు
మోముగలవాడును ఒక ప్రక్కకు ముడుచబడిన జటాజూటము గలవాడును
శోమలమగు వ్యాఘ్రచర్మము ధరించినవాడును సవ్యముగాను నపసవ్యముగాను
తేలపూదండలఁ దాల్చినవాడును నాభిప్రదేశము మొదలుగఁ బిక్కల
వఱకు వ్రేలుకాడునట్టి కడిమిపూలదండలచే శత్రువులకును ఆనందకరంబగు
సౌందర్యము గలవాడును తనయట్లు వన్యాలంకారములచే నలంకృతయయి
నిర్మలయయి అడవియందలి శోభలకు దర్పణమో యనందగి యొప్పుచున్న
సర్వాంగసుందరియగు దేవిహస్తమున ధరుస్సును నిర్మలమగు నొక బాణము
నొసంగి యామె రెండవ (ధనుర్ధరమగు దానికన్న నితరమయిన) మూఁపును దన
వామబాహువుచే నవలంబించి రెండవచేత సుగంధియగు పూగుత్తిని పలంమాలు
మూర్ఖునుడు క్రొంచుగురురెమ్మచే వీనఁబడుచున్నవాడును తనముందు
గర్వించి నడచుచున్న పిల్లవాండ్రచేతను మనోహరములగు కుక్కలచేతను
బరిపేష్టితుండును ఇట్టియాకారముదాల్చిన కిరాతవేషుఁడగు లోకగురువు నీశ్వ
రుని ధ్యానింపవలెను. అని యర్థము.

ఇది శ్రీమత్త వాటోపనామ సుందరరామ ప్రణీతంబగు
శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్రవివరణమునందుఁ
దృఢీయానువాకము.

ఓం నమో భగవతే రుద్రాయ.

అథ చతుర్థానువాకః.

న మ ఆ వ్యా ధి నీ భో వీ వి ధ్య స్తీ భ్య శ్చ వో
న మః.

నమః - ఆవ్యాధినీభ్యః - వివిధ్యస్తీభ్యః - చ - వః -
నమః.

తృతీయానువాకమున నుభయతోనమస్కారములగు కొన్నియజుస్సులు చెప్పఁబడినవి. ఇక మఱికొన్ని యుభయతోనమస్కారములగు యజుస్సులు చతుర్థానువాకమునందుఁ జెప్పఁబడును.

రుద్రాః = రుద్రులారా ! ఆవ్యాధినీభ్యః = అంతటను కొట్టునట్టి స్త్రీమూర్తులయిన మిఁకొఱకు, నమః = నమస్కారము అగుఁగాక. వివిధ్యస్తీభ్యః = విశిషించి కొట్టునట్టి స్త్రీమూర్తులగు, వఃచ = మిఁకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

రుద్రులారా ! అంతటను వ్యాపించి శత్రువులను కొట్టు నట్టి శక్తుల రూపముగల మిఁకు నమస్కారము, విశేషించి కొట్టునట్టి శక్తుల రూపముగల మిఁకు నమస్కారము.

భ. ఇకమీఁద చేవుడు ద్రవ్య క్రియాగుణముల కధిపతియని ప్రతిపాదించఁబడును. ఇయ్యనువాకమున నన్నిమంత్రములును బ్రత్యక్ష కృతములు. సంఘాతములే నమస్కరించఁబడును. ఆవ్యాధినీభ్యః = అంతటను కొట్టునట్టి రుద్రసేనలు ఆవ్యాధినులు, లేక, ఆవ్యాధినులని కొన్నిజాతులు కలవు, వాని రూపముగల మిఁకొఱకునుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. వివిధ్యస్తీభ్యః =

నానా విధముగా కొట్టునట్టి సేనలగు, లేక జాతులగు, తద్రూపులగుననుట, వశః
చ=మిఁకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ౧

న మ ఉ గ ణా భ్య స్త్య గ్ం హ తీ భ్య శ్చ వో
నమః.

నమః - ఉగణాభ్యః - త్యగ్ంహతీభ్యః - చ - వః - నమః. ౨

రుద్రాః = రుద్రులారా ! ఉగణాభ్యః = ఉత్కృష్టగణ రూపలగు
సప్తమాతృకలు మొదలుగాఁగల శక్తులకొఱకు, వాని రూపముగల మిఁకొఱ
కనుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. శృహతీభ్యః=హింసించుటకు సమర్థ
లగు నుగ్రదేవతలయిన దుర్గమొదలయిన, వాని రూపముగలవారగు అనుట,
వశః = మిఁకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

ఉత్కృష్ట గణస్వరూపలగు సప్త మాతృకాని శక్తుల
రూపముగల మిఁకు నమస్కారము, హింసించుటయందు సమర్థ
లయిన దుర్గాదులగు నుగ్రదేవతల రూపముగల మిఁకు నమ
స్కారము.

భ. ఉగణాభ్యః = ఇరువదియేడు రథములును అన్ని యేనుఁగులును
ఎనుబదియొక్క గుఱ్ఱమును నూటముప్పది యయిదుగురు కాల్వరును గలసేనా
విశేషము గణమనఁబడును. ఉత్కృష్టములగు గణములను సేనా విశేషములుగల
వారలకొఱకు, లేక, అతిశయించిన గణములను సేనా విశేషములుగల వారల
కొఱకు, గొప్పసేనలు గలవారల కొఱకును, అట్టి స్త్రీదేవతల రూపముగల
మిఁకొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. శృహతీభ్యః = హింసించునట్టి
స్త్రీదేవతల రూపముగల, వశః = మిఁకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

న మో గృ తే భ్యో గృ త్స ప తి భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - గృతేభ్యః - గృత్సపతిభ్యః - చ - వః - నమః. 3

రుద్రాః = రుద్రులారా! గృతేభ్యః = ఆశపడునట్టి స్వభావముగల వారలకొఱకు, విషయ లోలరనుట, అట్టివారల రూపముగల మీకొఱకు, నమః = నమస్కారమగుగాక. గృత్సపతిభ్యః = విషయాసక్తులకు పాలకులగు, వఃచ = మీకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

విషయాసక్తుల రూపముగల మీకు నమస్కారము. విషయాసక్తులఁ బాలించువారి రూపముగల మీకు నమస్కారము.

భ. గృతేభ్యః = మిక్కిలి బుద్ధిగల వారలకొఱకు, బుద్ధిమంతులయి జీవించువారలు గృత్సులనఁబడుదురు, వారి రూపముగల మీకొఱకు, నమః = నమస్కారమగుగాక. గృత్సపతిభ్యః = బుద్ధిమంతులకు ప్రభువులగు, వఃచ = మీకొఱకును, వారి రూపముగల మీకొఱకు ననుట, నమః = నమస్కార మగుగాక.

3

న మో వ్రా తే భ్యో వ్రా త ప తి భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - వ్రాతేభ్యః - వ్రాతపతిభ్యః - చ - వః - నమః. ౪

రుద్రాః = రుద్రులారా! వ్రాతేభ్యః = నానాజాతుల సమూహములకొఱకు, వాని రూపముగల మీకొఱకునుట, నమః = నమస్కార మగుగాక. వ్రాతపతిభ్యః = ఆసమూహములకుఁ బ్రభువులయిన, వఃచ = మీకొఱకును, కత్ప్రభువుల రూపముగల మీకొఱకు నమః = ననుట, నమస్కార మగుగాక.

రుద్రులారా! నానావిధ జాతులవారి సమూహముల రూపముగల మీకు నమస్కారము. ఆసమూహములకు బాలకులగువారి రూపముగల మీకు నమస్కారము.

భ. ప్రాతేభ్యః = నియతమయిన జీవితలేని నానా జాతీయుల సమూహములకొఱకు, వాని రూపముగల మీకొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. తక్కినది సమానము. ౪

న మో గ జే భ్యో గ ణ ప తి భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - గజేభ్యః - గణపతిభ్యః - చ - పః - నమః. ౫

రుద్రాః = రుద్రులారా! గజేభ్యః = దేవుని సేవకులయిన ప్రమథులను భూత విశేషములకొఱకు, వాని రూపము గల మీకొఱకు ననుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. గణపతిభ్యః = ప్రమథ గణములకు బాలకులయిన; పాలకుల రూపము గల యనుట, పః = మీకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

ప్రమథగణముల రూపముగల మీకు నమస్కారము, వానికిఁ బ్రభువుల రూపముగల మీకు నమస్కారము.

భ. సమానము.

౫

న మో వి రూ పే భ్యో వి శ్వ రూ పే భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - విరూపేభ్యః - విశ్వరూపేభ్యః - చ - పః - నమః. ౬

రుద్రాః = రుద్రులారా ! విరూపేభ్యః = వికృతమయిన ఆకారము గలవారలకొఱకు, దిగంబరులు ఎచ్చు తక్కువలయిన యవయవములు గల వారలు మొదలగు వారలయొక్క రూపముగల మిఁకొఱకునుట, నమః = నమస్కారమగుఁగాక. విశ్వరూపేభ్యః = నమస్తరూపములును గలవారలగు, స్వేచ్ఛచే గుఱ్ఱములు పులు లేనుంగులు సింహములు మొదలగు వానిరూపముల ధరించినట్టి యనుట, వఃచ = మిఁకొఱకును, నమః = నమస్కారమగుఁగాక.

రుద్రులారా ! నగ్నులు మొదలగు వికృత రూపముగల వారల రూపముగల మిఁకు నమస్కారము, గుఱ్ఱములు మొదలగు నానారూపములను స్వేచ్ఛచే ధరించినట్టి మిఁకు నమస్కారము.

భ. సమానము.

౬

న మో మ హా ద్భ్యః తు ల్ల కే భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - మహాద్భ్యః - తుల్లకేభ్యః - చ - వః - నమః. ౭

రుద్రాః = రుద్రులారా ! మహాద్భ్యః = అణిమాద్యస్త్రైశ్వర్యములుగల గొప్పవారల కొఱకు, వారి రూపముగల మిఁకొఱకునుట, నమః = నమస్కారమగుఁగాక. తుల్లకేభ్యః = అణిమాదులులేనివారలగు, వారిరూపము గలవారలగు ననుట, వఃచ = మిఁకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

అణిమ గరిమ మహిమ లఘిమ ప్రాప్తి ప్రాకామ్యము ఈశత్వము వశిత్వము అను నెనిమిది యైశ్వర్యములుగల మహాసుభావుల రూపముగల మిఁకు నమస్కారము; అవిలేని యల్పులగు వారి రూపముగల మిఁకు నమస్కారము.

భ. రుద్రాః = రుద్రులారా ! మహాద్భ్యః = జ్ఞానముచేతను ఆకారముచేతను ప్రభావముచేతను గొప్పవారలకొఱకు, వారిలక్షణము, “సాత్కేష్టగ్రహనక్షత్రం ద్యౌం కుర్ముత్యే మహితలే, ప్రాప్తాప్తగుణమైశ్వర్యం యేన యాన్తి సువిస్తయమ్, యేషాం విస్తయతే నిత్యం కర్తృభిర్భగవాన్ శివః” ఎవ్వరు సూర్యచంద్రనక్షత్రములతోఁ గూడిన ఆకాశమును భూమి యందు నిర్మితురో, ఎవ్వరు ఎనిమిది విధములయిన యైశ్వర్యమునొందియు నంతగా నాశ్చర్యము పడరో, ఎవ్వరికార్యములచే భగవంతుండగు శివుఁ డెల్లప్పుడు నాశ్చర్యపడునో, అట్టివారలు మహచ్ఛబ్దవాఙ్ములు, అని చెప్పఁ బడినది, అట్టి వారి రూపముగల మీఁకొఱకునుట, నమః = నమస్కార మగుఁ గాక. త్సృల్లకేభ్యః = సీచములయిన జ్ఞానమును ఆకారమును ప్రభావమును గల, లేక “క్షోదయిత్వా లాలయిత్వా కదనం కృత్వా వర్తమానేభ్యః” నలిపి కదలించి కొట్టియుండు వారలగు, లేక, “త్సంధం క్షోదం వా లాన్తితి త్సృల్లకాః లేభ్యః” అఁకలని నలుపుటనుగాని గ్రహించువారలగు, అట్టి వారి రూపముగలయనుట, వః చ=మీఁకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. 2

న మో ర ర ధి భ్యో ౭ ర ర్థే భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - రధిభ్యః - అరథేభ్యః - చ - వః - నమః.

౮

రుద్రాః = రుద్రులారా ! రధిభ్యః = రధముగల వారల కొఱకు, రధమునెక్కియున్న వారలకొఱకు, వారి రూపముగల మీఁకొఱకునుట, నమః= నమస్కార మగుఁగాక. అరథేభ్యః = రధము లేనివారలగు, రధము నెక్కిక యుండు వారలనుట, వారిరూపముగల, వఃచ = మీఁకొఱకును, నమః = నమ స్కార మగుఁగాక.

రథము నారోపించి యుండు వారల రూపముగల మీకు నమస్కారము, అట్లు కాని వారల రూపముగల మీకు నమస్కారము.

భ. నమానము.

౮

న మో ర థే భ్యో ర థ ప తి భ్య శ్చ వో న మః.

వమః - రథేభ్యః - రథపతిభ్యః - చ - వః - నమః.

౯

భ. రుద్రాః = రుద్రులారా! రథేభ్యః = రథములకొఱకు, రథముల రూపముగల మీకొఱకుట, లేక, రథావయవ రూపులగు మీకొఱకుట, “హయాంశ్చ చతురోపేదాం త్వర్వదేవమయం రథమ్” నాలుగుపేదములను గుఱుములను సర్వదేవ మయంబగు రథమును” అని మహాభారతమునందును, “అర్కాబ్జనేమిర్వేదాశ్వస్త్రయస్త్రింశస్తరున్తయః; పురాణేః కల్పితో దేవై స్సరథో బ్రహ్మసారథిః” సూర్యచంద్రులు చక్రములుగాఁ గలదియు ముప్పది మూడు కోటులదేవతల వికార మయినదియు బ్రహ్మసారథిగాఁ గలదియునగు నారథము పురహరునకు దేవతలచేఁ గల్పింపఁబడినది. అని భవిష్యత్పురాణము నందును, దేవునిరథముయొక్క యవయవము లన్నియు దేవతలని చెప్పఁబడినది. రథావయవభూతలగుదేవతల రూపముగల మీకొఱకుని భావము. నమః = నమ స్కార మగుఁగాక. రథపతిభ్యః = రథమునకు నాథులగు, వఃచ = విూకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

రథ స్వరూపులు, లేక, రథావయవ స్వరూపులగుమీకు నమస్కారము, ఆరథమునకుఁ బ్రభువులరూపముగల మీకు నమస్కారము.

౯

న మ సే నా భ్య సే నా ని భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - సేనాభ్యః - సేనానిభ్యః - చ - వః - నమః. ౧౦

భ. రుద్రాః = రుద్రులారా! సేనాభ్యః = సేనల కొఱకు, సేనల రూపమున క్రిడించునట్టి మీకొఱకునుట, నమః = నమస్కార మగుంగాక, సేనా నిభ్యః = సేనలను నడపువారలగు, సేనాపతుల రూపము గలయనుట, వఃచ = మీకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుంగాక.

సేనలరూపమున విహరించునట్టి మీకు నమస్కారము, సేనాపతుల రూపముగల మీకు నమస్కారము. ౧౦

న మః ఊ త్తృ భ్య స్స ం గ్ర హీ తృ భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - ఊత్తృభ్యః - సంగ్రహీతృభ్యః - చ - వః - నమః.

భ. రుద్రాః = రుద్రులారా! ఊత్తృభ్యః = గుఱ్ఱములను మరపువారల. కొఱకు, వారి రూపముగల మీకొఱకునుట, నమః = నమస్కార మగుంగాక. సంగ్రహీతృభ్యః = పట్టువారలగు, పగ్గములనుబట్టి రథముఁదోలునట్టి సారథులగు. వారి రూపము గలయనుట, వఃచ = మీకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుంగాక.

అశ్వములను మరపు వారి రూపము గల మీకు నమస్కారము, రథము తోలువారి రూపముగల మీకు నమస్కారము. ౧౧

న మ్మ స్త త్త ఖో ర థ క్తా రే భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - తత్తభ్యః - రథక్తారేభ్యః - చ - వః - నమః. ౧౨

భ. రుద్రాః = రుద్రులారా! తత్తభ్యః = వడ్లంగులకొఱకు, వడ్లంగుల రూపముగల మోక్షకనుట, నమః = నమస్కార మగుగాక. రథక్తారేభ్యః = రథముల చేయువారలగు, తద్రూపముగల వారలగు, వః = మోక్షకనుట, నమః = నమస్కార మగుగాక.

వడ్లంగుల రూపముగల మీకు నమస్కారము. రథము చేయువారి రూపముగల మీకు నమస్కారము. ౧౨

న మః కు లా లే భ్యః క్త ర్తా రే భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - కులాలేభ్యః - కర్తారేభ్యః - చ - వః - నమః. ౧౩

భ. రుద్రాః = రుద్రులారా! కులాలేభ్యః = కుష్మరవాండ్రకొఱకు, వారి రూపముగల మోక్షకనుట, నమః = నమస్కార మగుగాక. కర్తారేభ్యః = కరుమలవాండ్రగు, కరుమలవారి రూపముగల, వః = మోక్షకనుట, నమః = నమస్కార మగుగాక.

కుష్మరవారి రూపముగల మీకు నమస్కారము. కర్మరవారి రూపముగల మీకు నమస్కారము. ౧౩

న మః పు ఞ్జీ ష్టే భ్యో ని షా దే భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - పుంజ్ఞిష్టేభ్యః - నిషాదేభ్యః - చ - వః - నమః. ౧౪

రుద్రాః = రుద్రులారా ! పుంజిష్టేభ్యః = పక్షుల సమూహముల.
చంపునట్టి వారల కొఱకు, వారి రూపముగల మీకొఱకు, నమః=నమస్కార
మగుఁగాక. నిషాదేభ్యః = మత్స్యములను చంపు వారలగు, వారి రూపముగల
యనుట, షః చ =మీకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

పక్షులఁ జంపువారల రూపముగల మీకు నమస్కారము,
మత్స్యములఁ జంపువారల రూపముగల మీకు నమస్కారము.

భ. పుంజిష్టేభ్యః=సమూహముగల పక్షులను బంధించు వారలరూపము
గల మీకొఱకు; నమః = నమస్కార మగుఁగాక. నిషాదేభ్యః=మిక్కిలి నశింపఁ
జేయువారలు, అనఁగా సమూహములుగా చుట్టి చంపువారలు కావున, మత్స్య
ఘాతులు నిషాదు లనఁబడుదురు. వారలరూపముగల, షః చ = మీకొఱకును,
నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ౧౮

న మ ఇ ఘ కృ ద్భ్యో ధ న్వ కృ ద్భ్యో శ్చ వో న మః.

నమః - ఇఘకృద్భ్యః - ధన్వకృద్భ్యః - చ - నః - నమః. ౧౯

భ. రుద్రాః = రుద్రులారా ! ఇఘకృద్భ్యః = మంచి బాణములను
జేయు వారలకొఱకు, తద్రూపముగల మీకొఱ కనుట, నమః = నమస్కార
మగుఁగాక. ధన్వకృద్భ్యః = మంచి ధనుస్సులను జేయువారలగు, తద్రూపము
గలయనుట, షః చ = మీకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

బాణములు చేయు వారల రూపముగల మీకు నమ
స్కారము, ధనుస్సులు చేయు వారల రూపముగల మీకు నమ
స్కారము. ౧౯

న మో మృగ యు భ్య శ్శ్చ ని భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - మృగయుభ్యః - శ్వనిభ్యః - చ - వః - నమః. ౧౬

రుద్రాః = రుద్రులారా! మృగయుభ్యః = వేటకాండ్ర కొఱకు, వారి రూపముగల మిఁకొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. శ్వనిభ్యః = కుక్కల నడపువారలగు, కుక్కలమెడలకుఁ దగిలించిన పగ్గములను బట్టువారలగు, అట్టివారి రూపముగల వారలగుననుట, వః చ = మిఁకొఱకు, నమః = నమస్కారమగుఁగాక.

వేటయాడువారి రూపముగల మిఁకు నమస్కారము, కుక్కలను మెడకు త్రాడు తగిలించి పట్టుకొనియుండు వారల రూపముగల మిఁకు నమస్కారము.

భ. మృగయుభ్యః = మృగముల వేటయాడువారలకొఱకు, మృగములను చంపఁ గోరికిచే పొందుదురు. కావున మృగయువు లనఁబడుదురు, లేక, మృగములను తమకుఁగోరువారలు మృగయువులు, వ్యాధులు, అట్టివారి రూపముగల మిఁకొఱకునుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. శ్వనిభ్యః = కుక్కల నడపువారలగు, కుక్కలకుఁ బాలకులగు, వారి రూపముగల యనుట, వః చ = మిఁకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ౧౬

న మ్ శ్శ్చ భ్య శ్శ్చ ప తి భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - శ్వభ్యః - శ్వపతిభ్యః - చ - వః - నమః. ౧౭

ఇతి శ్రీమద్యజుస్సంహితాయాం - చతుర్థకాండే,
పంచమ ప్రపాఠకే, చతుర్థోఽనువాకః.

ఇందు, దేవుడు విలాసార్థముధరించు నానావిధమూర్తులందు, ద్వితీయానువాకమున దేవతామూర్తిని బ్రధానీకరించి స్తోత్రము సేయఁబడెను. తృతీయానువాకమునఁజూరమూర్తిని జతుర్థానువాకమున నానాజాతి మూర్తిని బ్రధానీకరించి స్తోత్రము చేయఁబడెనని విభాగము తెలియునది.

భ. శ్వభ్యః = కుక్కలకొఱకు, తద్రూపముగల మీకొఱకనుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. శ్వపతిభ్యః = కుక్కలకుఁ బ్రభువులయిన, లేక, క్షేత్రపాలకరూపులయిన, వః చ = మీకొఱకును, నమః = నమస్కారమగుఁగాక.

కుక్కల రూపముగల మీకు నమస్కారము, వానిని బాలించువారి (క్షేత్రపాలకుల) రూపముగల మీకు నమస్కారము. ౧౭

ఇందు నానావిధముగాఁ బరమేశ్వరు నుపాసించి తత్ప్రసాదమును బొందిన జాతి విశేషములే నమస్కరింపఁబడునని కొందఱు వక్కాణింతురు.

ఇక సీయనువాకమునకుఁ బురశ్చరణము. ఒక ప్రాజాపత్య కృచ్ఛమును తదర్థమును చరించి తొమ్మిదివేలు జపముసేయవలెను, అంత శివాలయమున శనిమిదివేలు ప్రదక్షిణములు సేయవలెను. ప్రదక్షిణము లగువఱకు నిరంతరము జపించుచుండునది. అంతఁ బురశ్చరణసిద్ధుఁడగును. ఇందు లిథ్యాది నియమములేదు, ఇప్తమగునపుడు చేయవచ్చును. రాజయత్న పీడితుఁడగువాడు సిద్ధుఁడగు బ్రాహ్మణుని వరించి యతనిచే శాంతి చేయించుకొనవలెను. ఆసిద్ధుఁడు రోగపీడితునియింట బాహ్యప్రమాణమగు కుండముగాంచి యత నియగ్నిం బ్రతిష్ఠించి దానిముందట వేసి నిర్మించి యందు జలపూర్ణము తంతువేష్టితమగు నూతనఘటము ప్రతిష్ఠించి దానియందు ఈయనువాకముచే దేవు నావాహనముచేసి, గంధాదులచేఁ బూజించి, కర్పూరగంధము తామరస

పుష్పము ఉశీరాదిదశాంగధూపము అజ్యదీపము సమర్పించి, యిట్లు ఆరాధించి పదునొకండుదినములు దీక్షవహించి చేయవలెను. ప్రారంభదినమునందు ఆవాహనాది మంత్రపుష్పాంతము నారాధించి ఈయనువాకముచే బదునొకండుమాటులు ప్రతి సమస్కారము నేతిచే హోమముచేసి తత్సన్నిధానమునందు ఇరువదియొక్కపేలు జపము సేయవలెను. అదినము మొదలు కడవఱకు అన్నిని రక్షింపవలెను. మఱునాడు నిత్య కార్యమయినపిదప, నేతిచేతను దేశచేతను దదుపఁబడిన తిలలాజ దూర్వా వ్రీహియవలచే సేయనువాకము పదునొకం డావృత్తులుగాఁ బ్రతినమస్కారము హోమము సేయవలెను. ఇట్లే అపిష్టుట మూఁడుదినములు ప్రతినమమును తేనెగలిసిన నేతిచే పేల్వవలయును. అటుపిష్టుట మునుపటివలెనే, అతివదినమునందు అశ్వత్థసమిధలచేతను ఏడవదినమున నుత్తరేను సమిధలచేతను హోమము సేయునది. అటుపిష్టుట నొకదినము అవశ్యకములయిన నిత్య కర్తవ్య విరోధములేనట్లు ఉదయము మొదలుకొని యస్తమయము వఱకు నిరంతర మీయనువాకము జపముసేయవలెను. తొమ్మిదవ దినమునందు తేనెగలిసిన నేతిచే హోమము. పదియవ దినమునందు ఉదయము మొదలుగా నస్తమయమువఱకు జపము. అంత సమాప్తి దినమందనఁగాఁ బదునొకండవ దినమునందు ఈయనువాకము జపించుచు నెనిమిదిపేల తామరస పుష్పములచే బ్రతినమస్కారము చేపునిఁ బూజింపవలెను. పిష్టుట గౌరీపూజ చేయవలెను. అంత బ్రాహ్మణులచే “వ్యాధి నిర్మోచనమస్తు” అని పఠింపి యాశీర్వాదము పొందునది. అటుపిష్టుట దక్షిణ. రాజు ఎనిమిదిపేలుగాని తదర్థముగాని యెనిమిదిమాటులుగాని నిష్కము లీవలెను. ఇతరులైనచో ఎనిమిది నూలులుగానితదర్థముగాని యిరువదియైదుగాని నిష్కము లిచ్చునది. పెక్కండ్రు కర్తలగునెడ ఒక్కొక్కఁడు పేలుపేలుగా దక్షిణ యీవలెను. వెనుకఁ గర్త దక్షిణ యిచ్చునది. ప్రతినమమును ఒక్కొక్క నిష్కమునిచ్చి పూర్తిపొందిన పిదప సమష్టి దక్షిణగా నొకగోపు నొసంగవలెను. అనంతరము దేవోద్వాస నము సేయునది. అంతఁ గలశజలముచే కర్తను స్నానముసేయించునది, లేక

ప్రాక్షించునది. ఇందుచే రాజయత్న నశించును. శంభు ప్రసాదముచే దీర్ఘాయువు నగును.

ఇక నీయనువాకముచేతనే మేహశాంతి చెప్పబడును. మేహ పీడితుఁడగువాఁడు తనయగ్నియందు, ప్రతినమస్కారము తొమ్మిదివేలాహుతులు వేల్చినయెడ మేహశాంతి యగును. ఇతరములగు కుష్ఠము మొదలగువ్యాధులకును, అనువాకము లక్షమార్లు జపించునది. ఆవ్యాధులు నశించును. గొప్పజ్వరములు వచ్చినపుడు, శక్తుడైన బ్రాహ్మణుఁడు బొడ్డుబంటిసీటఁ బ్రవాహమున నిలుచుండి యనువాకముజపించుచు బ్రతినమస్కారము నొక్కొకటిచొప్పున నెనిమిదివేలెఱ్ఱదామర పూవులను జలమునందు వేయునది. అటుఁజేర్చుట భృంగి రిటపూజ చేయునది. ఇట్లు చేసినచో మహాజ్వరము నశించును. ఇది మిక్కిలి ఘోరమగుటంజేసి విద్వాంసుండగు బ్రాహ్మణుఁడే గురువుగావలెను. లేనిచో విఘ్నమగును. కాఁబట్టి లోపము సేయఁజనదు.

ధ్యానము.

భస్మో ద్భాసితసర్వాక్షం జటామణ్డలమండితమ్,
ధ్యాయేత్త్ర్యక్షం పృషాఠాథం గణేశ్వరయశం హరమ్.

విభూతిచేఁ బ్రకాశించునట్టి యెల్లయశయశములుగలవాఁడును జటాసమూహముచే నలంకరింపఁబడినవాఁడును మూడుకన్నులుగలవాఁడును గణనాథునితోఁ గూడినవాఁడును పృషభము నారోహించినవాఁడునగు హరుని ధ్యానింపవలెను. అని యర్థము.

ఇది శ్రీమత్త్వఱ్ఱాటోపనామ సుందరరామప్రణీతంబగు
శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్రవివరణమునందుఁ
జతుర్థానువాకము.

ఓం నమో భగవతే రుద్రాయ

అథ పఞ్చమానువాకః.

న మో భ వా య చ రు ద్రా య చ.

నమః - భవాయ - చ - రుద్రాయ - చ.

౧

చతుర్థానువాకమున సుభయతో నమస్కారములగు యజుస్సులు సమాప్తములయ్యెను. ఇక నైదవది మొదలుకొని యైదనువాకములయందు నమస్కారము మొదలుగాఁగల యజుస్సులే పఠింపఁబడును. అందుఁ బాఠ మానువాకమునఁ బాఠపఠయజుస్సులు చెప్పఁబడును.

భవాయచ = ప్రాణులకుఁ గారణమైన వానికొఱకును, భవన్తిప్రాణినః అస్తాత్, వీనివలనఁ బ్రాణులు కలుగుదురు అని వ్యుత్పత్తి, రుద్రాయచ = రుద్రుడొదన హేతుభూతం దుఃఖం ద్రావయతీతి రుద్రః, రోదనమును అనఁగా దానికిఁ గారణమైన దుఃఖమును పోగొట్టువానికొఱకును, నమః = నమ స్కారము.

సర్వప్రాణులకును గారణమయినవానికి నమస్కారము, రోదనమునకుఁ గారణమైన దుఃఖమును హరించువానికి నమ స్కారము.

భ. ఇట్లు మూడనువాకములచే దేవుఁడు విశ్వనాథుఁడగుట ప్రతి పాదింపఁబడినది. ఇకమీఁద సప్తమూర్త్యధిష్ఠానము నుగ్గడించి, దేవుఁడు స్తుతింపఁబడును. ఉభయతో నమస్కారములగు యజుస్సులు ముగిసినవి. ఇక నన్యతరలో నమస్కారములు, అందును ఆదియందు నమస్కారము గలయజుస్సులు పఠింపఁబడును.

భవాయచ=భవత్కృసౌ సర్వత్ర సర్వదా ఇతి భవః, ఇతఁడు ఎల్లచోట లను ఎల్లప్పుడు నుడువఁడు, లేక, ఎల్లప్పుడును ఉండనే యుండువాఁడు,

ఒకప్పుడును లేనివాడుకాడు, లేక, సర్వంభావయతి, సమస్తమును కలుగఁ జేయువాడు, లేక, సర్వైభావ్యతే, అందఱిచేత ధ్యానింపఁబడువాడు, లేక, భవతి అస్తిత్వం సర్వమ్, ఇతనియందు సమస్తము నుండును. అట్టివానికొఱకును, భవుఁడు అష్టమూర్తులయందు జలమున కధిష్ఠాత. రుద్రాయచ=రోదయతి సర్వ మంతకాలే ఇతిరుద్రః, ప్రలయకాలమునందు సమస్తము నేడ్పించువానికొఱకును, నమః=నమస్కారము. రుద్రుఁడు సూర్యమూర్తి కధిష్ఠాత, అధిష్ఠాతృ ప్రకరణముకావున మరల రుద్రశబ్ద మాహ్నత మయ్యెను. ౧

న మ శ్చ ర్వా య చ ప శు ప త యే చ.

నమః - శర్వాయ - చ - పశుపతయే - చ.

౨

శర్వాయచ=శృణోతి హి నస్తీ పాపమితి శర్వః, పాపమును హింసించు వానికొఱకును, పాపమును బోగొట్టువానికొఱకు ననుట, పశుపతయేచ = పశువులవంటివారికి అజ్ఞానులగుపురుషులకుఁ బాలకుఁడగువానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

పాపములఁ బోగొట్టువానికొఱకును అజ్ఞానులగుటచేఁ బశువులవంటివారగు పురుషులఁ బాలించువానికొఱకును నమస్కారము.

భ. శర్వాయచ=శృణోతిహి నస్తీ సర్వమంతకాలే ఇతిశర్వః, ప్రలయకాలమునందు సమస్తమును హింసించువానికొఱకును, ఇతఁడు అగ్నిమూర్తి కధిష్ఠాత, పశుపతయేచ=బ్రహ్మదిస్తావరాంతము లగుపశువులయొక్క పాలకుఁడగు వానికొఱకును, ఇతఁడు భూమిమూర్తి కధిష్ఠాత, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ౩

న మో నీ ల గ్రీ వా య చ శి త్తి క ణ్ణా య చ.

నమః - నీలగ్రీవాయ - చ - శితికణ్ణాయ - చ. 3

నీలగ్రీవాయచ = నల్లనికంఠము గలవానికొఱకును, కాలకూటముధరించుటచే నల్లనైన కంఠమందలి యేకదేశము గలవానికొఱకు ననుట, శితికణ్ణాయచ = తెల్లని కంఠముగలవానికొఱకును, తెల్లనైన తక్కినకంఠ ప్రదేశము గలవానికొఱకు ననుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

కాలకూటము ధరించుటచే నల్లనైన కంఠమునందలి యేకదేశము గలవానికొఱకు నమస్కారము, తెల్లనైన తక్కిన కంఠభాగముగల రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. శితికణ్ణాయచ = తెల్లనికంఠము గలవానికొఱకును, కాలకూటధారణముచే భగవంతుని కంఠమునందు వేయింట నొకభాగము మాత్రమే నల్లనైనది కావున తక్కిన కంఠమంతయు తెల్లగానే యుండునని భావము. లేక నల్లని కంఠము గలవానికొఱకును, “శతీధవళమేచకా” అని నిఘంటువు, పునరుక్తి యాదరార్థము, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. తక్కినది సమానము. 3

న మః క ప ర్ది నే చ వృ ప్త కే శా య చ.

నమః - కపర్దినే - చ - వృష్టకేశాయ - చ. ౪

కపర్దినేచ = జటాజూటము గలవానికొఱకును, వృష్టకేశాయచ = ఛేదించఁబడిన వెండ్రుకలు గలవానికొఱకును, ముండితమయిన శిరస్సు గలవానికొఱకుననుట. నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

జటాజూటము ధరించి పాశుపతాదుల వేషముగలవాని

కొఱకును ముండితమయిన శిరస్సుధరించి సన్యాసి మొదలగు వారి వేషము గలవ నికొఱకును నమస్కారము.

భ. వ్యుప్త కేశాయచ = ముండితములయిన వెండ్రుకలు గలవాని కొఱకును, సగము ముండితములయిన కేశమాలు గలవాఁడు వ్యుప్తకేశుఁ డనఁ బడును. యజమానమూర్తిగలవానికొఱకు ననుట, నమః = నమస్కారమగుఁ గాక. ఇతఁడు యజమూర్తి కధిష్ఠాత.

౪

స మ స్స హ స్త్రా త్మ య చ శ త ధ న్వ నే చ.

నమః - సహస్త్రాత్మాయ - చ - శతధన్వనే - చ.

౫

సహస్త్రాత్మాయచ = వేయికన్నులు గలవానికొఱకును, ఇంద్రరూప మున వేయికన్నులు గలవానికొఱకు ననుట, శతధన్వనేచ = నూఱుధనుస్సులు గలవానికొఱకును, వేయి భుజములుగలుగు నవతారముపొందినవాడగుటచే నూఱు ధనుస్సులు గలవానికొఱకుననుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

ఇంద్రరూపమున వేయికన్నులుగల రుద్రునకును వేయి భుజములుగల యవతారమునందు నూఱు ధనుస్సు లేక కాల మున ధరించిన రుద్రునికొఱకును నమస్కారము.

భ. సహస్త్రాత్మాయచ = పెక్కుకన్నులు గలవానికొఱకును, శతధన్వ నేచ = పెక్కుధనుస్సులు గలవానికొఱకును, లేక, ధనుస్సు ఆయుధోపలత కము, పెక్కాయుధములు గలవానికొఱకు ననుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

౫

న మో గి రి శా య చ శి పి వి ప్తా య చ.

నమః - గిరిశాయ - చ - శిపివిప్తాయ - చ.

౬

గిరిశాయచ = కైలాసమును పర్వతమునందుండువానికొఱకును, శిపివిప్తాయచ = విష్ణురూపుడైనవానికొఱకును “విష్ణు శిపివిప్తః” అని శ్రుతి. నమః = నమస్కార మగుగాక.

భక్తుల ననుగ్రహించుటకై కైలాస పర్వతమునందు ఉమామహేశ్వరరూపంబున వెలసియున్నవానికొఱకును సర్వ లోకంబుల రక్షించుటకై విష్ణురూపము వహించువానికొఱకును నమస్కారము.

భ. గిరిశాయచ = కైలాసపర్వతమునందుండువానికొఱకును, లేక, ప్రశస్తమయిన గిరి (పర్వతము) గలవానికొఱకును, ప్రశస్తమయిన పర్వతమగు కైలాసము నివాసము గాఁగలవానికొఱకుననుట, లేక, గిరేః ఈశః, కైలాస పర్వతమునకు నాధునికొఱకును, గిరాఁ థ ఈశః, వాచకములగు వేదములకు ప్రణవమునకు నాధునికొఱకును, శిపివిప్తాయచ = ఆదిత్యస్వరూపునికొఱకును, “తైత్తిరీయసంహితా ద్వ్యాధిపతి వారిప్రచక్షతే, తత్త్వానా ద్రక్షణాద్వాసి శివయో రత్నయో మతాః, తేషు ప్రవిష్టస్సవితాశిష్టస్తదోచ్యతే” తైత్త్యము వలనఁగాని శయనము గలుగుట వలనఁగాని శి యనఁగా జలమని చెప్పచున్నారు. దానిని పానము చేయుటవలనఁగాని రక్షించుటవలనఁగాని శివులు అనఁగా కిరణములు చెప్పబడును. ఆకిరణములందు ప్రవిష్టుడుగావున సూర్యుఁడు శిపివిష్టుఁడని చెప్పబడుచున్నాఁడు. అని స్కందపురాణము. లేక, శివులనఁగా పశువులు “యజ్ఞోవైవిష్ణుః కశపశిపిః” అని శ్రుతి. వానియందు విష్ణుఁడు అనఁగా ప్రవిష్టుఁడు, సర్వప్రాణులయందును, అంతర్యామిరూపమున వ్యాపించిన వాడనుట, అట్టి రుద్రునికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

౭

న మో మ్మీ ధు ప్త మాయ చే షు మ తే చ.

నమః - మీధుప్తమాయ - చ - ఇషుమతే - చ. 2

మీధుప్తమాయచ = మేఘరూపమున మిక్కిలి వర్షించువానికొఱకును,
ఇషుమతేచ = బాణములు గలవానికొఱకును, నమః = నమస్కారమగుగాక.

సర్వభూతములకును బోషణార్థమై మేఘరూపమున
మిక్కిలి వర్షించువానికొఱకును, సాధువులను బాధించువారి
శిక్షించుటకై బాణములు ధరించుచుండువానికొఱకును నమ
స్కారము.

భ. ఇషుమతేచ = వెక్కుబాణములు గలవానికొఱకును, మహాశూరుని
కొఱకు ననుట. తక్కినది సమానము. 2

న మో హ్ర స్వా య చ వా మ్న నాయ చ.

నమః - హ్రస్వాయ - చ - వామనాయ - చ. ౩

హ్రస్వాయచ = అల్పమయిన హ్రమాణముగలవానికొఱకును, పొట్టి
వానికొఱకు ననుట, వామనాయచ = సంకుచితములయిన యవయవములు
గలవానికొఱకును, పొట్టి యవయవములు గలవానికొఱకు ననుట, నమః =
నమస్కార మగుగాక.

పొట్టిశరీరము గలవానికొఱకును, పొట్టి యవయవములు
గలవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. సమానము.

న మో బృహతే చ వర్షీయ సేచ.

నమః - బృహతే - చ - వర్షీయసే - చ

బృహతేచ = ఆకారముచే పెద్దయైనవానికొఱకును, వర్షీయసేచ = గుణములచే మిక్కిలి పెద్దయైనవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

ఆకారముచే గొప్పయైనవానికొఱకును గుణములచే నధికుడయినవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. సమానము.

న మో వృద్ధాయ చ సంవృద్వ సేచ.

నమః - వృద్ధాయ - చ - సంవృద్వసే - చ.

వృద్ధాయచ = పురుషుచే నధికునికొఱకును, సంవృద్వసేచ = చక్కగా వేదములచే పొగడబడినవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

మిక్కిలి వయసుచెల్లినవానికొఱకును, వేదములచే చక్కగా స్తుతింపబడినవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. సంవృద్వసేచ = మిక్కిలి పృథ్వినికొఱకును, ఎల్లప్పుడును స్తోత్రములచే పృథ్విబొందుచున్నవానికొఱకును నమః, లేక, భక్తులను జక్కగా పృథ్విబొందించువానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

న మో అగ్రియా య చ ప్రథమాయ చ.

నమః - అగ్రియాయ - చ - ప్రథమాయ - చ.

అగ్రియాయచ = మొదటనున్న వానికొఱకును, జగత్తు పుట్టుటకుముందున్న వానికొఱకు ననుట, ప్రథమాయచ = ముఖ్యుడైనవానికొఱకు ననుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

ప్రపంచము గలుగుటకు ముందున్న వానికొఱకును సభయందు ఉత్తముడైనవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. సమానము.

న మ॑ ఆ శ వే॑ చా జి రా య చ.

నమః - ఆశవే - చ - అజిరాయ - చ.

౧౨

ఆశవేచ = శీఘ్రముగా వ్యాపించువానికొఱకును, అజిరాయచ = గమనమునందు సమర్థుడైనవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ౧౨

సమస్త ప్రపంచమును శీఘ్రముగా వ్యాపించినవానికొఱకును గమనమునందు సమర్థుడైనవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. సమానము.

న మ॑ శీఘ్రీ యా య చ॑ శీ భ్యా॑ య చ.

నమః - శీఘ్రియాయ - చ - శీభ్యాయ - చ.

౧౩

శీఘ్రియాయచ = వేగముగా నడచువానికొఱకును, శీభ్యాయచ = శీభ మనగా జుప్రవాహము, జుప్రవాహమునందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

శీఘ్రముగా నడచువానికొఱకును జలప్రవాహము
నందున్న వానికొఱకును నమస్కారము.

భ. సమానము.

౧౩

న మ డ్డోర్త్యాయ చా వ స్వస్యాయ చ.

నమః - డ్డోర్త్యాయ - చ - అవస్వస్యాయ - చ. ౧౪

డ్డోర్త్యాయచ=తరంగములయందున్న వానికొఱకును, అవస్వస్యాయచ=
ధ్వనిలేని జలమునందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

తరంగములయందున్న రుద్రునికొఱకును, నిలిచియుండు
టచే ధ్వనిలేక యుండుజలమున నున్న వానికొఱకును నమ
స్కారము.

భ. సమానము-

౧౪

న మ స్తోత్తస్యాయ చ ద్వీప్యాయ చ.

నమః - స్తోత్తస్యాయ - చ - ద్వీప్యాయ - చ. ౧౫

ఇతి శ్రీయజుస్సంహితాయాం
చతుర్థకాండే పశ్చిమ ప్రపాఠకే,
పశ్చిమోఽనువాకః.

స్తోతస్యాయచ=ప్రవాహము నందున్న వానికొఱకును, ద్వీప్యాయచ=
జలమధ్యముననుండు భూమియందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార
మగుగాక.

జలప్రవాహము నందున్న వానికొఱకును జలప్రవాహము
నడుమనుండు భూమియందున్న వానికొఱకును నమస్కారము.

భ. ఇందు అధిష్ఠాన వ్యాపారభేదముచే భేదము నవలంబించి నమస్కార-
ములు చెప్పఁబడినవి.

ఇది శ్రీమత్పాటోపనామ సుందరరామప్రణీతం బగు
శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్రవివరణమునందుఁ
బంచమానువాకము.

ఓం నమోభగవతే రుద్రాయ.
అథ షష్ఠానువాకః.

న నో జ్యేష్ఠా య చ క నిష్ఠా య చ.
నమః - జ్యేష్ఠాయ - చ - కనిష్ఠాయ - చ.

పంచమానువాకమునందుఁ గొన్ని యన్యతరతో నమస్కారము లగు
యజుస్సులు పఠింపఁబడినవి. షష్ఠానువాకమునందును మఱికొన్ని యట్టివే పఠింపఁ
బడును.

జ్యేష్ఠాయచ = విద్య యైశ్వర్యము మొదలగువానిచే నధికునికొఱకును,
కనిష్ఠాయచ = అవిద్య మొదలగునవి తక్కువ యగుటవలన మిక్కిలిఅల్పుడైన
వానికొఱకును, వారియిద్దఱికిని అంతర్యామియైన రుద్రునికొఱకునుట, నమః=
నమస్కార మగుఁగాక.

విద్య యైశ్వర్యము మొదలగువానిచే నధికుడైనవాని రూపముగల రుద్రునికొఱకును, అవి తక్కువయగుటచే నల్పుడైన వానిరూపముగల రుద్రునికొఱకును సమస్కారము.

భ. జ్యేష్ఠాయచ = మిక్కిలి వృద్ధునికొఱకును, లేక, మిక్కిలి యుత్తముఁ డగువానికొఱకును, కనిష్ఠాయచ = మిక్కిలిచిన్న వానికొఱకును, లేక, మిక్కిలి తక్కువయైనవానికొఱకును, వీరియిద్దఱి రూపముగల రుద్రునికొఱకునుట, సమః = సమస్కార మగుఁగాక.

౧

స మః పూ ర్వ జా య చా ప ర్వ జా య చ.

సమః - పూర్వజాయ - చ - అపరజాయ - చ.

౨

పూర్వజాయచ = ముందుపుట్టినవానికొఱకును, సృష్టికేమొదట హిరణ్యగర్భరూపమునఁ బుట్టినవానికొఱకును, అపరజాయచ = వెనుకనుబుట్టినవానికొఱకును, బ్రలయకాలమునందు కాలాగ్ని మొదలగువానిరూపమునఁ బుట్టిన వానికొఱకును అనుట, సమః=సమస్కార మగుఁగాక.

సృష్టి యారంభమునందు హిరణ్యగర్భరూపమున నవతరించి జగత్తులను సృజించినవానికొఱకును, బ్రలయమప్పుడు కాలాగ్ని మొదలగువాని రూపమునఁ బ్రలయము గావించిన వానికొఱకును సమస్కారము.

భ. పూర్వజాయచ=ముందుపుట్టినవానికొఱకును, సర్వప్రాణులు పుట్టుటకుముందును ఉన్నవానికొఱకును అనుట, ముఖ్యమయిన పుట్టుట యీశ్వరునందు సంభవించు కౌవున, సర్వప్రాణులును పుట్టుటకుముందు గలసత్తయే యిచ్చట నుపలక్షితమగుచున్నది. జన్మలేనివానికొఱకును, లేక అనాది

యయినవానికొఱకును అనిభావము. అపరజాయచ = వెనుకను ఉన్నవానికొఱకును. సమస్తప్రాణులు నశించినవెనుకకు ఉన్నవానికొఱకును అనుట, అనంతనికొఱకుని భావము. నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

న మో మ ధ్య మా య చా ప గ్గ ల్భ య చ.

నమః - మధ్యమాయ - చ - అపగల్భాయ - చ. 3

మధ్యమాయచ = మధ్యకాలమునందును పుట్టినవానికొఱకును, దేవనర తిర్యగాదిరూపమునఁ బుట్టినవానికొఱకును అనుట, అపగల్భాయచ = ఇంద్రియ జ్ఞానములేని బాలునికొఱకును, ఇంద్రియములచే విషయములను జక్కఁగా గ్రహించుటకుఁ దెలియని మిక్కిలి శిశువైనవానికొఱకును అనుట, తద్రూపము గల రుద్రునికొఱకును అనిభావము. నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

మధ్యకాలమున దేవమనుష్యతిర్యగారూపమున నావి ర్భవించినవానికొఱకును చక్కఁగా నింద్రియజ్ఞానముకలుగని శిశువురూపముగల రుద్రునికొఱకును నమస్కారము.

భ. మధ్యమాయచ = మధ్యకాలమునందును ఉన్నవానికొఱకును, అప గల్భాయచ = మిక్కిలి శిశువైనవానికొఱకును, తద్రూపునికొఱకును ననుట. నమః = నమస్కార మగుఁగాక. 3

న మో జ ఘ న్నా య చ బు ధ్ని యా య చ.

నమః - జఘన్యాయ - చ - బుధ్నియాయ - చ. ౪

జఘన్యాయచ = జఘనమునందుఁ బుట్టినవానికొఱకును, గోవుమొదలగు వానిజఘనమునందు అనఁగా పశ్చాద్భాగమందు దూడలు మొదలగువాని.

రూపమునఁ బుట్టినవానికొఱకును, బుద్ధియాయచ = బుద్ధమునందును, అనఁగా మూలమునందుఁ బుట్టినవానికొఱకును, వృక్షేదలమూలములందు కొమ్మలు మొదలగువానిరూపమునఁ బుట్టినవానికొఱకును అనుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

ఆవులు మొదలగువాని సశ్చాద్భాగమునందు దూడలు మొదలగువానిరూపముచే నావిర్భవించినవానికొఱకును వృక్షములమూలమునందు కొమ్మలు మొదలగువానిరూపమునఁ బుట్టినవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. సమానము.

౪

న మ స్తో భ్యా య చ ప్ర తి స్త ర్భా య చ.

నమః - సోభ్యాయ - చ - ప్రతిసర్భాయ - చ. ౫

సోభ్యాయచ = ఉభాభ్యాం పుణ్యపాపాభ్యాం సహవర్తతే ఇతిసోభః, క్రత భవసోభ్యః, పుణ్యపాపముల రెంటితోఁగూడిన మనుష్యలోకమున నున్న వానికొఱకును, ప్రతిసర్భాయచ = వివాహాదికర్తలయందు హస్తమునందు ధరించునట్టి రత్నబంధము ప్రతిసరము, దానికి యోగ్యుఁ డయినవానికొఱకును, వివాహము మొదలగుకర్తలచే సంస్కరింపఁబడువాని రూపముగలవానికొఱకును అనుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

పుణ్యపాపముల రెంటితోఁగూడిన మనుష్యలోకమున నున్నవానికొఱకును వివాహాదిసంస్కారములచే సంస్కరింపఁ బడు పురుషుఁడు స్వరూపముగాఁ గలవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. సోభ్యాయచ = సోభమనగా గంధర్వనగరము, సాల్వస్సోభమధిష్ఠాయ, సాల్వండు సోభమునధిష్ఠించి యని సాల్వని యాకాశగమనమగు నగరము సోభసంజ్ఞమని భారతము. ఇది నగరమాత్రమునకువలక్షణము, ఎల్లనగరముల యందును ఉన్నవానికొఱకును, లేక, శీతోష్ణముల చెంటితోఁగూడినది సోభము ద్వంద్వములతోఁగూడినదనుట, అట్టి శరీరమునం దున్నవానికొఱకును తక్కినది సమానము.

గ

న మైయా మ్యా య చ తే మ్యా య చ.

నమః - యామ్యాయ - చ - తేమ్యాయ - చ. ౬

యామ్యాయచ = యమలోకమునందుఁ బాపము శిక్షించువాని రూపమున నున్నవానికొఱకును, తేమ్యాయచ = తేమమనగా మోక్షము, దానికి యోగ్యుడైనవానికొఱకును, జ్ఞానిస్వరూపునికొఱకును అనుట, నమః = నమస్కారమగుగాక.

యమలోకమునందుఁ బాపము చేసినవారి శిక్షించు యమునిరూపమున నుండువానికొఱకును ఆత్మాపరోక్షజ్ఞానము నొంది మోక్షము పొందువాని రూపముగలవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. యామ్యాయచ=యమ మనగా ప్రలయకాలము, లేక, ప్రాణముల నిగ్రహము, అందున్నవానికొఱకును, లేక, యమునిపురము యామ్యము, అందున్నవానికొఱకును, తేమ్యాయచ = తేమమనగా రక్ష, లేక, మోక్షము, లేక, రక్షాస్థానము, అందున్నవాని కొఱకును, నమః = నమస్కారమగుగాక. ౬

న మ ఉ ర్వ ర్యా య చ ఖ ల్యా య చ.

నమః - ఉర్వర్యాయ - చ ఖల్యాయ - చ.

౭

ఉర్వర్యాయచ = ఉర్వర.యనఁగా ఎల్లసప్తములతో నొప్పినభూమి, ధాన్యరూపమున దానికి యోగ్యుడైనవానికొఱకును, ఖల్యాయచ=ఖల మనఁగా ధాన్యము నులుచుభూమి,అందు పశువులను గట్టుటకుఁ బాఁతినగుంజ మొదలగు వానిరూపమున, ఆఖలమునకుఁ యోగ్యుడైనవానికొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

భూమియందు ధాన్యరూపమునఁ బుట్టినవానికొఱకును, ధాన్యము నులుచు కల్గేమునందు మేధి మొదలగువానిరూప మున నున్నవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. ఉర్వర్యాయచ = సర్వసప్తములతోనొప్ప భూమియందున్నవాని కొఱకును, ఖల్యాయచ=ధాన్యము నులుచు ప్రదేశమునందున్నవానికొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

౮

న మ శ్లో క్యా య చా వ సా న్ధ్యా య చ.

నమః - శ్లోక్యాయ - చ - అవసాన్ధ్యాయ - చ.

౯

శ్లోక్యాయచ = శ్లోకములనఁగా వైదికమంత్రములు, వానియందున్న వానికొఱకును, వైదిక మంత్రములచేఁ బ్రతిపాదించఁబడువానికొఱకును అనుట, అవసాన్ధ్యాయచ = అవసాన మనఁగా వేదాంతము, అందున్నవానికొఱకును, వేదాంతముచేఁ బ్రతిపాదించఁబడువానికొఱకును అనుట, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

వైదికమంత్రములచే బ్రతిపాద్యుడగుటచే వానియందున్న వానికొఱకును, వేదాంతములచే బ్రతిపాద్యుడగుటచే నవ్వేదాంతములయందున్న వానికొఱకును నమస్కారము.

భ. శ్లోకాయచ = పాదబద్ధమయిన అక్షరసముదాయము శ్లోకమనఁబడును, దానియందుండు వానికొఱకును, అపసాన్యాయచ = అపసానమనఁగా సర్వార్థముల యుపసంహారము, లేక, జీవితాపసానము, అందున్న వానికొఱకును, లేక, శ్లోకాయచ = వేదములయందున్న వానికొఱకును, అపసాన్యాయచ = వేదముల యుపసానమయిన యుపనిషత్తునందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ౮

న మ్రో వ న్నా య చ క ట్నో య చ.

నమః - వన్యాయ - చ - కట్నోయ - చ.

౯

వన్యాయచ=అడవియందున్న వానికొఱకును, అడవియందున్న వృక్షాది రూపమున నున్న వానికొఱకును అనుట, కట్నోయచ=బోచె లేనిచెట్లయందున్న వానికొఱకును, అందు లతాదిరూపమున నున్న వానికొఱకును అనుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

అడవియందు వృక్షాదిరూపమున నున్న వానికొఱకును గుల్మములయందు లతాదిరూపమున నున్న వానికొఱకును నమస్కారము.

భ. ఇవి భూమి మూర్త్యధిష్ఠాత్మ భేదములు.

౯

న మ శ్చ వా య చ ప్ర తి శ్చ వా య చ.

నమః - శ్రవాయ - చ - ప్రతిశ్రవాయ - చ. ౧౦

శ్రవాయచ=శ్రవాయత ఇతి శ్రవః శబ్దః, వినఃబడునది కావున శ్రవ మనఁగా శబ్దము, శబ్ద స్వరూపునికొఱకును, ప్రతిశ్రవాయచ = ప్రతిధ్వని స్వరూపునికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

శబ్దము స్వరూపముగాఁ గలవానికొఱకును బ్రతిధ్వని స్వరూపముగాఁ గలవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. శ్రవాయచ=శబ్దస్వరూపుని కొఱకును, లేక, అంతటనువినఁబడుచుఁ బ్రసిద్ధుఁడైన వానికొఱకును, ప్రతిశ్రవాయచ = ప్రతిధ్వని స్వరూపునకును, లేక, ప్రత్యుత్తరము స్వరూపముగాఁ గలవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ౧౦

న మ ఆ శు షే ణా య చా శు ర థా య చ.

నమః - ఆశుషేణాయ - చ - ఆశురథాయ - చ. ౧౧

ఆశుషేణాయచ = శీఘ్రముగా నడచునట్టి సేన గలవానికొఱకును, ఆశురథాయచ = శీఘ్రముగాఁ బోవునట్టి రథము గలవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

భక్తులరక్షించుటకై, శీఘ్రముగా నడచునట్టి సేనగలవాని కొఱకును వేగముగాఁ బోవునట్టి రథము గలవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. సమానము.

౧౧

న మ్మ శూరాయ చా వ భిష్ట తే చ.

నమః - శూరాయ - చ - అవభిష్టతే - చ. ౧౨

శూరాయచ = యుద్ధమునందు ధైర్యము గలవానికొఱకును, అవభిష్టతేచ = శత్రువులను బగులఁగొట్టువానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

యుద్ధములందు భయములేక ధైర్యము గలవాని కొఱకును శత్రువుల వధించువానికొఱకును నమస్కారము.

భ. అవభిష్టతేచ=భక్తులయొక్క శత్రువులను అప్రయత్నముగా భేదించువానికొఱకును, ధర్మమునకు శత్రువులయినవారి శిరస్సును పగల్పువాని కొఱకును. ౧౨

న మో వర్తిణే చ వరూధినే చ.

నమః - వర్తిణే - చ - వరూధినే - చ. ౧౩

వర్తిణేచ=కంచుకము గలవానికొఱకును, వరూధినేచ=మంచిగృహము గలవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

కవచము ధరించినవానికొఱకును ఉత్తమమయిన గృహము గలవాని కొఱకును నమస్కారము.

భ. సమానము. ౧౩

న మో బిల్తినే చ కవచినే చ.

నమః - బిల్తినే - చ - కవచినే - చ. ౧౪

బిల్వినేచ = బిలముగలది బిల్వము, శిరఃకవచము బొమిడికమ్, అదిగలవానికొఱకును, కవచినేచ = దేహమునకు రక్షకము కవచము. అది గలవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

శిరస్త్రాణము ధరించినవానికొఱకును కవచము దాల్చినవాని కొఱకును నమస్కారము.

భ. బిల్వినేచ = బొమిడికము గలవానికొఱకును, భస్మపాత్రము గలవాని కొఱకుని కొందఱు, “బిల్వం భాజనమ్” అని నైరుత్తులు, కవచినేచ = శరీరరక్ష గలవానికొఱకును, లేక, కవచమనగా పాదములవఱకు. వ్రేలాడుకంచుకము, అది గలవానికొఱకును, నమః = నమస్కారమగుగాక.

న మ శ్చృ తా య చ శ్రు త స్తే నా య చ.

నమః - శ్రుతాయ - చ - శ్రుతసేనాయ - చ. ౧౫

ఇతి శ్రీమద్యజుస్సంహితాయాం - చతుర్థకాండే,
పశ్చిమప్రపాతకే, పఠ్యమానువాకః.

శ్రుతాయచ = వేదములయందు ప్రసిద్ధుడైన వానికొఱకును, వేదములవలననే తెలియఁబడువాడనియు ఇతర ప్రమాణములవలనఁ జెలియరానివాడనియు భావము. శ్రుతసేనాయచ = ప్రసిద్ధమయిన సేన గలవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

వేదములవలననే ప్రసిద్ధుడైన వానికొఱకును వేదములయందు ప్రసిద్ధములయిన సేనలు గలవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. శ్రుతసేనాయచ=శ్రుతియందు ప్రసిద్ధమయిన సేన గలవానికొఱ
కును, దేవుని యాయుధములు బాణాదులేవి చెప్పబడినవో, అవియు శ్రుతి
ప్రసిద్ధములే యనుట.

౧౫

ఈరెండనువాకములకును దేవత భగవంతుడగు శంభువు, అతఁడేఋషి,
ఛందస్సు మహావిరాట్టు. వీనికిఁ బురశ్చరణము. మూఁడురాత్రులు చదుభోజి
యై దీక్షించి పిదపః బదునొకండు దినములు నిరంతరము జపముసేయవలెను.
పురశ్చరణ మగును.

ఇకఁ బ్రయోగము. అందు రాజులకు మొదటఁ జెప్పబడుచున్నది.
ఈరెండనువాకములు పదునొకండుమాఱులు జపించుచు బ్రతినమస్కారమును,
లింగముమీఁద శ్వేతకమలములు వేయునది, ఇట్లు ప్రతిదినము ఒకమాసము
సేయవలెను. అటుపిమ్మట దక్షిణామూర్తిసన్నిధిని బదునొకండుగురు బ్రాహ్మణుల
భుజింపఁజేయునది. రాజ్యశ్రీ వర్ధిల్లును. రాజు జన్మదినమునందు వాని యగ్ని
యందుఁగాని మఠితాగ్నియందుఁగాని నేతితోఁ దహపఁబడిన యశ్వత్థ సమి
ధలు ఇరువదియొక్కవేలును, దూర్వలు పదునొక్కవేలును వేల్వవలయును.
ఇట్లు చేసినచో రాజునకు జయము నాయువును వృద్ధిబొందును. శ్రుతి
మాసమ్మునీయనువాకముల లక్షమాఱులు జపించినచో ఎల్లప్పుడును విజయము
గలుగును. యుద్ధము వచ్చినపుడు రాజునకువండునట్టి మహానసంబున పండిన
సోపదంశమగు నన్నము దధిమఘ్రుతంబులచేఁ దడిసి, యాయనువాకములు
పదునొకండు మాఱులు జపించుచు బ్రతినమస్కారము వేల్చి, శేషము భూమి
యందు బలి యుంచి, దానిందీసి జలమునంగలిపి శత్రుసేనవైపు చల్లవలెను.
ఆసేన కీక్రమున నవ్వ మగును. అట్లే యాజ్యమునందడిపిన శుద్ధ తండులములచే
హోమముచేసి శేషము శత్రువున కభిముఖముగా వేయునది. ఆశత్రువు
నశించును. రాజునాయుధములన్నియు స్పృశించి వీనిచే వేయిమాఱు లభి
మంత్రించునది. అయ్యాయుధంబులకుఁ దేజస్సు వర్ధిల్లును. ఇక శత్రుసైన్య

స్తంభనము, బ్రతిసమస్కారమును ‘పరసేనాస్తంభం కరోమి స్వాహా’ అని పఠించుచు జిల్లేడు సమిధలచే లక్ష వేల్వవలయును. శత్రుసేన స్తంభితమగును. వీనిచేతనే రాజు భోజ్యవస్తువులన్నియు నభిమంత్రించునది. అవి యమృతము లగును. పరరాజ్య ప్రజల శోషణము గోరినవాడు ఇట్లు ప్రయోగించునది. నదీ మధ్యంబున శూద్రునిచే దేబడిన యగ్నియందు హరిణవరాహశశకపింజల కలవింక మృగంబుల మాంసములచే నొకొకటి చేతను లక్షహోమముచేయ వలెను. ఆహుతి ప్రమాణములయిన యపూవములును లక్ష వేల్వవలయును. బ్రతిసమస్కారమును “పరరాష్ట్ర ప్రజాశోషణం కరోమి స్వాహా” అని పఠింపవలెను. ఇట్లు చేసినచో పరరాష్ట్ర ప్రజలు శోషింతురు. వీనికి సువర్ణము రజతము గోవులు భూమి వస్త్రము మొదలగునవి దక్షిణయిచ్చునది. ఇట్లు రాజులకు.

ఇక నితరులకుఁ జెప్పఁబడుచున్నది. అనవత్యలగు స్త్రీలకుఁ బుత్రోత్పత్తికొఱకు దధిమధు ఘృతములచే దడుపఁబడిన యత్రి సమిధలు స్వాగ్ని యందుఁ బ్రతిసమస్కార మొక్కొకటిచొప్పున నిరువది యొక్కవేలు వేల్పు నది. సమస్కార సంఖ్యగలవి తంతువేష్టితములు సూతనవస్త్రావృతములు జలపూర్ణములగు కలశములచే బ్రతిసమస్కార మభిషేకము చేయ వలెను. ఎనిమిదివేలావృత్తులు జపింపవలెను. పిమ్మట ఈయనువాకములు పఠించుచు ఏడు నాడికలకాలము మహాజేవు నభిషేకింపవలెను. వీని జపించుచు నెనిమిదివేలు ప్రదక్షిణములు చేయవలెను. పిండిచే పిండము గావించి దాని వీనిచే నభిమంత్రించి భుజింపఁ జేయునది. నదీతీరమునఁ బ్రతిసమస్కారము శమిపత్తములు వేయుచు వీనిని బదునొకండుమాటులు జపింపవలెను. ఈ ప్రయోగములు చేసినయెడ శుద్ధలగు స్త్రీలకు రుద్రతుల్యుడగు పుత్రుండు జనించును. క్రమంబుగా ముప్పదియెనిమిది నలువదియెనిమిదిండ్ల వయసుగల జాయావతులు గావించినను, తప్పక పుత్రుం ఁందగలరు. అకుమారుడు వంశకరుడై శివభక్తుడై యుండును. అతనిహస్తంబుల కూలరేఖ యొప్పును.

ఘృతపాయసము వండి యీయనువాకములచేత సెనిమిదివేలాహు
తులు వేల్చినయెడ జన్మాంతరమునందు బ్రాహ్మణుడై జనించును. వీనిచేనొక
సూత్రము నభిమంత్రించి గర్భిణీహస్తమున బంధించినచో గర్భము సురక్షిత
మగును. కుమారగ్రహము మొదలగువానిచే నావిష్టులగువారలకు వీనిచే నభి
మంత్రితములగు భస్మతోను ధూపముతోను రక్ష సేయునది. రాత్రికాలముల
జాట్లు వీడకుండునట్లు ముడిపేయునది. కుమార గ్రహదిభయము తొలఁగును.

ధ్యానము.

గౌరీకరామ్బుజస్య సస్వర్ణశైలశరాసమ్,
ఇషహస్తం రథారాధం నరనారీతనం స్వరేల్.

పార్వతి హస్తమున మేరు ధనుస్సు పట్టినవాఁడును స్వహస్తమున
బాణము దాల్చినవాఁడును రథారాధండునగు నర్ధనారీశ్వరుని ధ్యానింప
వలెను అని దీనియర్థము.

ఇది శ్రీమత్పవాటోపనామ సుందరరామప్రణీతం బగు
శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్రవివరణమునందు
షష్ఠానువాకము.

ఓం నమో భగవతే రుద్రాయ.

అథ సప్తమానువాకః.

న మో దుద్ధ భ్యా య చా హ న్త న్ద్రాయ చ.

నమః - దుద్ధుభ్యాయ - చ - ఆహనన్ద్రాయ - చ. ౧

సప్తమానువాకమునందును మఱి కొన్ని యన్యతరతో నమస్కారములగు
యజుఃసూక్తములే పఠింపఁబడుచున్నవి.

దుష్టభ్యాయచ = భేరియందుఁ బుట్టినవానికొఱకును, తదీయధ్వని రూపుడైన వాని కొఱకు ననుట, ఆహనన్యాయచ = ఆహన్యలే అనేనేటి ఆహననః, భేరి యిందుచే గొట్టఁబడునుగావున ఆహనన మనఁగా వాయించు దండము, అందుఁ బుట్టినవాని కొఱకును, అందుఁ దాడనరూపమునఁ బుట్టినవాని కొఱకును అనుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

భేరియందు శబ్ద రూపమునఁ బుట్టినవానికిని దాని వాయించు దండమునందు తాడనరూపమునఁ బుట్టినవానికిని నమస్కారము.

భ. దుష్టభ్యాయచ = భేరియందుఁ బుట్టినవాని కొఱకును, తద్ధ్వని రూపుని కొఱకునుట, అట్లు ప్రసిద్ధమయిన మహిమ గలవాని కొఱకునని భావములేక, దుందుభిమొదలగు వాద్యములయందున్నవానికొఱకును, ఆహనన్యాయచ = దానివాయించు దండమునందున్నవాని కొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ౧

న మో ధృష్ట వే చ ప్ర మృ శా య చ.

నమః - ధృష్టవే - చ - ప్రమృశాయ - చ. , ౨

ధృష్టవేచ = యుద్ధమునందు వెనుదీయని వానికొఱకును, ప్రమృశాయచ = శత్రునైస్యవృత్తాంతము విచారించువానికొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

యుద్ధమునందు వెనుదీయక పోరువానికిని శత్రునైస్యముల వృత్తాంతమునారమునట్టి రుద్రునకును నమస్కారము.

భ. ధృష్టవే = తిరస్కరించుట స్వభావముగాఁ గలవానికొఱకును, లేక, నమస్తలాశములను రక్షింప నమర్చునికొఱకును, ప్రమృశాయచ = అందఱను

బరామర్శించుటయందు సమర్థునికొఱకును, పండితుని కొఱకును, మఱియొకఁడు చెప్పుచున్నాఁడు. ప్రమృశాయచ = ఉత్తమమయిన స్వభావము గలవాని కొఱకును, అంగమును స్వస్థాని శ్రేయస్సునకుఁగాని నిశ్శ్రేయసమునకుఁగాని తమ కార్యార్థమే దేవుని భజించుచున్నారు. దేవుఁడో, తానవియంతయుఁ దన కొఱకై యొనట్లు దలంచి వారల కవియిచ్చి రక్షించుచున్నాఁడు, కాబట్టి యుత్తమ స్వభావుఁడని చెప్పఁబడినది, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ౨

న మో దూ తా య చ ప్ర హి తా య చ.

నమః - దూతాయ - చ - ప్రహితాయ - చ. 3

దూతాయచ=వృత్తాంతముఁ దెలుపుటయందు నేర్పరి యయినవాని కొఱకును, ప్రహితాయచ = ప్రభువుచే బంపఁబడిన పురుషుని కొఱకును, తద్రూపుఁడైన రుద్రునికొఱకు ననుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

తనస్వామికై బరులవృత్తాంతముఁ దెలుపుటకు సమర్థుఁడైనవాని, రూపముగలవానికిని, తనస్వామిచే బంపఁబడినవాని రూపముగలవానికిని నమస్కారము.

భ. భక్తుల రక్షించుటకై దూత కృత్యాదులుగూడ భగవంతుఁడు చేయుచున్నాఁడని చెప్పఁబడుచున్నది. దూతాయచ = వృత్తాంతము కొనిపోవువాని కొఱకును, దేవుఁ డాశ్రితరక్షణార్థమయి దూతునిరూపమునుగూడ చేకొను ననుట, లేక, అగ్నిరూపమున దేవతలకు దౌత్యము చేయువానికొఱకును, ప్రహితాయచ=పంపఁబడువానికొఱకును, కార్యార్థము పంపఁబడునట్టి సేవకుని కొఱకును, భక్తవాత్సల్యమున నట్టిదియు దేవుఁడు చేయువాఁడనుట. లేక, అగ్నిరూపమున దేవతలయొద్దకు యజమానునిచే బంపఁబడినవానికొఱకును, లేక, మిక్కిలి హితునికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. 3

న మో నిష్ఠ జ్ఞే తే చే షు ధి మ తే చ.

నమః - నిష్ఠజ్ఞేతే - చ - ఇషుధిమతే - చ.

౪

నిష్ఠజ్ఞేతేచ=భిక్షముగలవానికొఱకును, ఇషుధిమతేచ=అమ్మల పొదులు
గలవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

ఆశ్రితులరక్షించుటకై భిక్షమును అమ్మలపొదులును
దాల్చియుండునట్టి రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. ఈరెండు విశేషణములును మున్ను చౌర్యసాధనత్వాభిప్రాయ
మునఁ బఠింపఁబడినవి. ఇప్పుడు రక్షణ సాధనత్వాభిప్రాయము ననని భేదము
నెఱుంగునది. భూతరక్షణార్థము దేవుఁ డాయుధగ్రహణముగూడ గావించు
చునని భావము.

౪

న మ స్తీ త్జ్ఞే ష వే చా యు ధి నే చ.

నమః - తీత్జ్ఞేషవే - చ - ఆయుధినే - చ.

౫

తీత్జ్ఞేషవేచ = కఠికులయిన బాణములు గలవానికొఱకును, ఆయుధి
నేచ = పెక్కు ఆయుధములు గలవానికొఱకును, నమః = నమస్కారమగుఁ
గాక.

వాఁడియయిన బాణములు గలవానికిని అసంఖ్యములగు
నాయుధములు దాల్చినవానికిని నమస్కారము.

భ. సమానము.

౫

న మ స్వా యు థా య చ సు ధ న్వ నే చ.

నమః - స్వాయుథాయ - చ - సుధన్వనే - చ.

౬

సుఆయుథాయచ=మంగళకరమయిన త్రిశూలరూపమగు నాయుధము గలవానికొఱకును, సుధన్వనేచ=మంగళకరమయిన పినాకమను ధనుస్సుగలవాని కొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

త్రిశూల మను మంగళకరమయిన యాయుధముకలవాని కిని పినాకమను మంగళకరమయిన ధనుస్సుగలవానికిని నమస్కారము.

భ. స్వాయుథాయచ = శోభనమయిన ఆయుధముగలవానికొఱకును, లేక, వ్యర్థముకాని యాయుధముగలవానికొఱకును, లేక, ఆయుధము గలవాఁడు ఆయుధుఁడు, శోభనాకారుడైన ఆయుధుఁడు స్వాయుధుఁడు అట్టివానికొఱకును, దేవుఁడే తనయాయుధములు ధరింప నర్హుఁడు కావున, లోకోత్తరసుందరములయిన ఆయుధములను వించునట్టి లోకోత్తర సౌందర్యము గలవాఁడనుట, సుధన్వనేచ=శోభనమయిన ధనుస్సుగలవానికొఱకును, ప్రధాన మగుటచే ధనుస్సు వేఱుగాఁజెప్పఁబడినది, లేక కాంచనపర్వతరూప మగుట వలన సర్వాయుధములయందు నుత్తమమని చెలుపుటకై వేఱుగఁ బ్రతి పాదించఁబడినది.

౬

న మ స్మై త్యా య చ ప థ్యా య చ.

నమః - స్మత్యాయ - చ - పథ్యాయ - చ.

౭

స్మత్యాయచ=స్మరియనఁగాకాలిదారి, దానికిఁదగినవానికొఱకును లేక, అందున్నవానికొఱకును, పథ్యాయచ = పథమనఁగా రథముమొదలగునవి

సంచరించుటకుఁదగిన గొప్పమార్గము, దానికిఁదగినవానికొఱకును, లేక అందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

భక్తుల రక్షించుటకై కాలిదారులయందుఁ దిరుగువాఁ డును రాజమార్గములందు సంచరించువాఁడనగు రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. సమానము.

2

న మః కౌ ట్యా య చ నీ ప్యా య చ.

నమః - కాట్యాయ - చ - నీప్యాయచ.

౮

కాట్యాయచ = కాట మనఁగా కొంచెముగా నీటిపాటుదలగలకాలువ, అందున్న వానికొఱకును, నీప్యాయచ = నీప మనఁగా బర్వతశిఖరమునుండి జలమువడు ప్రదేశము, అందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁ గాక.

కాలువయందు జలరూపమున నున్న రుద్రునకును, సెల యేఱులయందు జలరూపమున నున్న రుద్రునకును నమస్కారము.

భ. కాట్యాయచ = కాటమనఁగా నూయి, అందున్న వానికొఱకును, లేక, కాటమనఁగా కటియందు భవము, లింగము దానియందున్న వానికొఱకును, నీప్యాయచ = జలము వెడలు ప్రదేశము నీప మనఁబడును, అందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

౯

న మ్న సూ ద్యా య చ స ర్త స్యా య చ.

నమః - సూద్యాయ - చ - సర్తస్యాయ - చ.

౯

సూద్యాయచ = సూద మనగా బురదగానుండు ప్రదేశము, అందున్న వానికొఱకు, సరస్వాయచ = కొలనియందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

బురద ప్రదేశమునందు జలరూపమున నున్నవాడును, కొలఁకులయందు జలరూపమున నున్నవాడు నగు రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. సమానము.

౯

న మో నా ద్యా య చ వై శ త్తా య చ.

నమః - నాద్యాయ - చ - వైశత్తాయ - చ. ౧౦

నాద్యాయచ = నదియందున్న వానికొఱకును, నదియందు జలరూపముననున్న వానికొఱకు ననుట, వైశత్తాయచ = వేశంతమనగా చిన్నకొలను, దానియందు జలరూపమున నున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

నదియందు జలరూపముననున్న రుద్రునకును అల్పసరస్సులయందు జలరూపముననున్న రుద్రునకును నమస్కారము.

భ. నాద్యాయచ = నాద్యమనగా నదియందలిజలము, దానియందున్న వానికొఱకును, వైశత్తాయచ = వేశంతమనగా అల్పసరస్సు, దానియందున్న వానికొఱకును, లేక దేవతర్పణము మొదలగు వానికొఱకు, ఎచట జలముంచఁబడునో, ఆదేవభాతములగు సరస్సులు వేశంతము లనఁబడును. వానియందు జలరూపముననున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

న మః కూ ప్యా య చా వ ట్యా య చ.

నమః - కూప్యాయ - చ - అవట్యాయ - చ. ౧౧

కూప్యాయచ = నూతియందున్నవానికొఱకును, నూతియందు జలరూపమున నున్నవానికొఱకు ననుట, అవట్యాయచ = అవటమనఁగా పల్లము, దానియందు జలరూపముననున్నవానికొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

నూతియందు జలరూపముననున్న రుద్రునకును పల్లములయందు జలరూపముననున్న రుద్రునకును నమస్కారము.

భ. సమానము. ౧౧

న మ్నో వ ర్షాయ చా వ ర్షాయ చ.

నమః - వర్షాయ - చ - అవర్షాయ - చ ౧౨

వర్షాయచ = వర్షజలమునం దున్నవానికొఱకును, అవర్షాయచ = వర్షజలముకానట్టి సముద్రాదిజలమునం దున్నవానికొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

వర్షమువలనఁగలుగు జలమునందున్న వానికిని, వర్షముచేఁగలుగని సముద్రాదిజలమునందున్న వానికిని నమస్కారము.

భ. సమానము. ౧౨

న మో మే ఘాయ చ వి ద్యుత్యా య చ.

నమః - మేఘాయ - చ - విద్యుత్యాయ - చ. ౧౩

మేఘాయచ = మేఘములయందున్న వానికొఱకును, విద్యుత్తాయచ = మెఱపులతోఁగూడ నుండువానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

మేఘములయందున్న రుద్రునికీని మెఱపులతోఁగూడ నుండు రుద్రునకును నమస్కారము.

భ. సమానము.

౧౩

న మ ఈ ధ్రి యా య చా త్త ప్త్యా య చ.

నమః - ఈధ్రియాయ - చ - ఆతప్తాయ - చ. ౧౪

ఈధ్రియాయచ = ఈధ్రమనఁగా నిర్తలమగుటచేఁ బ్రకాశించునట్టి శరత్కాలమేఘము, అందున్న వానికొఱకును, ఆతప్తాయచ = ఎండతోఁగూడ వర్షించువర్షము ఆతప్తము, అందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

శరత్కాలమునందు జలములేనిదగుటచే నిర్తలమయి ప్రకాశించుచుండు మేఘమునందున్న వానికీని, ఎండకాయు నప్పుడు వర్షించువర్షమునందున్న వానికీని నమస్కారము.

భ. ఈధ్రియాయచ = (అర్థాంతరము) అగ్ని మొదలగువానిసంయోగ ముచే కాంచబడిన జలమునందున్న వానికొఱకును, ఆతప్తాయచ = ఎండ యందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ౧౪

న మో వా త్త్యా య చ రే ష్టి యా య చ.

నమః - వాత్తాయ - చ - రేష్టియాయ - చ. ౧౫

వాత్యాయచ=గాలితోఁగూడిన వానయందుండువానికొఱకును, రేష్టి
యాయచ=రేష్టమనఁగా, రిష్టన్తిభూతానిఅత్ర, ఇందుభూతములు సశించును,
కావునఁబ్రలయకాలము, అప్పుడు గలుగునది తాలుమొదలగునవి వర్షించునట్టి,
వర్షము రేష్టియము, తద్రూపుడైనవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁ
గాక.

గాలితోఁగూడిన వానయందున్న వానికిని, బ్రళయకాలము
నందుఁ గురియునట్టి పాషాణాదిసహితమయిన వర్షముయొక్క
రూపముగలవానికిని నమస్కారము.

భ. రేష్టియాయచ = ప్రలయకాలమునందుఁ బాషాణాదులవర్షించు
నట్టి సంవర్తమనెడువాయువు రేష్టము, దానియందున్న వానికొఱకును, కొందఱు
రేష్టమనఁగా గ్రీష్మర్తువందురు. మఱికొందఱు, గాలికిరేగునట్టిదుష్టు రేష్టమని
యెదరు. వానియందున్న వానికొఱకును, అని యర్థము. నమః = నమస్కార
మగుఁగాక.

౧౫

న మో వా స్త వ్యా య చ వా స్తు పా య చ.

నమః - వాస్తవ్యాయ - చ - వాస్తుపాయ - చ. ౧౬

ఇతి శ్రీయజుస్సంహితాయాం చతుర్థకాండే
పశ్చిమప్రపాఠకే, సప్తమోఽనువాకః.

వాస్తవ్యాయచ = వస్తువనఁగా గోవులు ఆశ్వములుమొదలయినపదార్థ
ములరూపముగలవనము, అందు అద్వైతకార్యరూపమననున్నవాడు వాస్త
వ్యుడు, అట్టివానికొఱకును, వాస్తుపాయచ = వాస్తువనఁగా గృహమునిర్మించు
చోటు, దానిపాలించువానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

గవాశ్వాదిపదార్థరూపమయిన ధనమునందు తత్తత్కార్య
రూపమున నున్న వానికిని, గృహమునిర్మించునట్టి తేత్రమును
బాలించువానికిని నమస్కారము.

భ. వాస్తవ్యాయచ=(ఆర్థాంతరము) గృహమునిర్మించు చోటునందున్న
వానికొఱకును, వాస్తవ్యాయచ = గృహమునిర్మించుచోటును బాలించువాని
కొఱకును, నమః = నమస్కారము.

౧౬

ఈయనువాకమునకు ఋషి మేమనోశుండు, దేవత శ్రీరుద్రుండు,
ఛందస్సుహోపంక్తి. ఇళక దీనిపురశ్చరణము. ఒకయుపవాసముచేసి యేనిమిది
నూర్లు జపించునది, పురశ్చరణపంతుండగును.

ప్రయోగము. బ్రాహ్మణ త్పత్రియవైశ్యశూద్రుల వశీకారము గోరిన
వాడు క్రమముగా అశ్వత్థోగుంబరపటప్లక్ష సమిధలను దధిమధుఘృతములచే
దడిపి, పదిపేలు పేల్వపలయును, వారలు పశ్యులగుదురు. మేధాకాముండు
కపిలగోవునేతిని విదుపేలు పేల్చునది. మేధావియగును. పుష్టికాముండు అపూప
ములు తొమ్మిదిపేలు హోమముసేయవలెను. ఆరోగ్యకాముండు దధిమధుఘృత
ములచే దడుపఁబడిన ఖదిరసమిధలైదుపేలు పేల్వపలయును. సౌందర్యముగోరు
వాడు దధిమధుఘృతంబులం దడిపిన మాచిచివురులు పదిపేలు పేల్చునది. శ్రీకా
ముండు వనమునందు తనయాకారమంత ప్రమాణముగల కుండము ద్రవ్వి యందు
మథితాగ్నిఁ బ్రతిష్ఠించి, పెరుగుమొదలగువానిచే దడుపఁబడిన తెల్లదామర
లూవులైదుపేలు పేల్వపలయును. ఆతనికి సాక్షాల్లక్షీ ప్రసన్నయగును. తత్రప
సాదమునంజేసి భూమియుండుదనుక నాతనివంశము ప్రవర్ధమానమగుచుండును.
ప్రతివస్త్రములగోరువాడు ప్రతివిక్తనములఁ జేయియందడిపి పదిపేలుపేల్చి
నచోఁ బ్రతిపుట్టములఁ జెందును. గోవులుగోరువాడు, గోవులమందయందు
నీయఁనువాకము జపించుచు బదిపేలు ప్రదక్షిణములుచేయునది, గోవులంబడ

యును. పుత్రకాముడు పెరుగుమొదలగువానిలోఁ దడుపఁబడిన మోడుగు సమిధలు పదివేలువేల్వవలయును. అతనికి వంశకరుండగు పుత్రుండు లభించును. ఆయుష్యము గోరువాఁడు ప్రతివర్షము నేలిచేఁ దడుపఁబడిన దూర్వలు పదివేలు వేల్పుచుండునది, నూతొండ్లు జీరించును. విద్యాకాముఁ డాజ్యముచేఁ దడుపఁబడిన యశ్వత్థ సమిధలు లక్షహోమమునేయునది, సర్వవిద్యాపారీణుఁ డగును. రాజ్యము నపేక్షించువాఁడు తేనియందడిపిన సౌగంధికంబు లైదులక్షలు వేల్చినయెడ సామ్రాజ్యము నొందును.

ఇక మోక్షోపాయము చెప్పఁబడును. అందు మొదటఁ జాంద్రాయణ శృచ్ఛము చరించునది, పిమ్మట, నీయనువాకము నిరుపదియైదువేలమార్లు జపించి యటువెనుక నైదువేలమార్లు ప్రదక్షిణములు ప్రాణాయామములు చేయవలెను. అటుపిమ్మట, శంభుసన్నిధానమునఁ దనయగ్నియందు మధుఘృతము లచేఁ దడుపఁబడిన పలాశాశ్వత్థసమిధల మూఁడులక్షల వేలువలయును. శంభుప్రసాదమున మోక్షముపొందును. తద్వంశజులగు నితరులును రారవనర కంబున బాధింపఁబడుచుండువారు గూడ, కైలాసమునొంది యచ్చట రమింతురు. ఐదుగురిండులు కడచనువఱును, ఈభూమి నిలిచియుండుదనుకను, తద్వంశము వరిల్లును.

ధ్యానము.

జటాభిర్లమ్బమానాభిర్నృత్యస్తమభయప్రదమ్,
దేవం శుచిస్థితం ధ్యాయేద్వాఽగ్రీఘ్రచర్తపరిష్కృతమ్.

ప్రేలాడుచున్న జడలతోఁ గూడినవాడై నృత్యమునేయుచున్నవాఁడును అభయమునిచ్చువాఁడును స్వచ్ఛమైన చిటునగవుగలవాఁడును వ్యాఘ్రాజినముచే నలంకరింపఁబడినవాఁడునగు దేవుని ధ్యానింపవలెను. అని దీనియర్థము.

ఇది శ్రీమత్తవాటోపనామ సుందరరామ ప్రణీతంబగు
శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్ర వివరణమునందు
సప్తమానువాకము.

ఓం నమో భగవతే రుద్రాయ.

అథాష్టమానువాకః.

న మ స్సోమా య చ రు ద్రా య చ.

నమః - సోమాయ - చ - రుద్రాయ - చ.

౧

సప్తమానువాకంబున గొన్ని యన్యతరతో నమస్కారములు చెప్పఁబడినవి, ఇంక నప్తమానువాకంబునను అవే మఱికొన్ని చెప్పఁబడును.

సోమాయచ = సోముండనగాఁ బార్వతితోఁగూడినవాఁడు, అట్టివాని కొఱకును, రుద్రాయచ = రుత్ అనగా రోదనహేతువైరదుఃఖము, దానిఁ బోఁగొట్టువానికొఱకును, నమః=నమస్కారమగుఁగాక.

పార్వతితోఁగూడినవానికిని, రోదనమునకుఁ గారణమయిన దుఃఖమును బోఁగొట్టువానికిని నమస్కారము.

భ. ఇందు దేవునియనుగ్రహరూపములు చెప్పఁబడును. రుద్రపతు పత్యాది నామము లిందు మరలఁజెప్పట, యవియు దేవునియనుగ్రహక రూపములని తెలుపుటకని తెలియునది. సోమాయచ=పార్వతితోఁగూడినవాని కొఱకును, భక్తుల బ్రసాదించుకాలమున దేవుఁడు పార్వతీసహతుడై నన్ని ధానముసేయును, లేక, చంద్రస్వరూపునికొఱకును, దేవుఁడు చంద్రరూపుడై పితృదేవమునుఘ్యులను దృష్టిపఱచుచున్నాఁడు, లేక, సోమయాగస్వరూపుని కొఱకును, తత్స్వరూపముచే భగవంతుఁడు పురుషుల కభ్యుదయముకలిగించును. రుద్రాయచ = ప్రలయకాలమునందుఁ బ్రాణుల నేడ్చించువానికొఱకును, భగవంతుఁడు దయచేతనే జీవులకు సంసారభేదము పోవుఁగాక యని మహా సంహారముచేయుచున్నాఁడు; ఇందలియర్థవిశేషములు మున్నే ప్రతిపాదించఁబడినవి, నమః=నమస్కారమగుఁగాక.

౧

న మ స్తా మ్రా య చా ర్థ నా య చ.

నమః - తామ్రాయ - చ - అర్థనాయ - చ. ౨

తామ్రాయచ = ఆదిత్యరూపముచే ఉదయకాలమునందు, మిక్కిలి యెఱ్ఱినివానికొఱకును, అర్థనాయచ=ఉదయమునకుఁ బిమ్మట గొంచెమెఱ్ఱినివాని కొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

ఆదిత్యరూపమున నుదయకాలమునందు మిక్కిలి రక్త వర్ణుడైనవానికిని, ఉదయమునకుఁ బిమ్మటఁ గొంచెము రక్తవర్ణుడైనవానికిని నమస్కారము.

భ. తామ్రారుణశబ్దములు ఆదిత్యవిషయములై యిదివఱకే వివరింపఁ బడినవి. ఆదిత్యరూపముననే, భగవంతుఁడు, మెలఁకువగలిగించుట మొదలగు వానిచే బగత్తు ననుగ్రహించుచున్నాఁడు, ఒంతువులకర్మలకు సాక్షియగు చున్నాఁడు. ౩

న మ శ్చ జ్ఞా య చ ప శు ప త యే చ.

నమః - శ్చజ్ఞాయ - చ - పశుపతయే - చ. 3

శ్చజ్ఞాయచ=సుఖమునుబొందించువానికొఱకును, పశుపతయేచ=పశువుల పాలించువానికొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

సుఖముగలిగించువానికిని పశువులరక్షించువానికిని నమస్కారము.

భ. శ్చజ్ఞాయచ=సుఖము నేపొందించువానికొఱకుననుట, పశుపతయేచ=

పాపరోగచోరాదిభయములనుండి బ్రహ్మాదిపీలికాంతపశువుల రక్షించువాని
కొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

3

న మ ఉ గ్రా య చ భీ మా య చ.

నమః - ఉగ్రాయ - చ - భీమాయ - చ.

౪

ఉగ్రాయచ = కోపము గలవానికొఱకును, శత్రువులను వధించుటకు
కోపము గలవాని కొఱకుననుట, భీమాయచ = భయము గలిగించు వానికొఱ
కును, చూచినమాత్రాన శత్రువులకు భయము గలిగించు వాని కొఱకుననుట,
నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

శత్రువుల వధించుటకై కోపము గలవానికిని శత్రువులు
తన్నుఁ జూచినంతనె వారికి భయము గలిగించు వానికిని నమ
స్కారము.

భ. ఉగ్రాయచ = పాప రోగాదులచేతను నరకాదులచేతను జయింప
నలవి గానివాని కొఱకును, లేక, విభయములవలనఁ దాను పశువుల రక్షించునో,
ఆభయములను బలిమిచే జయించువానికొఱకును, ఈయుగ్రుఁడు యజమాన
మూర్తికథిత, భీమాయచ = ఆపాపరోగాదులకే భయముగలిగించువాని
కొఱకును, పేనివలన జగత్తు భయపడునో ఆపాపరోగాదులు భగవంతునివలన
భయపడునని భావము, ఈభీముఁడాకాశమూర్తికథిత, నమః = నమస్కార
మగుఁగాక.

౪

న మో అ గ్రే వ థా య చ దూ రే వ థా య చ.

నమః - అగ్రేవథాయ - చ - దూరేవథాయ - చ.

౫

అగ్రేవధాయచ = ఎదుట చంపుట గలవానికొఱకును, ఎదుటనున్న శత్రువును జంపువానికొఱకు ననుట, దూరేవధాయచ=దూరమునందుఁ జంపుట గలవాని కొఱకును, దూరముననున్న శత్రువును జంపువాని కొఱకుననుట, నమః= నమస్కార మగుఁగాక.

అనాయాసమున నెదుటనున్న శత్రువును జంపువానికిని, అట్లే దూరమున నున్న వానినిగూడఁజంపువానికిని నమస్కారము.

భ. అగ్రేవధాయచ=ఎదుటనుండి చంపువానికొఱకును, శత్రువున కభిముఖుడై యతనిఁ జంపువానికొఱకుననుట, లేక, ముందు, అనఁగా శత్రువులు దన్నుఁ జంపఁ దలంచునంతనె వారలఁ జంపువానికొఱకును, దూరేవధాయచ=దూరముననున్న వారినిగూడ చంపువానికొఱకును, లేక, దూరమునందును అనఁగా, అకాలమునందును దురాత్ములఁ జంపువానికొఱకును, నమః= నమస్కార మగుఁగాక.

గీ

న మో హా న్తే చ హ నీ య సే చ.

నమః - హాన్తే - చ - హనీయసే - చ.

౬

హాన్తేచ=చంపువానికొఱకు, లోకమునందు ఎవ్వఁడేని శత్రువుఁ జంపు నప్పుడు, కద్రూపమున రుద్రుడే శత్రువుఁ జంపువాడని భావము. కావుననే, “మయైవైతే నిహతాః పూర్వమేవ నిమిత్తమాత్రం భవ సవ్యసాచిక్” నాచేతనే వీరలు ఇంతకుముందే చంపఁబడిరి, అర్జునా ! నీవు నిమిత్తమాత్ర మగుము. అని యర్జునునితో నీశ్వరునిచే జెప్పఁబడెను; హనీయసేచ=అతిశయముచేత చంపువానికొఱకును, సంహారకాలమునందు అందఱును జంపువాని కొఱకుననుట, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

లోకమునందు ఎప్పుడు ఎక్కడ ఎన్నడు శత్రువునుచధించి నను, అపుడంతయు నచ్చట ఆవధించువాని స్వరూపముతో నుండువానికిని, ప్రళయకాలమునందు విశేషించి ప్రజలనందఱు నశింపఁజేయువానికిని నమస్కారము.

భ. హస్త్రేచ=చంపువారందఱు నీబలముచేతనే చంపెదరని భావము హనీయసేచ=అధికముగాఁ జంపువానికొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ఇట్లు సమస్తమునతిశయించిన బలముగలవాడగుటను నీవే పశువులకుఁ బతి కాఁదగుదువని భావము.

న 'మో వృక్షే భ్యో హ రి కే శే భ్యః.

నమః - వృక్షేభ్యః - హరికేశేభ్యః.

2

హరికేశేభ్యః = ఆకుపచ్చరంగుల వెండ్లుకలపంటి పత్రములుగల, వృక్షేభ్యః=వృక్షములకొఱకు, అట్టి కల్పవృక్షములు మొదలైన వృక్షముల రూపముకల రుద్రునికొఱకునుట, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

ఆకుపచ్చపన్నెగల వెండ్లుకలపంటి వర్ణములుగల కల్ప తరువులు మొదలగు వృక్షములరూపమునొందినట్టి రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. ఉభయతోనమస్కారములందు “నమో వృక్షేభ్యో హరికేశేభ్యః పశూనాం పతయే నమః” అను యజుస్సువ్యాఖ్యానమున వివరింపఁబడినది. దేవుఁడు తనకుఁ బ్రియమగు నాకారమున వృక్షాదిరూపమునంగూడ నావిర్భవించి జగము ననుగ్రహించుచుండును.

2

న మ స్తా రా య.

నమః - తారాయ.

౮

తారాయ = ప్రణవముచేఁ బ్రతిపాదింపఁ బడువానికొఱకు, నమః నమస్కార మగుఁగాక.

ప్రణవముచేఁ బ్రతిపాద్యమయిన ముఖ్యార్థమగు రుద్రు నకు నమస్కారము.

భ. తారాయ = సంసారసాగరాత్ సర్వజన్తుః తారయతీతి తారః, సంసారమను సముద్రమునుండి యెల్ల జంతువులను దరింపఁజేయునది, కావున ప్రణవము తార మనఁబడును, ప్రణవరూపుని కొఱకునుట, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

౯

న మ శ్శ మ్భ వే చ మ యో భ వే చ.

నమః - శశ్శమ్భవే - చ - మయోభవే - చ.

౯

శశ్శమ్భవేచ = సుఖమును గలిగించు వాని కొఱకును, విషయసుఖమును గలిగించు వానికొఱకు ననుట, మయోభవేచ = సుఖమును గలిగించువాని కొఱకును, మోక్షసుఖము గలిగించు వానికొఱకు ననుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

విషయసుఖమును గలిగించు వానికిని మోక్ష సుఖమును గలిగించువానికిని నమస్కారము.

భ. శశ్శమ్భవేచ = ఆర్థాంతరము, సుఖమునందే యెల్లప్పుడు నుండువాని కొఱకును, లేక, సుఖస్వరూపమును తెలియువాని కొఱకును, మయోభవేచ,

మయస్సనగా సుఖమనియెయర్థము ఈరెంటికిని, ఐహిక సుఖము అముష్మిక సుఖము అనిగాని, అభ్యుదయము నిశ్రేయసము అనిగాని, భేదమునూహించు నది, లేక, దుఃఖశమన రూపమయిన సుఖము “శమ్” అనుటచే చెప్పబడి నది. ఇతరసుఖము మయశ్శబ్దముచేత నని గ్రహించునది. ౯

న మ శ్శ జ్జ రా య చ మ య స్స రా య చ.

నమః - శజ్జరాయ - చ - మయస్సరాయ - చ. ౧౦

శజ్జరాయచ=సుఖమును జేయువానికొఱకును, తండ్రి మొదలగు వారిరూపమున ఈలోకమునందలి సుఖమును జేయువానికొఱకు ననుట; మయస్సరాయచ=సుఖమును జేయువానికొఱకును, ఆచార్యుడు శాస్త్రము మొదలగు రూపమున మోక్షసుఖమును జేయువానికొఱకు ననుట; నమః=నమస్కార మగుగాక.

తండ్రి మొదలగు వారిరూపమున లౌకికసుఖమును గలిగించు వానికిని, ఆచార్యుడు శాస్త్రము మొదలగు రూపమున మోక్ష సుఖమును గలిగించువానికిని నమస్కారము.

ఈరెండు పదములచే సాక్షాత్సుఖ కారిత్యము చెప్పబడినది, శంభు మయోభూ శబ్దములచే, వీరిమూలమున సుఖముచేయుచుట చెప్పబడినది.

భ. శజ్జరాయచ=ఎల్ల ప్రాణులకును స్వభావముచేతనే సుఖముచేయు వాని కొఱకును, లేక, సుఖమునే చేయువాని కొఱకును; మయస్సరాయచ=మయస్సనగా చెప్పబడినది, దాని స్వభావముచేతనే ఎల్ల ప్రాణులకును జేయువాని కొఱకును, లేక, దానినే చేయువాని కొఱకును; నమః=నమస్కార మగుగాక. ౧౦

న మ శ్చి వా య చ శ్చి వ త రా య చ.

నమః - శివాయ - చ - శివతరాయ - చ.

౧౧.

శివాయచ=కల్యాణ రూపునికొఱకును, దోషము లేనివాని కొఱకు ననుట, శివతరాయచ=మిక్కిలి కల్యాణ రూపుని కొఱకును, తనభక్తులను గూడ నిర్దోషులుగాఁ జేయువానికొఱకుననుట, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

నిర్దోషుఁడగుటచేఁ గల్యాణ రూపుఁడైనవానికిని, తన భక్తులను గూడ నిర్దోషులుగఁజేయునట్టి మిక్కిలి కల్యాణరూపుఁ డైనవానికిని నమస్కారము.

భ. శివాయచ=త్రైగుణ్యాతీతుఁ డగుటచే నిష్కల్మషుఁ డైనవాని కొఱకును, సర్వవిధములచేతను గల్యాణరూపునికొఱకు ననుట, ఇట్టి శివుఁడు సుప్రసిద్ధుఁడు; శివతరాయచ = కల్యాణవాచకమైన శివశబ్దము, అఘ్యుదయ నిశ్చేయసములనెదు కల్యాణముఁ జేయువానియందును గుణవృత్తిచేత వర్తించుచున్నది. శివమైనమార్గము శివమైన యుపాయము అనునట్లు, అట్లు మహాభారతము “సమేధయతి యన్నిత్యం సర్వార్థాన్ సర్వకర్తసు, శివమిచ్ఛన్ మనుష్యాణాం తస్మాద్దేవశ్శివః స్మృతః” ఎందువలన, యెల్లప్పుడును సమస్తకర్తలయందును మనుష్యులకుఁ గల్యాణము గోరువాడై, సర్వార్థములను పృథ్విబొందించుచున్నాడో, అందువలన, దేవుఁడు శివుఁడని చెప్పఁబడెను, అని చెప్పఁబడినది. అట్లు మేలుచేయువాఁడు శివుఁడు, మిక్కిలి మేలుచేయువాఁడు శివతరుఁడు, అట్టివానికొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ౧౧.

న మ స్తీ ర్థా య చ కూ ల్యా య చ.

నమః - తీర్థాయ - చ - కూల్యాయ - చ.

౧౨

తీర్థాయచ=తీర్థము లందున్న వానికొఱకును, ప్రయాగాది పుణ్యతీర్థములందు నన్నిహితుడై యున్న వానికొఱకుననుట; కూల్యాయచ=తీర్థము నందున్న వానికొఱకును, నదీతీర్థములందు లింగరూపమున నున్న వాని కొఱకుననుట; నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

ప్రయాగ మొదలయిన పుణ్య తీర్థములందు ఎల్లప్పుడు నన్నిహితుడై యున్న రుద్రునకును గంగాది నదీతీర్థములందు లింగరూపమున వెలసియుండు రుద్రునకును నమస్కారము.

భ. ఇక ఆయ్యైయాధారముల రూపమున దేవుడు లోకము ననుగ్రహించుట చెప్పబడుచున్నది. అర్థము సమానము. ౧౨

న మః పా ర్శ్వా య చా హ్వా ర్శ్వా య చ.

నమః - పార్శ్వాయ - చ - అవార్శ్వాయ - చ. ౧౩

పార్శ్వాయచ = పారమనగా నావలిగట్టు, అందున్న వానికొఱకును, సంసారసముద్రము నావలిగట్టునందు ముముక్షువులచే ధ్యేయమై యున్న వాని కొఱకు ననుట; అవార్శ్వాయచ=అవార మనగా ఈవలిగట్టు, అందున్న వాని కొఱకును, సంసారమధ్యమునందుఁ గామ్యఫలము నిచ్చుచున్న వాని కొఱకు ననుట; నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

సంసారసముద్రము నావలి గట్టునందు ముముక్షువులచే ధ్యానింపఁదగిన వాడై యున్న రుద్రునికీని, సంసారము నడుమఁ గామ్యఫలముల నిచ్చుచున్న రుద్రునకును నమస్కారము.

భ. పార్శ్వాయచ = నదిమొదలగువాని యావలితీర్థము నందున్న వానికొఱకును, అవార్శ్వాయచ = ఈవలితీర్థము నందున్న వానికొఱకును,

నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ఒకఁడు చెప్పుచున్నాఁడు. ఈతీర్థాదికము సంసార పరము. తీర్థాధ్యయచ = తీర్థ స్థానీయములగుతైవ సమవాయములు తీర్థము లనఁబడును, అందున్న వానికొఱకును, అందుండి జగత్తుననుగ్రహించుచున్నాఁడనుట, కూల్యాధ్యయచ = కాలాదికము కాలమనఁబడును, అందున్న వానికొఱకును, పార్యాధ్యయచ = పారమనఁగాశుద్ధతీరము, అందున్న వానికొఱకును, అవార్యాధ్యయచ = అవారమనఁగా అపరిశుద్ధమయినతీరము, అందున్న వానికొఱకును.

౧౩

న మః ప్ర త ర ణా య చ్చో త్త ర ణా య చ.

నమః - ప్రతరణాయ - చ - ఉత్తరణాయ - చ. ౧౪

ప్రతరణాయచ = మిక్కిలి తరించుటకు హేతువైనవానికొఱకును, మంత్ర జపాదిరూపమునఁ బాపముఁ బోఁగొట్టుటకు సాధనమైన వానికొఱకు ననుట, ఉత్తరణాయచ = సంసారమునుండి తరించుటకు సాధనమైన వానికొఱకును, తత్త్వజ్ఞానరూపమున సర్వసంసారమును దరింపఁ జేయువాని కొఱకు ననుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

మంత్ర జపాదిరూపమునఁ బాపముఁ బోఁగొట్టువానికిని తత్త్వజ్ఞానరూపమున సంసారమునుండి ముక్తునిఁ జేయువానికిని నమస్కారము.

భ. ప్రతరణాయచ = తరణమనఁగా దాఁటుట, ఉత్తమ యోనియందు జన్మప్రకర్ష మునొందుటయనుట. ఈసంసారమునందు ఉత్తమజన్మముఁబొందించు వాని కొఱకును, ఉత్తరణాయచ = ఈసంసారమునుండి వెలువరించువానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

౧౪

న మ ఆ తా ర్థా య చా ల్లా ద్వా య చ.

నమః - ఆతార్థాయ - చ - ఆలాద్యాయ - చ. ౧౫

ఆతార్థాయచ = సంసారమునుండి తరింపజేయు తత్త్వజ్ఞానము సంభవించినను దాని నుపేక్షించి కామ్యకర్తల ననుష్ఠించుటచే మరల సంసారము నొందుట ఆతారము, దానికిఁ దగినవాని కొఱకును, అట్టివాని రూపము గలవాని కొఱకుననుట, ఆలాద్యాయచ=అలా సంపూర్ణం యథా భవతి తథా కర్తృఫలమ్ అత్తి, సంపూర్ణముగా కర్తృఫలము కుడుచువాఁడు అనువృత్త్యత్తిచే ఆలాదుఁ డనఁగా జీవుఁడు, తత్సంబంధి యైనవానికొఱకును, జీవులనుబ్రేరించు వాని కొఱకుననుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

సంసార నాశకారణమగు తత్త్వజ్ఞానము సంభవించినను గామ్యకర్త యనుష్ఠించుటచే మరల సంసారమునొందిన జీవుని రూపముగల పుద్గులకును, జీవులను అయ్యై కర్తృలయందుఁ బ్రేరించుదుఁడగుననుష్ఠానము.

భ. ఆతార్థాయచ = సంసారము నావలిగట్టును బొందియుఁ గర్తృశేషమున మరల సంసారముపొందుట యాతారము. అందున్నవాని కొఱకును, అందుండి యనుగ్రహించువాని కొఱకుననుట, ఆలాద్యాయచ=ఆలాదమనఁగా స్వర్గము, లేక, సంసారసముద్రమునందు మాటిమాటికిఁ బరిభ్రమించుట, అందున్నవానికొఱకును, లేక, ఆలాదమనఁగా స్వర్గము. అందున్నవాని కొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ౧౬

న మ శ్చ ష్టా య చ ఫే న్దా య చ.

నమః - శ్చష్టాయ - చ - ఫేన్దాయ - చ. ౧౭

శష్యాయచ=శష్యమనఁగా గంగానదీతీరములందుఁ బుట్టిన దర్భం
కురముమొదలగు బాలతృణము, దానికిఁ దగినవానికొఱకును, దానిచేఁ బూజింపఁ
బడువానికొఱకుననుట, ఛేన్యాయచ=నదిలోనుండు నురుంగునకుఁ దగినవానికొఱ
కును, నమః=నమస్కారమగుఁగాక.

గంగానదీతీరంబులంబుట్టిన పవిత్రమగు దర్భంకురాదితృణ
ముచేఁ బూజింపఁబడువానికొఱకును, ఏటినురుంగుచేఁ బూజింపఁ
బడువానికొఱకును నమస్కారము.

భ. శష్యాయచ=గంగాతీరముమొదలగు పవిత్రప్రదేశములంబుట్టిన
దర్భము మొదలగు తృణమునందున్నవానికొఱకును, ఛేన్యాయచ = నురుంగు
నందున్నవానికొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ౧౬

న మ స్సి క్త త్తాయ చ ప్ర వా హ్యాయ చ.

నమః - సికత్యాయ - చ - ప్రవాహ్యాయ - చ. ౧౭

ఇతి శ్రీయజుస్సంహితాయాం చతుర్థకాండే,
పంచమ ప్రపాఠకే, అష్టమోఽనువాకః.

సికత్యాయచ = ఇసుకకుఁదగినవానికొఱకును, నైకతప్రదేశస్వరూపుని
కొఱకుననుట, ప్రవాహ్యాయచ=ప్రవాహమునకుఁ దగినవానికొఱకును, తత్ప్ర
దేశస్వరూపునికొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

నైకతప్రదేశము స్వరూపముగాఁగలవానికిని ప్రవాహ
ప్రదేశము స్వరూపముగాఁగలవానికిని నమస్కారము.

విపులుషుడు గంగాదినదీతీరమున శ్రద్ధమెయి స్నానాదితత్పరుండై
చిరంతరము నివసించునో, తద్రూపుడైనవానికొఱకుని, శష్పాదికల్బములు
నాల్గింటికిని దాత్పర్యార్థము కావచ్చును.

భ. సికత్యాయచ=ఇసుకయందున్నవానికొఱకును, ప్రవాహ్యాయచ =
ప్రవాహమునందున్నవానికొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ౧౭

ఇది శ్రీమత్ఫవాటోపనామ సుందరరామ క్రణీకంబగు

శ్రీరుద్రభౌష్యాంధ్రవివరణమునందు

అష్టమానువాకము.

ఓం నమో భగవతే రుద్రాయ.

అథ న వ మా ను వా కః.

న మ ఇ రి ణ్ య చ ప్ర ప థ్ య చ.

నమః - ఇరిణ్యాయ - చ - ప్రపథ్యాయ - చ. ౧

ఇక నవమానువాకమునందును మఱిొన్ని యన్యతరతోనమస్కార
ములగు యుజాస్సులే పఠింపఁబడును.

ఇరిణ్యాయచ = ఇరిణువఁగా చవుటి నేల, అందున్నవానికొఱకును,
ప్రపథ్యాయచ=ప్రపథమవఁగా బహుజనులచే సేవింపఁబడినమార్గము, అందున్న
వానికొఱకును, నమః = నమస్కారమగుఁగాక.

ఊషరక్షేత్రమునందున్నవానికిని వెక్కండ్రు నడచు
మార్గముననున్నవానికిని నమస్కారము.

భ. సమానము.

న మః కిం శిలా య చక్షయణాయ చ.

నమః - కింశిలాయ - చ - క్షయణాయ - చ. ౨

కింశిలాయచ = సన్నతాలుగల ప్రదేశము కింశిలమనఁబడును, అందున్న వాడగుటచే తచ్చబ్ధవ్యవదేశము, అట్టి ప్రదేశమునందున్న వానికొఱకును, క్షయణాయచ = క్షయణమనఁగా వాసయోగ్యమయిన ప్రదేశము, తచ్చబ్ధవ్యవదేశము సమానము. అందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార. మగుఁగాక.

సన్నతాలుగల ప్రదేశమునందున్న వానికిని వాసయోగ్యమగు ప్రదేశమునందున్న వానికిని నమస్కారము.

భ. కింశిలాయచ = అర్ధాంతరము, శిలలా లేక స్ఫటికాదులా అను సందేహ మెచటఁ గలుగునో ఆ ప్రదేశము కింశిలము, అందున్న వాని కొఱకును, క్షయణాయచ = వాసయోగ్యమగు దేశమునందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కారమగుఁగాక. మఱియొకఁడు చెప్పుచున్నాఁడు. ఈశమ్పదలన్నియు జీవభేదములు, అందు శష్పములనఁగా బాలతృణ సమానులు స్వల్పప్రాణులగు జీవులు, ఫేనము లనఁగా తత్సదృశు లగు నల్పాయువులు, సికతలనఁగా ఇసుక వంటి మిక్కిలి యల్పలు. ప్రవాహము లనఁగా ప్రకృష్టవాహములు మహా విభూతులు, ఇనిములనఁగా ఊషరభూమికల్పలు శూన్యశక్తులు, ప్రపథులనఁగా సుత్రమమార్గముననుండువారలు, కింశిలులనఁగా కుత్సితమయిన శీలముగల వారలు, హ్రస్వము ఛాందసము, క్షయణులనఁగా క్షయించుస్వభావముగల వారలు, వారలయందఱియందు భేదములేక యనుగ్రహించువాడై యుండు వానికొఱకని యర్థము. అందఱను అనుగ్రహించువాడని భావము. ౩

న మః క ప్త ర్ద్వి నే చ పు ల్ల స్త యే చ.

నమః - కపర్ద్వినే - చ - పుల్లస్తయే - చ. 3

కపర్ద్వి నేచ=జడము ముడిగలవానికొఱకును, పుల్లస్తయేచ=భక్తులముందట నుండువానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

జటాబంధముగలవానికిని భక్తులయెదుట నుండువానికిని నమస్కారము.

భ. కపర్ద్వి నేచ=జటాబంధముగలవానికొఱకును, పుల్లస్తయేచ=వెండ్రుకలు గలవానికొఱకును, నమః=నమస్కారమగుగాక. ప్రసాదకాలమున భగవంతుఁ డొకానొకప్పుడు కపర్ద్వియై, యొకానొకప్పుడు కుంశలములుగలవాఁడై పాద సూపును. కొందఱుచెప్పదురు, పుల్లస్తయేచ = ఎల్లప్పుడును ఎల్లవారియెదుటను నిలుచుండువానికొఱకును, ఇందుచే మహానుభావుఁ డైనను ఎల్లప్పుడును సులభుఁడని చూపఁబడినది. 3

న మ్రో గో ష్ట్రాయ చ గృ హ్యాయ చ.

నమః - గోష్ట్రాయ - చ - గృహ్యాయ - చ. ౪

గోష్ట్రాయచ=గోష్ఠమనగా గోవులస్థానము, అందున్నవానికొఱకును, గృహ్యాయచ = గృహమునందున్నవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

ఆవులుండుచోట నున్నవానికిని గృహమునందున్నవానికిని నమస్కారము.

భ. ఆసౌలభ్యమే విస్తరించి చెప్పఁబడుచున్నది. అర్థము సమానము.

న మ స్త ల్పా య చ గే హ్య య చ.

సమః - తల్పాయ - చ - గేహ్యాయ - చ. ౫

తల్పాయచ = పాన్పునందున్న వానికొఱకును, గేహ్యాయచ = గేహ మనగా మేడ, అందున్న వానికొఱకును, సమః = సమస్కార మగుగాక.

పాన్పునం దున్న వానికిని మేడయం దున్న వానికిని సమ స్కారము.

భ. సమానము. ౫

న మః క్తా ట్టా య చ గ హ్వ రే ష్ఠా య చ.

సమః - కాట్టాయ - చ - గహ్వరేష్ఠాయ - చ. ౬

కాట్టాయచ = కటమనగా ముండ్లతోఁగూడిన తీగ మొదలగునవి, దానిచే నిండియుండుటవలన దుష్ప్రవేశమగునరణ్యవిశేషము కాటమనఁబడును. అందున్నవానికొఱకును, గహ్వరేష్ఠాయచ = విషమమగు గిరి గుహ మొదలగు ప్రదేశమునం దున్న వానికొఱకును, సమః = సమస్కార మగుగాక.

ముండ్లతీగలు మొదలగువానిచే నిండిన దగుటవలనఁ జొరరానిదగు నరణ్యమున నున్న వానికిని, పర్వతగుహ మొదలగు విషమప్రదేశమునం దున్న వానికిని సమస్కారము.

భ. కాట్టాయచ = వ్యాఖ్యాతము, నూతియందలి జలము రూపముచే లోకము ననుగ్రహించువానికొఱకని భావము. తక్కినది సమానము. ౬

న మో వ్రా ద్ద యా య చ ని వే ష్పా య చ.

సమః - వ్రాదయాయ - చ - నివేష్యాయ - చ. ౭

హృదయాయచ = హృదము లనగా లోఁతైన మడుగులు, వాని
యందున్న వానికొఱకును, నివేష్యయచ = నివేష్య మనగా మంచునీరు,
అందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

లోఁతైన మడుగులయం దున్న వానికొఱకును హిమ
జలమం దున్న వానికొఱకును నమస్కారము.

భ. సమానము.

౭

న మః పా గ్ం స స్త వ్యా య చ ర జ స్తా య చ.

నమః - పాగ్ంసవ్యాయ - చ - రజస్తాయ - చ. ౮

పాంసవ్యాయచ = పాంసువులనగా, మిక్కిలి సూక్ష్మమయినదుమ్ము,
దానియందున్న వానికొఱకును, రజస్తాయచ = రజస్సనగా స్థూలమయినదుమ్ము,
దానియందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

సూక్ష్మమై కంటికిఁ గానఁబడని దుమ్మునం దున్న వానికిని,
స్థూలమయిన దుమ్మునం దున్న వానికిని నమస్కారము.

భ. రజస్తాయచ = లేక, రజోగుణమునందున్న వానికొఱకును, లేక,
రజోలోకమునందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక. ౯

న మ్త శ్చ మ్కా య చ హ రి త్యా య చ.

నమః - శ్చమ్కాయ - చ - హరిత్యాయ - చ. ౯

శ్చమ్కాయచ = శ్చమ్కములనగా ఎండినకట్టెలు, వానియందున్న
వానికొఱకును, హరిత్యాయచ = హరితమనగా పచ్చికట్టెలు, వానియందున్న
వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

ఎండినకట్టెలయందున్న వానికిని పచ్చికట్టెలయందున్న వాని
కిని నమస్కారము.

భ. సమానము.

౯

న మో లో ప్తా య చో ల్ ప్తా య చ.

నమః - లోప్తాయ - చ - ఉలప్తాయ - చ. ౧౦

లోప్తాయచ = లోపమనఁగా తృణాదు లిందులోపించుననువుత్పత్తిచే
కఠినప్రదేశము, అందున్న వానికొఱకును, ఉలప్తాయచ = ఉలపమనఁగా తృణా
దులు, అందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

తృణాదులు మొలుసనికఠినప్రదేశమునందున్న వానికొఱ
కును, తృణాదులయందున్న వానికొఱకును నమస్కారము.

భ. ఉలప్తాయచ = ఉలపమనఁగా తృణాదులు అందున్న వానికొఱకును,
లేక, అవిగలప్రదేశమునందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

న మ ఊర్వాయ చ సూర్వాయ చ.

నమః - ఊర్వాయ - చ - సూర్వాయ - చ. ౧౧

ఊర్వాయచ = ఉర్వియందు అనఁగా భూమియందున్న వానికొఱకును,
సూర్వాయచ = సూర్షియనఁగా మంచితరంగలుగలనది, అందున్న వానికొఱకును,
నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

భూమియందున్న వానికిని మంచితరంగంబులుగల నదియం
దున్న వానికిని నమస్కారము.

భ. సూర్యాయచ = సూర్తి యనఁగా లోపల రంధ్రముగల ప్రతిమ,
దానియందున్న వానిగొఱకును, లోపలబోలుగనుండు ప్రతిమయందున్న వాని
గొఱకుననుట, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ౧౧

న మః ప ఽర్ఘ్య య చ ప ర్ణ శ ద్వా య చ.

నమః - పర్ణాయ - చ - పర్ణశద్వాయ - చ. ౧౨

పర్ణాయచ = పత్తములయందున్న వానిగొఱకును, పర్ణశద్వాయచ =
పర్ణ శదమనఁగా, ఎండుటాకులసమూహము, దానియందున్న వానిగొఱకును,
నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

ఆకులయందున్న వానికిని ఎండుటాకులసమూహములయం
దున్న వానికిని నమస్కారము.

భ. వీనిచే దేవుఁ డింత యత్యంతసుఖభుండుని దేవునియనుగ్రహప్రకార
ములు చెప్పఁబడెను. ౧౩

నమో ౭ ప గు ర మా నా య చా భి ఘ్న తే చ.

నమః - అపగూరమానాయ - చ - అభిఘ్నతే - చ. ౧౩

అపగూరమానాయచ = ఆయుధముపట్టుచున్న వానిగొఱకును, అభిఘ్న
తేచ=శత్రువుల కభిముఖుడై కొట్టుచున్న వానిగొఱకును, నమః = నమస్కార
మగుఁగాక.

దుష్టులవధించుటకై యాయుధము ధరించుచున్న వాని
కిని, వారి నెదిరించి ప్రహరించుచున్న వానికిని నమస్కారము.

భ. ఇక నిగ్రహింపదగిన దురాత్ములవిషయమై భగవంతుని ప్రకారము చెప్పఁబడును. ౧౩

న మ ఆ ఖి ద్ద తే 'చ ప్ర ఖి ద్ద తే 'చ.

నమః - ఆఖిదతే - చ - ప్రఖిదతే - చ. ౧౪

ఆఖిదతేచ = కొంచెము శ్రమపఱచువానికొఱకును, ప్రఖిదతేచ = మిక్కిలి శ్రమపఱచువానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

వారివారి యపరాధమునకుఁ దగునట్లు కొందఱిని కొంచెముగాఁ బీడించువానికిని కొందఱిని అధికముగాఁ బీడించువాని కిని నమస్కారము.

భ. ఇట్లు దేవుఁడు నిగ్రహింపదగినవారి నిగ్రహించు ప్రకారము చెప్పఁబడినది. ౧౪.

నమస్సోమాయ అను నష్టమానువాకాదిమొదలుగ నిదివఱకు నొక మంత్రము. ఇందుకు దేవతయు బుష్టియు భగవంతుఁడే, ఛందస్సు మహా నుష్టప్పు, ఇంకఁ బురశ్చరణ ప్రకారము. రెండు ప్రాజాపత్యకృచ్చములు చరించి పంచశతము జపించునది. పురశ్చరణ సిద్ధియగును.

ప్రయోగము. అందు మొదట రాజులకుఁ జెప్పఁబడును. సామ్రాజ్యము గోరునట్టిరాజు, ఈచెప్పఁబోవు ప్రకారమున గావింపవలెను. అందుకుఁగాలము వసంతర్తువు, దేశము పర్వతముగాని శివాలయముగాని వనముగాని నిగ్రహించునది. అందు శివాలయమం దైనచో దేవునిఁ బూజించి కత్తన్నన్నిధియందుఁ గావించునది. అర్ధానక్ష త్రవిష్టమగు నమావాస్యయందుఁగాని అర్ధానక్ష త్రమునఁ గాని యమావాస్యయందుఁగాని ప్రారంభము నేయునది. మొదట బ్రాహ్మణులఁ పూజించి వారలచేఁ గార్యసిద్ధి యగుఁగాకయని పలికించి పిమ్మట గర్భ యారం

భింపవలెను. మంత్రసిద్ధులగు బ్రాహ్మణుల గ్రహింపవలెను. అట్టి బ్రాహ్మణులు దొరకనిచో, ఆచార్యుఁడు కర్తార్థము, వారలకు నద్యస్సిద్ధి సంపాదించునది. కల్పవిందుడును సిద్ధుఁడునగు బ్రాహ్మణోత్తముఁడాచార్యుఁడనఁదగును. అతఁడు పలికినట్లు సిద్ధియగును. సద్యస్సిద్ధిప్రకారము. బ్రాహ్మణులు శుద్ధులై అట్టి యాచార్యునివలన మంత్రము గ్రహించి, పదు నేనుదినములు నిరంతరము జపింప వలయును. అంతఁ గర్త యోగ్యులగుదురు. ఇది సద్యస్సిద్ధి యనంబడును. అట్టి వారలచే హోమము సేయింపవలెను. ప్రతిసమస్కారము నాహుతి వేల్పునది. నేతితోఁగూడిన తిలప్రీహియవాదులు హోమద్రవ్యములు. ఉదయము మొదలుగ నస్తమయమువఱకు నిరంతరము హోమము సేయునది. ఇట్లు పదునొకండు బ్రాహ్మణులచే ముష్పదిదినములు చేయించునది. హోమము సేయువారల కుత్తరీ యాదులీవలెను. ఆచార్యునకును బోఁగులు మొదలగునవి యీవలెను. హోమాగ్నికిమీఁద నాజ్యపాత్రము సన్నధారగాఁ బడుచుండునట్లుంచవలెను. ఇట్లు కర్తము ముగియువఱకు దేవునకుఁ బ్రతిదినము నెనిమిదివేలపురుషులయాహోమము నివేదనము చేయవలెను. బ్రాహ్మణులనుగూడఁ బ్రతిదినము ఎనిమిదివేలమందిని భుజింపఁ జేయవలెను. కడపటిదినమున నిత్యమునకన్నను ద్విగుణము గావింప వలెను. ఆచార్యుని భగవంతునిఁగా భావించి యతనికి సారభూతమయిన భూమి యీవలెను. ఋత్విజులకు ఒక్కొక్కరికి నూతేసి నిష్కములుగాని తదర్థముగాని దక్షిణ యిచ్చునది. ఆచార్యునకు ద్విగుణదక్షిణ యీవలెను. అందు, శివపూజకు, గంధము కర్పూర మిశ్రతమయిన గంధము, పుష్పములు కమలములు, ధూపము కర్పూరమిశ్రతమయిన గుగ్గులుపు, దీపము గోఘృత దీపము నుపయోగింపవలెను. నైవేద్యము మున్నె చెప్పఁబడినది. ఇట్లు రుద్రారాధనము ప్రతిసంవత్సరము చేయవలెను. ఇట్లు ఆరాధించుటవలన రాజానమ్రాట్టగును. సాగరమధ్యభూమియందుండు నితరరాజులదఱు రుద్రరూపులచే హతులగుదురు. సాధకుఁ డిచట భూమండలమంతయు ననుభవించి యంతమున గుద్రరూపులచే ననుగ్రహింపఁబడి కైలాసమునందును అచట రుద్ర

చూపుడై పదివేలకల్పములు భోగములనుభవించి పిమ్మట సప్తద్వీపాధిపతియగు రాజై శివభక్తుడై జన్మించును. అతని హస్తములం బినాకాంకము కనబడును. ఆలక్షణముగలవాఁడు రుద్రారాధనము సేయువాఁడని తెలియునది.

ప్రయోగాంతరము. అది శత్రునాశము గోరురాజు మిక్కిలి సమర్థుడగు బ్రహ్మణునిచే జేయింపవలెను. చండకొయ్యచే శత్రురాజు ప్రతిమను జేసి, యేకాంత ప్రదేశమున జలపూర్ణకుంభమునందు దేవు నావాహనము గావించి, తత్సన్నిధానంబున నగ్నిం బ్రతిష్ఠించి ముండ్రతోఁగూడిన జమ్మి సమిధలను బిడాలరక్తముతోఁదడిపి వానిని బ్రతినమస్కారము లక్ష వేల్వవలయును. అంత నా ప్రతిమకుఁ బ్రతినమస్కారము లోహశంకువులు ప్రయోగించి దానిమీఁద రాజు తనవామపాదము నుంచునది. విన్యాసకాలమున నాచార్యుఁడు జపము సేయవలయును. అత రాజు నూర్ధ్వ బ్రహ్మణుల భుజింపజేసి దేవు సుద్వాసనముచేయునది. ఇట్లు గావించినచో శత్రురాజు మూఁడుసంవత్సరముల నశించును. మఱియొక ప్రయోగము. ఆ ప్రతిమనే శృంగలితముగావించి, మునుపటివలె హోమాదులు చేయునది. అత శ్రీఘ్రమున శత్రువు వశ్యుడగును. మఱియును సిద్ధులగు రాజపురుషులు కృత్రిమవేషధారులై బ్రహ్మణసహితులై శత్రునగరము ప్రవేశించి, యందుఁ జదుకము లందును జైత్రములుందును దేవాలయములందును రాజసభలయందును రాజద్వారమునందును నల్లని లోహశంకువుల లక్షవారాభిమృత్రితములుగావించి గుప్తముగానుంచవలెను. అత నభిమంత్రితమగు భిక్షమును జలమును అంతటం జల్లునది. ఆనగరము మూఁడుసంవత్సరములలో నశించును. మఱియును వికృతవేషులయి శత్రునగరమునందలి కొలంకులందు కంఠప్రమాణజలమున నిలుచుండి సూర్యాభిముఖులై యెనిమిదిగూర్లదినములు ప్రతిదినము ఆష్టశకము జపించుచు జపకాలమునందు భగవతుని కంఠస్థితమగు హోలాహలముచే తజ్జలము నభిమంత్రించునది. అట్లు గావించినచో నాజులము త్రాగువారలు

విషదష్టలవలె నశింతురు. ఇట్లు చేయించువారలకు రాజ్యాధిపత్యసమానమయిన దక్షిణ యీవలెను.

ధ్యానము.

పినాకపాణిం భూలేశ ముద్యత్సూర్యాయుతద్యుతిమ్

భూషితం భుజగై ర్ధ్యాయే తక్ష్ణాకాలం కపర్దినమ్.

పినాకమరుధుఁడు హస్తమునం గలవాఁడును ఉదయించుచున్న పది వేల సూర్యులకుంబోలె లేజస్సుగలవాఁడును సర్పములచే నలంకృతుండును కంఠమున నీలవర్ణుఁడును జహజూటము గలవాఁడునగు భూతనాథుఁ నీశ్వరుని ధ్యానింపవలెను. అని యర్థము. ౧౪

న మో వః కి ర్రి కే భ్యో దే వా నా గ్ం హృ ద యే భ్యః.

నమః - వః - కిరికేభ్యః - దేవానామ్ - హృదయేభ్యః. ౧౫

దేవానామ్=దేవతలకు, హృదయేభ్యః = మనస్సువంటివారలు, ప్రియులనుట, అగు, కిరికేభ్యః = భక్తులకు ధనమును వెదచల్లునట్టి రుద్రావతారములయిన, వః=మీఁకొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

దేవతలకందఱకుఁ బ్రియులును భక్తులకధికముగా ధనము నొసంగువారలు నగు రుద్రావతారములయిన మీకు నమస్కారము.

భ. ఇది మొదలుగ ననువాకము చివరవఱకు నొకమంత్రము, యుష్మచ్ఛబ్దప్రయోగమువలన నియ్యది ప్రత్యక్షకృతము. ఇదివఱకు దేవుని లీలావిగ్రహములు వేఱువేఱు నమస్కరింపఁబడినది. ఇప్పుడు సమూహరూపమున నమస్కరింపఁబడుచున్నవి. ఇదివఱకు దేనిని నమస్కరించి యిప్పుడు తదనుచరులు

నమస్కరింపఁబడెదరని కొందఱు, ప్రసిద్ధములైన దేవుని యాకారములు నమస్కరింపఁబడినది. ఆ ప్రసిద్ధములైనవి, అనఁగా లోకమునకుఁ దెలియనివి, జగద్రక్షకములగు దేవునియాకారములు పెక్కులుగలవు. ఇంక నవి నమస్కరింపఁబడునని మఱికొందఱు. ఈపక్షమే యుక్తము. దేవానాం హృదయేభ్యః=ఈవిశేషణము విశీణకాదులకును అనువర్తించును. దేవతలహృదయమువంటి వారలగు, దేవతలహృదయము ఎట్లు దేవతలకుమాత్రమే తెలియునో అట్లు దేవతలకుమాత్రమే తెలియఁదగినవారలగు ననుట, కిరికేభ్యః=ఇదివఱకు చెప్పఁబడినవారికన్నను భిన్నులయినవారలగు కిరికులు అనఁగా ఉదారస్వభావులు మొదలయినవారికొఱకును, వః=మీకొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక మీరలును అనుగ్రహించి యాయుధముల నుపసంహరింపుడని శేషము.

అర్థాంతరము—దేవానామ్=దేవతలయొక్క, హృదయేభ్యః=మనస్సులందుండువారలగు, హృదయమున నుండువారలగుటచే హృదయశబ్ద వ్యవదేశము. దేవతలకుమాత్రమే తెలియఁదగినవారలనుట, లేక, దేవతల హృదయమునందు అనుగ్రహించుటకొఱకు అవిర్భవింపువారలగు, దేవతలచే ఇష్టసిద్ధికొఱ కెల్లప్పుడు స్తరింపఁబడువారలనుట, లేక, దేవతలకు హృదయభూతులయినవారలగు, వారలకు మిక్కిలి యాప్తులగువారలనుట, కిరికేభ్యః=స్వేచ్ఛచే లోకములను హింసించువారలగు, లేక స్వేచ్ఛచే లోకములను చేయువారలగు, వః=మీకొఱకు, రుద్రులకొఱకునుట, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

న 'మో వి ష్ణే కే భ్యః.

నమః - విశ్ణుకేభ్యః.

౧౬

విశ్ణుకేభ్యః=క్షీణులనఁగా క్షయము నాశము గలవారలు, వారలకన్న విపరీతులు విశీణకులు, నాశములేనివారలగు, దేవానాం హృదయేభ్యః, వః = మీకొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

దేవతలకుఁ బ్రియులును నాశములేనివారలునగు మీకు నమస్కారము.

భ. వితీణకేధ్యః=వివిధంక్షణ్యైః, తీణైః, ఇతి వితీణకాః, ధక్తులు గానివారలను వ్యాధి చౌర్యనరకాదులచేత నానావిధముగా హింసించు వారలగు, దేవానాం హృదయేధ్యః, వః, నమః.

౧౬

న మో వి చి న్త్వ త్కే ధ్యః.

నమః - విచిన్త్వత్కేధ్యః.

౧౭

విచిన్త్వత్కేధ్యః=విచిన్త్వనీతి విచిన్త్వత్కాః, అపేక్షింపఁబడినదాని సంపాదించువారలగు, దేవానాం హృదయేధ్యః, వః, నమః.

దేవతలకుఁ బ్రియులును భక్తులుకొరినదాని సంపాదించు వారలునగు మీకు నమస్కారము.

భ. విచిన్త్వత్కేధ్యః=వీరలు పుణ్యవంతులు, వీరలు పాపులు అని జంతువులను పరిశీలించువారలు విచిన్త్వత్కు లనఁబడుదురు. ఆట్టివారలగు, దేవానాం హృదయేధ్యః, వః, నమః.

౧౮

న మ ఆ ని ర్హ తే ధ్యః.

నమః - ఆనిర్హతేధ్యః.

౧౯

ఆనిర్హతేధ్యః=అంతటను నిశ్శేషముగా పాపము ఎవరిచే హతమగునో, వారలు ఆనిర్హతులు. పాపనాశమునేయు వారలగు, దేవానాం హృదయేధ్యః, వః, నమః.

దేవతలకుఁ బ్రయులును అంతటను బాపము కొంచెమేని లేకుండునట్లు హరించువారలునగు మీకు నమస్కారము.

భ. అనిర్వ లేభ్యః = ఏది మర్యాదచేతను నిశ్చయముచేతను చేయఁ బడునో, అహింస అనిర్వ తము. అట్టిదిగలవారలగు, లేక మర్యాదచేతను నిశ్చయముచేతను వధించువారలగు, ఎవ్వరిని అన్యాయముచే హింసింపరనియు అపరాధుల నుపేక్షింపరనియుభావము ఇతరులుచెప్పెదరు. మర్యాదచే వెలువరింపఁ బడినవారలగు, ఇతరదేవతలతోడ యజించుటకును గీర్తించుటకును అనుచితమగుటచే, ఇతరదేవతలనుండి వేఱుపఱుపఁబడినవారలకుట, దేవానాం హృదయేభ్యః, వః, నమః.

౧౮

న మ ఆ మీ వ త్కే భ్యః.

నమః - ఆమీవత్కేభ్యః.

౧౯

ఇతి శ్రీయజుస్సంహితాయాం - చతుర్థకాండే,
పంచమప్రపాఠకే, నవమానువాకః.

ఆమీవత్కేభ్యః అంతట స్థూలభావమును బొందువారలు ఆమీవత్కులు, అట్టివారలగు, దేవానాం హృదయేభ్యః, వః, నమః.

దేవతలకుఁ బ్రయులును స్థూలమగు ప్రపంచము రూపమునఁ బరిణమించినవారలునగు మీకు నమస్కారము.

ఇట, విక్షీణకాదులందును “దేవానాం హృదయేభ్యః” అనునది యనునర్థించును. పంచమానువాకము మొదలుగ నవమానువాకాంతమువఱకు అన్యతరతో నమస్కారములగు యజుస్సులు పెక్కులు పఠింపఁబడినవి. పరమేశ్వరుని

సర్వాత్మత్వము నిరూపించుటకై వానియందు ఒక్కొక్క యజ్ఞస్సుచే నొక్కొక్కటి దేవుని స్థావరరూపము జంగమరూపము చెప్పబడినది. అనువాకభేదము, యజ్ఞేశ్వరప్రయోగములందు మంత్రభేదసిద్ధికొఱకని తెలియునది. అప్పుడు ఒక్కొక్కయనువాకము ఒక్కొక్కమంత్రమగును. వాని పురశ్చరణాది ప్రకారము రుద్రకల్పంబునం జెప్పబడును.

భ. ఆమివల్లేభ్యః=అంతటను నిజృంభించువారగు, లేక, అంతటను హింసించువారగు, దురాత్ములకు కొంచెమేని యవకాశములేనియట్లు హింసించు వారలనుట, దేవానాం హృదయేభ్యః, ఐ, నమః.

౧౯

ఈమంత్రమునకు, ఋషియు దేవతయు భగవంతుఁ డగుశంభువు, ఛందస్సు షట్పదజగతి. ఇంకఁ బురశ్చరణము, ఋకాకృష్ణముచరించి నలు పదిపేలు జపింపవలెను. పురశ్చరణమగును. పిమ్మట మంత్రశోధనార్థము గురు సన్నిధానమున నెనిమిదిపేలు జపించునది. అంతఁ గర్తవ్యమగును. ఈ మంత్రము ప్రభావముచే సర్వము సిద్ధించును. దీనికి ఆసాధ్యమేనియు లేదు.

దీనిచే గామ్యకర్తము చెప్పబడుచున్నది. దక్షిణామూర్తిసన్నిధానం బునఁ దనయన్నియందు మథితాన్నియందుఁగాని లాజలును నువ్వలునుగలిపి లక్షపేల్వవలయును. సువర్ణముకలుగును. దధిమధుఘృతములచేఁ దమపఁబడిన యుత్తరేనుబియ్యమును వెదురుబియ్యమును యవలును పదిపేలు వేల్చినయెడల వేయిసువర్ణములు కలుగును. కన్యగోరువాడు, తనకిష్టయగుకన్యకు సమానా కృతియయినగుగ్ధులు ప్రతిమనుగావించి దానిస్పృశించుచు నైదుపేలుజపించి యంతట దానిఛేదించి యాఱుపేలు వేల్చునది. సర్వాభరణభూషితయయిన యిష్టకన్యం బడయును. కమలాశృలకుమదంబులు లక్షవేల్చినవానికి రాజ్య లక్ష్మి ప్రత్యక్షమగును. పాలతోఁ దమపఁబడిన మోదుగుమొలకలు లక్ష హోమముచేసినచో యక్షరాక్షసభూతప్రేతపిశాచాదులు దృశ్యులును.

పశ్యులును అగుదురు. పెద్దయడవియందు అన్ని కుండముగావించి మథితాగ్ని యందు పదివేలు బిల్వఫలంబులు వేల్చినది. పిమ్మట ఘృతాక్తములగు బిల్వ పత్రములు ముష్టిమాత్రములుగా అయిదువేలాహుతులువేల్వవలయును. అంత బిల్వఫలాకారమగు సువర్ణపిండము సిద్ధించును. అది పరుసవేదియగును. అపు నేతితోఁదడిపిన తెల్లదానరపూవులులక్షహోమము చేసినవానికి సార్వభౌముఁ డగుపుత్రుఁ డుదయించును. శమీసమిధలను కొనలువంచి రజతపాత్రమున నుంచి దధిమధుఘృతాక్తములుగావించి పదివేలువేల్చువాఁడు శివభక్తుండగు పుత్రుంబడయును. అఱిపలము తెల్లవన చూర్ణముగావించి వెండిపాత్రయందు కాపిలాజ్యముతో రంగరించి పదివేలమా ర్ణిమంత్రముతో నభిమంత్రించి సేవించినవాఁడు కవియగును. దధిమధుఘృతాక్తములగు నుదుంబరసమిధలు పదివేలు వేల్చినకండు మహాభోగి యగును.

ఇక మనోజవసిద్ధికిఁ బ్రయోగప్రకారము. మనోజవము గోరినవాఁడు ముప్పది కృచ్ఛములుచరించి దేహశుద్ధి నొందినవాడై పిమ్మట చరుశాకమూల ఫలంబు లాహారముగాఁ గొనుచుఁ బదు నెనిమిది. దినములు నిరంతరము జపింప వలెను. ఈలోపల బుద్ధిపూర్వముగా నిదురింపఁగూడదు. బుద్ధిపూర్వముగాక నిదురించినచోఁ దక్షణము స్నానము ప్రాయశ్చిత్తము. పదు నెనిమిదిదినము లయినపిమ్మట మంత్రము పశ్యచుగుటకై గురువునకు విదుస్వర్ణనిష్కములీవలెను. అటుపిమ్మట, గురునన్నిధియందుఁగాని దేవునిసన్నిధియందుగాని యేఁబదివేలు జపముసేయవలెను; అంత నుమాసహాయుండగు రుద్రుఁడు ప్రత్యక్షమగును. తదనుగ్రహమున మనోజవసిద్ధి యగును. అంత, ఏదేశమునకుఁ బోఁదలఁచునో, అదేశమును గురువును స్మరించి యామంత్రము నెనిమిదిసార్లు జపించినచో, అదేశము పొందఁగలఁడు.

ఇక నదృశ్యత్వసిద్ధికి విధానము చెప్పఁబడును. దీనికిని బురశ్చరణము పూర్వమువలెనే చేయవలెను. అంత నదృశ్యత్వముఁగోరినకాలమునందు, రక్త

చందనము కపిలాక్షరముతో రంగలించి యశ్వత్థపత్రమునందుంచి దాని స్పృశించుచు నెనిమిదివేలు జపించునది. అంత దానిదేహమంతయుఁ బూసి కొని దేవుని స్పృశించియు స్మరించియు ప్రాణాయామధారణము చేయునది. అంత నదృశ్యుడగును. రాజవశ్యముగోరినవాఁడు రక్తచందనచూర్ణము నీమంత్రముచే పదివేలమార్లభిమంత్రించి రాజగృహమునకుఁ బోవునప్పు డంతయు లలాటమున ధరించి పోవునది. రాజును రాజపురుషులును వశ్యులగుదురు. శత్రునాశమునుగోరినవాఁడు ఆశత్రువుపేరుగ్రహించి, శివుని సన్నిధి యందు, ఒక్కపాదము నిల్చి, పదివేలు జపించునది. ఆశత్రువు సంవత్సరమునకు నశించును. దక్షిణామూర్తినన్ని ధానమున నిత్యము నవ్వుశతము జపించుచుండినచో రాజపురుషులవలన భయముగలుగదు.

ధ్యానము.

విశ్వతఃపాణిపాదాబ్జం విశ్వతోక్షి శిరోముఖమ్,

జ్వలంతం విశ్వ మావృత్య తేజోరాశిం శివం స్మరేత్.

అంతటను హస్తములును పాదములును గలవాఁడును అంతటను కన్నులును శిరస్సులును ముఖములును గలవాఁడును సమస్తము నావరించి జ్వలించుచున్నవాఁడు నగు తేజోరాశిస్వరూపుడయిన శివుని ధ్యానింపవలయును అని యర్థము.

ఇది శ్రీమత్ఫలాటోపనామ సుందరరామప్రణీతం బగు

శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్రవివరణమునందుఁ

నవమానువాకము.

ఓం నమోభగవతే రుద్రాయ.

అథ దశమానువాకః.

ద్రా పే అన్ధసస్పతే దరిద్ర స్తీ లో హిత,
 ఏ హం పురుషాణామే హం పశూనాం మా
 భేర్తా ౭ రోమో ఏ హం కిం చ నామ మత్.

ద్రాపే - అన్ధసః - పతే-దరిద్రత్ - నీలలోహిత - ఏహమ్ -
 పురుషాణామ్ - ఏహమ్ - పశూనామ్ - మా - భేః -
 మా - అరః - మా - ఉ - ఏహమ్ - కిమ్ - చన - ఆమమత్.

ద్రాపే=పాపులను కుత్సితగతి నొందించువాడా! పాపులకు నరక
 మిచ్చువాడా యనుట, అన్ధసస్పతే=అన్నమునకు బాలకుడా! భక్తుల
 యన్నమును పాలించువాడా యనుట, దరిద్రత్=ఏమియు లేనివాడా!
 తానుదక్క దనకు మఱేమియు లేనివాడా యనుట, నీలలోహిత=కంఠము
 నందు నల్లనివాడును దక్కిన శరీరమునందు ఎఱ్ఱనివాడును అయినవాడా!
 కాలకూటధారణముచే కంఠముమాత్రము నల్లనైనదని భావము. ఇట్టి యో
 రుద్రుడా! ఏహం=ఈ, మా సంబంధులగుననుట, పురుషాణామ్ = పురుషుల
 యొక్కయు, ఏహమ్ = ఈ, మా సంబంధులగు, పశూనామ్ = పశువుల
 యొక్కయు, సమూహమునని యధ్యావార్తము, మాభేః = భయపఱుపకుము
 ఏహమ్=నీనిలో, కించన=ఏదియును, మా అరః=నశింపకుండుగాక, మో ఆమ
 మత్=రోగము పొందకయే యుండుగాక.

పాపులను నరకములోఁ బడవేయువాడవు భక్తుల
యన్నము రక్షించువాడవు కేవలుండవు కాలకూటవిషము ధరిం
చినవాడవగుటచే కంఠమునందు నీలవర్ణుడవుఁ దక్కినశరీర
మంతయు రక్తవర్ణుడవునగు రుద్రుడా! నీభక్తులగు మాపుత్ర
పాత్రులు మొదలగు పురుషులకును, మాగోమహిష్యాది పశు
వులకును కొంచెమయినను భయము కలిగింపకుము. ఇప్పుడు
చెప్పినవానిలో ఏదియు నాశముపొందకయు కొంచెమయినను
రోగముపొందకయు నుండునట్లు అనుగ్రహింపుము.

భ. ఇదివఱకు విశ్వరూపమున దేవుని స్తుతించి యింక నభయము
ప్రార్థింపఁబడుచున్నది. ద్రాపే = నికృష్టమయినగతిని అనగా యాతనానుభవ
రూపమయిన దానిని, లేక, దారిద్ర్యానుభవరూపమయినదానిని, పొందించు
వాడా! లేక, ద్రాపి యనగా కవచము, ఆదిగలవాడా! అన్ధసన్నతేఽఅన్న
మునకు నాథుడా! దరిద్రత్ = దేనిని అంటనివాడా, అన్నమునకుఁ బలి
యయ్యును దరిద్రస్వభావుడా యనుట, నీలలోహిత = దేవుని హృదయము
నుండి యావిర్భూతుడైనరుద్రుండు నీలలోహితుఁడనఁబడును. ఇతఁడే
భిక్షాటనాదికము గావించెను. ఇతని దేహములో, అర్ధము నీలవర్ణము, అర్ధము
లోహితవర్ణము, నరనార్యాత్మకుడగుటవలన, లేక, నామరూపాత్మకుడగుట
వలన నని తెలియునది. మఱియొకఁడు చెప్పచున్నాఁడు. కంఠమునందు నీల
వర్ణుఁడును, ఇతరభాగమునందు లోహితవర్ణుఁడును, లేక, నిలీనము అనగా
మిక్కిలి నిరస్తమయిన లోహితము అనగా కాలుష్యము గలవాఁడు, అట్టి
వాడా యని సంబోధనము, ఏహమ్ = ఈ, మావారయిన యనుట, పురుషా
ణామ్పుత్రులు మొదలగు పురుషులను, ఏహమ్మావైన, పశూనామ్గోవులు
మొదలయిన పశువులను, ద్వితీయాశ్రమమున షష్ఠి, మాభేః = భయము పఱుప
కుము. ఏహమ్నీనిలో, కించన = దేనినిగూడ, మా అరణ్యుధాతువు అజ్

పూర్వాయు వ్యవసము దెలుపును, ఇప్పుడు పసర్గము లేకయే యాయర్థమున జెప్పచున్నది. అంతర్భావి తణ్యంతము, అర్థినిబొందింపకుము. మో అనుమత్ = పురుషవ్యత్యయము రోగము పొందింపకుము, లేక, మా అరః = పురుషవ్యత్యయము, అర్థి పొందకయుండుంగాక. మో అనుమత్ = రోగము పొందకుండుంగాక. అప్పుడు కిం చన అనునది కర్తృపదమగును.

ఈమంత్రమునకు ఋషి పులహాదు, దేవత రుద్రుడు, శందన్సు ఆస్తారపంక్తి. ఒకదిన ముపవాసముచేసి పదివేలు జపించినచో బురశ్చరణమగును. ఆర్థానక్షత్రదినమునందు కపిలాజ్యముచే పదివేల హోమముచేసినచో ధనము నొందును. సన్నిపాతజ్వరముగలవాని శయనము శిరఃపార్శ్వమున నగ్నిం బ్రతిష్ఠించి దూర్వాగ్రము లయుదువేలు వేలుచునది. ఆజ్వరమువలన ముక్తుండై యతండు దీర్ఘాయువునగును. అభిచారమోక్షము గోరువాడు వికంకతసమిధలు పదివేలహోమము చేయవలయును. వాని కభిచారమువలన భయముగలుగదు. మహాజనము తన్ను ద్వేషించునపుడు ఘృతాక్షమగు తిలలు పదివేలహోమము చేసినయెడ వారివలన భయముగలుగదు. అత్తి సమిధలను తిలలును పదివేలువేల్చినచో సర్వభూతంబులవలనను భయముగలుగదు. గ్రామ మధ్యంబునగాని నగరమధ్యంబునగాని యగ్నిం బ్రతిష్ఠించి యాజ్ఞాక్షమగు నువ్వుపిండిచే పదివేలాహుతులు వేలుచునది. అశ్వత్థపత్రములయందు బలి యుంచునది. ముందును వెనుకను ఎనిమిదివేలు జపము సేయవలెను. అతనికి రుద్రుడు సర్వభూతసహితుండై భైరవరూపంబున బ్రత్యక్షమగును. అప్పుడతండుమాచి చలించునేని యున్నాదము నొందును. అచలుండై యుండేనేని మహాస్థిం బడయును. తద్రూపము స్మరించినచో నాపదలు తొలగును.

ధ్యానము.

అగుల్భాసిత కఞ్చుకో డమరు కాశ్చిప్తో లసత్కున్తలీ
శూలీ కుణ్డలితశ్రవా స్ఫులికా మన్దక్వణహ్నుపురః,

క్రిమన్విర్మల దన్తపక్షికిరణ శ్వేతాయమానాననో
దేవో భైరవవేషభూషితవపు ధ్యేయో మృడానీపతిః.

చీలమండలవఱుకు జీరాడునట్టి నల్ల చొక్కాయ గలవాఁడును దమరు
పుతోఁ గూడినవాఁడును ప్రకాశించుచున్న వెండ్రుకలు గలవాఁడును
శూలము ధరించినవాఁడును బోఁగులతోఁగూఁపిన చెవులుగలవాఁడును నొసట
బొట్టు ధరించినవాఁడును తిన్నగా మ్రోయుచున్న యండెలు గలవాఁడును
అధికమయినకొరిగల స్వచ్ఛమయిన దంతపక్షి కిరణములచేఁ దెల్లనైవట్లున్న
ముఖముగలవాఁడును భైరవవేషముచే నలంకరించబడిన దేవము గలవాఁడు
నగుదేవుని పార్వతీనాథుని ధ్యానింపవలెను. అని దీని యర్థము. ౧

యా తే[॑]రు ద్ర[॑]శి[॑]వా త[॑]నూ శ్శి[॑]వా వి[॑]శ్వాహా భేష[॑]జీ,
శి[॑]వా రుద్ర[॑]స్య భేష[॑]జీ త[॑]యా నో మృ[॑]డ జీ[॑]వ నే.
యా - తే - రుద్ర - శివా - తనూః - శివా - విశ్వాహా
భేషజీ - శివా - రుద్రస్య - భేషజీ - తయా - నః - మృడ -
జీవనే.

రుద్ర=రుద్రుడా! శివా=కాంతమయిన, ఎందువలననఁగా, విశ్వాహా
భేషజీ = ఎల్లదినములయందును ఔషధముపండిది, ఔషధమువలె రోగము
లను దారిద్ర్యదులను పోఁగొట్టునదియనుట, కావుననే, శివా = మంగళకర
మయినదియు, రుద్రస్య = రుద్రునకు, రుద్రుని తాదాత్మ్యము పొందుట
కనుట, భేషజీ = ఔషధమయినది, జ్ఞానదానముచే రుద్రుని తాదాత్మ్యము
పొందుటకు సాధనమయినదియనుట, కావుననే, శివా = మంగళకరమైనదియు
నగు, తే = నీయొక్క, తనూః = రూపము, యా = ఏదికలదో, తయా =

ఆరూపముచే, నః = మమ్ము, జీవసే = జీవింపఁజేయుటకు, మృడ = సుఖంపఁ
జేయుము.

రుద్రుడా! భక్తులకు సర్వకాలములయందును రోగ
ములను దారిద్ర్యాదులను బోగొట్టునదియు, జ్ఞానమొసంగి
నీతాదాత్మ్యము కలుగునట్లుచేసి జన్తమరణాది సంసారదుగ్ధి
మును బోగొట్టునదియుఁ గావున మంగళకరమై శాంతమయిన
నీరూపము ఏదిగలదో, ఆరూపముచే మమ్ము ఈలోకమునందు
దోగాదిబాధలులేక జీవించునట్లుచేసి తుదను జ్ఞానముగలిగించి
నీతాదాత్మ్యమొసంగి జన్తమరణాదిసంసారదుగ్ధిము తొలగించి
మోక్షసుఖము నొందింపుము.

భ. రుద్ర = రుద్రుడా! తే = నీయొక్క, శివా = సుఖకరమయిన,
తనూః=రూపము, సర్వదుఃఖనివృత్తికి భేషజమగుటవలనను సంసారదుఃఖనివృ
త్తికి భేషజమగుటవలనను దేవునిరూపముయొక్క శివత్వము గెండువిధములు.
అందు మొదటిదిమాత్రమే పరిగ్రహించినచో ధనము పుత్రులు మొదలయిన
సాంసారికసుఖమునుమాత్రమొసంగును. రెండవదిమాత్రమే పరిగ్రహించినచో
నిశ్చేయసముమాత్రమే గలిగించును. ద్వివిధమయినసుఖమునుం గావలసినది
కావున ద్వివిధశివత్వమునుం గొండాడఁబడుచున్నది. విశ్వాహభేషజీ = సర్వ
దినఃపలయందును ఔషధమైనది, ఇతరమయిన ఔషధము అట్లుకాదు. దేశ
కాల శరీరపయోపస్థాభేషములబట్టి యొకానొకప్పుడే ఔషధమవును, కావు
ననే, శివా = సుఖకరమయినదియు, దారిద్ర్యాది సర్వదుఃఖములను హరించి
సుఖమొసంగునదియుననుట, రుద్రస్య = సంసారరోగమునుహరించునట్టి, తప
[అధ్యాహృతము] నీయొక్క, భేషజీ=ఔషధమయినది, నీవు ఏయాషధముచే
భక్తులకు సంసారరోగముపోగొట్టుదువో అట్టిదియనుట, కావుననే, శివా =

సుఖకర మయినదియు, సంసారదుఃఖమును బోగొట్టి నిశ్చేయసలక్షణమయిన ఆత్మంతికసుఖము గలిగించునదియు ననుట, ఆట్టిరూపము, యా = ఏదిగలదో, తయా = అట్టిద్వివిధమయిన శివత్వముగల రూపముచేత, నః = మమ్ము, జీవనే = జీవించుటకు, మృడ = సుఖంపడజేయుము, మేము ఈలోకమునందుఁ దృప్తి బొంది ఆత్మలాభమునుంజెంది స్వస్థులమై జీవించునట్లు గావింపుమనుట. లేక, నః=మమ్ము, జీవనే=జీవింపఁ జేయుటకొఱకు, మృడ. నీవే అందఱును అభిమతము లొసంగి బ్రతికింపవలసినవాడవనుట.

ఈమంత్రమునకు ఋషిస్కండుడు, దేవతయును స్కందరూపుడగు రుద్రుడు, ఛందస్సు అనుష్టుప్, ఎనిమిదిచూర్లు ప్రాణాయామములు గావించి యైదువేలుజపించినచో, బురశ్చరణమగును.

దీనిచే గర్భరక్షచేయునది. ఆరక్షను గర్భము వృక్షమయిన పిదకు మూడవమాసమునందుఁ జేయవలెను. ఆవశ్యకమని తోచినప్పుడైనను జేయ వచ్చును. మంత్రసిద్ధుడగు బ్రహ్మణునిచేఁ జేయించునది. అతని శివునిబోలె భావించి నమస్కరించునది. గృహమధ్యమందు యగ్నికుండమును వేదికను నిర్మించి, వేదికయందు శుద్ధ తండులములుపఱచి, సాధారణఘటము ప్రతిష్ఠించి యందు మహాసేనమంత్రముచే స్వర్ణపుష్పమున .శివు నావాహనము గావించి బిందు యుక్తంబులు తంతువేష్టితంబులు స్వర్ణగర్భంబులు శరావహితంబులు సముద్రగామి నదీజలపూర్ణములు నూతనవస్త్రచ్ఛన్నంబులునగు కలశంబులుంచి తన్వధ్యంబున జలపూర్ణంబును అర్ధ్రానక్షత్ర దినముననైనచో బంగారము చేతను కానిచో నవరత్నములచేతను బూర్ణంబునగు నొకఘటము నుంచి, వానిని ఉత్తమ వస్త్రములచే గప్పి కదలకుండునట్లు లుంచి, దేవు నారాధించునది. కడపఱకు నాజ్యముతో దీపము నుంచునది. పూజా ద్రవ్యములన్నియు కర్పూర మిశ్రములు గావలయును. అంకఁ దత్సన్నిధియఁ దుపస్థానమంత్రము జపించి పిమ్మట బట సంస్కారమంత్రముచే

హోమముగావించునది. దధిమధ్వాజ్యసంయుక్తంబులగు తిలదూర్వాగ్రలాజ తులస్యశీరములు హోమద్రవ్యము. అంత హవిస్సుఁ బూజింపవలెను. షష్ఠమైన ప్రస్థపరిమిత తండులములు హవిస్సు. దాని నగ్నియందు వేలుచునది. ఇట్లు సాయంకాలమునుం జేయునది. ఆచార్యుఁడు జపించునది. నిత్యము బ్రాహ్మణుల భుజింపఁజేయవలెను. ఇట్లుగావించి నచో ఆయుష్షంతమగు సదపత్యము కలుగును. గర్భపాతము సంభవింపదు. హోమ దేశము స్త్రీలు కూర్చుండును. బ్రవేశింపఁగూడదు. మంత్రము వైదిక మగుటచే బాహుండులును బ్రవేశింపఁజనదు. అంతముపఱకు దీక్షించి కడపటి దినమున స్నానము సేయఁనది. షిష్టుట గురువునకు దక్షిణయిచ్చునది. తదనంతరము కుమారగ్రహశాంతికొఱకు గణపూజ సేయవలెను. ఆయవత్యము దీర్ఘాయు మగును.

ప్రసంగవశమునఁ బ్రయోగాంతరములు చెప్పఁబడుచున్నవి. కన్యార్థి యగువాఁడు ఘృతస్థితంబులగు లాజలువేల్చినచో నభీష్టకన్యకం బడయును. ఉత్తరేనుసమిధల పేల్చుటచే నలక్ష్యీ నశించును. తిల హోమముచే సర్వపాపములు నశించును. తెల్లనివియు నెఱునివియు నల్లనివియుఁ బీతవర్ణములునగు తంతువులచే జుట్టఁబడిన ఖదిరసమిధల హోమముచే గ్రమమున బ్రాహ్మణక్షత్రియ వైశ్యకూర్మలు వశ్యులగుదురు. నేతిచే లక్షహోమము గావించిన యెడ సర్వకామంబులు సిద్ధించును. వస్త్రము గోరువాఁడు కలువలు మొదలగు పూవులువేల్చునది. తానువేల్చు పూవులవన్నెగల వస్త్రముంబొందును. వర్షము గోరువాఁడు ఈప్రయోగము గావించవలెను. గోమయముచేనలికిన శుచిప్రదేశమున నెఱునుట్టిలో మండలముగావించి ఆమండలమునకు ముందు, సూత్రవేష్టితము జలపూరితమునగు నూతనకుంభముఁ బ్రతిష్ఠించి యందు సూర్యు నావాహనముచేసి పూజించి క్షీరముచే నూటయెనిమిదాహుతులు వేల్చునది. అంత సూర్యుని ధ్యానించుచు సహస్రము జపించునది. ఇట్లు ఏడుదినములుగావి

పండ్రెండు దినములుగానిచేసినచో భగవంతుండు ప్రసన్నుండై మహావర్షము గురియించును. పుత్రుని గోరువాడు అహోరాత్ర ముపవసించి శుచియై పాయసము నూటయెనిమిదాహుతులువేల్చి యెనిమిదిహార్షజపించి ఋతున్నాతయుఁ బరిశుద్ధయైనగు భార్యచేహుతశేషముఁదినిపించునది. అంత బ్రాహ్మణుల భుజింపఁజేసి వారలయాశీర్వాదము పొందునది. లేజన్వియు రోగరహితుండు నగు పుత్రుం బడయును. మఱియుననిష్ఠము దోచినప్పుడును దుస్వప్నము గలిగినప్పుడును అభిచారము దోషముసంభవించినప్పుడును అలక్ష్మీబాధ కలిగినప్పుడును యుద్ధము మొదలగు నాపదలు కలిగినప్పుడును గ్రహచారము క్రూరమగునప్పుడును భూతాపేశము సంభవించినప్పుడును మఱియు నితరసంకటముల యందును, మున్ను చెప్పినయట్లు మండలముగానించి యందు నూతనకుంభంబు సర్వమంగళయు క్తంబు గంధజలపూరితంబుగావించి యందు ఏలాలవంగకర్పూర నింబజాతీఫలంబులుంచి, దేవు నావాహనముచేసి పూజించి హోమముచేసి, యామంత్రముచే తజ్జలము వేయునూటయెనిమిదిహార్షభిమంత్రించి యాజలముచే నాతురు నభిషేకించునది. సర్వదోషంబులు నశించును. నిత్యము ప్రాతఃకాలమున స్నానముచేసి యామంత్రమును సహస్రము జపించినచో శ్రీయు నారోగ్యమును దేజస్సును నిరంతరము వృద్ధిఁ బొందుచుండును. తీరము నాహారముగాఁ గొనుచు జితేంద్రియుండై యొకసంవత్సరము ప్రతిదినము యథాశక్తిఁ బూజగావించుచుఁ బదిపేలుజపించిన, భగవంతుని ప్రసాదంబున అణిమాదిసిద్ధులుపొందును. మఱియు భగవంతునియందే హృదయమునుంచి యేకాగ్రుండై దృఢభావనతో నిరంతరము జపించుచుండువాడు ముక్తుఁడగును.

ధ్యానము.

ద్రుతచామికరప్రభృం శక్తిపాణిం షడాననమ్,

మయూరవాహనారూఢం స్కందరూపం శివం స్వరేత్.

కరఁగిన బంగారువంటి మేనుగలవాఁడును శక్తియను నాయుధము హస్తమునందుఁ గలవాఁడును అఱుమోములుగలవాఁడును నెమిలి వాహనము నారోహించినవాఁడునగు స్కందునిరూపముగల శివుని ధ్యానింపవలెను అని యర్థము.

ఇ॒మాగ్ం॑ రు॒ద్రా॒య॒త॒వ॑ సే॒క॒ప॒ద్ధి॑ నే॒క్ష॒య॒
ద్వీ॒రా॒య॒ప్ర॒భ॒రా॒మ॒హే॒మ॒తి॒మ్, య॒థా॒న॒
శ్శ॒మ॒స॒ద్ధి॒ప॒దే॒చ॒తు॒ష్ప॒దే॒వి॒శ్వ॑ం పు॒ష్టం
గ్రా॒మే॒అ॒స్తి॒న్న॒నా॒తు॒రమ్.

ఇమామ్ - రుద్రాయ - తవసే - కపద్ధినే - క్షయద్వీరాయ -
ప్రభరామహే - మతిమ్ - యథా - నః - శమ్ - అసత్ -
ద్విపదే - చతుష్పదే - విశ్వమ్ - పుష్టమ్ - గ్రామే -
అస్తి - అనాతురమ్.

3

యథా = ఎట్లు, నః = మాయొక్క, ద్విపదే = మనుష్యుని కొఱకును, పుత్రపౌత్రాదులకొఱకు ననుట, చతుష్పదే = పశుపుకొఱకును, గోమహిష్యాదులకొఱకు ననుట, శమ్ = సుఖము, అసత్ = కలుగునో, అస్తి = ఈ, గ్రామే = గ్రామమునందు, విశ్వమ్ = సమస్తమును, ప్రాణినమూహమంతయు ననుట, పుష్టమ్ = పుష్టికలదియు, మిక్కిలి సుఖముగలదియు ననుట, అనాతురమ్ = ఉపద్రవములేనిదియు, అసత్ (అధ్యాహృతము) = అగునో, తథా = (అధ్యాహృతము) అట్లు, వయమ్ (అధ్యాహృతము) = మేము, తవసే = బలము గలవాఁడును, మాకోర్కినెఱివేర్చుటకు సమర్థుఁడుననుట, కపద్ధినే = కపటజూటము గలవాఁడును, ఋషివేషము గలవాఁడుననుట, క్షయత్వీరాయ = నశించుచున్న

శత్రువీరులుగలవాడను, లేక, నశించుచున్న అన్యభాన రూపమయిన పాపముగలవాడను, అన్యభానము నశింపజేయువాడననుట, అగు, రుద్రాయ = రుద్రునిజొఱకు, ఇమామ్ = ఈ, మలిమ్ = బుద్ధిని, పూజ ధ్యానము మొదలుగాగలవానియందలితలంపునకుట, ప్రభరామహే = మిక్కిలి పోషించుచున్నాము, ఎక్కువగా చేయుచున్నామనుట.

మాయొక్క పుత్రప్రాణాది మనుష్యవర్గమునకును గోమహిష్యాది వశువర్గమునకును సుఖము గలుగుటకును, ఈ గ్రామమునందుండు ప్రాణులన్నియు పుష్టిగలిగి యుపద్రవము లేక యుండుటకును, మాకోరిక నెఱవేర్చుటకు సమర్థుడను జటాజూటము గలవాడను శత్రువీరుల నశింపజేయువాడను (అన్యభా జ్ఞానము నశింపజేయువాడు) నగు రుద్రుని బూజ ధ్యానము మొదలగువానిచే మిక్కిలి యారాధించెదము

భ. యథా = ఎట్లు, ఎట్లు గావించినయెడననుట, నః = మాయొక్క, ద్విపదే = పుత్రులు మొదలగువారలజొఱకును, చతుష్పదే = పశువులు మొదలగుదానిజొఱకును, శమ్ = సుఖము, ఆసల్ = కలుగునో, యథా (అధ్యా హృతము), అస్మిక్ = ఈ, గ్రామే = గ్రామమునందు, మేము పసించుగ్రామమునందనుట, విశ్వమ్ = సమస్తమును, మావికాని ప్రాణిజాతము గూడననుట, పుష్టిమ్ = పుష్టిగలదియు, అనాతురమ్ = రోగములేనిదియు, ఆసల్ = ఆగునో, “రుద్రధ్యాయా వసేష్యత్ర గ్రామే వానగరకేపివా, నతత్ర త్కుత్విపాసాద్యా దుర్భిక్ష వ్యాధయోఽచ” రుద్రధ్యాయమగువాడు గ్రామమందుగాని నగరమందుగాని యెచ్చట వసించునో, అచ్చట త్కుత్విపాసాదులుగాని దుర్భిక్షవ్యాధులుగాని కలుగవు. అని పౌరాణికులు. లేక, యథా = ఎట్లు, నః = మాయొక్క, అస్మిక్ = ఈ, గ్రామే = గ్రామమునందు, ద్విపదే, చతుష్పదే,

శమ్, అసత్. విశ్వమ్=ధనము ధాన్యము మొదలగునది, పుష్టమ్=సమృద్ధమును, అనాతురమ్ = బాధలేనిదియు, అసత్ = అగునో, తథా = అట్లు, తవనే = వృద్ధి బొందించువాడును, లేక, తవస్సనఁగా బలము, అదికలవాడును, మత్స్వ ర్థీయలూపము, కవర్తినే = జటాజూటము గలవాడును, క్షయత్పిరాయ = వసించుచున్న వీరులుగలవాడును, ఎవ్వని నాశ్రయించి శూరులు వసి యింతురో అట్టివాడును అనుట, లేక, నశించుచున్న వీరులు గలవాడును, ఎవ్వనిఁబొంది వీరులు నశింతురో అట్టివాడును, అగు, రుద్రాయ = రుద్రునిఁగొఱు, ఇమామ్ = ఇట్టి, మతిమ్ = బుద్ధిని, మానస పూజాత్మకమగు తలఁపును, ప్రభరామహే=మిక్కిలి ధరించు చున్నాము, ఎల్లప్పుడు రుద్రుని మనస్సుచేఁ బూజించెదమనుట. లేక, మతిమ్ = స్తోత్రమును, స్తోత్రాత్మకమగు పూజను, ప్రభరామహే. ఎల్లప్పుడు రుద్రునిస్తోత్రములచే నారాధించెదమనుట లేక, ప్రభరామహే=మిక్కిలి పోషించెదము, స్తోత్రములచేతను హవిఃప్రదాన ములచేతను రుద్ర విషయకమయినబుద్ధిని అవిచ్ఛిన్నముగాఁ గావించెదమనుట లేక, రుద్రుడే స్తోత్రవ్యుడు ఉపాసితవ్యుడు. ఇత్యాది శ్రుతిచేత, రుద్రవిష యకమయిన బుద్ధినే యెల్లప్పుడు ధరించెదమని తాత్పర్యము. 3

మృ డా నో రు ద్రో త నో మ య స్కృ ధి క్ష య
ద్వీ రా య న మ సా వి ధే మ తే, య ఛృం చ యో
శ్చ మ ను రా య జే పి తా త ద శ్యా మ త వ రు ద్ర
ప్ర ణీ తా.

మృడ - నః - రుద్ర - ఉత - నః - మయః - కృధి - క్షయ
ద్వీరాయ - నమసా - విధేమ - తే - యత్ - శమ్ - చ -

యోః - చ - మనుః - ఆయజే - పితా - తత్ - అశ్వామ -

తవ - రుద్ర - ప్రణీతౌ.

౪

రుద్ర=రుద్రుడా! నః = మమ్ము, మృడ = ఈలోకమునందు సుఖంపఁ జేయుము. ఉత = మఱియును, నః = మాకు, మయః = పరలోకసుఖమును, కృధి = చేయుము. క్షయత్ పీరాయ = నశించుచున్న పాపములుగల, నశంపఁ జేయఁబడిన మాపాపములు గలవాడనుట, అగు, లే = నీకొఱకు, నమసా= నమస్కారముచేత, విధేమ = పరిచరించెదము, ఆరాధించెద మనుట. రుద్ర = రుద్రుడా! పితా=పాలకుడైన, మనుః = ప్రజాపతి, శంచ = సుఖమును, యోశ్చ = దుఃఖమునుండి వేఱగుటను, దుఃఖములేమిననుట, యత్ = దేనిని, ఆయజే = కొంచెముకలిగించెనో, తత్ = దాని, తవ = నీయొక్క, ప్రణీతౌ = ప్రణయమునందే, నీ ప్రేమకలిగిననే యనుట, అశ్వామ = పొందుదుము.

రుద్రుడా! నీవు మాకు ఈలోకమునందును బరలోకము నందును సుఖముగలిగింపుము. అందుకై మాపాపములు పోగొట్టు నట్టి నిన్ను నమస్కారముచేసి యారాధించెదము. ఇదిగాక ఓరుద్రా! నీయాజ్ఞచేఁ బాలకుడగు ప్రజాపతి మాకు సుఖ మును దుఃఖములేమియు నేమి గలిగించియున్నాడో, అదియు నీవు మామోడ ననుగ్రహముంచినంగాని మాకుఁ గలుగదు.

భ. రుద్ర=ఓరుద్రా! నః=మమ్ము, మృడ = ధనాది సమృద్ధిచే సుఖము నొందింపుము. ఉత = మఱియును, నః = మాకు, మయః=నిశ్చేయసమును. కృధి = చేయుము. క్షయద్వీరాయ, లే = నీకొఱకు, నమసా=నమస్కారము చేత, లేక, అన్నముచేత, చరుపురోడాశములచేత ననుట, విధేమ = పరిచరించెదము. మేము ఎట్లు నిన్నే యెల్లప్పుడును నేవించుచున్నామో, అట్లు నీవును, మాకు ఆభ్యుదయము నిశ్చేయసమునిచ్చునితా. లేక, రుద్రా! నీవు మాకు ఆభ్యు

దయమును నిశ్చేయనమును ఇమ్ము, అందుకొఱకై మేము నిన్ను సేవించెదమనితా. ఇట్లు సుఖసగ ప్రాప్తి ప్రార్థింపఁబడెను. ఇంక దుఃఖనివృత్తి ప్రార్థింపఁబడునూ యల్ = ఎట్టి, శంచ = శమనమును, సంభవించిన దుఃఖ హేతువుల శాంతిననుట, యోశ్చ = పృథగ్భావమును, అనాగతములయిన దుఃఖ హేతువులు తలచూప కుండుటను, మనుః = సర్వజ్ఞుడగు, పితా = ప్రజాపతి, ఆయజే = మర్యాదచే ఇచ్చెనో, వర్తాశ్రమాది భేదముచే వ్యవస్థితముగావించెనో, రుద్ర = రుద్రుడా! పునరుక్తియాభిముఖ్యాతిశయము కలుగుటకు, తవ = నీయొక్క, ప్రణీతౌ = అజ్ఞ కాఁగా, అనుగ్రహముకలుగఁగా, తత్ = దానిని, ఆ ఆగతదుఃఖ హేతు శమనమును అనాగతదుఃఖ హేతు పృథగ్భావమును, అశ్యామ = పొందుదుము. లేక, తత్ = దానిని, అశ్యామ = పొందుదుము, దానిని అట్లే అనఁగా, ప్రజాపతి వ్యవస్థ చేసినట్లే పొందెదము. నీయనుగ్రహముచే ఏమఱినవారము గాకుండ వలెను. ఒకవేళ ఏమఱిచేయకపోయినను నీయనుగ్రహముచే మాకు ఆయతి క్రమించిన దోషము లేకుండుఁగాకయని భావము. ఎందువలన ననఁగా, రుద్ర, తవ, ప్రణీతౌ = అజ్ఞ యందు, వర్తామహే (అధ్యాహృతము) = ఉన్నాము. అర్థాంతరము. రుద్ర = రుద్రుడా! తవ = నీయొక్క, ప్రణీతౌ = అజ్ఞ యందు, మనుః = స్పృతిక రయైనవాఁడుననుట, పితా = ప్రజలకుహితముచేయుటచేఁ దండ్రివంటి వాఁడు, శంచ, యోశ్చ, రెండువిధములయిన దుఃఖ హేతువులనివృత్త్యుపాయ మును, యల్ = ఎట్టిదానిని, ఆయజే = నియమించెనో, తత్ = దానిని, అశ్యామ = పొందెదము, మునుపువ్యవస్థ చేసినట్లే పొందెదము, నిన్నుఁబరిజరించుచున్నామూ కావున తద్వ్యవస్థాధంగము మాకుసంభవింపదనిభావము. మఱియొకయర్థము. రుద్ర, యల్, తవ = (అధ్యాహృతము) నీయొక్క, నీచైనయనుట, శంచ, యోశ్చ, ఉభయవిధదుఃఖనివృత్త్యుపాయమును, మనుః = సర్వజ్ఞుడైనను, పితా = జగత్తులకుఁదండ్రియయిన ప్రజాపతి, ఆయజే = అభిముఖ్యముచే ప్రశంసించెనో, లేక, తానును స్వీకరించెనో, తవ = నీయొక్క, ప్రణీతౌ = అనుగ్రహముకలుగఁగా, తత్ = దానిని, అశ్యామ = పొందుదుము. నీవు ఏర్పఱచిన దుఃఖనివృత్త్యుపాయ

మునే, సర్వజ్ఞుడైన ప్రజాపతి ప్రశంసించి స్వీకరించెను, నీయనుగ్రహమున్నచో మా కది సిద్ధించుననితా.

ఈరెండుమంత్రములకును ఋషి మాండవ్యుడు, ఛందస్సు జగతి, దేవత రుద్రుడు, ఈరెండు ఋక్కులును ఒకకోమంత్రము ఛందస్సు అనుష్టుప్ అని కొందఱుచెప్పెదరు.

ఒక ప్రాజాపత్యకృచ్ఛముచరించి తొమ్మిదివేలు జపించినచో వీని పురశ్చరణమగును. ఆమావాస్యయందు జతుష్పథంబున నగ్నిం బ్రతిష్ఠించి నవసీతము పదివేల హుతులు వేల్చినచో గోవులు మొదలగువానికి శాంతి యగును. జలము స్పృశించి పదివేలుజపించి యాజలమును రాజవాహనములపైఁ బ్రోక్షించినచో దచ్చాంతియగును. ఆవాహనముల కుపయోగించు నాహారములలో నాజలము కొంచెము కలుపవలెను. ఆజ్యమిశ్రములగుతిలలు పదివేలువేల్చినయెడ దిర్భగ్గుంతువులకు శాంతియగును. తక్కినజంతువులకు శాంతికావలయునేని, దూర్బలు పదివేలువేల్చునది. తచ్చాంతి యగును.

ధ్యానము.

దివ్యసింహాసనాసీనం స్తూయమానం మహర్షిభిః,

ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్సోమం సోమార్థధారిణమ్.

దివ్యసింహాసనంబునం గూర్చుండినవాడును మహర్షులచే స్తుతింపఁబడుచున్నవాడును ప్రసన్నమయిన మోముగలవాడును చంద్రకల ధరించిన వాడునగు శివుని ధ్యానింపవలెను అని దీనియర్థము.

౪

మా నో మ హ స్త మ్మ త మా నో అ ర్భ కం మా
న ఉ త్త మ్మ త మా న ఉ త్త త మ్మ, మా నో

వ థీః ప్రి త ర ం మో త మ్నా త ర ం ప్రి యా మా న
స్త ను వో రు ద్ర రీ రి షః. ౫

మా - నః - మహాస్తమ్ - ఉత - మా - నః - అర్భకమ్ -
మా - నః - ఉక్షస్తమ్ - ఉత - మా - నః - ఉక్షీతమ్ -
మా - నః - వధీః - పితరమ్ - మా - ఉత - మాతరమ్ -
ప్రియాః - మా - నః - తనువః - రుద్ర - రీరిషః. ౫

రుద్ర = రుద్రుడా! నః = మాయొక్క, మహాస్తమ్ = పెద్దవానిని, వృద్ధుడగుపురుషుని, పితామహాదులననుట, మావధీః = హింసింపకుము. “వధీః” అనునది ముందును అనువ ర్తించును. ఉత = మరియు, నః = మాయొక్క, అర్భకమ్ = శిశువును, మావధీః = హింసింపకుము. నః = మాయొక్క, ఉక్షస్తమ్ = తడుపువానిని, పీర్యసేచనముసేయ సమర్థుడైన తరుణపురుషుని, వంశకర్తననుట, మా=హింసింపకుము. ఉత=మరియు, నః=మాయొక్క, ఉక్షీతమ్ = గర్భమున నుండు శిశువును, మా=హింసింపకుము. నః=మాయొక్క, పితరమ్ = తండ్రిని, మా = హింసింపకుము. ఉత=మరియును, మాతరమ్ = తల్లిని, మా=వధింపకుము. నః = మాయొక్క, ప్రియాః = ప్రీయములయిన, తనువః = శరీరములను, మారీరిషః=హింసింపకుము.

రుద్రా! మాతాతలు మొదలగు వృద్ధులను బాలురను యౌవనముగలవారలను గర్భమునందుండు శిశువులను మాతల్లి దండ్రులను ప్రీయములయిన మాశరీరములను నీవు రోగాదు లచే బాధింపక రక్షింపకుము.

భ. “నః” అనుచోటిబహువచనము భార్యాపుత్రాద్యభిప్రాయము. మాశరీరములను మావారిశరీరములను బాధించుటయు అనితా. ఇట్లుండుటను గ్రహించునది.

ఈమంత్రమునకు ఋషి దేవరాతుఁడు, దేవత నందీశ్వరరూపుఁడగు రుద్రుఁడు, ఛందస్సు జగతి. మూఁడుపవానములు గావించి యైదువేలు జపించినయెడ దీని పురశ్చరణమగును. దీనిచే సర్వజనరక్షచేయునది. ఆజ్యముచేఁ దడుపఁబడిన యవలును తిలలును బడివేలు వేల్వవలెను. లేక ఆశ్వత్థ సమిధలు పడివేలువేల్వవలయును లేక, ఆజ్యముచేతఁగాని పడివేలూహులు వేల్వవలయును. ప్రతిసంవత్సరము నార్ద్రాక్షత్రమునఁ బడివేలు హోమముసేయునది. ఇట్లుగావించువాని స్త్రీ బాలవృద్ధ జనులకందఱుకును శాంతియగును. ఇతరమయిన శాంతిప్రయోగమునందును ఈమంత్రము పడివేలు జపించినచో ఫలవిశేషమగును. రాజు శాంత్యర్థము ప్రతిమాసము నార్ద్రాయందు ఈమంత్రముచే హోమము చేయింపవలెను. రాజు నంతఃపురాదిస్వజనము పరిల్లును.

ధ్యానము.

బాలేన్ద్ర మకుటం చేపం తరుణాదిత్యవిగ్రహమ్,
ధ్యాయే న్నస్తీశ్వరాకారం గణేశ్వరసమావృతమ్.

బాలచంద్రుని కిరీటమునందు ధరించినవాఁడు, బాలసూర్యునివంటి యాకారముగలవాఁడును, ప్రమథగణనాథులచేఁ బరివేష్టించఁబడినవాఁడును, నందీశ్వరునిరూపముగలవాఁడునగు రుద్రుని ధ్యానింపవలెను. అనియర్థము. ౫

మా న స్తో కే త న యే మా న ఆ యు ప్తి మా న్తో
గో ఘ్ర మా న్తో అ శ్వే ఘ రీ రి షః, వీ రా న్తా న్తో

రు ద్ర భా మి తో వ థీ ర్హ వి ప్త స్తో న మ సా వి థే
మ తే.

౬

మా - నః - తోకే - తనయే - మా - నః - ఆయుషి -
మా - నః - గోషు - మా - నః - అశ్వేషు - రీరిషః -
వీరాణ్ - మా - నః - రుద్ర - భామితః - వధిః - హవి
ప్తస్తః - సమసా - విధేమ - తే.

౬

రుద్ర = రుద్రా! నః = మాయొక్క, తోకే = బిడ్డయందు, బిడ్డ
విషయమయి యనుట, ఇట్లుముందును, తనయే = పుత్రునివిషయమయ్యును, మారీ
రిషః = హింసింపకుము. నః = మాయొక్క, ఆయుషి = ఆయుస్సువిషయమయి,
మారీరిషః = హింసింపకుము. నః = మాయొక్క, గోషు = ఆవులవిషయమయి,
మారీరిషః = హింసింపకుము. నః = మాయొక్క, అశ్వేషు = గుఱ్ఱములవిషయ
మయి, మారీరిషః = హింసింపకుము, భామితః = పోషించిన వాడవయ్యు, ఇది
యంతటను అనువర్తింపదగును. నః = మాయొక్క, వీరాణ్ = భృత్యులను, మా =
చంపకుము. వయమ్ (అధ్యాహృతము) = మేము, హవిష్తస్తః = హవిస్సుగల
వారమయి, సమసా = సమస్కారముచేత, తే = నీగొఱకు, విధేమ = పరిచ
రించెదము.

రుద్రా! మేము నీకుఁ గోపముకలుగునట్లు అపచారము
చేసినను, నీవు కరుణించి, మాబిడ్డలకును కొడుకులకును మా
యాయుస్సునకును మాగోవులకును మాయశ్వములకును మా
భృత్యులకును హింసచేయకుండనఁగొను. అందుకై మేము
నీకు సమస్కారముచేసి హవిస్సువేల్చి నేననఁయుచున్నాము.

భ. రుద్ర = రుద్రుడా! నః = మాయొక్క, గోకే = కొడుకువిషయ
మయి, తనయే = వానికొడుకు విషయమయి, మనుమని విషయమయిననుట,
లేక, ద్వివీర్యార్థమునవృద్ధి, కొడుకును, మనుమని ఇట్లు ముందును, మారీరిషః =
హింసచేయకుము. నః = మాయొక్క, ఆయుషి = జీవితకాలము విషయమయి,
పురుషాయువు నూట పదునాఱుసంవత్సరములనిఛాందోగ్యము. నూటయిరువది
యని జ్యోతిషికులు, నూట యిరువదియేడని కొందఱు, నూతే యని మఱి
కొందఱు, మా = హింస చేయకుము. నః = మాయొక్క, గోఘ = గోవులవిషయ
మయి, ఇది మహిష్యాదులకు నుపలక్షణము, మా = హింసచేయకుము. నః =
మాయొక్క, అశ్వేషు = గుఱ్ఱములవిషయమయి, ఇది గజాదులకు నుపలక్షణము,
మా = హింసచేయకుము. భామితః = కోపింపఁ జేయఁబడినవాఁడవయ్యును,
లేక, కోపము గలవాఁడవయ్యును, నః = మాయొక్క, వీరా = సంతాన
ములను, పునరుక్తి సత్పుత్రగ్రహణార్థము, లేక, వీరా = శూరులను, మావధీః =
వధింపకుము, మేము, నీకు అవచారము చేసి కోపముకలిగించినను నీవు మావీరు
లను కృపచే వధింపవలదు. అందుకొఱకు, పయమ్ = మేము; హవిష్ నః;
నమసా; లే; విధేమ.

ఈమంత్రమునకు ఋషియు దేవతయు భగవంతుఁడు, ఛందస్సుజగతి.
ఇతఁ బురశ్చరణము, ఒకకృచ్ఛ్రము చేరించి యుదుంబరపాత్రమునఁ గపి
లాఞ్యము వేయిమార్లభిమంత్రించి దానిచేఁ దనయగ్నియందుఁగాని మథితాగ్ని
యందుఁగాని యెనిమిదివేలు వేల్చి మహావ్యాహృతులచే నూతాహుతులువేల్చి
శేషము త్రాగునది, అంత మూఁడురాత్రు లుపవసించి పిమ్మటఁ జరుపుభుజించుచు
నేఁబదివేలు జపించునది, గురువున కైదునిష్కము లీపలెను. అంతఁ బురశ్చరణ
మగును.

ఇందుచే ఆయుష్కాములగు రాజులకుఁ బ్రయోగము చెప్పఁబడు
చున్నది, ప్రతిదినమును రాజు తనయగ్నియందుఁగాని మథితాగ్నియందుఁగాని

నేతితోఁదడుపఁబడిన తిలలు పదివేలువేల్వవలయును. మఱియును రాజుచుట్టు నెనిమిది దిక్కులయందును సెనమండ్రుబ్రాహ్మణు లెనిమిదిమార్లు భస్మమభిమంత్రించి రాజునకు రక్షసేయవలెను. ఇదియును బ్రతిదినమును జేయునది. రాజున కాయుర్వృద్ధియగును. మఱియును, రుద్రరూపులు పదునొకండుగురు బ్రాహ్మణులు మంత్రసిద్ధులుగాని సద్యస్సిద్ధులుగాని, రాజునకై, దధిమధుఘృతాక్షరములగు శ్వేతకమలంబులు పదివేలువేల్వవలయును, రాజునకు శ్రీవర్ధిల్లును. ఆచార్యునివలన మంత్రమునుబొంది మూఁడురాత్రులుపవసించి మూఁడు రాత్రులు నిరంతరము జపించిన సద్యస్సిద్ధియగును. అందుచే నప్పటికర్తయందు మాత్రమే యోగ్యత కలుగును. నేతిచేదడుపఁబడినవగు దూర్వలు పదివేలు ప్రతిదినమువేల్చుచుండినయెడ రాజు చిరజీవీయగును. స్వర్ణరజతామ్రమయంబులగు కలశములు ఎనిమిదివేలుగాని యెనిమిదివందలుగాని జలపూర్ణంబులు గావించి యామంత్రముచే నభిమంత్రించి నూతనవస్త్ర వేష్టితంబులు గావించి గంధాదులచే నర్చించి యితరములయిన మంగళాచారములును నిర్వర్తించి యాచార్యుఁడు, రాజును శిష్యునినంబున నాకలశములయన్నింటి జలములచే నభిషేకింపవలయును. రాజుయొక్క శరీరజడోషంబులును బాపంబులును నశించును. ఈమంత్రము ప్రతిదినమును ఒకబ్రాహ్మణునిచే నెనిమిదివేలుజపముసేయించినయెడ రాజున కభివృద్ధియగును. మఱియును వాహనశాలలయందును ఆయుధశాలలయందును రత్నాలగులు మొదలగువానియందును ప్రతిమాసము సౌమ్యనక్షత్రమున సీమంత్రముచే శాంతి చేయవలెను. దధిమధ్యాజ్య సీక్తంబులగు నశ్వత్థాపామార్గ సమిధలు పదివేలు వేల్చినచో గతాయువేనియు దీర్ఘాయువగును. ద్యూతమునందును న్యవహారమునందును ఈమంత్రము జపించినయెడఁ బరాజయము గలుగదు. మూఁడురాత్రులు లుపవాసముతో నిరంతరము జపముచేసి యటుపిమ్మటఁ జయపు భుజించువాడై తేనెతోఁదడుపఁబడిన బిల్వఫలంబులు పదివేలు వేల్వవలయును, వేయిస్వర్ణములఁ బొందును. దధిమధ్యాజ్య సీక్తంబులగు కుముదంబులు పదివేలు వేల్చినయెడ నభివృద్ధికనకంబఁద

యును. ఒకసంవత్సరము చరువు భుజించుచు బ్రతికినము తనయన్నియందు కపిలాజ్యముచే నెనిమిదివేలుగాని యెనిమిదివందలుగాని యాహుతులు వేల్చినచో మహాపాతకము నశించును. చందనచూర్ణము నీమంత్రముచే నభిమంత్రించి లలాటంబునఁ దాల్చునది; యందఱును వశ్యులగుదురు. ప్రతిజన్మ దినమునందును అపాహర్గసమిధ లెనిమిదివేలు వేల్చినచో నపమృత్యువు తొలఁగును. వర్షముగోరువాఁడు రవివారమున రక్తవస్త్ర చందనాదులు ధరించి పదివేలదాసనివూలచే సూర్యు నారాధింపవలయును, మహావర్షము గురియును. దూరపార్గము పోదలఁచినవాఁడుపదిచిన్నరాలను ఎనిమిదివేలాద్యుత్తు లీమంత్రముచే నభిమంత్రించి పది దిక్కులకును వేసి పోవునది, క్షేమముతో మరలి వచ్చును. గొప్పకర్మ యారంభించునపుడు, విష్ణునాశము గోరువాఁడు, నీనిఁ బదివేలుజపించి, కర్మయారంభింపవలెను. అనాయాసముగా నాకర్మ సమాప్తిఁ బొందును. పుత్రునిఁగోరువాఁడు, ఆజ్యముచే లక్ష హోమముచేసినచో పంశ కరుండగు పుత్రుంజెందును. జయముగోరువాఁడెవ్వని జయింపదలఁచునో, అతని సైకతప్రతిమగానించి దానిశిరస్సున నిలుచుండి పదివేలుజపము చేయవలెను. అంతటను జయమునొందును. మఱియు నీమంత్రము ప్రభావముచే సర్వము సాధ్యమగును. అయిన మంత్రసిద్ధులకు మాత్రమే ఫలించునని తెలియునది.

ధ్యానము.

దధానమేకాదశధా విభక్తం దేహం విశుద్ధస్ఫటికప్రకాశమ్,

లేజోనిధిం శూలినమిన్ద్రుమాళిం విచిన్తయేత్తత్ర సదైవ రుద్రమ్.

పదునొకండు రూపములుగా విభక్తమయిన దేహమునుదాల్చినవాఁడును స్వచ్ఛమయిన స్ఫటికమువలె వెలుంగువాఁడును లేజస్ఫుల గనిలైనవాఁడును శూలాయుధముదాల్చినవాఁడును చంద్రుని శిరస్సునధరించినవాఁడునగుచుద్రుని ఎల్లప్పుడును ధ్యానింపవలెను అని యర్థము.

ఆ రా త్తే గో ఘ్న ఉ త పూ రు ష ఘ్న ట్ట య ద్వీ
రా య సు మ్న మ్న స్తే తే అ స్తు, ర ట్ట చ నో అ ధి
చ దే వ బ్రూ హ్మ థా చ న శ్చ ర్త య చ్చ ద్వి బ ర్హాః.

ఆరాత్ - తే - గోఘ్న - ఉత - పూరుషఘ్న - ట్టయ
ద్వీరాయ - సుమ్నమ్ - అస్తే - తే - అస్తు, రట్ట - చ -
నః - అధి - చ - దేవ - బ్రూహి - అథ - చ - నః - శర్త -
యచ్ఛ - ద్విబర్హాః.

2

దేవ = ఓం ద్రుడా ! గోఘ్న = (వష్టియర్థమునఁ జతుర్థి ఇట్లు
ముందును) గోవులను జంపువాడవును ; ఉత = మఱియును ; పూరుషఘ్న = పురు
షులను జంపువాడవును ; ట్టయద్వీరాయ = నశించుచున్న భృత్యులు గలవాడ
వును, భృత్యుల నశింపఁజేయువాడవు ననుట, అగు ; తే = నీయొక్క ; రూపమ్
(అధ్యాహృతము) = క్రూరమయినరూపము, ఆరాత్ = దూరముగా, అస్తు =
అగుఁగాక. తే = నీయొక్క, సుమ్నమ్ = సుఖమును జేయునట్టిరూపము, శాంత
మయినరూపమనుట, అస్తే = మాయందు, అస్తు = అగుఁగాక. చ = మఱి
యును, నః = మమ్ము, రట్ట = కాపాడుము. చ = మఱియును, అధిబ్రూహి =
మేము ఇతరులకన్నను అధికులనిచెప్పము. అథచ = మఱియు, ద్విబర్హాః =
రెండులాకములయందును వృద్ధినిజేయునట్టి, త్వష్ = (అధ్యాహృతము) నీవు,
నః = మాకు, శర్త = సుఖమును, యచ్ఛ = ఇమ్ము.

రుద్రుడా ! మాగోవులను పురుషులను భృత్యులను
జంపునట్టి నీక్రూరరూపమేది గలదో అది మాకు దూరముగాఁ
దొలఁగిపోవుఁగాక. సర్వజనులకు సుఖమునిచ్చునట్టి నీశాంత

రూపమేదిగలదో, అది మాయొద్దకు దయచేయుంగాక. మఱియు, మమ్ము సర్వవిధములను రక్షింపుము, దేవతలకందఱును మేము అందఱికిన్న నధికులమని చెప్పము, మఱియు రెండు లోకముల యందును భక్తులకభివృద్ధి యొసంగువాడవు కావున మాకు ఇహపరముల రెంటియందును సుఖమునిమ్ము.

భ. దేవ=రుద్రుడా! గోఘ్న, ఉత, పూరుషఘ్న, లే=నీయొక్క, సుమ్నమ్ = సుఖము, ఆరాత్ = దూరమునందు, అస్తు = అగుంగాక; గోవులను బురుషులను హింసించుచున్న నీతృప్తియేదిగలదో అదిహవిషయమందుగాక మాకన్నను దూరమునందుడుగాకయనుట, మాగోవులను మాపురుషులను వదలి మాకుదూరముగా నెచటనేని గోవులనుబురుషులను హింసించుసుఖమును బొందు మనిభావము. క్షయద్వీరాయ=వసింపుచున్న ప్రజలుగల, ఎవ్వనియందు ప్రజలు వసింతురో అట్టియనుట, ప్రజలస్థితికి హేతువు అగుటచే శాంతుడవైనయని భావము, లే = నీయొక్క, సుమ్నమ్ = సుఖము, అస్తే = మాయందు, అస్తు = అగుంగాక. జగత్తుయొక్కస్థితికి హేతువగుటచే శాంతుడవై హింసించుటను వదలుటవలన గలుగుసుఖమును మాయందు బొందుముఅనుట. మమ్ము హింసింప వలదనిభావము. లేక, గోఘ్న, పురుషఘ్న, లే, రూపమ్ = (అభ్యాశృతము) క్రూరమయినరూపము, ఆరాత్, అస్తు. గోవులను బురుషులను హింసించునట్టి నీ క్రూరమయినరూపము మాకు దూరమున నుండుగాకయనుట. క్షయద్వీరాయ, లే, సుమ్నమ్ = సుఖము, తృప్తియనుట, అస్తే, అస్తు లోకములస్థితికి ఆధారమయి వాని కభిగమ్యుడవై యును గ్రామకడవైన నీతృప్తి మాయందుండుగాకయనుట, మమ్ము అనుగ్రహింపుమని భావము. చ, చ, రక్ష. చ, అధి బ్రూహి=భయపడవలదు రక్షించెదమని మాకుజెప్పము, లేక, మావిషయమును పక్షపాతముగాజెప్పము. ఆధవ = మఱియును, నః = మాకు, ద్విబర్తా = రెండులోకములయందును ప్రసిద్ధమయిన, శర్త=సుఖమును, విహికాముష్టిక

సుఖములననుట, యచ్చ=ఇష్టు. లేక, ద్విబర్హాః=ఈలాక సుఖముయొక్కయుఁ బరలాకసుఖముయొక్కయువృద్ధిఁ బొందించునట్టి, లేక, రెండులాకములయందు వృద్ధిఁబొందించునట్టి, లేక, రెండుపక్షములుగల, మిత్రశత్రు పక్షములరెంటిని ఆవలంబించునట్టి, పరమశాంతుఁడవైనయనుట, త్వమ్ = నీవు, శర్మ, యచ్చ.

ఈమంత్రమునకు ఋషి యత్ర. దేవత శంభువు, ఛందస్సు త్రిష్టప్సు, మూఁడురాత్రులు పవసించి పిమ్మట మూఁడురాత్రులు నిరంతరము జపము చేసినఁ బురశ్చరణమగును.

ఇది యాయుష్కాములకే యుపయుక్తమని చెప్పెదరు. పురుషుఁడు శతాయుషని శ్రుతిచెప్పచున్నది. ఆయినను ఈజన్మమునందు జన్మాంతరము నందుఁగాని సంభవించిన యాయుర్వి నాశహేతువులచే బరిక్షీణాయువులై, జనులు బాల్యాద్యవస్థలయందె మృతిఁ బొందెదరు. అట్టివారలకు ఆయుర్వృద్ధి కొఱకు ఈమంత్రముచే బ్రయోగము చెప్పబడుచున్నది.

ప్రతీచినమును దనయగ్నియందు అజ్యముచే నెనిమిదివేలుగాని యెనిమిదినుర్లుగాని హోమము నేయవలెను. దధిమధ్వాజ్య సిక్తంబులగు దూర్వలెనిమిదివేలయినను వేల్వవలయును. ఎల్లప్పుడు తనజన్మనక్షత్రమున నెనిమిదివేలు జపమునేయవలెను. విశేషించి యార్ద్రానక్షత్రమున జపముచేయవలెను. ఆర్ద్రానక్షత్రము వచ్చినప్పుడెల్ల దూర్వలపామార్గ సమిధలు తిలలు దధిమధ్వాజ్య సిక్తంబులు గావించి ప్రత్యేకము పదివేలు వేల్వవలయును. మఱియు రేయి దేవునకుఁ బ్రదక్షిణములునేయఁచు నైదువేలు జపింపవలెను, రాజయినచో జన్మదినమున ఈదూర్వాదులొక్కొక్కటియుఁ బదివేలువేల్వవలయును, రాజు దీర్ఘాయువగును. అశక్తులగువారలు నదీప్రవాహమున హోమమునేయు నది. మిక్కిలి యశక్తులగువారలు జపమునేయునది. లేనచేతను నేలచేతను దడుపఁబడిన శుద్ధతండులములచే బదివేలహుతులు వేల్చిన నాయుర్వృద్ధి యగును. అగు మునుష్యాలు పదివేలవే చేయు. మునుష్యాలో కులగ వని

ల్లును. పశ్చిమద్వారమగు శివాలయమునందు, క్షీరలవణంబులు వర్జించి చరువు
భుజించుచు బ్రహ్మచర్యమునవలంబించినవాడై నేలమీఁదఁ బరుండుచు
దేవుని యన్ని పార్శ్వములందును వేయి వేయిమార్లు జపమునేయవలెను,
ఇట్లు గావించినచో పరుసగా నేడుజన్మములయందు శతాయుషగును, అం
దశత్తుఁడగువాఁడు భిక్షించి యాహరించునది.

ధ్యానము.

కుర్వాణం సన్నిధౌ దేవ్యా దేవమానన్దతాన్జనమ్,

హుతాశనధరం ధ్యాయేత్తప్తకాశ్చనసన్నిభమ్.

దేవియెదుట నానందతాండవమునేయుచున్నవాఁడును అన్నిని ధరిం
చినవాఁడును ఉత్తమమయిన బంగారముతో సమానుడైనవాఁడు నగురుద్రుని
ధ్యానింపవలెను. అని యర్థము. 2

స్తు హి శ్రు తం గ ర్త స ద్ధం యు వా నం మృ గ
న్న భీ మ ము ప హృ త్తు మ్మ గ్ర మ్, మృ డా జ రి త్రే
రు ద్ర స్త వా నో అ న్యం తే అ స్త న్ని వ ప స్తు నే నాః.

స్తుహి - శ్రుతమ్ - గర్తసదమ్ - యువానమ్ - మృగమ్ -
న - భీమమ్ - ఉహృత్తుమ్ - ఉగ్రమ్, మృడ - జరిత్రే -
రుద్ర - స్తవానః - అన్యమ్ - తే - అస్తత్ - ని - వపస్తు -
నేనాః.

౫

మదీయవచః = ఓన్నాడైనవాక్కా! గర్తసదమ్ = గర్తమనఁగా పల్లము
దానీవరిటి హృదయమునందున్న వాఁడును, యువానమ్ = ఎల్లప్పుడును యౌవ

నముగలవాడును, ఉపహతుఁ=సంహరించుటకు, ఉగ్రఁ=భయంకరుండును, భీమఁ = భయంకరమైన, మృగం = సింహముపంటివాడునగు, సకారముపమావాచకము, శ్రుతఁ=ప్రసిద్ధుడయినరుద్రుని, స్తుతి=పొగడుము. రుద్ర = రుద్రుడా! స్తవానః = పొగడబడుచున్న, త్వమ్ (అధ్యాహృతము) = నీవు, జరిత్రే = జీర్ణించుట స్వభావముగాగల శరీరమునందు, మృడ= సుఖంపఁజేయుము. తే = నీయొక్క, సేనాః = సేనలు, అస్త్ర = మాకన్నను, అన్యఁ=ఇతరుడైన శత్రువును, నివపన్తు = సఖింపఁజేయుంగాక.

నావాక్కా! నీవు హృదయపుండరీకమున నున్న వాడును ఎల్లప్పుడును యశావనముగలవాడును ఏనుఁగును జంపుటకు సింహము భయంకరమగునట్లు ప్రలయకాలమునందు లోకముల సంహరించుటకు ఉగ్రరూపుడగువాడునగు ప్రసిద్ధుడయిన రుద్రుని స్తుతింపుము. ఓరుద్రా! నావాక్కుచే స్తుతింపఁబడిన వాడవై నీవు ప్రతిదినమును ఊఁచించుచుండు నీశరీరమునందు నాకు సుఖము గలిగింపుము, నీసేనలు నన్ను వదలి నాశత్రువును వధించుంగాక.

భ. హేమదీయాస్తరాత్మక్ = (అధ్యాహృతము) ఓనాడైనయంత రాత్తా! గర్తసదఁ=గర్తమనఁగారభము, త్రిపురవహనాద్యవసరమందు అందు న్నువాడును, లేక, గర్తమనఁగా హృదయాభ్యస్తరమనికొందఱు, అందున్న వాడును, లేక, “గిరివిశ్వఁ” ప్రపంచమును మ్రొగును కావున గర్తమనఁగా గొప్పతేజస్సు, దానిని బొందినవాడును, లేక “గీర్వస్తే అగ్నినా ప్రజాతత్ర” ఇందగ్నిచే బ్రజలు భక్షింపఁబడుదురు కావున గర్తమనఁగా శక్తకానము, అందున్న వాడును, యువానఁ, మృగం=సింహమువలె, భీమఁ= భయంకరుండును, ఉపహతుఁ=సంహరింపవలసిన శత్రుప్రభృతుల సంహరించు

టకు, ఉద్యోతమ్ (అధ్యాహృతము)=పూనినవాడును, ఉగ్రమ్=తిరస్కరింప
రానివాడును, “ఉపసంహర్తుం మృత్యుమ్” అని కొందఱు పఠించెదరు, ఉప
సంహరించుటకు మృత్యువు పుట్టివాడు అని యర్థము. శ్రుతం=శ్రుతియందుఁ
జెప్పఁబడినవాడునగు భగవంతుని, స్తుహి=పొగడుము. లేక, మదీయాంత
రాత్మఁ అనుసంబోధనమువలదు, స్తుహియనుట పురుషవ్యక్త్యము, పొగడెద
నని యర్థము. రెండవయర్థార్థము ప్రత్యక్షకృతము. రుద్ర=రుద్రుడా !
స్తవనః = స్తుతింపఁబడఁచునట్టి, త్వమ్ = నీవు, జరిత్రే = స్తోత్రముచేయు
వానికొఱకు, అట్టివాకొఱకనుట, మృడ = సుఖింపఁజేయుము, నిన్ను స్తుతించు
నట్టి నన్ను సుఖింపఁజేయుమనుట. లే=నీయొక్క, సేనాః=అనుచరసమూహ
ములు, అస్త్రత్, అన్యమ్, నివపన్తు = వధించుఁగాక. ఈమూర్తి యత్యుగ్ర
మగుటవలన పూర్వార్థముచే దేవుఁడు పరోక్షుఁడుగా స్తుతింపఁబడెను.

ఈమంత్రమునకు ఋషి వైయాఘ్రుఁడు, దేవత రుద్రుఁడు, ఛందస్సు
త్రిష్టుప్, ఒకరాత్రి యుపవసించి మూడురాత్రులు నిరంతరము జపించిన
యెడ దీని పురశ్చరణమగును.

విషతైలాక్తములగు వికంకతసమిధలు లక్ష శ్శానాగ్నియందు వేల్చిన
యెడ శత్రువులు నశింతురు. దేవుని సన్నిధానమున హస్తమున భస్మధరించి
శత్రునామము గ్రహించి పదివేలు జపించినయెడ శత్రువునకు మహాజ్వరము
గలుగును. తెల్లవాలు పదివేలు పోమముచేసినయెడ శత్రువు మసూరికచే
మృతుఁడగును. శత్రువు గృహక్షేత్రాదులయందు ఈమంత్రము జపించుచుఁ
బల్లము ద్రవ్వె యందు రోమము లఘులు రాళ్లు పాఁతునది. ఆశత్రువు శీఘ్రం
బున నశించును.

ధ్యానము.

ఉద్యద్భాస్కరకోటి ప్రకాశమాదీప్తదహనమూర్ధానమ్,
అమృరనిలయం భీమం ధ్యాయేదధయం శివం సురౌఘనుతమ్.

ఉదయించుచున్న కోటిసూర్యులకాంతిగలవాడును మండుచున్నయగ్ని
మంటి పెండ్రుకలుగలవాడును ఆకాశమున నుండువాడును శత్రువులకు
భయంకరుండును భక్తులకు నభయమునొసంగువాడును దేవసమూహములచే
బొగడబడినవాడునగు శివుని ధ్యానింపవలయును. అని దీనియర్థము. శరభావ
తారమూర్తి ధ్యానింపవలెనని కొందఱు.

పరిణోరుద్రస్య హేతిర్వృణక్తుపరితేషస్య
దుర్మతిరఘాయోః, అవస్థిరామఘవద్భ్యః
తనుష్వమిధ్వస్తోకాయ తనయాయమృ
డయ.

పరి-నః - రుద్రస్య - హేతిః - వృణక్తు - పరి - తేషస్య -
దుర్మతిః - అఘాయోః, అవ - స్థిరా - మఘవద్భ్యః -
తనుష్వ - మిధ్వః - తోకాయ - తనయాయ - మృడయ.

రుద్రస్య = రుద్రునియొక్క, హేతిః = ఆయుధము, నః = మమ్ము.
పరివృణక్తు = అంతటను విడుచుగాక. తేషస్య = కోపమునొందినవాడును,
అఘాయోః = పాపమునుగోరునట్టివాడును, హింసించుట యను పాపమును
గోరునట్టివాడునగు, రుద్రస్య = రుద్రునియొక్క, దుర్మతిః = ఉగ్రమయినబుద్ధి,
నః = మమ్ము, పరి (వృణక్తు) = అంతటను విడుచుగాక, స్థిరా = స్థిరమయిన, యా
(అధ్యాహృతము) = ఏయుగబుద్ధిగలదో, తాం (అధ్యాహృతము) = దానిని,
మఘవద్భ్యః = హవిస్సనెడు అన్నము గలవారివలన, అట్టివారియొద్దనుండి
అవశనుష్వ = లోలగింపుము. మిధ్వః = కోర్కులవర్షించునట్టి యోరుద్రుడా!
తోకాయ = మాపుత్త్రునితోఁగకును, తనయాయ = వానితోడుకుతోఁగకును, మృడయ
= సుఖము నొసంగుము.

రుద్రుని యాయుధము మమ్ము మావారలను బాధింప
కుండుఁగాక, కుపితుండై హింసింపఁగోరునట్టి యారుద్రుని
యుగ్రబుద్ధియు మమ్ము మావారలను బాధింపకుండుఁగాక.
రుద్రుడా! శత్రువుల నశింపఁజేయుటకొఱకు నీవు ధరించునట్టి
స్థిరమయిన యుగ్రబుద్ధి యేదిగలదో, అది నీకు హవిస్సు సమ
ర్పించునట్టి మావంటియజమానులయందుఁ బ్రసరింపకుండుఁ
గాక. మఱియును, కోర్కెలనువర్షించునట్టి యోభగవంతుడా!
మాపుత్రులకును వారిపుత్రులకును సుఖముగలిగింపుము.

భ. రుద్రస్య, హేతిః, నః, పరివృణక్తు. లేవస్య, ఆఘాయో=అఘ
మనఁగా వ్యసనము, దానిని పాపము చేసినవారలకుఁ గోరునట్టివాఁడునగు దేవుని
యొక్క, దుర్భతిః = నిగ్రహరూపమయినబుద్ధి, నః, పరివృణక్తు మేము దేవుని
నిగ్రహమునకుఁ బాత్రులయినట్టి పాపకారులము కాకయుండవలెనని ప్రార్థన.
స్థిరా = ద్వితీయైకవచనమునకు ఆకారము ఛాందసము, లేక, బహువచనమని
గ్రహించునది, ధనుస్సులని యర్థము, ధనుస్సులను, మఘవద్భ్యః=మఘమనఁగా
ధనము. హవిస్సనెడు ధనముగలవా రలవలన, వారియొద్దనుండి, అవశనుష్వ =
శిథిలమయిన యల్లెత్రాళ్లగలవిగాఁ జేయుము. హవిస్సుగల మేము నిర్భయములమై
నిన్ను ఆరాధింపఁగలుగునట్లు నీవు ధనుస్సుల మోపెడలింపుము అనిభావము.
మఱియొక్కరుచెప్పుచున్నారు, స్థిరా=నిశ్చలమయినట్టి, యాదుర్భతిః=విదుర్భతి
గలదో, దుర్భతియనఁగా, వీనికియఁగూడదు అనుబుద్ధి, తాప్ = దాని, మఘవ
ద్భ్యః=హవిస్సుగలవారికొఱకు, అవశనుష్వ=శిథిలముగావింపుము, వారివిషయ
మయి యట్టితలంపు ఉంచకుము అనుట, వారికి యధేచ్ఛముగ నిమ్ము అనిభావము.
తక్కినది సమానము.

ఈ మంత్రమునకు బుష్పియు దేవతయు భగవంతుడు, ఛందస్సు త్రిష్టుప్సు. ఈమూర్తియు సుగ్రమగుటవలన మొదటి యర్ధర్పము పరోక్షముగాఁ బరిపఱచెను. ప్రాశాపత్యకృచ్ఛిము చరించి తొమ్మిదిదినములు ప్రతిదినము నెనిమిదివేలు జపించునది, పురశ్చరణమగును.

ఇందుచేఁ బుత్రకాములకుఁ బ్రయోగము చెప్పబడుచున్నది. అది గుప్తముగాఁ జేయవలెను. దావానలముచే దగ్ధమయినస్థలమున మొలచిన పలాశము ఖదిరము మొదలయినవాని సమిధలు పదివేలు దధిమధ్వాజ్య సిక్తములుగావించి పడమటిద్వారముగల శివాలయమున హోమము సేయవలెను. శివతుల్యుండగు పుత్రుని జెందును. ప్రయోగాంతరము. దీనికి దేవాలయముగాని అశ్వశ్శమూలముగాని స్వగృహముగాని ఆవులమండలుండచోటుగాని స్థానమగును. అద్భ్యయనునక్షత్రము అమావాస్య కృష్ణాష్టమిగాని ప్రారంభకాలము, మొదటిదినము దంపతులు చరువు భుజించి యుండవలెను. ప్రతిమంత్రాక్షరము తంతువేష్టితము జలపూర్ణమునగు నొక్కొకలశము ప్రతిష్ఠించి వానినడుమ నొకయున్న తకుంభమునుంచి యందు “అయాతుభగవాన్ కైలాసాత్” భగవంతుడు కైలాసమునుండి వచ్చుఁగాకయని దేవునావాహనముసేసి గంధాదులం బూజించి యంత నడిమికలశము మొదలు ప్రతికలశము మంత్రము మొదటియక్షరము మొదలుకొని యొక్కొక్క యక్షరము న్యాసముసేయవలెను. అంతఁ దొమ్మిదివేలు జపింపవలెను. అంత స్వాన్నియందు శ్యామాకలాజలు మధ్వాజ్యసిక్తములు గావించి యెనిమిదివేలువేల్చి పిమ్మట నేలిచే నన్ని మాణులు వేల్వవలయును. అంత దంపతుల నేకాసనమునఁ గూర్చుండఁబెట్టి యొక్కొక కలశమునెత్తి తత్తదక్షరరూపుండగు భగవంతునిధ్యానించుచు నభిషేకింపవలెను. ఆనంతరము మధ్యకుంభజలముచే నభిషేకించునది. అటుపిమ్మట బ్రాహ్మణుల నెనిమిదివేలమందినిగాని యెనిమిదిహార్షమందినిగాని నూఱుమందినిగాని భుజింపఁజేయునది. ఆకలశములను తద్వస్త్రములను వానికింది వ్రేహ్మి

దులను ఆచార్యునకొసంగి యతని భుజింపఁజేసి యైదునిష్కములు మూఁడు నిష్కములుగాని దక్షిణయీవలెను. తక్కువకారాదు. ఇట్లు సమాప్తినొందించి పిమ్మట దంపతులు భుజించునది. వారలకు ఉత్తమఁడును దీర్ఘాయువునగు పుత్రుఁడు పుట్టును. ఈకర్తయం దశక్తులగువారలకుఁ బ్రయోగాంతరము చెప్పఁబడును. అశక్తుఁడగువాఁడు ఈమంత్రము జపించునది. పశ్చిమద్వారంబగు శివాలయమున ఉదయముమొదలుగ నస్తమయమువఱకును అస్తమయముమొదలుగ నుదయమువఱకును ఇట్లహోరాత్రము ప్రదక్షిణముసేయునది. శక్తుఁడగువాఁడు అశక్తునివలె నటించి చేసిన నాశమునొందును. కాబట్టి పురశ్చరణ సిద్ధుఁడగు నాచార్యుఁడు ఈవిషయమున నేమఱకుండవలెను. ఇక మిక్కిలియు నశక్తులై పుత్రకాములగు నగతికులయనుగ్రహార్థము సులభమయిన ప్రయోగము చెప్పెదము. ఎనిమిదిసూర్లు నలువదియొకటి యిరువదియొకటిగాని దినములు చరుభోజి యయి దీక్షించి పశ్చిమద్వారముగు నాలయమునందుఁ బ్రతిదినము నెనిమిదిసూర్లు జపింపవలెను, ఎనిమిదిసూర్లు ప్రదక్షిణములు చేయవలెను. వఱియును ప్రతిదినమును అశ్వత్థవృక్షము పూర్వపార్శ్వముగాని యుత్తరపార్శ్వముగాని మొదలుకొని నాలుగుపార్శ్వములయందును ఎనిమిదిసూర్లు జపించునది, అంతమువఱకుఁగాని యంతమునందుఁగాని శక్తియున్నవఱకు దీక్షితులగు బ్రాహ్మణులను భుజింపఁజేయవలెను. ఇట్లు గావించి నచో వంశకరుండగు పుత్రుంబడయును.

ధ్యానము.

గజచర్తావృతతనుం స్ఫురత్ప్రహరణోజ్జ్వలమ్,

సర్వపాపహరం ధ్యాయేద్దేవం కుష్ఠారభేదినమ్.

ఏనుఁగుచర్తముచే గప్పబడిన దేహముగలవాఁడును ప్రకాశించుచున్న యాయుధములచే నొప్పచున్నవాఁడును సమస్తపాపములను హరించు.

వాఁడును గజాసురుని వధించినవాఁడునగు దేవుని ధ్యానింపవలెను. అని
యర్థము.

మీ ధృష్టమశివతమశివోనస్తుమనాభవ,
పరమేవృక్షాయుధం నిధాయకృత్తిం
వసాన ఆచరపినాకం బిభ్రదాగహి.

మీధృష్టమ - శివతమ - శివః - నః - సుమనాః - భవ,
పరమే - వృక్షే - ఆయుధమ్ - నిధాయ - కృత్తిమ్ -
వసానః - ఆ - చర - పినాకమ్ - బిభ్రత్ - ఆ - గహి. ౧౦

మీధృష్టమ=అధికముగాఁ దడుపువాఁడా, కోర్కులను అధికముగా
వర్షించువాఁడాయనుట; శివతమ = మిక్కిలిశాంతుఁడైనవాఁడా! నః=మమ్ము
గూర్చి, శివః=శాంతుఁడవు, కోవములేనివాఁడవు, సుమనాః=మంచిమనస్సుగల
వాఁడవు, స్నేహముగలవాఁడవనుట, అనుగ్రహబుద్ధిగలవాఁడవని భావము;
భవ=అగుము. ఆయుధమ్=త్రిశూలముమొదలయిన యాయుధమును, పరమే=
మిక్కిలియున్నతమయిన, వృక్షే=చెట్టునందు; నిధాయ=ఉంచి, కృత్తిమ్=చర్త
మును, పులిచర్తముననుట, వసానః=ధరించినవాఁడవై, ఆచర=ఎదురుగార్చు
పినాకమ్=పినాకమును ధనుస్సు, బిభ్రత్=ధరించినవాఁడవై, ఆగహి=రమ్ము.

భక్తులకు కోర్కులను అధికముగా నొసంగువాఁడా!
మిక్కిలి శాంతుఁడా! నీవు మామీఁద కోపమువిడిచి శాంతుఁడ
వై యనుగ్రహము గలవాఁడవగుము. మఱియు, మాకు
భయముగలిగించునట్టి నీత్రిశూలాదిసర్వాయుధములను మాకు

కనబడనట్లు మిక్కిలి యున్నతమగు వృక్షముననుంచి పులితోలు కట్టినవాడవై మాకభిముఖముగా రమ్ము, వచ్చునపుడును బాణము మొదలగువానిని విడిచి, అలంకారార్థము నీపినాక ధనుస్సును మాత్రము ధరించినవాడవై రమ్ము.

భ. మీఠువృక్షము=మిక్కిలి తమపువాడా! ఉత్తమమయిన పురుషత్వము గలవాడాయనుట. శివతమ = మిక్కిలి మంగళమును జేయువాడా! నః = మాయొక్క, మావాడవైయనుట. శివః=మంగళముసేయువాడవు, సుమనాః= మంచిమనస్సుగలవాడవు. ఉపకారముచేయవలెనను తలంపుగలవాడవనుట, భవ. పరమే = మిక్కిలియున్నతమయిన, లేక, మిక్కిలిదూరమయిన వృక్షే, ఆయుధమ్, నిధాయ, కృత్రిమ్, వసానః, ఆచర=ఉండుము, లేక, మాకభిముఖముగా రమ్ము. తక్కినది సమానము.

ఈమంత్రమునకు ఋషి వైరాజాడు, దేవత శంభువు, ఛందస్సు పంచ పదయగు త్రిష్టప్ప. ఒకరాత్రి పదునైదువేలు జపించినచో బురశ్చరణమగును.

ధనహానివలనఁగాని ప్రాణనశయమునఁగాని మహాదుఃఖమువలనఁగాని దొంగలవలనఁగాని భయము గలుగునపుడు, ఆజ్యముచే నైదువేలాహుతుల హోమముసేయునది, ఆధయములు తొలంగును.

ధ్యానము.

మజ్జలాయతనం దేవం యువానమతిసుందరమ్,
ధ్యాయేద్దనచరాకారమాగచ్ఛంతం పినాకినమ్.

మంగళములకుఁ జోటయినవాడును యౌవనముగలవాడును మిక్కిలి చక్కనివాడును పినాకధనుస్సు దాల్చినవాడై యభిముఖముగా వచ్చుచున్న వాడును కిరాతుని యాకారముగలవాడు నగుదేవుని ధ్యానింపవలెను అని దీనియర్థము.

వి కి రి ద్ద వి లో హి త న మ న్తే అ స్తు భ గ వః, యా
 స్తే స హ స్ర గ్ం హే త యో ౭ న్య మ స్త న్ని
 వ ప స్తు తాః.

వికిరిద - విలోహిత - నమః - తే - అస్తు - భగవః,
 యాః - తే - సహస్రమ్ - హేతయః - అన్యమ్ - అస్తత్ -
 ని - వపస్తు - తాః.

౧౧

వికిరిద=భక్తులకు వెదచల్లఁబడుచున్నవి కావున కిరులనఁగా ధనములు,
 వానిని విశేషించి యిచ్చువాఁడా! విలోహిత=ఎఱ్ఱఁదనములేనివాఁడా! తెల్లని
 వాఁడాయనుట, పంచాక్షరధ్యానమునందు, భగవంతుఁడు ధవళవర్ణుఁడని చెప్పఁ
 బడియున్నది, లేక, మిక్కిలి యెఱ్ఱనివాఁడా! అష్టాక్షరధ్యానమునందు దేవుఁడు
 లోహితవర్ణుఁడని చెప్పబడినది, భగవః=భగవంతుఁడా! సమగ్రమయిన యైశ్వ
 ర్యము వీర్యము యశస్సు శ్రీజ్ఞానము వైరాగ్యము అను షడ్గుణములు భగవంతుఁ
 బడును, అవి గలవాఁడాయనుట, లేక, ఉత్పత్తివిनाశములను భూతములరాక
 పోకలను విద్యను అవిద్యను తెలిసినవాఁడు భగవంతుఁడగును, అట్టి యో
 రుద్రుఁడా! తే=నీకొఱకు, నమః = నమస్కారము, అస్తు = అగుఁగాక. తే =
 నీయొక్క, సహస్రమ్=వేయిసంఖ్యగల, హేతయః = ఆయుధములు, యాః=
 వివిగలవో, తాః=అవి, అస్తత్ = మాకన్నను, అన్యమ్ = ఇతరుని, నివపస్తు=
 నశింపఁజేయుఁగాక.

భక్తులకధికముగా ధనమునిచ్చువాడవు తెల్లనివన్నెగల
 వాడవు (మిక్కిలియు నెఱ్ఱనివాడవు) భగవంతుడవునగు
 నోరుద్రుఁడా! నీకు నమస్కారముచేసెదము. వేనవేలసంఖ్యగల
 నీయాయుధము లేవిగలవో అవి మమ్ము వదలి మాకన్న నితరుని
 మాశత్రువును బాధించుఁగాక.

భ. వికిరిద = కిరి యనఁగా హింస, దాని నిచ్చునవి కిరిదము లనఁగా నాయుధములు, అవిలేనివాఁడా! ఆయుధములు లేనివాఁడా యనుట, లేక, ప్రాణులను హింసించును గావున కిరు లనఁగా రోగములు, వానిని విశేషించి ఖండించువాఁడా యనికొందఱు, వికిరిద = బాణములను వెదచల్లి చంపవలసిన వారిఖండించువాఁడా యని కొందఱు, విలోహిత=ఎఱ్ఱదనములేనివాఁడా ఎఱ్ఱదనములేని సగముదేహముగలవాఁడా యనుట, సగము నీలవర్ణమును సగమురక్తవర్ణమును ఐన దేహముగలవాఁడాయని భావము, లేక, కాలువ్యములేనివాఁడా, నిర్వికారుఁడా యని కొందఱు, భగవః=ఇట్టి భగవంతుఁడవగు ఓరుద్రుఁడా! లే, నమః, అస్తు. ఇట్లు పరమార్థమున నీకు ఒక్కయాయుధమేనియులేదు, ఐనను జగదుపసంహారాదినమయమందు, లే, సహస్రమ్, హేతయః, యాః=ఏవిగలవో, తాః, ఆస్తత్, అన్యమ్, నివవస్తు. లేక, పరమార్థమున నీకు వికారహేతువేమియులేదు, అయినను, దుష్టనిగ్రహార్థము, లే, సహస్రమ్, హేతయః = హింసలు, యాః = ఏవిగలవో, తాః, ఆస్తత్, అన్యమ్, నివవస్తు = పీడించుఁగాక. మేము ఎల్లప్పుడును నీనిగ్రహమునకుఁ బాత్రులు గాకుండవలయునని ప్రార్థన.

ఈమంత్రమునకు ఋషి పులహుఁడు, దేవత శంభువు, ఛందస్సు ఆనుష్టుప్, మూఁడురాత్రులు చరుభోజయై పదివేలు జపింపవలెను. పిమ్మట, నీమంత్రము జపించుచుఁ బదివేలు ప్రదక్షిణములు చేయునది, అంతఁ బురశ్చరణముగను.

మహాజనవిరోధము గలిగినప్పుడు, దధిమధుఘృతాక్తములగు నానావిధయోగ్యసమిధలు పదివేలువేల్చినచో తద్భయమునశించును. సర్వమును జయింపఁగోరువాఁడు కాపిలాజ్యముచేఁ దడుపఁబడిన యుత్తరేను సమిధలు లక్ష వేల్వవలయును. జయముగలుగును. ఇందుచేతనే వరాహాది మృగములును వశ్యములగును. తిర్యగ్జంతువుల జయింపఁగోరినవాఁడు దధిమధుఘృతాక్తంబులగు బిల్వసమిధలు లక్షవేల్చునది. జలముజయింపఁగోరినవాఁడు జలమధ్యమునఁ దనయన్ని

ప్రతిష్ఠించి యందుఁ గపిలాక్షరముచే లక్షహోమము నేయునది. జలమువలన భయముకలుగదు. ఇట్లు, ఇంక నేదేది జయింపఁ గోరునో దానిపేరుగ్రహించి కపిలాజ్యముచే లక్షహోమముచేసినచోఁ దత్తజ్జయము నొందును.

ధ్యానము.

ప్రసన్నవదనం సౌమ్యం రచితోద్వాహమర్జునమ్,

అమృతా సహితం ధ్యాయేత్పురస్కృతై రభిష్టుతమ్.

ప్రసన్నముభిముగలవాఁడును శాంతుండును వివాహోలంకారముగలవాఁడును పార్వతితోఁగూడినవాఁడును దేవనమూహముచేఁ బొగడఁబడినవాఁడునుగురుద్రుని ధ్యానింపవలెను. అని దీనియర్థము. ౧౧

సహస్రాణి సహస్రధా బాహువోస్తవ హే
తయః, తానామిశానో భగవః పరాచీనా
ముఖా కృధి.

సహస్రాణి - సహస్రధా - బాహువోః - తవ - హే
తయః - తానామ్ - ఈశానః - భగవః - పరాచీనా -
ముఖా - కృధి.

౧౨

ఇతి శ్రీయజుస్సంహితాయాం - చతుర్థకాండే
పంచమప్రపాఠకే, దశమానువాకః.

భగవః=భగవంతుఁడా ! తవ=నీయొక్క, బాహువోః=చేతులయందు,
హేతయః=అయుధములు, సహస్రధా = వేనవేల విధములయినవిగాను, సహ
స్రాణి=వేలసంఖ్య గలవిగాను, విద్యంతే (అధ్యాపృతము)=ఉన్నవి, ఈశానః=

సమర్థుడవైన, త్వష్ట (అధ్యాత్మత్వము)=నీవు, తాసామ్ = ఆఆయుధముల యొక్క, ముఖా=ముఖములను, మొనలనునట, పరాచీనా=పెడమొగముగల వానిగా, కృధి=చేయుము.

భగవంతుడా! నీహస్తములందు ఆయుధములు వేల కొలది సంఖ్యగలవి వేలకొలది భేదములుగలవి; నీవు వానికి ప్రభుడవు కాబట్టి, ఆయుధముల మొనలను మామీదికి రాకుండునట్లు గావింపుము.

భ. తవ, బాహువోః, హేతయః, సహస్రాశి = లెక్కలేనివి యగుట, సహస్రధా=మేయిధములుగలవి, బాహువోః అనుచో ద్వివచనము తదభిప్రాయము గావని మున్నె చెప్పబడినది. లేక, పెక్కుచేతులాయుధములున్నను రెండేసిచేతులే ప్రహరమునం దుపయోగపడును. లేక, సహస్రాశి=ఒక్కొక్క యాయుధమును వేరవేలరుట. హేతయః=హంసలు, నీచేతులు చేయుహంసలు పెక్కులు పెక్కువిధములు అయ్యెను జెప్పవచ్చును. భగవః, ఈశానః= సమర్థుడవగునీవు, వానిని ప్రయోగించుటకును ఉపసాహరించుటకును సమర్థుడవనుట, తాసాం, ముఖా = మొనలను, హింసాపక్షమందు, ఆరంభముల నని యర్థము. పరాచీనా, కృధి.

ఈమంత్రమునకు ఋషి నారదుడు, లేక కణ్వడు, రుద్రుడు దేవత, ఛందస్సు ఆపస్తంబ. అర్థకృచ్ఛము చరించి పదునైదువేలు జపించినచో బురశ్చరణమగును.

ఈమంత్రముచే రాజులవలని యుపద్రవములకు శాంతిచేయదగును. శాల్వలీపికంకతసమిధలచేగాని యాజ్యముచే దదుపబడిన ప్రీహియవతిలలచేగాని పదివేలువేల్వలయును. రాజులవలన భయము నశించును. రాజువలనఁ బ్రధానపురుషునకు మరణభయము గలుగునప్పుడు దక్షిణామూర్తినిన్ని ధానమున నీమంత్రము లక్ష జపించునది. లేక, వల్లీకమ్మత్తికచే లింగముగావించి యది

శరంగవఱకు నీమంత్రముచే నభిషేకించి యామృతిక నదిలోఁ గలిపి తత్తీరంబున స్వాన్నియందు నేతిలోఁదడువఁబడిన శుద్ధతండులములచేఁ బదివేలాహుతులు వేల్వవలయును. మరణభయము నశించును. వైయడవియందుఁ బోవలయునేని యీమంత్రముచే నెనిమిదివేలమార్లభిమంత్రించి దానిచే శరీరమంతయుఁ బూసికొనిపోవునది, అతని కేభయమునుగలుగదు. కృష్ణచతుర్దశియందు రాత్రి శ్చకానంబున “రాక్షసేభ్యోబలి ముపహరామి” రాక్షసులకు బలియొసంగెదను అని పలుకుచు ఓదనసహితంబగు బిడాలమాంసముచే బలియొందినచో రాక్షసులవలన భయముగలుగదు. రాజునకు దైవోపద్రవముగలుగునేని, మహాశాస్త్రసన్నిధానమున నాజ్యముచే నెనిమిదివేలాహుతులు వేల్వవలయును. కుక్కుటమాంసముచే బలియిచ్చునది, హోమమునకుఁ దొమ్మిదివస్త్రములును, సువర్ణాదికమును దక్షిణయీనలెను. ఆచార్యునకు నిష్కములు మూడుగాని యొకటిగాని రాజ్యమునందు శతతమాంశముగాని యియ్యవలెను. ఇతరులకు దైవోపద్రవము గలుగునపుడు, ఆజ్యముచే నెనిమిదివేలువేల్చునది. దైవోపద్రవములు నశించును.

ధ్యానము.

సర్వపాపహరం దేవం సర్వాభరణభూషితమ్,

సర్వాయుధధరం ధ్యాయేత్సర్వలొకమహేశ్వరమ్.

ఎల్ల పాపములను హరించువాఁడును సమస్తభూషణములచే నలంకరింపఁబడినవాఁడును సమస్తాయుధంబులను ధరించినవాఁడును సమస్తలొకంబులకును మహేశ్వరుండునగు దేవుని రుద్రుని ధ్యానింపవలెను. అని యర్థము.

ఇది శ్రీమత్పాటోపనామ సుందరరామప్రణీతం బగు

శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్రవివరణమునందు దశమానువాకము.

ఓం నమోభగవతే రుద్రాయ.

ఏ కా ద శా ను వా కః.

దశమానువాకమునందు ఋగ్వేదములగు కొన్ని మంత్రములు పఠింపఁబడినవి. ఇక నీయనువాకమునందు మిగిలిన ఋక్కులును మిగిలిన యజుస్సులును బఠింపఁబడును.

సహస్రాణి సహస్రశో యే రుద్రా అధిభూ
మ్యామ్, తేషామ్ సహస్రయోజనే ౭ వ
ధన్వాని తస్మసి.

సహస్రాణి - సహస్రశః - యే - రుద్రాః - అధి - భూ
మ్యామ్ - తేషామ్ - సహస్రయోజనే - అవ - ధన్వాని -
తస్మసి.

౧

అధిభూమ్యామ్ = భూమిమీఁద, యే = ఏ, రుద్రాః = రుద్రులు, సహ
స్రాణి = వేనవేలసంఖ్యగలవారలును, సహస్రమ్ = వేనవేలవిధములుగలవారలును,
సన్తి (అధ్యాహృతము) = ఉన్నారో, తేషామ్ = ఆ రుద్రులయొక్క, ధన్వాని =
ధనుస్సులను, సహస్రయోజనే = వేయియోజనములుగల దేశమునందు, వేయి
యోజనములదూరమునందనుట, అవతస్మసి = మోపెడలించి పెట్టుచున్నాము.

భూమిమీఁద వినాయకులు ప్రమథులు నంది మొదలగు
వేనవేలు జాతులుగలవారలును ఒక్కొక్కజాతియందును వేన
వేల సంఖ్యగలవారలునగు రుద్రులెవ్వరుగలరో వారలయందఱి
ధనుస్సులను మాకు ఎంతమాత్రమును బాధచేయకుండునట్లు

మాకు వేయియోజనములదూరమున నల్లెత్రాడు సడలించి
యుంచెదము.

భ. ఈయనువాకము అవతానమనుపేరుగలది. అందుఁ బెక్కులూ
నుష్కములు. అందు “లేహగ్గోహస్రయోజనే” అనునత్తర్థము అన్నిటి
కిని అనువర్తించును. జపాదికమునందు అద్యంతముక్కులమాత్రమే పఠింపఁ
బడును. వెనక మూడు యజుస్సలు. ఇచట, బ్రహ్మదేవునిచే బ్రాగ్భితుడగు
దేవునిచే సృష్టలము దేవతలయగు రుద్రులు సమస్త చరాచరవర్గములను
రక్షించుట పోషించుట యుపసంహరించుట మొదలగుకార్యములనుచేయుచు
బ్రాణులకుఁ గర్తానురూపమయిన ఫలము నొసంగుచు బ్రహ్మాండమందంతటను
వాయువులు రత్నములు మనుష్యులు మొదలగు నానావిధరూపంబుల విహరించె
దరు, వార లీయనువాకమునఁ బ్రసన్నులగుఁజేయబడుచున్నారని చెప్పెదరు.
భగవంతుండు భక్తులనగుగ్రహించుటకొఱకు వారియభిసంధి కధీనుండై నూలు
విధములుగాను పేయివిధములుగాను లక్షవిధములుగాను దన్న విధించుకొని
వారలొక్కొక్కరికి సాక్షాత్కరించుటయభిమతమొసంగుట మొదలగు నను
గ్రహముసేయుచున్నాడు. అట్లుభక్తులగురువులు సంసారమనాదియగుటం
జేసి లెక్కకుమీఱినవారై లోకానుగ్రహార్థము ప్రవర్తించుచుందురు. వారల
నధికరించి యామంత్రములు పఠింపఁబడుచున్నవని కొందఱు. లోకముల సంహ
రించునట్టి రుద్రుని శ్రోధస్వరూపమయొక్క స్ఫులింగములు ప్రాణులహిం
సించుటకై సర్వలోకములయందును సంచరించుచుండును. ఇవి తత్ప్రసాదసము
లని కొందఱువచించెదరు. మఱికొందఱు, రుద్రసదృశులు గణేశ్వరులగు రుద్రు
లిందు ప్రసన్నులు చేయఁబడుచున్నారని వక్కాణించెదరు.

సహస్రాణి = పెక్కువేలకొలదిగలవారలును, సహస్రశః = వేనవేలు
గానున్నవారలును, ఒక్కొక్కరును పెక్కువేలకొలదిగలవారలును పెక్కువేల
రూపములుగలవారలును అనుట, అగు, యే రుద్రాః = ఏరుద్రులు, అధిభూ

మ్యూమ్=భూమిమీద, లేక, భూమియందు ఈశ్వరులయి, కర్తానురూపముగాఁ బ్రాణుల ననుగ్రహించుచు నిగ్రహించుచు భూమియందు ఈశ్వరులయి, సన్తి = ఉన్నారో, తేషాం, ధన్వాని, సహస్రయోజనే = వేయియోజనముల దూరమునందు, అవతన్నసి. మేముండుచోటికిఁ జుట్టు వేయియోజనముల దూరమువఱకు వారలధనుస్సులను అల్లెత్రాడుసడలించినవానిగాఁ గావించెదము. అంతకావలనుండువారి ధనుస్సులు మోపెట్టినవిగానే యుండుగాక, యనిభావము. లేక, వేయియోజనముల దూరమునున్నవారి ధనుస్సులనుగూడ మోపెడలినవానిగాఁ గావించెద మనగా, అంతకీవలనున్నవారి ధనుస్సుల నట్లుగావించెదమని చెప్పవలసినదే లేదనిభావము. స్తోత్రములచేతను నమస్కారములచేతను హవిఃప్రదానములచేత ఆరుద్రులను తమధనుస్సులమోపెడలించునట్లు ప్రసన్నులం గావించుకొనెద మనుట.

అన్తిన్త హ త్యర్ణ వే ౭ న్త రి ట్టే భ వా అ ధి.

అన్తిన్ - మహతి - అర్ణవే - అంతరియే - భవాః - అధి. ౨

అన్తిన్ = ఈ, కనబడుచున్నయనుట, మహతి = గొప్పదైన, అర్ణవే = సముద్రముతో సమానమయిన, అంతరియే = ఆకాశమునందు, అధి=అధిష్ఠించి, యే(అధ్యాహృతము) = ఏ, భవాః = రుద్రులు, సన్తి (అధ్యాహృతము) = కలరో, తేషాం సహస్రయోజనే అను పూర్వబుక్కు ను త్తరార్థము తొమ్మిదవ బుక్కువఱకు ననుసరించును. తేషాం, ధన్వాని, సహస్రయోజనే, అవతన్నసి.

మనకుఁ గనబడుచున్న మహాసముద్రసదృశమయి యనంతమగునాకాశమునందున్న రుద్రమూర్తు లెవ్వరుగలరో, వారల ధనుస్సును మాకు వేయియోజనములదూరము లోపల నున్న వాని అల్లెత్రాడు సడలించినవాని గావించెదము.

భ. అస్తి, మహతి, అగ్రవే = జలముగల, వర్ష జలముగలయనుట,
అంతరిక్షే = ఆకాశమునందు, అధి = మీఁద, లేక, ఈశ్వరులయి, యే, భవాః =
రుద్రులు, సన్తి. తక్కినది సమానము. ౨

నీల గ్రీవా శ్చ త్రి కణ్ఠా శ్చ ర్వా అధఃక్షమా చ రాః.

నీలగ్రీవాః - శిలకణ్ఠాః - శర్వాః - అధఃక్షమాచరాః. 3

నీలగ్రీవాః=నల్లనికంఠముగలవారలును, నల్లనికంఠమునందలి యేకదేశము
గలవారలుననుట, శిలకణ్ఠాః = తెల్లనికంఠముగలవారలును, తెల్లనితక్కినకంఠ
భాగము గలవారలుననుట, అధఃక్షమాచరాః = భూమిక్రిందఁదిరుగువారలును,
పాతాలమునందుఁ దిరుగువారలుననుట, అగు, యే=నీ, శర్వాః=రుద్రులు,
సన్తి=కలరో, లేహం=ధన్వాని, సహస్రయోజనే, అవతన్నసి.

కాలకూటమును ధరించుటచే గంఠమునం దేకదేశమున
నల్లనై తక్కినకంఠమున తెల్లనై యుండువారలును భూలోకము
నకుఁ గ్రిందఁ బాతాలమున విహరించువారలునగు రుద్రమూర్తు
లెవ్వరుగలరో, వారల ధనుస్సులను వేయి యోజనముల
దూరమునఱకు మోపెడలించెదము.

భ. సమానము.

3

నీల గ్రీవా శ్చ త్రి కణ్ఠా ది వ గ్ రు ద్రా ఉప శ్రి తాః.

నీలగ్రీవాః - శిలకణ్ఠాః - దివమ్ - రుద్రాః - ఉపశ్రితాః. ౪

నీలగ్రీవాః, శిలకణ్ఠాః, దివమ్=స్వర్గమును, ఉపశ్రితాః=పొందినవారలు
నగు, యే, రుద్రాః, సన్తి. లేహమ్, ధన్వాని, సహస్రయోజనే, అవతన్నసి.

కంతమునందు ఏకదేశమునమాత్రము నల్లనై తక్కిన కంతమునఁ దెల్లనై యున్న వారలును స్వర్గమున విహరించు వారలునగు రుద్రులెవ్వరుగలరో, వారలధనుస్సుల వేయియోజనములవఱకు మోపు సడలించెదము.

భ. అర్థాదికము సమానము.

ఈనాలుగుమంత్రములకు ఋషి దుర్వాసుఁడు, రుద్రుఁడు దేవత. ఛందస్సు అనుష్టుప్. దేహశుద్ధికొఱకుఁ జాంద్రాయణకృచ్ఛము చరించి పిమ్మట నైదువేలు జపించినచోఁ బురశ్చరణమగును.

ఈమంత్రములచే నాభిచారికకర్త చేయునది, రాజు స్వదేశజాలగు బ్రాహ్మణులచే జేయింపవలెను. జిల్లేడుదూదిచేఁ జాట్టబడినివి కుండేటి నెత్తుటం దడుపఁబడినవగు శాల్వలీసాలవేత్ర వేణుశరంబుల సమిధలు లక్ష వేల్వవలయును. నూత్నమగుపిచ్చముచే శత్రుప్రతిమను గావించి ప్రాణస్థాపనముచేసి, క్రమముగాఛేదించి వానిచే నెనిమిదివేలు వేల్వవలయును. అంత శశరుధిరా క్రములగు దర్భలచే నెనిమిదివేలువేల్పునది. ఈప్రయోగములచే శత్రువులు నశింతురు. శత్రుకృతాభిచారమునకుఁ బ్రతిక్రియ గోరినవాఁడు, దధిమధు ఘృతాక్షములగు దూర్వలైదువేలు వేల్వవలయును. అట్లుచేయించురాజునకు నభిచారదోషములు నశించును.

ధ్యానము.

దంష్ట్రాకరాశ్వదనం జ్వలజ్వలనమూర్ధజమ్,

బిభ్రాణం త్రిశిఖం దీపం ధ్యాయే ద్భుజగభూషణమ్.

కోఱలచే భయంకరమయిన ముఖముగలవాఁడును మండుచున్న నిప్పు మంటి పెద్దకులుగలవాఁడును మూడుబాష్పాలగులదీపమును ధరించువాఁడును సర్పములు అలంకారముగాఁ గలవాఁడు నగురుద్రుని ధ్యానింపవలెను. అని దీనియర్థము.

యే వృక్షే ఘ సస్పిష్టారా నీల గ్రీ వా విలో హితాః.

యే - వృక్షేఘ - సస్పిష్టారాః - నీలగ్రీవాః - విలోహితాః. ౫

వృక్షేఘ=వృక్షములయందు, లోకములయందువలె వృక్షములయందును రుద్రులున్నారనుట, సస్పిష్టారాః = లేతగడ్డివలె పింజరవర్ణముగలవారును, ఎఱుపుమించిన పసపువర్ణము పింజరమనఁబడును, నీలగ్రీవాః = నల్లనికంఠము గలవారలును, విలోహితాః = మిక్కిలి యెఱునివారలును, యేరుద్రాః = ఏరుద్రులు, సన్తి = కలరో, తేహమ్, ధన్వాని, సహస్రయోజనే, అవతన్తసి.

వృక్షములందున్న రుద్రులు కొందఱు లేతకసపువలె పింజరవర్ణముగలవారలును, కొందఱు కంఠమున నల్లనైనవారలును, కొందఱు మిక్కిలి యెఱునివారలు నగువార లెవ్వరు గలరో, వారలధనుస్సులను మాకు వేయి యోజనములదూరము వఱకు మోపు సడలించెదము.

భ. వృక్షేఘ = స్థావరజంగమాత్మకులగు జీవులందు, లేక, చెట్లయందు, సస్పిష్టారాః = లేతగడ్డివలె పింజరవర్ణముగలవారును, లేక, లోకపీఠకులగు వారలను జీర్ణింపఁజేయువారలును, లోకములకుఁ గీడుగావించువారి వధించు వారలుననుట, నీలగ్రీవాః, విలోహితాః = నానావిధముగా ఎఱునైనవారలును, లేక, కాలుష్యములేనివారలనగు, యేరుద్రాః, సన్తి, తక్కినది సమానము. ౫

యే భూతా నా మధి పతయో విశిఖా సః కపర్దినః.

యే - భూతానామ్ - అధిపతయః - విశిఖాసః - కపర్దినః. ౬

భూతానాం = భూతములకు, అంశర్థానశక్తిగలవై మనుష్యులకు నుపద్రవమునీయు గణవిశేషము లిచ్చుట భూతములనఁబడుచున్నవి. అధిపతయః = ప్రభువులను, విశిఖాసః = జాట్టులేనివారలును, కపర్దినః = జటాజూటము

గలవారలునగు, యేరుద్రాః = ఏరుద్రులు, సన్తి=కలరో, లేహమ్, ధన్వాని, సహస్రయోజనే, అవతన్నసి.

భూతములకు నాధులగు యద్రులు కొందఱు ముండితమయిన శిరస్సుగలవారలును కొందఱు జటాజూటముదాల్చినవారలు నగువార లెవ్వరుగలరో వారలధనుస్సులను వేయియోజనములనటకు అల్లెత్రాడు సడలించియుంచెదము.

భ. భూతానామ్=పంచమహాభూతములకు, లేక, గణవిశేషములకును, అధిపతయః=నియామకులు, అవిప్రవర్తించుటకును నివర్తించుటకును కారణములయినవారు, వానికి సుఖము నిచ్చువారలు, విశిఖాసః = జుట్టులేనివారలును, లేక, నానావిధమయిన కిరణములుగలవారలును, కపర్దినః = జటామకుటముగలవారలును, యేసన్తి, తక్కినది సమానము. ౬

యే అన్నే షు వి వి ధ్యన్తి పాత్రే షు పి బ తో జనాన్.

యే - అన్నే షు - వి - విధ్యన్తి - పాత్రే షు - పిబతః - జనాన్ ౭

యే రుద్రాః = ఏరుద్రులు, అన్నే షు = భుజించు ఐస్తువులయందు, అవస్థితాః (అధ్యాహతము) = ఉన్నవారలయి, జనాన్ = భుజించుచున్న జనులను, వివిధ్యన్తి = విశేషించి బాధించుచున్నారో, యే (అధ్యాహతము)=ఏరుద్రులు, పాత్రే షు=త్రాగదగినవానియందు, అవస్థితాః (అధ్యాహతము) = ఉన్నవారలయి, పిబతః=త్రాగుచున్న, జనాన్=జనులను, వివిధ్యన్తి=విశేషించి బాధించుచున్నారో, లేహమ్, ధన్వాని, సహస్రయోజనే. అవతన్నసి.

ఏరుద్రులు భుజించదగిన అన్నములయందును త్రాగదగినతీరాదులయందును ఉన్నవారలయి పావులగు భుజించు జనులను త్రాగునట్టి జనులను ధాతువైషమ్యము మొదలగు.

వా నిగలిగించి వారిపాపమునకుఁ దగునట్లుగా నానావిధంబుల బాధించుచుందురో, వారలధనుస్సులను వేయియోజనంబుల కీవలఁ గలవానినంతయు మోవెడలించెదము.

భ. పాత్రేషు = త్రాగఁదగినక్షీరాదులయందు, లేక, పాత్రలయందు. తక్కినది, సమానము.

ఈమూఁడు మంత్రములకును ఋషి దేవలుఁడు, దేవత రుద్రుఁడు, ఛందస్సు అనుష్టుప్. వీని పురశ్చరణాదిక మంతయు మునుపటి నాల్గింటికి వరిగ్రహింపవలెను.

యే పథాం పథిరక్షయ విలబ్బదాయ వ్యధః.

యే - పథామ్ - పథిరక్షయః - విలబ్బదాః - యవ్యధః. ౮

పథామ్ = మార్గములయొక్క, అన్ని మార్గములయొక్క యనుట, పథిరక్షయః = మార్గముల రక్షించువారలును, లౌకికములు వైదికములు అను మార్గముల రక్షించువారలుననుట, పృత్యంతర్భూతమున కావృత్తి సాకల్య ద్యోతనార్థము, కొన్ని మార్గములు మాత్రమే కాదు, అన్ని మార్గములకును రక్షకులు ననుట, విలబ్బదాః = ఇరయనఁగా అన్నము, రలలక భేదము, దాని సమూహము విలము, విలమును భరించువారలు కావున విలభృతులు, భకారమునకు బకారము తికారమునకు దకారము ఛాందసము అన్నసమూహమును భక్తుల కిచ్చుటకై భరించియుండువారలును, యవ్యధః = యువులనఁగా శత్రువులు, వారలతోఁ యుద్ధము సేయువారలునుఆగు, యేమద్రాః = ఏమద్రులు, సన్తి, తేహమ్; ధన్వాని, సహస్రయోజనే, అవతన్తసి.

నానావిధములగు లౌకికవైదికమార్గముల నన్నింటిని రక్షించువారలును భక్తులఁ బోషించుటకై అన్నసమూహము

ధరించి యుండువారలును శత్రువులతోఁ బోరువారలునగు ఏరుద్రులుగలరో, వారిధనుస్సులను వేయియోజనములపర్యంతముండువానిని మోపెడలించెదము.

భ. విలబ్బదాః = అన్నసమూహము సత్సార్గమున నుండువారల కిచ్చు. టకై ధరించినవారలు, లేక, అన్నసమూహమును బోషించువారలును, దానికిఁ బ్రభువులుననుట, యవ్యుధః = యకాపనము గలవారిలోనే యుద్ధముసేయు వారలును లేక, యూయస్తే, శరీరేంద్రియ ప్రాణము లిందుచే జేర్పబడుచున్నవే అనువ్యుత్పత్తిచేత, యువశబ్దముచే ఆయువు చెప్పబడుచున్నది. దాని ప్రహరించువారలు, అకారలోపము ఛాందసము, లాకికవైదిక మార్గముల నున్నవారలకుఁ గర్తానుగుణముగాఁ గొందఱి కన్న మొసంగుచుఁ గొందఱియన్న మపహరించుచు కొందఱి కన్న మొసంగి యాయువు నపహరించుచు కొందఱి కాయువునొసంగి యన్నము నపహరించుచుఁ గొందఱికి అన్నము నాయువును రెంటిని ఒసంగుచు కొందఱికి రెంటిని అపహరించుచు విహరించు రుద్రులెవ్వరుగలరో అని తాత్పర్యము. యవ్యుధః=యత్ విధ్యంతి, ఏది కొట్టెదగి. నదో దానినే కొట్టువారలు, కొంచెమయినను ఒకప్పుడైనను మర్యాద నతిక్రమింపవలెదు. ఇతరము సమానము.

౮

యే తీర్థాని ప్రచరన్తి సృకావన్తః నిషజ్జీణః.

యే - తీర్థాని - ప్ర - చరన్తి - సృకావన్తః - నిషజ్జీణః. ౯

యేరుద్రాః=ఏరుద్రులు, సృకావన్తః=బాకుగలవారలయి, నిషజ్జీణః=ఖడ్గముగలవారయి, తీర్థాని=తీర్థములను, రక్షతుం= (ఆధ్యాత్మతము) కాపాడుటకు, ప్రచరన్తి = తిరుగుచున్నారో, లేమిం, ధన్వాని, సహస్రయోజనే, అవతన్నసి.

ఏనుద్రులు హస్తముల బాకును ఖడ్గమును ధరించు వారయి, కాశీ ప్రయాగాది దివ్యతీర్థముల రక్షించుటకై యచటఁ దిగుగుచుందురో, వారల ధనుస్సులను వేయియోజనములదూరమున మోపెడలించియుంచెదము.

భ. యేరుద్రాః, తీర్థాని. సృకావస్తాః = ఆయుధముగలవారలయి, నిషడ్జిణః = ఖడ్గముగలవారలయి, తీర్థాని, కొందఱికి తీర్థఫలము నిచ్చుటకు కొందఱికి తీర్థఫలము లేనట్లుచేయుటకు ననుట, ప్రచరన్తి. తక్కినది సమానము.

ఈమంత్రములకు ఋషి దేవలుఁడు, దేవత రుద్రుఁడు, ఛందస్సు అనుష్టుప్. ప్రాణావత్యకృచ్చము చరించి యైదువేలు జపించినచోఁ బురోహితమగును.

ఋతుగమన దినమునందు స్నానముచేసి, తనయగ్నియందు ఆజ్యమిశ్రమగు కపిలాక్షీరముచే నెనిమిదివేలాహుతులు వేల్వవలయును. పిమ్మట ఋతుగమనముపొందునది. అతనికి విద్వాంసుఁడు వంశకరుఁడు నగుపుత్రుండు గలుగును. తీర్థమూత్రకుఁబోవువాఁడు, తనయగ్నియందు ఆజ్యముచే దడువఁబడిన శుద్ధతండులములచే బదివేలాహుతులువేల్చి మానముధరించి తీర్థమునకుఁబోయి స్నానముచేసివచ్చి యగ్ని నారాధించి మానము వదలవలెను. యథోక్తమగు తీర్థఫలముఁ బొందును. ధ్యానము పూర్వోక్తము తెలియునది. F

య ఏ తా వ స్త శ్చ భూ యా గ్ం స శ్చ ది శ్శీ
రు ద్రా వి త స్థి రే, తే షా గ్ం స హ స్ర యో జ నే
౭ వ ధ న్వా ని త స్త సి.

యేః - ఏతావస్తాః - చ - భూయాంసః - చ - దిశః - రుద్రాః -
వితస్థిరే - తేషామ్ - సహస్రయోజనే - అవ - ధన్వాని -
తస్త్వసి.

యే = ఏ, రుద్రాః = రుద్రులు, ఏతావంతశ్చ = ఇప్పుడు చెప్పబడినంతమాత్రమువారును, భూయాంశశ్చ = ఇంక నధికులును, అధికసంఖ్యగలవారలునుట, దిశః = దిక్కులను, వితస్థిరే = అధిష్ఠించియున్నారో, లేవామ, ధన్వాని, సహస్రయోజనే, అవతన్తసి.

ఇప్పుడు ఈమంత్రములయందు వేనవేలుజాతులుగలిగి యొక్కొకజాతయందు వెనవేలసంఖ్య గలవారలయి యున్నారని చెప్పబడిన సంఖ్యగలవారలును అంతకన్నను అధికసంఖ్యగలిగి సంఖ్యకు మీటియున్న వారలును, ఏరుద్రులు సమస్త దిక్కులయందును వ్యాపించియున్నారో, ఆరుద్రుల యందటే ధనుస్సులను, మాకు వేయియోజనములదూరమునకు లోబడియున్న వానినెల్ల మోపెడలించి యుంచెదము.

భ. లేక, ఏతావంతశ్చ = ఇంతమాత్రమువారిని పరిచ్ఛేదించుట కలవిగాకున్నను ఇంతమాత్రమువారిని పూర్వమంత్రములఁ జెప్పబడినవారలును, భూయాంశశ్చ = అన్నివిధంబులను ఈపరిచ్ఛేదముల నతిక్రమించియున్నవారలును, తక్కినది సమానము.

ఈమంత్రమునకు ఋషి దేవలుఁడు, రుద్రుఁడు దేవత, ఛందస్సు అనుష్టుప్, పురశ్చరణము ప్రయోగము మొదలగునవియంతయుఁ బూర్వమంత్రోక్తములఁ గ్రహింపవలెను.

న మో రు ద్రే భ్యో యే పృ థి వ్యాం యే ౭ స్త రి
క్షే యే ది వి యే శా మ స్తం వా తో వ ర్ష మి ప
వ స్తే భ్యో ద శ ప్రా చీ ర్ష శ ద క్షి ణా ద శ ప్ర తి
చీ ర్ష శో దీ చీ ర్ష శో ధ్వ స్తే భ్యో న మ స్తే నో

మృదయస్తుతేయం ద్విష్టోయశ్చనో ద్వేష్టి
తం వో జమ్భేదధామి.

నమః - రుద్రేభ్యః - యే - పృథివ్యామ్ - యే - అస్త
రిక్షే - యే - దివి - యేషామ్ - అన్నమ్ - వాతః -
వర్షమ్ - ఇషవః - తేభ్యః - దశ - ప్రాచీః - దశ -
దక్షిణాః - దశ - ప్రతీచీః - దశ - ఉదీచీః - దశ -
ఊర్ధ్వః - తేభ్యః - నమః - తే - నః - మృదయస్తు - తే-
యమ్ - ద్విష్టః - యః - చ - నః - ద్వేష్టి - తమ్ - వః-
జమ్భే - దధామి.

౧౧

ఇతి శ్రీయజుస్సంహితాయాం - చతుర్థకాండే

పంచమప్రపాతకే, ఏకాదశోనువాకః.

పంచమప్రపాతక స్సమూహః.

ఈమంత్రము మూడుయజుస్సులు, నమోరుద్రేభ్యః అనుటయు, దశ
ప్రాచీరిత్యాదియు మూటికిని సమానము. యేపృథివ్యాం యేషామన్నమిషవః
అనునవి మొదటిదానికిని, యేస్తరిక్షే, యేషాంవాతఇషవః అనునది రెండవదాని
కిని, యేదివి. యేషాంవర్షమిషవః అనునది మూడవ యజుస్సునకును విశేషము.
కావున మొదటియజుస్సు, నమోరుద్రేభ్యో యేపృథివ్యాం యేషామన్నమిష
వస్తేభ్యో దశప్రాచీర్దశదక్షిణాదశప్రతీచీర్దిశోదీచీర్దిశోర్ధ్వస్తేభ్యోనమస్తేనో
మృదయస్తుతేయం ద్విష్టోయశ్చనో ద్వేష్టి తం వో జమ్భేదధామి, రెండవది,
నమోరుద్రేభ్యోయేస్తరిక్షే యేషాంవాతవర్షమిషవస్తేభ్యోదశ...మూడవది,
నమోరుద్రేభ్యో యేదివియేషాంవర్షమిషవస్తేభ్యోదశ ..అని పృథివ్యాదిలోక

భేదమువలనను ఇహ భేదమువలనను మూడుయజుస్సుల పాత క్రమము తెలియు నది. ఇక వీనికి గ్రమముగా నర్థము వ్రాయబడును.

యే=ఏరుద్రులు, పృథివ్యామ్ = భూమియందు, పర్తస్తే (అధ్యాహృతము) = ఉన్నారో, యేషామ్ = ఎవరికి, అన్నమ్ = అన్నము, ఇషవః= బాణములూ, హింసాసాధనములూఅనుట; ఎవ్వరు తామెవ్వరిహింసింపఁదలఁతురో వారిచే అపధ్యమగునన్నముభక్షింపఁజేయుటచేతను, అన్నార్థము దొంగతనము చేయించుటచేతను వారల హింసింతురో, అని తాత్పర్యము. లేభ్యః= అట్టి, రుద్రేభ్యః=రుద్రులకొఱకు, నమః=నమస్కారము, అస్తు (అధ్యాహృతము) = అగుగాక. ఇక నమస్కారమునకు విశేషణము చేయఁబడుచున్నది. దశ=పది, ప్రాచీః=తూర్పుమొగమైన అంగుళులు, తూర్పుమొగమై అంజలి చేయఁగా, పదియంగుళులు తూర్పుమొగములగుచున్నవి, తూర్పుమొగమయిన అంజలియనుట. ఇట్లుముందున గ్రహించునది. దశ=పది, దక్షిణాః=దక్షిణదిక్కుమొగమైన అంగుళులు. దశ=పది, ప్రతీచీః=పడమరమొగమయిన అంగుళులు. దశ=పది, ఉదీచీః=ఉత్తరదిక్కు మొగమైన అంగుళులు. దశ=పది, ఉార్థ్వాః=ఉార్థ్వదిక్కుమొగమయిన అంగుళులు. వీనిచేతనని యధ్యాహార్యము. లేభ్యః= అరుద్రులకొఱకు, నమః=నమస్కారమగుగాక. లే=అరుద్రులు, నః=మమ్ము, మృదయస్త=సుఖింపఁజేయుదురుగాక. లే=అట్టి, వయమ్ (అధ్యాహృతము)= మేము, యమ్=ఎవ్వని, ద్విష్టః=ద్వేషించుచున్నామో. యశ్చ=ఎవ్వఁడును, నః = మమ్ము, ద్వేష్టి = ద్వేషించుచున్నాడో. తమ్ = అట్టిశత్రువును, వః=మియొక్క, రుద్రులయొక్క, జమ్భే=తెఱవఁబడిననోటియందు, దధామి= ఉంచుచున్నాను.

ఏరుద్రులు భూమియందున్నారో మఱియు వారియందెవ్వరు అపధ్యాన్నము దినిపించియు అన్నముకొఱకు దొంగతనము మొదలగునవి చేయించియు పాపులహింసింపఁచు

అన్నమె హింసచేయునాయుధముగాఁ గల్గియున్నారో అట్టి భూమియందున్న రుద్రులకును అన్నమె యాయుధముగా గల రుద్రులకును నమస్కారము. ఎట్లనఁగా తూర్పున ఒక అంజలియు దక్షిణదిక్కున ఒక యంజలియుఁ బడమర నొకయంజలియు నుత్తరమున నొకయంజలియు నూర్ధ్వదిక్కున నొకయంజలియు నిట్లు సర్వదిక్కులయందునున్న యారుద్రుల కంజలులు గావించి నమస్కారము చేసెదను. ఓరుద్రులారా! ఇట్లు నమస్కారముచేసిన మేము ఎవ్వనిమీఁదఁ బగగొనియున్నామో, ఎవ్వఁడు మామీఁదఁ బగగొనియున్నాఁడో, అట్టి మాశత్రువును మీతెఱవఁబడిననోట వేయుచున్నాను.

భ. ఈయజుస్సుచే లోకత్రయవర్తులగు రుద్రుల నమస్కరించి వారల వలన తనకు సుఖమును తనదేవులకు నాశమును బ్రార్థింపఁబడుచున్నవి. యే, పృథివ్యామ్, వర్తస్తే, యేషామ్, అన్నమ్, ఇషవః=బాణములూ, బాణస్థాసీయములూ అనుట, హింసాసాధనమనిభావము, కొందఱకు అపఖ్యభక్షణాదులు గల్గించి వ్యాధులఁ బుట్టెను, కొందఱి కన్నములేనట్లుచేసి ఆకలిచే బాధ కలిగెను, కొందఱను అస్పార్థము దొంగతనము మొదలగునవిచేయించి రాజుచే శిక్షఁబొందినారు. ఇట్లు పాపులను హింసించుటకు ఎవ్వరికి అన్నము సాధనమో అనితా. లేహమ్, నమః, అస్తు. ఇక నమస్కారమునకు విశేషణము చేయఁబడుచున్నది. దశ, ప్రాచీః, దశ, దక్షిణాః, దశ, ప్రతీచీః, దశ, ఉదీచీః, దశ, ఊర్ధ్వాః, ప్రతిదిక్కునందును ఇట్టి యంగులచే నేదీచేయఁబడుచున్నదో అట్టియీ, నమః=నమస్కారము, తేభ్యః, అస్తు. లే, నః, నృడయస్తు లే, యమ్, ద్విష్టః యశ్చ, నః, ద్వేష్టి, తమ్, వః, జమ్భే=దంతమునందు, శోణయందని కొందఱు, దధామి=కించుచున్నాను. ప్రాచీః, ఇత్యాది స్థలము

నందు, కుర్తః=చేయుచున్నాము. అని కొందఱు వ్యాఖ్యానముచేసెదరు. మఱి కొందఱు, 'మొదట "నమో రుద్రేభ్యః" అనుటచే వాచికనమస్కారము, దశ ప్రాచీర్యానికముచే కాయుకము, వెనుక తేభ్యో నమః అనుటచే మానసికము చేయఁబడుచున్నది. వెనుక, తేనోమృడయన్ద్విత్వానికముచే స్వాభిమతము ప్రార్థింపఁబడుచున్నది" అని వచించెదరు.

యే, అన్తరిక్షే = ఆకాశమునందు, వర్తస్తే=ఉన్నారో, యేహమ్= ఎవ్వరికి, వాతః=వాయువు, ఇషవః = బాణములూ, వాయువుచే రోగాదులం బుట్టించి హింసించెదరో, లేక, ప్రాణాదిపంచనాయువులకు వికారముగలిగించి వానిచే హింసించుటలో అవి భావము, తేభ్యః, రుద్రేభ్యః, నమః, తక్కినది సమానము.

యే, దివి=స్వర్గమునందు, వర్తస్తే, యేహమ్, వర్షమ్, ఇషవః, అవివృష్టి యనావృష్టి మొదలగునవిగలిగించి వర్షముచే బ్రజు బాంధింతురో. తేభ్యః, నమః. తక్కినది సమానము.

ఈయజుస్త్రయాత్మకమయిన మంత్రమునకు ఋషియు దేవతయు భగవంతుఁడు, ఛందస్సు అనుష్టుప్. ఇతఁ బురశ్చరణము అందు మొదటనిరు పదియైదుదినములు ఆహారనియమము ధరించియుండవలెను. మొదటియైదు దినములు తీరముమాత్రమే యాహరించునని, రెండవపంచకము ఫలము, మూడవది పెరుంగు, నాలవదియుఫలము నాహరించునని. ఐదవది యుపవాస ముండునని. వెనుక నిరుపదియొకదినములు హవిష్యభోజియై, నిలుచుండి యెల్లప్పుడును జపింపవలెను. పిమ్మట నైదుదినములు కంఠములొత్తునీళ్లలో నిలు చుండి జపించునని, అటుపిమ్మట నొకదిన మఘమర్దణాధానమున జపించునని, ఆచార్యునకు పదినిష్కము లీవలెను. అతఁ దత్తుల్యమయిన శుక్రావగామిచు నది. పురశ్చరణసిద్ధుఁడగుచు. అటుపిమ్మట, ప్రతిదినమును దనయగ్నియందు ఆజ్యముచే నెరిమిదివేలుగాని యెరిమిదివందలుగాని యాహుతులు వేల్చుచు యావజ్జీవము ననన్యమనస్కుడై జపముసేయుచుండవలయును.

ఇక నీమంత్రముచే జేయవలసిన ప్రయోగము చెప్పబడుచున్నది. ఇట్లు సిద్ధుడగువాడు అమావాస్యయందు దనయగ్నియందుఁ గపిలాజ్యముచే నెనిమిది వేలాహుతులు వేల్పవలయును. అంతఁ గేశములకు లేపము గావించి యెనిమిదివందలు వేలుచునది. అంత నధర్వశిరస్సునందుఁ జెప్పబడినచొప్పున నారాధింపవలెను. అందువలన రక్తాంగియు నెఱ్ఱని వెండ్రుకలు గలదియు ఎఱ్ఱని కన్నులుగలదియు నగుకృత్య ప్రాదుర్భవించును, ఆశక్తిని మున్నెసిద్ధముగానుంచిన యజూర్ధిరపూర్ణంబులగు నాలుగుకుంభములచే దృష్టినిందింపవలెను. లేనిచో నాశక్తిచే దాను నశించును. దానిచే స్వాభిమతమంతయు సాధించుకొనవచ్చును. మఱియును, ఆజ్యముచే బదివేలాహుతులు వేల్చినచోఁ గాలజ్ఞానముగలుగును. సమగ్రమయిన యాయుఃప్రమాణము సిద్ధించును. కాపిలక్షీరముచే బదివేలువేల్చినయెడ జాతిస్మరుడగును. మఱియు నీమంత్రముచే సర్వమును సాధ్యమగునని దేవుడు భగవంతుడగు శంభువు పలికెను.

ధ్యానము.

వృషాధిరూఢం దేవేశం సర్వలోకైకకారణమ్,

ధ్యాయేద్బ్రహ్మాదిభిస్తుత్త్యం పార్వతీసహితం శివమ్.

వృషభము నారోహించినవాడును దేవతలకు నిరూపకుండును సమస్త లోకములకును మూలకారణమయినవాడును బ్రహ్మమొదలగువారలచేఁబొగడఁదగినవాడును బార్వతితోఁ గూడినవాడునగు శివుని ధ్యానింపవలెను. అని దీనియర్థము.

సమష్టిరుద్రాధ్యాయ జపహోమాది క్రమము.

ఈరుద్రసమదాయము జపమాత్రముననె సిద్ధించును. మూడుకాలములయందు స్నానమునేయుచు జపించినయెడ పంచమహాపాతకములచే విముక్తుడగును. ఇక సర్వకామార్థము కొనగోక్తప్రయోగము చెప్పబడుచున్నది.

పూర్వోక్తవిధిచే మంత్రస్యాసాదికము గావించి ప్రథమాత్ర పరిమాణ కలశములను గంధాక్షత సహితంబులు జలపూర్ణంబులు గావించి మున్ను చెప్పిన చొప్పున దేవు నారాధించి దేవునిపార్శ్వమున ప్రథమానువాక మంత్రములచే నాజ్యాహుతులువేల్చి పదునొకండుమాటులు రుద్రమును జపింపవలెను, ఒక్కొక్క మాటు జపించినపుడును అంతమున చమకము పదునొకండనువాకములలో నొక్కొక్క యనువాకము జపించునది. పిమ్మట బంచామృతములచేతను అటు పిమ్మట బంచగవ్యముచేతను నభిషేకించునది. అంత నమస్తే అను మొదటి ఋక్ముచే సర్వోపచారముల గల్పింపవలెను. శవనంతరము రుద్రాధ్యాయులగు బ్రాహ్మణులను యథాశక్తి భుజింపజేయునది. సమస్తకామితంబులును సిద్ధించును. రుద్రమహారుద్రాతిరుద్రములయొద్దేదేని జపించి యుక్తసంఖ్యచే బాయసహోమము సేయునది. అటుగానియెడ, యథాశక్తి తీరముచేతను ఆజ్యముచేతను అభిషేకించునది, లేక, రుద్రాధ్యాయముచే నభిమంత్రితమగు నాజ్య సహితపాయసముచే బదివేలు వేల్చునది. సర్వకామంబులు సిద్ధించును. దుష్ట గ్రహోచ్ఛాటనమునందును ఈవిధానమే గ్రహించునది. ఫట్కారముచే సర్వ కార్యముల నారంభింపవలెను. రాజ్యకాముడగురాజు, ప్రముఖృధనస్వనః ఆనుమంత్రముచేత శివుని శిరస్సున రక్తచందనముచేతను శ్వేత చందనముచేతను దిగ్ధంబులగు కమలసౌగంధికోత్పలంబులు లక్ష పూజించినయెడ రాజ్యలక్ష్యజేందును. మఱియు నమోవఃకిరికేభ్యః ఆనుమంత్రముచేత ఘృతాక్షంబులగు తిల తండులముల లక్షాహుతులు వేల్చినచో రాజ్యమునొందును. ఇక బోధాయ నోక్తప్రయోగము. రుద్రమహారుద్రాతి రుద్రముల నేదేని జపించి ఆజ్యసిక్తంబులగు యవలచే బదివేలు వేల్చుటచే రాజ్యశ్రీ లభించును. శ్రీకాముడగు వాడు రుద్రమహారుద్రాతిరుద్రంబుల నేదేని జపించి పాయసముచే పదివేలు వేల్పవలయును. శ్రీ ప్రాపించును. ధనకాముడు ఇమాగ్ంరుద్రాయ ఆనుమంత్రముచే లక్ష తిలహోమముసేయునది. కాళికాపురాణమున ససత్కుమారుడు. బ్రాహ్మణుడు స్నానముచేసి యంగస్యాసాదులుచేసి నదీతీరంబున బల్చి

మాభిముఖము వృషభాది పరివారరహితమగు లింగమును యథావిధిఁ బూజించి జలముచేతను దివ్యట్ట పలకతమితంబగు పంచగవ్యముచేతను అటుపిమ్మట మరల జలముచేతను అభిషేకించి ధ్యానముచేసి గోరోచనాదులచే తల్లింగమునకు లేప నముగావించి స్త్రిగ్రములు నశిధిలములనగు బిల్వపత్రములచేఁ బూజించునది, పూజాంతమందు దక్షిణాభిముఖుండై మొదటిపదునొకండుదినములు ఆజ్యసహితములగు బిల్వదలములచేతను రెండవ పదొకండుదినములు నీలోత్పలములచేతను మూడవ పదొకండుదినములు గమలములచేతను హోమము గావించునది. మఱియును శివప్రియంబగుగుగ్గులుపు నాజ్యసహితంబుగా దహించునది. ఇట్లు ముప్పదిమూడుదినములు గావించవలెను. సిద్ధుఁడగును. ఎప్పుడు విత్తముగోరునో అప్పుడు వృక్షములను గోరితించుకొని శివునిధ్యానించుచు రుద్రముజపించినచో నావృక్షములు బంగారమగును. లేక, స్వయంభువును పశ్చిమాభిముఖమునగు లింగమును బంకజములచే నాచ్ఛాదించి పదునొకండుదినములు జపించునది. అది వఱకు నింద్యమగు పశువును జూడను స్పృశింపను గూడదు. వ్రతాంతమునందు దేనిఁచూచునో అది బంగారమగును. అన్నకామునకుఁకొనకుఁడు. అసౌయస్తావ్రుః అసౌయోఽవనర్పతి అనురెండువంశ్రములచేతఁ బ్రతిదినము నుదయాస్తమయంబుల నాదిత్యు నుపస్థానము గావించుచుండునది. అత్యయమగు నన్నము గలుగును. మఱియును బోధాయనుఁడు, రుద్రమహారుద్రాతిరుద్రములలో నేదేని జపించి తేనెతోఁడదుఃఖఁబడిన యదుంబరసమిధులచే తంత్రిక్తసంఖ్యను హోమముచేసినచో నన్నవంతుఁడగును. పృష్టికామునకుఁ కొనకుఁడు. ఉదకము కాకము యవలు నాహారముగాఁగొని, అసౌయస్తావ్రుః అనువానిచే గుడతీ రాక్షములుగాని పట్టివిగాని వేలససమిధలు పరివేలు వేల్పవలయును. ఆయు ష్కముఁడు, పూర్వోక్తవిధిచే దేవునారాధించి యన్ని దిక్కులయందును రక్తశీత కృష్ణబలుల నొసంగి రుద్రైకాదశినిం బదునొకండుమాటులు జపించి ఆరాత్రేగోఁఘ్న అనువంశ్రముచే పాడఁగోపచారములు కల్పించి దానినే సహస్రము జపించునది. వ్యాధిగ్రస్తుఁడు సిద్ధుఁడగు బ్రాహ్మణునకు దక్షిణయొసంగి

వానిచే సహస్రము జపింపజేయునేని సర్వవ్యాధివిముక్తుండై శతాయు
వగును. పుత్రకాముడు పరిణోరుద్రస్య అనుదానిచే పటనమిధలు పదివేలు
వేలుచునది. గోవులుగోరువాడు నమోసః కిరికేభ్యః అనుదానిచే పెరుగు
చే దడుపబడిన వికంకతోదుంబర సమిధలు పదివేలు వేలుపవలయును
వాక్కుగోరువాడు మహాచతుష్పదమందు వల్లీకమృత్తికచే లింగము
స్థాపించి పంచగవ్యముచే నభిషేకించి నమోమఃకిరికేభ్యః అనుదానిచే నభి
మంత్రించి మానస్తోకే అనుమంత్రముచే ఘృతపాయసమును బిల్వఫలము నుప
హారముసంగునది. దక్షిణామూర్తిసన్నిధానమున నుత్తమమగు వస యొకపలము
చూర్ణముచేసి తామ్రపాత్రలోనుంచి కపిలాఘృతముతో తర్జనిచే గలిపి
లతాభిమంత్రితముగావించి త్రాగవలెను. ద్రాపేఅన్ధసస్పృశే అనుమంత్రముచే
లక్షహోమముచేసినచో నక్షతములగు వస్త్రములు గలుగును. ఐశ్వర్యామునకు
బోధాయనుడు. రుద్రమహారుద్రాతి రుద్రముల నేదేని జపించి శ్వేతకుసు
మంబులు వేల్చునది. జగమునంతయు పశీకరింపదలంచువాడు, నాభిమాత్ర
జలముననున్నవాడై పెక్కుమార్లు రుద్రము జపించి నియమమున శివుని
బూదించియు సూర్యాభిముఖుండై జితేంద్రియుండై నిరంతరము రుద్రము
జపించుచుండునది, వానికి శివుడు సాక్షాత్కరించును. ఆరోగ్యకాముడు
మానోమహాంతప్ అను మంత్రముచే తిలాహుతులు పదివేలు వేలుచునది.
బాలరకును బరిజనులకు సారోగ్యమగును. భయవిముక్తికై గోరువాడు
ఇమాగ్ం రుద్రాయ అనుమంత్రముచే దధిమధుపాయసము లాక్ష్మికటిచే
బదివేలాహుతులు వేలుచునది. శాంతికాముడు మానోమహాంతప్ అను
మంత్రముచే బ్రతిసంవత్సరము నశ్వత్థసమిధలు పదివేలు వేల్వవలయును.
యాత్రకుఁబోవునపుడును అట్లుగావించునది. నమోభవాయ నమోజ్యేష్ఠాయ
యనుమంత్రములచే భస్మయభిమంత్రించి కుమార గ్రహాదిగ్రస్తులకు దానిచే
రక్షగావించి రాత్రికాలమున జాట్లు ముడివేసియుంచునది. కుమారగ్రహాది
భయము తొలగును. చోరభయము మొదలగునవి సంభవించినపుడు, మీధు

ప్రమ శివతమయనుమంత్రము మనస్సునజపించునది. ఇమాగ్ం రుద్రాయనుమంత్రముచే లేతదూర్వాంకురములచే లక్షవేల్చినచో మహాజ్వరగ్రస్తుడై గతాయువైనను దీర్ఘాయువగును. యా లేరుద్రశివాతనూః అనుమంత్రముచే ప్రతిసరము సహస్రామంత్రితముగావించి పదునొకండుముట్లవేసి బాలురకును గర్భిణులకును హస్తంబున బంధించునది, వారలకు షేమమగును. గోష్ఠ మధ్యమున నగ్నింబ్రతిష్ఠించి ఇమాగ్ంరుద్రాయ అనుమంత్రముచే వికంకత సమిధలు పదివేలు వేల్చినచో గోవులకు శాంతియగును. ఇట్లే నమస్తే రుద్రమన్యవే అనుమంత్రముచేగాని హోమముసేయవచ్చును. చతుష్పాజ్ఞంతువుల కన్నిటికిని ఇదేశాంతి. ఇది ద్విగుణముగావించిన మహాశాంతియగును. ఇది శౌనఖోక్తము. ఇక మేరుతంత్రోక్తము. నమస్తేరుద్ర అగ్నావిష్ఠా అను ప్రశ్నములుగెండును ఆవర్తనము చేయుటచే గంగాస్నానఫలము గలుగును. ప్రతిదినము నావర్తనాభిషేకము చేయుచుండువానికి ఆయాదినమునందు దైవప్రకోపముచే గలుగు నశుభమునశించును. ఆవర్తనమెట్టిదనగా, నమస్తే రుద్రమన్యవే అను నధ్యాయము నొక్కొకమాటు పఠించినప్పుడును అగ్నావిష్ఠాఅనునధ్యాయము నందలి యొక్కొక్కయనువాకము క్రమముగా బంపవలెను. ఇట్లు నమస్తే పదునొకండుమాటులు పఠించినచో అగ్నావిష్ఠా పదునొకండు అనువాకములును సరిపోవుచున్నవి. ఇది యావర్తన మనబడును. ఇది రుద్రియనబడును. ఇట్లు ఒకసంవత్సరము ప్రతిదినమును అభిషేకముచేసినచో సర్వజన్మకృతపాపములును నశించును. ఇట్లు పదునొకండురుద్రులు లఘురుద్ర మనబడును. దీనిచే శివు నభిషేకించినవారు యముని జూడరు. ఇవి పదునొకండైనచో మహారుద్రమగును. అది మహాపాతకముల నశింపజేయును. ఏకాదశమహా రుద్రము లతిరుద్ర మనబడును. ఇందుచే నశింపనిపాపముగాని దోషముగాని యేదియుం గానరాదు. పాపనాశమున కింతకన్నను వేఱుపాయంబును లేదు. పాపమనఁగానేమి? కష్టము కలిగించునది. కావున ఫలప్రదమయి బంధరూప

మహాకష్టము గలిగించునది కావునఁ బుణ్యమును బాపమెయని తలంపవలెను. ఈపుణ్యపాపరూపమైనమలము నశించుటచేఁ జిత్తశుద్ధియగును. చిత్తశుద్ధిచే జ్ఞానేచ్ఛ గలుగును. జ్ఞానముచే మోక్షమని సర్వోపనిషదాఘోషము. కావున రుద్రపాఠము మోక్షమునకు ముఖ్యోపాయము. ఇచ్చట “యశ్శతరుద్రీయ మథీతేస్సోస్నిహతో భవతి-సురాపానాశ్చూతో భవతి - బ్రహ్మహత్యాత్పూ తో భవతి-కృత్యాకృత్యాత్పూతో భవతి - తస్మాదవిముక్తమాశ్రితో భవతి. ఆత్యాశ్రమీసర్వదాసకృద్వాజపేత్ - అనేన జ్ఞానమాప్నోతి సంసారార్ణవ నాశనమ్. అను శ్రీకైవల్యాపనిషదుపదేశ మనుసంధేయము.

ఇది శ్రీమత్తవాటోపనామ సుందరరామ ప్రణీతం బగు
శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్రవివరణమునందు ఏకాదశానువాకము.

నమకభాష్యాంధ్రవివరణము సమాప్తము.

శ్రీ

శ్రీ గణేశ శారదా గురుభ్యో నమః.

శ్రీరుద్రాధ్యాయము, చమకము

ఆంధ్రవ్యాఖ్యానసహితము.

శమ్భో! సకలాన్ దోషాన్ తమస్వ కృపయా ప్రమాదతః ప్రాప్తాన్,
దేహి చ నిఖిలా నర్థాన్ వాత్సల్య దృక్తసజ్జేషు.

అ గ్నా విష్ణూ స జోష నేమా వర్ధన్తు వాం గిరః,
ద్యుమైర్వా జేభిరాగతమ్.

అగ్నావిష్ణూ - సజోషసా - ఇమాః - వర్ధన్తు - వామ్ -
గిరః - ద్యుమైః - వాజేభిః - ఆగతమ్.

అగ్నావిష్ణూ=అగ్నావిష్ణువులారా! అగ్నియును విష్ణువునుజేరి యగ్నా
విష్ణువు లనఁబడుదురు, యువామ్ (అధ్యాహృతము) = మీరలు, సజోషసా=
సమానశ్రీతిగలవారలు, భవతమ్ (అధ్యాహృతము) = కండు. వామ్=
మీయొక్క, ఇమాః=ఈ, గిరః=స్తుతివాక్యములు, మిష్టుగుఱించిన స్తుతివాక్య
ములనుట, వర్ధన్తు=వృద్ధిబొందుఁగాక. యువామ్ (అధ్యాహృతము)=మీరలు,
ద్యుమైః = ధనములతోను, వాజేభిః = అన్నములతోను, యుక్తా (అధ్యా
హృతము) = కూడినవారలయి, ఆగతమ్=రండు.

అగ్నా విష్ణుపులారా ! మీరిద్దఱును మామీఁద సమానమైన
ప్రీతియుంచుడు, అందుచే మిమ్ముఁగూర్చి మేముచేయు స్తుతి
వాక్యములు వృద్ధిబొందుఁగాక, మఱియు, మీరలు ధనములను
అన్నములను దీసికొని మాయొద్దకు రండు.

ఇక ఏకాదశానువాకాత్మకమగు మంత్రము పఠింపఁబడుచున్నది.
యజ్ఞభిన్నమగు నుపాసనాదికర్తము మంత్రభేదముచే ననుష్ఠేయంబను నభి
ప్రాయంబున ననువాక భేదకల్పనమని యెఱుంగునది.

వాజశ్చ మే ప్రస్తశ్చ మే ప్రయతిశ్చ మే ప్రనితిశ్చ మే
ధీతిశ్చ మే క్రతుశ్చ మే స్వరశ్చ మే శ్లోకశ్చ మే శ్రావశ్చ మే
శ్రుతిశ్చ మే జ్యోతిశ్చ మే సువశ్చ మే ప్రాణశ్చ మేఽపానశ్చ
మే వ్యానశ్చ మేఽనుశ్చ మే చిత్తం చ మ ఆధితం చ మే వాక్ చ
మే మనశ్చ మే చక్షుశ్చ మే శ్రోత్రం చ మే దక్షశ్చ మే బలం
చ మ ఓజశ్చ మే సహశ్చ మ ఆయుశ్చ మే జరా చ మ ఆత్మా
చ మే తనూశ్చ మే శర్మ చ మే వర్మ చ మేఽఙ్గాని చ మేఽస్థాని
చ మే పరూగ్ంషి చ మే శరీరాణి చ మే.

వాజః = అన్నము, చకారమునకు పక్ష్యమాణమగు ప్రసవాదికముతో
సముచ్చయమర్థము, మే = నాకు, కల్పతాప = కలుగుఁగాక, ఈక్రియ దశ
మానువాకమునందలిది, అంతటను అన్వయించును. ఇట్లు ముందును ఎఱుంగునది.
చ మే అనుపదములు ప్రసవము మొదలగు ప్రతిశబ్దమునకును అవృత్తమగును.

అంతటను ఇప్పుడు వ్రాయఁబడినయర్థమే తెలియునది. ప్రసవః = అన్నము
యొక్క అభ్యసము, ఇయ్యఁబడుఁగాక భుజింపఁబడుఁగాక ఇత్యాకారకము.
ప్రయతి=శుద్ధి. ప్రసీతిః=ఆనతి, అన్నమునందలి యుత్సుకతయనుట. ధీతిః =
అన్నముధరించుట. క్రతుః = అన్నమునకుఁ గారణమయినయజ్ఞము. స్వరః=
ఉదాత్తాదిస్వరము. శ్లోకః = స్తోత్రము. శ్రావః = వినిపించుశక్తి. శ్రుతిః =
వినునట్టిసామర్థ్యము. జ్యోతిః=ప్రకాశము. సువః=స్వర్గము. ప్రాణః, అపానః,
వ్యానః=ఈమూఁడును వాయువుయొక్క వ్యాపారభేదములు. అనుః=అవ్యా
పారములుగల వాయువు. చిత్తమ్=మనస్సువలనఁ బుట్టుజ్ఞానము. ఆధీతమ్ =
ఆజ్ఞానమునకు విషయమయినద్రవ్యము. వాక్ = వాగింద్రియము. మనః =
మనస్సు. చక్షుః = నేత్రేంద్రియము. శ్రోత్రమ్ = శ్రోత్రేంద్రియము.
దక్షః = జ్ఞానేంద్రియములందలి సామర్థ్యము. బలమ్ = కర్తేంద్రియములందలి
సామర్థ్యము. ఓజః = బలమునకుఁ గారణమయిన యెనిమిదవధాతువు. సహః =
శత్రువుల నెదిరించుట. ఆయుః=ఆయుస్సు. జరా=మునలితనము, మునలితనము
గలుగువఱకు బ్రతికియుండుట యనుట. ఆత్మా=పరమాత్మ, తనూః = దేహము,
మంచిదేహమనుట. శర్త్త = సుఖము. పర్త్త=కవచము. అక్లాని=అవయవములు,
సంపూర్ణములైన యవయవములనుట. అస్థాని = అస్థులు, అద్వైస్థానములఁ
జక్కుఁగా బలవంతములైనయస్థులనుట. పరూషి=ప్రేళ్లు మొదలగువానిపర్వ
ములు, లేక, గనుపులు. శరీరాణి=దేహముయొక్క అవయవములు, ఇదివఱకుఁ
జెప్పనియవయవములనుట.

అన్నము మొదలగునవి యన్నియు నాకుఁ గలుగుఁగాక.

జ్యైష్ఠ్యం చ మృ ఆధిపత్యం చ మే మన్యుశ్చ మే భామశ్చ
మేఽమశ్చ మేఽమృశ్చ మే జేమా చ మే మహిమా చ మే

పరిమా చ మే ప్రధిమా చ మే వర్తా చ మే ద్రాఘుయా చ
 మే వృద్ధం చ మే వృద్ధిశ్చ మే సత్యం చ మే శ్రద్ధా చ మే
 జగచ్ఛ మే ధనం చ మే వశశ్చ మే త్విషిశ్చ మే క్రీడా చ మే
 మోదశ్చ మే జాతం చ మే జనిష్యమాణం చ మే సూక్తం చ
 మే సుక్తతం చ మే విత్తం చ మే వేద్యం చ మే భూతం చ
 మే భవిష్యచ్ఛ మే సుగం చ మే సుపథం చ మే ఋద్ధం చ మే
 ఋద్ధిశ్చ మే క్షప్తం చ మే క్షప్తిశ్చ మే మతిశ్చ మే సుమతిశ్చ మే.

జై య్యమ్ = ప్రశస్తృడగుట. ఆధిపత్యమ్ = ప్రభుత్వము. మన్యః =
 మానసకోపము. భామః = బాహ్యకోపము, ఈకోపములచే నితరులకు భయము
 గలుగుటయనుట. అమః=అప్రమేయత్వము, శత్రువుల కింతటివాడనని తెలియ
 నలవిగాకుండుట. అమృః=జలము, చల్లదనము తియ్యదనముగల జలమనుట.
 జేమా=జయించు సామర్థ్యము. మహిమా=గొప్పదనము, జయముచేగలిగిన
 ధనాదినంపత్తియనుట. పరిమా = పూజ్యత్వము. ప్రధిమా=గృహక్షేత్రాదుల
 యతిశయము. వర్తా=శరీరము, ద్రాఘుయా=పుత్ర పౌత్రాదులదీర్ఘత్వము, అవి
 చ్ఛిన్నమయిన సంతతియనుట. వృద్ధమ్=అధికమయిన యన్నమును ధనమును.
 వృద్ధిః=విద్యమొదలగుగుణములచే గలుగునుత్కర్షణము. సత్యమ్ = యథార్థముఁ
 జేపుట. శ్రద్ధ=పరలోకముగలదనువిశ్వాసము. జగత్ =గోవులు మొదలగు జంగ
 మరూపమయినధనము. ధనమ్=బంగారము మొదలగునది. పశః = అందఱును.
 స్వాధీనులై యుండుట. త్విషిః=దేహకాంతి. క్రీడా=జూదమాడుట మొదలగు
 నది. మోదః=దానివలనగలుగు సంతోషము. జాతమ్=ఇదివఱకుఁబుట్టిన సంతా
 నము. జనిష్యమాణమ్=పుట్టఁబోవుసంతానము. సూక్తమ్=ఋక్కులసమూహము.

సుకృతమ్ = పుణ్యము, దానిచేగలుగు నపూర్వమనుట. విత్తమ్ = ఇదివఱకుఁ బొందఁబడిన ద్రవ్యము. వేద్యమ్ = ఇకమీఁదఁ బొందఁదగిన ద్రవ్యము. భూతమ్ = ఇదివఱకు సిద్ధమయిన తే.త్రానికము. భవిష్యత్ = ఇకమీఁద సిద్ధించునట్టిది. సుగమ్ = చక్కగాఁబొందఁదగిన బంధు గ్రామము మొదలగునది. సువభమ్ = మంచిమార్గము, చోరాదులులేనిమార్గమనుట. ఋద్ధమ్ = వృద్ధి నొందినధనాదికము, లేక, అనుష్ఠించినకర్తయొక్కఫలము. ఋద్ధిః = అనుష్ఠింపఁ బోవునత్రయాగాదుల ఫలము. క్షప్తం=నవ్వకార్యమందు సమర్థమయినద్రవ్యము. క్షప్తిః = తనసామర్థ్యము. మతిః = సాధారణమైన పదార్థముల నిశ్చయజ్ఞానము. సుమతిః = దుర్ఘటములయిన రాచకార్యములు మొదలగువాని నిశ్చయించు జ్ఞానము.

ఈజ్యైష్ఠ్యము మొదలగునవి యన్నియు నాకుఁ గలుగుఁ గాక.

౨

శం చ మే మయశ్చ మే ప్రియం చ మేఽనుకామశ్చ
మే కామిశ్చ మే సామనశ్చ మే భద్రం చ మే శ్రేయశ్చ మే
వస్యశ్చ మే యశశ్చ మే భగశ్చ మే ద్రవిణం చ మే యంతా
చ మే ధర్తా చ మే క్షేమశ్చ మే ధృతిశ్చ మే విశ్వం చ మే
మహశ్చ మే స్తవిచ్చ మే జ్ఞాత్రం చ మే సూశ్చ మే ప్రసూశ్చ
మే సీరం చ మే లయశ్చ మ ఋతం చ మేఽమృతం చ మే
యత్త్వం చ మేఽనామయశ్చ మే జీవాతుశ్చ మే దీర్ఘాయుత్వం
చ మేఽనమిత్రం చ మేఽభయం చ మే సుగం చ మే శయనం
చ మే సూషా చ మే సుదినం చ మే.

3

శమ్=విహికసుఖము. మయః=పరలోకసుఖము. ప్రియమ్=సంతోషము
 నకుఁగారణమయినవస్తువు. అనుకామః=అనుకూల మగుటచేఁ గోరఁబడువస్తువు,
 ఈప్రియానుకామములురెండుమ విహికములు. కామః=ఆముష్మికయిన స్వర్గాది
 కము. సౌమనసః = మనస్సునకు నెప్పుదిగలిగించు బంధువర్గము. భద్రమ్ =
 ఇహలోకమందు రమణీయమయిన వస్తువు. శ్రేయః = పరలోకహితము. వస్యః
 = నివాసమునకు సాధనమయిన గృహము మొదలగునది. యశః=కీర్తి. భగః =
 సౌభాగ్యము. ద్రవిణమ్ = ధనము. యంతా = నియామకుఁడు, ఆచార్యుఁడు
 మొదలగు వారనుట. ధర్తా = ఐోషకుఁడు, తండ్రి మొదలగువారు. క్షేమః =
 ఉన్నధనమును గాపాడుకొనుశక్తి. ధృతిః=ధైర్యము, ఆపదలయందు చలనము
 లేకుండుట. విశ్వమ్ = సమస్తజనులును అనుకూలురై యుండుట. మహాః =
 పూజ. సంవిత్ = వేదశాస్త్రాదులజ్ఞానము. జ్ఞాత్రమ్ = తెలుపునట్టిసామర్థ్యము.
 సూః = కొడుకులు మొదలగువారలఁ బ్రేరేపించు సామర్థ్యము. ప్రసూః =
 భృత్యులు మొదలగువారలఁ బ్రేరించుశక్తి. నీరం = నాఁగలియెద్దులుమొదలగు
 కృషిసాధనములసంపత్తి. లయః = వానిప్రతిబంధములనాశము. ఋతమ్ =
 యజ్ఞముమొదలగుకర్త. అమృతమ్ = ఆయాగాదులఫలము. అయత్తమ్ = రాజ
 యత్త మొదలగు గొప్పవ్యాధులు లేకుండుట. అనామయత్=జ్వరముమొదలగు
 స్వల్పవ్యాధులు లేకుండుట. జీవాతుః = బ్రతుకుటకుఁ గారణమయిన యోష
 ధము. దీర్ఘాయుత్వమ్=గీర్ణమయిన యాయుస్సుగలిగియుండుట, అపమృత్యువు
 లేకుండుట యనుట. మిత్రమ్ = శత్రువులులేమి. భయమ్ = భయములేమి.
 సుగమ్=మంచినదవడి, అందఱకును సమృతమయిన యాచారమనుట. శయనమ్=
 శయ్యితలగడ మొదలగువానిసంపత్తి. సూహ=మంచి ప్రాతఃకాలము, స్నాన
 సంధ్యావందనాదియు క్తమైనదనుట. సుదినమ్ = మంచిదినములు, యజ్ఞ
 దానాధ్యయనాది సంపన్నమనుట.

ఈయైహిక సుఖము మొదలగునవి యన్నియు నాకుఁ
 గలుగుఁగాక.

ఊర్క్మ మే సూన్యతా చ మే పయశ్చ మే రసశ్చ మే
 పృతం చ మే మధు చ మే సగ్ధిశ్చ మే సపీతిశ్చ మే కృషిశ్చ
 మే పృష్టిశ్చ మే జైత్రం చ మే బౌద్ధిద్యం చ మే రయిశ్చ మే
 రాయశ్చ మే పుష్టం చ మే పుష్టిశ్చ మే విభు చ మే ప్రభు చ
 మే బహు చ మే భూయశ్చ మే పూర్ణం చ మే పూర్ణతరం చ
 మేఽక్షితిశ్చ మే కూయవాశ్చ మేఽన్నం చ మేఽక్షుచ్చ మే
 వ్రీహయశ్చ మే యవాశ్చ మే మాషాశ్చ మే తిలాశ్చ మే
 ముద్గాశ్చ మే శిల్వాశ్చ మే గోధూమాశ్చ మే మసురాశ్చ మే
 ప్రియంగవశ్చ మేఽణవశ్చ మే శ్యామా కాశ్చ మే నీవా
 రాశ్చ మే.

౪

ఊర్క్=సామాన్యమైన అన్నము. సూన్యతా=ప్రియవచనము. పయః=పాలు. రసః=దానియందలిసారము. ఘృతమ్=నెయ్యి. మధు=లేనె. సగ్ధిః=బంధువులతోఁగూడి భుజించుట. సపీతిః=బంధువులతోఁగూడి పానము చేయుట. కృషిః=సేద్యము. పృష్టిః=వర్షము, ఇవిరెండును అన్నమునకు హేతువులు. జైత్రమ్=జయించుస్వభావముగలది. సుతేత్రమనుట. బౌద్ధిద్యమ్=పృథ్విగల్గెదలయుత్పత్తి. రయిః=బంగారము, రాయః=రత్నము. ముత్తైములు మొదలగునది. పుష్టమ్=సమృద్ధమయిన సువర్ణము. పుష్టిః=దేహిపోషణము. విభు=అధికమయిన ధాన్యము. ప్రభు=అంతకన్నను అధికమైన ధాన్యము. బహు=అంతకన్నను అధిక ధాన్యము. భూయః=మఱియధికమైన ధాన్యము. పూర్ణమ్=నిండిన ధాన్యము. పూర్ణతరమ్=మిక్కిలిపూర్ణ ధాన్యము.

అక్షితిః = ధాన్యములునశింపకుండుట. కూయవాః = కుత్సికములయినయవలు.
 అన్నమ్ = అన్నము. అక్షుల్ = ఆకిలిలేకుండుట, అన్నముండుటచేననుట.
 ప్రీహయః = పద్దు. యవాః = యవలు. మాషాః = ఉద్దులు. లిలాః = సువృలు.
 ముద్గాః = పెసలు. ఖల్వాః = పెసలకన్నను పెద్దలైన ధాన్యవిశేషము, లేక, సెనగలు.
 గోధూమాః = గోదుమలు. మసురాః = పెసలవంటి ధాన్యవిశేషము. ప్రియజ్వః =
 కొఱ్ఱలు. అణవః = సన్నవరి శ్యామాకాః = గ్రామమునందుగలుగు తృణ
 ధాన్యవిశేషము, చామలు. నీవారాః = అరణ్యమునందుగలుగు తృణధాన్య
 విశేషము.

ఈయన్నము మొదలగునవి యన్నియు నాకుఁ గలుగుఁ
 గాక.

౪

అశ్చా చ మే మృత్తికా చ మే గిరయశ్చ మే పర్వతాశ్చ
 మే సికతాశ్చ మే వనస్పతయశ్చ మే హిరణ్యం చ మేఽయశ్చ
 మే సీసం చ మే త్రపుశ్చ మే శ్యామం చ మే లోహం చ మే
 ఽగ్నిశ్చ మే ఆపశ్చ మే వీరుధశ్చ మే ఓషధయశ్చ మే కృష్ట
 పచ్యం చ మే ఽకృష్టపచ్యం చ మే గ్రామ్యాశ్చ మే ప్రశవ ఆర్త
 త్యాశ్చ యజ్ఞేన కల్పంతాం విత్తం చ మే విత్తిశ్చ మే భూతం చ
 మే భూతిశ్చ మే వసు చ మే వసతిశ్చ మే కర్మ చ మే శక్తిశ్చ
 మేఽర్థశ్చ మే ఏమశ్చ మే ఇతిశ్చ మే గతిశ్చ మే.

అశ్చా = రాయి. మృత్తికా = మట్టి. గిరయః = కులపర్వతములు. పర్వతాః =
 ఇతరములైన పర్వతములు. సికతాః = ఇసుక. వనస్పతయః = వృక్షములు. హిర.

యామ్ = బుగారము, లేక, మెడి. ఆయః = ఇసుము. సీసమ్ = సీసము. త్రపుః =
 తగరము. శ్యామమ్ = కాఱిసుము. లోహమ్ = రాగి మొదలగు లోహము.
 అగ్నిః = నిప్పు. ఆపః = జలములు. వీరుధః = లతలు. ఓషధయః = ఫలించిన
 తోడనే నశించునట్టి చెట్లు. కృష్టపచ్యమ్ = దున్నినకయ్యాయందు ఫలించునట్టి
 ధాన్యాదికము. అకృష్టపచ్యమ్ = దున్ననిచోట ఫలించునట్టిది. మే = నాకు,
 గ్రామ్యశ్చ = గ్రామమునందుఁబుట్టినవియు, ఆరణ్యశ్చ = అడవియందుఁ
 బుట్టినవియు నగు, పశవః = పశువులు, యజ్ఞేన = యజ్ఞముచేత, కల్పంతామ్ =
 సమర్థములగుఁగాక. నాకు గ్రామ్యపశువులును అరణ్యపశువులును యజ్ఞము
 నందుపయుక్తములయి సఫలములగుఁగాక యని తా. విత్తమ్ = మున్నుపొందఁ
 బడినది. విత్తిః = రాఁబోవులాభము. భూతమ్ = విశ్వర్యముతోఁగూడినపుత్రులు
 మొదలగునది. భూతిః = స్వకీయమయిన యైశ్వర్యము. వసు = నివాసమునకు
 సాధనమయిన గోవులు మొదలగునది. వసతిః = నివాసమునకు ఆధారమయిన
 గృహము మొదలగునది. కర్త = అగ్నిహోత్రము మొదలగుకర్త. శక్తిః = దాని
 నరుఁపించుసామర్థ్యము. అర్థః = ప్రయోజనము. ఏమః = పొందవలసినసుఖము.
 ఇతిః = ఇష్టమైనదానిఁ బొందునుపాయము, గతిః = ఇష్టప్రాప్తి.

ఈ అశ్తము మొదలగునవి యన్నియు నాకుఁ గలుగుఁ
 గాక.

౫

అగ్నిశ్చ మ ఇద్ధిశ్చ మే సోమశ్చ మ ఇద్ధిశ్చ మే
 సవితా చ మ ఇద్ధిశ్చ మే సరస్వతీ చ మ ఇద్ధిశ్చ మే ఘామా
 చ మ ఇద్ధి మే బృహస్పతిశ్చ మ ఇద్ధిశ్చ మే మిత్రశ్చ మ
 ఇద్ధిశ్చ మే వరుణశ్చ మ ఇద్ధిశ్చ మే త్వష్టా చ మ ఇద్ధిశ్చ

మే ధాతా చ మ ఇష్టశ్చ మే విష్టుశ్చ మ ఇష్టశ్చ మే
 శ్వినా చ మ ఇష్టశ్చ మే మరుతశ్చ మ ఇష్టశ్చ మే విశ్వే చ
 మే దేవా ఇష్టశ్చ మే పృథివీ చ మ ఇష్టశ్చ మే నైరృతం చ
 మ ఇష్టశ్చ మే ద్యాశ్చ మ ఇష్టశ్చ మే దిశశ్చ మ ఇష్టశ్చ
 మే మూర్ధా చ మ ఇష్టశ్చ మే ప్రజాపతశ్చ మ ఇష్టశ్చ మే.

ఇందు అన్ని మొదలగువారలు ప్రసిద్ధదేవతలు. ఇంద్రుడు వీరలయందు
 దక్షిణోను సమానభాగము గలవాడగుటవలన, వీరియొక్కరితోను కూడఁ
 బరింపఁబడుచున్నాఁడు. అగ్నిః=అగ్ని చేవుడు. ఇంద్రః=ఇంద్రుడు. సోమః=
 చంద్రుడు. సవితా = సూర్యుడు. సరస్వతీ = సరస్వతీదేవి. పూషా=పూష
 యనుదేవత. బృహస్పతిః=బృహస్పతియనుదేవత. మిత్రః=మిత్రుడు. వరుణః
 =వరుణుడు. త్వష్టా = విశ్వకర్త. ధాతా=దేవతానిశేషము. విష్టుః = విష్టువు.
 అశ్వినా = అశ్వినదేవతలు. మరుతః = వాయువులు. విశ్వేదేవాః = విశ్వదేవులు
 అనుదేవతలు. పృథివీ = భూమి. అన్తరక్షమ్ = ఆకాశము. ద్యౌః = స్వర్గము.
 దిశః=నాలుగు దిక్కులు. మూర్ధా=ఊర్ధ్వదిక్కు. ప్రజాపతిః = ప్రజాపతి
 యనుదేవత.

వీరలందఱు నాకు అభిముఖు లగుదురుగాక.

౬

అగ్ంశుశ్చ మే రశ్మిశ్చ మే హాభ్యశ్చ మేధి పతిశ్చ
 మ ఉపాగ్ంశుశ్చ మే నైరృతమశ్చ మ వింద్రవాయువశ్చ మే

మైత్రా వరుణశ్చ మ ఆశ్వినశ్చ మే ప్రతిప్రస్థానశ్చ మే శుక్ర
 శ్చ మే మృధీ చమ ఆగ్రయణశ్చ మే వైశ్వదేవశ్చ మే ధ్రువశ్చ
 మే వైశ్వానరశ్చ మ ఋతుగ్రహశ్చ మేతి గ్రాహ్యశ్చ మ
 విద్యాగ్నశ్చ మే వైశ్వదేవశ్చ మే మరుత్వత్తీయాశ్చ మే మా
 హేష్వాశ్చ మ ఆదిత్యశ్చ మే సావిత్రశ్చ మే సారస్వతశ్చ మే
 సౌష్ణశ్చ మే పాతీవతశ్చ మే హరియోజనశ్చ మే. ౭

ఇందు, అంశువు మొదలగునవి సోమగ్రహవిశేషములు,
 సోమప్రకరణమునందుఁ బ్రసిద్ధములు. ఇవియన్నియు నాకుఁ
 గలుగుఁగాక. ౭

ఇద్ధశ్చ మే బర్హిశ్చ మే వేదిశ్చ మే ధిష్ణియాశ్చ మే
 సుచశ్చ మే చమసాశ్చ మే గ్రావాణశ్చ మే స్వరవశ్చ మ ఉప
 రవాశ్చ మే ధిషవణేచ మే ద్రోణకలశశ్చ మే వ్యాయవ్యాని
 చ మే పూతభృచ్చ మ ఆధవనీయశ్చ మ ఆగ్నిధ్రం చ మే హవి
 ర్ధానం చ మే గ్రహశ్చ మే సదశ్చ మే పురోడాశాశ్చ మే
 పచతాశ్చ మే వభ్రుథశ్చ మే స్వగాకారశ్చ మే. ౮

ఇద్ధము మొదలగునవి యజ్ఞాంగ ద్రవ్యములు. యజ్ఞప్రకరణమునఁ
 బ్రసిద్ధములు. గృహః=పత్నికాలమొదలగునవి. సదః=సదస్సు. పురోడాశాః=

హవిష్సులు. పచతాః=శామిత్రులు మొదలగువారలు. అవబృధః = యాగాంత
స్నానము. స్వగాకారః=శంయువాకము.

ఈయిద్ధము మొదలగునవి నాకు సమృద్ధములయి
యుండుంగాక.

అగ్నిశ్చ మే ఘర్తశ్చ మేఽర్కశ్చ మే సూర్యశ్చ మే
ప్రాణశ్చ మేఽశ్వమేధశ్చ మే పృథివీ చమేఽదితిశ్చ మే దితిశ్చ
మే ద్యౌశ్చ మే శక్వరీరజ్జులయో దిశశ్చ మే యజ్ఞేన కల్పంతా
మృక్ష్ణ మే సామ చ మే స్తోమశ్చ మే యజుశ్చ మే దీతౌ చ
మే తపశ్చ మ్ ఋతుశ్చ మే వ్రతం చ మేఽహోర్తాత్రయో
ర్వైష్ట్యా బృహద్రథస్తరే చ మే యజ్ఞేన కల్పేతామ్.

అగ్నిః=చయనము చేయునట్టివహ్ని. ఘర్తః=ప్రవర్ణము. అర్కః=
“ఇద్వా)యార్కవతే పురోడాశమ్” అని విహితమయిన యాగము. సూర్యః=
సౌర్యంచరుమ్” అని విహితమయినయాగము. ప్రాణః = “ప్రాణాయ స్వాహా”
అని విహితమయినహోమము. అశ్వమేధః=అశ్వము పశువుగాఁగలయాగము.
పృథివీ=భూమి.అదితిః, దితిః, ద్యౌః=దేవతావిశేషములు. శక్వరీః=ఛందోవిశేష
ములు. అజ్గులయః = విరాట్పురుషునకు ప్రేళ్లపంటివైన, దిశః=దిక్కులు, ఇతి
చకారముచే విదిక్కులును. మే=నాయొక్క, యజ్ఞేన=యజ్ఞముచేత, కల్ప
ంతామ్ = సమర్థములగుంగాక, తమతమవ్యాపారములందు సమర్థములగుంగాక
యనుట. ఋక్, సామ=మంత్రవిశేషములు. స్తోమః=సామావృత్తి రూపమైన
స్తోత్రము. యజుః=మంత్రవిశేషము. దీతౌ=యజమానుని సంస్కారము. తపః=

పాపత్యూర్థముచేయు నుపవాసముమొదలగునది. ఋతుః=యాగాంగభూత
 మయినకాలము. ప్రతప్=ప్రతమ. ఆహారాశ్రయః = పగటియొక్కయు
 రాత్రియొక్కయు, పృష్ఠా=పర్వముచేత. మదీయమ్ సస్యంకల్పతామ్=నాదైన
 పైరు సమర్థమగుగాకయని శేషము. భృహద్రథస్తరే = సామవిశేషములు.
 మే=నాయొక్క, యజ్ఞేన = యాగముచేత, కల్పతాం=సమర్థములగుగాక,
 తమవ్యవహారమునందు సమర్థములగుగాక.

F

గర్భశ్చ మే వత్సశ్చ మే త్ర్యవిశ్చ మే త్ర్యవీ చ
 మే దిత్త్యవాట్ చ మే దిత్త్యవీ చ మే షజ్ఞావిశ్చ మే షజ్ఞావీ
 చ మే త్రివత్సశ్చ మే త్రివత్సా చ మే తుర్వవాట్ చ మే
 తుర్వావీ చ మే షష్టవాట్చ మే షష్టావీ చ మే ఉతా చ మే
 వశా చ మే ఋషభశ్చ మే వేహశ్చ మే నద్యాన్ చ మే
 ధేనుశ్చ మే ఆయుర్వజ్ఞేన కల్పతామ్, ప్రాణో యజ్ఞేన కల్పతా
 మపానో యజ్ఞేన కల్పతాం వ్యానో యజ్ఞేన కల్పతాం చతుర్వ
 జ్ఞేన కల్పతాగ్ం శ్రోత్రం యజ్ఞేన కల్పతాం మనో యజ్ఞేన కల్ప
 తాం వాగ్యజ్ఞేన కల్పతా మాత్తా యజ్ఞేన కల్పతాం యజ్ఞో
 యజ్ఞేన కల్పతామ్.

౧౦

గర్భాః=తల్లికడుపుననుడుదూడలు. వత్సాః=పుట్టినదూడలు. త్ర్యవిః=
 ఒకటియు నరసంవత్సరము ఈడుగలమగదూడ. త్ర్యవీ=ఆట్టియాడుదూడ.
 దిత్త్యవాట్ = రెండుసంవత్సరములయీడుగలదూడ. దిత్త్యవీ = ఆటువంటి

వెయ్య. పశ్చాత్తాపః=రెండున్నరసంవత్సర మిడుగలతోడ. పశ్చాత్తాపః=అటువంటి
 వెయ్య. త్రివత్సరః=మూడేండ్లవయసుగలతోడ. త్రివత్సరః=అట్టితెయ్య. తుర్య
 వాత్=మూడునరసంవత్సరమువయస్సుగలమగుదూడ. తుర్యవాత్=అట్టియూడ
 దూడ. ఐష్టవాత్ = నాలుగేండ్లమగుదూడ - పృష్ఠవాత్=అట్టియూడ దూడ.
 ఉత్తా=వీర్యసేచనమునయ సమర్థమగువృషభము. పశా=గొడ్డుటావు. ఋషభః=
 ఉత్తముకన్నను అధికమయినపయస్సుగలయెద్దు. వేహత్ = ఈచుకపోవునట్టి
 యావు, గర్భమునొందినవిట్లు అబోతుపైకొనుటచే నష్టగర్భయగునావనుట.
 అనర్వాక్=బండిలాగునట్టియెద్దు. భేనుః=శ్రొత్తగా ఈనినఆవు. ఇవన్నియు
 మే=నాకు, కల్పతాపః=సంపన్నమగుఁగాక, యాగార్థము కలుగుఁగాక యనుట.
 ఆయుః=ఆయుస్సు, యజ్ఞేన=యజ్ఞముచేత, కల్పతాపః=సమర్థమగుఁగాక.
 ప్రాణః = ప్రాణము, యజ్ఞేన = యజ్ఞముచేత, కల్పతాపః=సమర్థమగుఁగాక.
 అపానః=అపానము, యజ్ఞేన, కల్పతాపః. వ్యానః=వ్యానము, యజ్ఞేన, కల్ప
 తాపః. చక్షుః=నేత్రేంద్రియము, యజ్ఞేన, కల్పతాపః శ్రోత్రమ్=శ్రోత్రేం
 ద్రియము, యజ్ఞేన, కల్పతాపః మనః=మనస్సు; యజ్ఞేన; కల్పతాపః. వాక్=
 వాగింద్రియము; యజ్ఞేన; కల్పతాపః ఆత్మా=శరీరము, యజ్ఞేన, కల్పతాపః.
 ఈయాయస్సు మొదలగునవియన్నియు నాయజ్ఞముచే కార్యసమర్థములగు
 గాకయనితా. యజ్ఞః=చేయబోవునశ్వమేధాదియాగము, యజ్ఞేన=ఇష్టదు
 చేయబడుయాగముచేత, కల్పతాపః=స్వకార్యసమర్థమగుఁగాక. ౧౦

ఏకాచమే త్రిస్రశ్చ మే ఐశ్చ చమే సప్తచమే న
 వచమపకాదశ చమే త్రయోదశ చమే పంచదశ చమే
 సప్తదశ చమే నవదశ చమ ఏకవింశతిశ్చ మే త్రయో
 వింశతిశ్చ మే ఐశ్చవింశతిశ్చ మే సప్తవింశతిశ్చ మే

నవవిగ్ం శతిశ్చ మ ఏకత్రిగ్ం శచ్చ మే త్రయస్త్రిగ్ం శచ్చ మే
 చతస్రశ్చ మే ఽష్టా చ మే ద్వాదశ చ మే షోడశ చ మే విగ్ం
 శతిశ్చ మే చతుర్విగ్ం శతిశ్చ మే ఽష్టావిగ్ం శతిశ్చ మే ద్వాత్రిగ్ం
 శచ్చ మే షట్త్రిగ్ం శచ్చ మే చత్వారిగ్ం శచ్చ మే చతుశ్చత్వా
 రిగ్ం శచ్చ మే ఽష్టా చత్వారిగ్ం శచ్చ మే వాఙ్శ్చ ప్రసవశ్చాపి
 జశ్చ క్రతుశ్చ సువశ్చ మూర్ధా చ వ్యక్తియశ్చాన్త్రాయ
 నశ్చాన్త్యశ్చ భావనశ్చ భువనశ్చాదిపతిశ్చ. ౧౧

ఇతి శ్రీయజుస్సంహితాయాం - చతుర్థకాండే,
 సప్తమప్రపాతక స్సమాప్తః.

ఏకామైదలగునవిసూక్ష్మాపరములు. ఏకా = ఒకటి. త్రి = మూడు.
 పంచ = అయిదు. సప్త = ఏడు. నవ = తొమ్మిది. ఏకాదశ = పదునొకండు. త్రయో
 దశ = పదుమూడు. పంచాశ = పదునైదు. సప్తదశ = పదునేడు. నవదశ =
 పందొమ్మిది, ఏకవింశతి = ఇరువదియొకటి. త్రయోవింశతి = ఇరువదిమూడు.
 పంచవింశతి = ఇరువదియైదు. సప్తవింశతి = ఇరువదియేడు. నవవింశతి = ఇరువది
 తొమ్మిది. ఏకత్రింశత్ = ముప్పదియొకటి. త్రయస్త్రింశత్ = ముప్పదిమూడు.
 ఈదేవీసంఖ్యలు నాకుఁ గలుగుఁగాక యని తా. నాకుఁగల పదార్థములన్నియు
 ఈదేవీసంఖ్యలతోఁ గూడినవిగానే యుండవలయునని భావము. చతస్రః =
 నాలుగు. అష్టా = ఎనిమిది. ద్వాదశ = పందెండు. షోడశ = పదునాఱు. వింశతి
 = ఇరువది. చతుర్వింశతి = ఇరువదినాలుగు. అష్టావింశతి = ఇరువదియెనిమిది.
 ద్వాత్రింశత్ = ముప్పదిరెండు. షట్త్రింశత్ = ముప్పదియాఱు. చత్వారింశత్ =

నలువది. చతుశ్చత్వారింశత్ = నలువదినాలుగు. అష్టచత్వారింశత్ = నలువది యెనిమిది. ఈయుగ్మ సంఖ్యలతోఁ గూడినపదార్థములె నాకుఁ గలుగవలెనని భావము. ఇందుచే, ఈసంఖ్యలయందు శుభవిశేషము బోధితమగుచున్నది. వాజః = అన్నము. ప్రసవః = అన్నముయొక్కయుత్పత్తి. ఆపిజః = ఆయన్నమునకే మాటిమాటికిఁజుత్పత్తి. క్రతుః = భోగాదివిషయమయినసంకల్పము, లేక, యాగము, సువః = అన్నోత్పత్తికారణమయిన యాదిత్యుఁడు. మూర్ధా = ఆకాశము. వ్యక్షియః = వ్యక్ష మనఁగా ఆకాశము. అందుఁ బుట్టినవాయువు. అన్తాయనః = అంతమునందుఁబుట్టినది. అన్త్యః = అంతమున నుండునది. భౌవనః = జగత్తునందుఁబుట్టినచరము అచరము. భువనః = జగదాత్మకుఁడగుదేవుఁడు. అధిపతిః = అధిష్ఠించిపాలించువాఁడు, రాజు అని అనఁబల భావ్యమునందుఁ జెప్పఁబడినది. మేసన్త (అని యధ్యాహృతము) = నాకుఁ గలుగుఁగాక. లేక, ఈవ్యాజాదులు వైత్రాదిమాసములకు నామవిశేషములు. అప్పుడు. లే, సర్వే, ప్రీణన్త = అవియన్నియు సంతోషించుఁ గాక, యని వాక్యము పూరింపఁ దగును.

ఇది శ్రీమత్ప్రవాటోపనామ సుందరరామ ప్రణీతంబగు

శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్రవివరణమునందు

చమకభాష్యవివరణము.

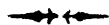
శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్రవివరణము

సమాప్తము.

చెన్నపురి : వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారి

‘వావిళ్ల’ ప్రెస్సున ముద్రితము.—1937.

సంస్కృత గ్రంథములు.

పురాణములు. ౧౭

	ప్రతి 1-కి రు. అ.
అధ్యాత్మ రామాయణము, మూలము	... 1 0
అధ్యాత్మ రామాయణము, ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్య సహితము	... 8 0
సుందరకాండము, మూలము, చిన్న సైజు	... 1 0
శ్రీమద్రామాయణము, మూలము, చక్కనికూర్పు	... 6 0
శ్రీమహాభారతము, గచ్చద్వావ్యాఖ్యానసహితము, 3 సంపుటములు	30 0
శ్రీమద్భాగవతము, శ్రీధరీయవ్యాఖ్యానసహితము, 2 వాల్యములు	10 0
శ్రీమద్రామాయణము, వ్యాఖ్యానచతుష్టయవిశిష్టము, 2 సంపుటములు, చిన్న సైజున చక్కగముద్రితము	... 15 0
శ్రీమద్రామాయణము, ఉత్తరకాండసహా, ఆంధ్ర తాత్పర్య సహితము 7 వాల్యములు	... 17 0
డిటా బాలకాండము, ఆంధ్ర తాత్పర్య సహితము	... 2 0
డిటా అయోధ్యాకాండము	... 3 0
డిటా ఆరణ్యకాండము	... 2 0
డిటా కిష్కింధాకాండము	... 2 8
డిటా సుందరకాండము	... 2 0
డిటా యుద్ధకాండము	... 4 0
డిటా ఉత్తరకాండము	... 2 8

కార్తీకమాహాశ్మయము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	0	12
గరుడపురాణము, సవ్యాఖ్యానాంధ్ర తాత్పర్యము	...	1	0
దేవీభాగవతము, సవ్యాఖ్యానము	...	12	0
వద్దపురాణాంతర్గత మాఘపురాణము, సాంధ్ర తాత్పర్యము...	...	2	0

❖ జ్యోతిష గ్రంథములు. ❖

అఱువదినంపత్సర్గముల (ప్రభవనుండి అక్షయవఱుకును)

దృగ్గణితపంచాంగములు, ఒకేబై ండు	...	8	0
సారావళి, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	3	0
కాలామృతము, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	1	0
శ్రీ పతి, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	1	8
బృహజ్జాతకము, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యవ్యాఖ్యానసహితము, చక్కని ప్రతి, నూతనముదితము	...	2	0
ముహూర్తదర్పణము, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	0	12
జాతకచంద్రిక, గోపాలరత్నాకరము, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	0	8
సర్వార్థచింతామణి	...	0	12
ఛప్పన్నము, ప్రశ్నకాస్త్రము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	0	6
షోడశ ప్రశ్నరత్నావళి, నెహలియన్ అనుష్ఠించిన ప్రశ్న గ్రంథము నకు తెనుగు	...	0	3
నక్షత్రచూడామణి, చక్కని ప్రతి	...	0	6
భృగునూత్రములు, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	0	6
భావార్థచంద్రిక	...	0	8
లఘుతాచకము	...	0	12
వృధపరాశరము	...	0	10
అష్టకవర్ణ, సాంధ్ర తాత్పర్యము, చక్కని ప్రతి	...	0	4
కేరళ ప్రశ్నము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	0	3
సనత్కుమారగృహవాస్తువు	...	0	3

మయవాస్తువు, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	0	5
వాస్తుసర్వస్వము	"	0	4
జలార్గళకాస్త్రము	"	0	4
వనమాల (వర్ష ఫణి)	"	0	3
గౌళికాస్త్రము, తెనుగు	...	0	2
శకునకాస్త్రము, (శిఖనరసింహశతకము)	...	0	4
స్వప్నకాస్త్రము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	0	3

— వేదాంత గ్రంథములు. —

అష్టాక్షరశతోపనిషత్తులు, మూలము, చక్కనికూర్పు	...	6	0
శాంకరగీతాభాష్యము, క్రొత్తకూర్పు	...	1	8
ఉపదేశసాహస్రి, ఆంధ్ర తాత్పర్యవివరణసహితము	...	2	8
కామకలావిలాసము	...	2	0
జ్ఞానవాసిష్ఠము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	8	0
జీవన్ముక్తిప్రకాశిక, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	2	0
నైషకర్మ్యసిద్ధి, సురేశ్వరాచార్యకృతము, టీకాతాత్పర్యసహితము	...	3	8
పంచదశీ ప్రకరణము, ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్యసహితము	...	5	0
బ్రహ్మసూత్రములు, మూలము, చిన్ననైఱ	...	0	3
బ్రహ్మసూత్రభాష్యము, సంస్కృతము, శారీరకమీమాంసాభాష్యము తోడను, శ్రీ గోవిందానంద భగవత్పాదవిరచిత రత్నప్రభాఖ్య వ్యాఖ్యతోడను, శ్రీ సదాశివేంద్రవిరచిత బ్రహ్మత్త్వప్రకాశిక వృత్తితోడను, గ్రంథాంతమున శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యసూరివిరచిత భాష్యరత్నమాలయును చేర్చి ముద్రించినారము	...	8	0
బ్రహ్మసూత్రార్థచంద్రిక, తెనుగువచనము, శ్రీ శంకరాచార్యులవారి భాష్యము అందరికిని తెలియుట దుర్లభమని తలచి చక్కనినైఱతో ఆనేకపుత్తుల ననుసరించి తెనుగువ్యాఖ్యానమును ప్రకటించినారము 2 సంపుటములు	...	12	0
మహావాక్యదర్పణము, శంకరాచార్యవిరచితము, ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్యసహితము	...	1	8

వాసుదేవమననము, తెనుగువచనము	...	0 12
శంకరవిజయము, సవ్యాఖ్యానము, నూతనముద్రితము	...	2 0
సదాముక్తిసుధార్ణవము	...	0 8
వాతయోగప్రదీక	...	2 8
అపరోక్షానుభూతి, సాంధ్రతాత్పర్యము, చిన్ననైజు	...	0 4
వివేకచూడామణి, ఆంధ్రతాత్పర్యము	...	0 12
హరిమీడేస్తవము, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	0 4
ఆత్మబోధము	...	0 4
సౌందర్యలహరి, ఆంధ్రటీకాసహితము, చక్కనికూర్పు	...	0 4
శివగీతా, సాంధ్రతాత్పర్యము, చిన్ననైజు	...	0 12
రామగీతా, సటీక	...	0 6
భగవద్గీతలు, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము, చిన్ననైజు	...	0 8
డిటో కాలిఫోర్నియా	...	1 4
భగవద్గీతలు, శ్రీరామచంద్ర సరస్వతీకృత ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము, మతశ్రయభాష్యములనుండి అనేక అంశము లిందు చేర్చి		
శ్లోకానుక్రమణికతో చక్కగ ముద్రింపబడినది	...	2 12
భగవద్గీతలు, చిన్ననైజు, శ్రీఅనిబిసెంటుగారి ఇంగ్లీషుకర్ణమసహితము	...	0 8
ఉత్తరగీతా, సటీక, చిన్ననైజు, మంచికాగితములు	...	0 12
అద్వైతోపదేశపంచరత్నములు, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0 2
అద్వైతానుభూతి	...	0 2
ఆత్మానాత్మవివేకము	...	0 4
ఆత్మవిద్యావిలాసము	...	0 6

— సంస్కృత కావ్యములు - నాటకములు. —

సంస్కృత (నాగరి) బాలశిక్ష	...	0 3
హిలోపదేశము, చక్కనికూర్పు	...	0 8
భాషామంజరి, సటీక	...	0 4
రఘువంశము, రీ. సర్గలు, పదచ్ఛేదము అర్థము ఆకాంక్షాశబ్దసమాస		
తాత్పర్యవ్యాఖ్యానసహితము, మేలుప్రతి	...	5 0

రఘువంశము, 10 సర్గలు, సవ్యాఖ్యానము	...	1	0
మేఘసందేశము, సవ్యాఖ్యానము	...	0	6
మేఘసందేశము, సంస్కృతాంధ్ర వ్యాఖ్యానసహితము	...	0	12
ఋతుసంహితము, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము	...	0	8
శుష్పబాణవిలాసము, సంస్కృతాంధ్ర వ్యాఖ్యానసహితము	...	0	4
కుమారసంభవము, సవ్యాఖ్యానము, చక్కనికూర్పు	...	0	14
కుమారసంభవము, సంస్కృతాంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము...	...	1	8
మాఘము, సవ్యాఖ్యానము, 6 సర్గలు, చక్కనికూర్పు	...	1	0
మాఘము, 3 సర్గలు, శబ్దసహసతాత్పర్యసంస్కృతాంధ్ర వ్యాఖ్యానసహితము	...	2	0
భారవి, సవ్యాఖ్యానము, 9 సర్గలు, చక్కనికూర్పు	...	0	12
నైషధము, సవ్యాఖ్యానము, 6 సర్గలు, చక్కనికూర్పు	...	1	0
కాదంబి	...	1	8
పంచబాణవిజయము, చక్కనికూర్పు	...	0	4
వసంతతిలకభాణము, చక్కనికూర్పు	...	0	4
ప్రహసనము	...	0	4
విక్రమార్కచరిత్ర, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము	...	1	0
భోజచరిత్ర, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము	...	1	8
రామాయణచంపు, సవ్యాఖ్యానము, చక్కనికూర్పు	...	2	0
భారతచంపూ,	...	2	0
దశకుమారచరిత్రము, క్రొత్తకూర్పు	...	0	12
భర్తృహరిసుభాషితము, ఆంధ్ర పద్యతాత్పర్యసహితము, అట్టబైండు	0	14	
డిటా సవ్యాఖ్యానాంధ్ర టీకాతాత్పర్యము, ఏనుగులత్తణకవి, ఎలకూచి బాలసరస్వతి, పుచ్చగిరి తిమ్మన-ఈముద్దురి ఆంధ్ర పద్య ములుగూడ నిండు చేర్పబడినవి.	...	2	0
విశ్వగుణాదర్యము, సవ్యాఖ్యానము	...	1	0
బిల్హణచరిత్ర, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	0	8
అధర్వణకారి కావళి, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము	...	1	0
అఘకౌముది, చక్కనికూర్పు, నటిప్పణము	...	0	12

అంధ్రీకృతలఘుకాముది	...	2	0
శబ్దమంజరి, చక్కనికూర్పు, శుద్ధప్రతి	...	0	4
తిజన్తమజ్జరీ, ధాతుమజ్జరీ	...	0	4
అంధ్రీకృతన్యాయదర్శనము, ప్రథమభాగము	...	1	0
ప్రతాపరుద్రీయము	...	1	12
చంద్రాలోకము, సుస్కృతాంధ్రటీకాసహితము	...	0	8

— స్తోత్రములు. —

శ్రీగుణరత్నకోశము, సటీక	...	0	4
ముకుందమాలా, సటీక, చిన్ననైజు	...	0	4
సనాతనమానవధర్మములు, సాంధ్రతాత్పర్యము, చిన్ననైజు...	...	0	4
ప్రాతఃస్మరణ, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	0	2
నవగ్రహస్తోత్రము	...	0	4
పరమేశ్వరస్తోత్రకదంబము, శుద్ధప్రతి	...	0	6
దేవీస్తోత్రకదంబము, చిన్ననైజు	...	0	6
శంకరాచార్యస్తోత్రాది	...	0	3
లక్ష్మీహృదయము, నారాయణహృదయము	...	0	3
ఇంద్రాక్షివకవచము	...	0	2
మృత్యుంజయమానసికపూజ	...	0	1
రామబ్రహ్మమానసికపూజ, చిన్ననైజు	...	0	1
విష్ణుసహస్రనామస్తోత్రము, నామావళీసహా	...	0	4
విష్ణుసహస్రనామము, శంకరభాష్యాంధ్రటీకాతాత్పర్యము	...	2	0
లలితాసహస్రనామము, త్రిశతీ, పంచదశీస్తోత్రమువగైరా, నామావళీ సహితము, చిన్ననైజు	...	0	8
లలితాసహస్రనామము, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యవివరణసహితము	...	2	12
సహస్రనామకదంబము	...	0	12
దేవీఖడ్గమాల	...	0	1
భజగోవిదము, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము	...	0	2
రామకర్ణామృతము, ఆంధ్రపద్యతాత్పర్యసహితము, శుద్ధప్రతి	...	1	8
కృష్ణకర్ణామృతము, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము	...	1	8

శివానందలహరి, సంస్కృతాంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము ...	0 12
నీతికాస్త్రము, అంధ్ర తాత్పర్యసహితము ...	0 2
నవత్సుకాచీయము, అంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము ...	0 8
శ్రీకృష్ణలీలాతరంగిణి, అంధ్ర తాత్పర్యసహితము ...	1 8
లక్ష్మీస్తోత్రయము, శ్రీలక్ష్మీప్రార్థనామస్తోత్రము, శ్రీస్తుతి—శ్రీలక్ష్మీహృదయము, నారాయణహృదయము, అంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము, కాలిఁగోబైందు ...	0 12
స్తోత్రరత్నపంచకము, అంధ్ర తాత్పర్యసహితము, ఇందు వేంకటేశ సుప్రభాతలు, శ్రీకృష్ణావతారఘట్టము, గోపికాగీతలు, ముకుంద మాల, గజేంద్రమోక్షము కలవు ...	0 6

—ॐ నిఘంటువులు. ॐ—

అమరము, మూలము, మూడుకాండలు, శుద్ధప్రతి ...	0 8
అమరము, మూలము, ప్రథమకాండము, పెద్దచ్చు ...	0 2
„ ప్రథమకాండ, టీక, రఫ్ ...	0 4
„ „ „గ్గేజు ...	0 6
అమరము, సటీక, ఇంగ్లీషుఅర్థసహితము, చక్కనిప్రతి ...	1 0
డిటా మేలుప్రతి, కాలిఁగోబైందు ...	1 12
గురుబాలప్రబోధిక, చిన్ననైజున రామాశ్రమియాద్యనేక గ్రంథముల సహాయముతో చక్కగ పరిష్కరింపించి అకారాదిఅనుక్రమణికతో ముద్రించి యున్నారము, కాలిఁగోబైందు ...	4 0
నానార్ధరత్నమాల, చక్కనికూర్పు ...	1 0
ధనంజయనిఘంటువు, అంధ్ర టీకానుక్రమణికాసహితము ...	0 12
త్రికాండశేషము, అంధ్ర టీకానుక్రమణికాసహితము ...	1 12
విశ్వకోశము, అంధ్ర టీకానుక్రమణికాసహితము ...	2 8
హారాచరి, ఏకాక్షరికోశము „	0 8
మేదిసీకోశము „	4 0

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,

క్ర.తి 1-1 ద్వు. అ.

ఋగ్వేదపూర్వక్రయోగాదర్శము	...	3	8
శ్రీతైత్తిర్యపూర్వక్రయోగము	...	0	6
రుద్రము—నమకము, చమకము, సస్వరము	...	0	3
రుద్రాఢ్యాయము, భావ్యటికాసహితము	...	1	8
సూర్యసమస్కారము, చిన్ననైతి	...	0	2
సత్యనారాయణప్రతకల్పము, శ్రీత్రహర్ష	...	0	8
ప్రతరత్నాకరము, ప్రథమభాగము	...	0	12
" ద్వితీయభాగము	...	1	21
ప్రతమాదామణి, (సంస్కృతము) చక్కనిక్రతి	...	2	8

జ్యోతిషగ్రంథములు.

60 సంవత్సరముల పంచాంగము (1867-1926) వలకు...	10	0
అష్టకపద్ధు, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0 4
అరూఢరత్నసిద్ధాంతజనము	...	0 12
కాలామృతము, టీకాతాత్పర్యవ్యాఖ్యానసహితము	...	2 0
కృష్ణవాస్తుకాస్త్రము, అను వాస్తుసారసంగ్రహము	...	1 0
జలార్ధకకాస్త్రము, ఆంధ్రటికాసహితము	...	0 6
కాతకచంద్రిక, గోపాలరత్నాకరము, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0 12
పుష్పబంధము, సాధారణక్రతి	...	0 8
బృహద్యోగరత్నాకరము, తెనుగువచనము	...	0 12
బృహత్కాతకము, ఆంధ్రటికాతా వ్యా సముకహి	...	3 8
మయవాస్తు	...	తెలుగు విశ్వవిద్యాలయము
భృగునూత్రములు	...	గ్రంథాలయం.
సక్షత్రచూడామణి, చక్కనిక్రతి	...	0 6
భావార్థచంద్రిక, అం టీకా తా	...	సమైదు సంస్కృతము
	...	శ్రీ. 24 - 8 - 1911

ప్రతి 1-1 ద్వి. అ.

ముహూర్తదర్శనము, సటిక	...	2	0
రెట్టమతకాస్త్రము, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	1	0
లఘుతాచకము	...	1	4
వృద్ధపారాశర్యము, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	0	12
వనమూల (వర్ష ఫణి)	...	0	4
వాస్తుసర్వస్వము	...	0	6
పోడకప్రశ్నరక్షావళి, సెహాలియక్ అనుష్ఠించిన ప్రశ్న			
గ్రంథమునకు తెనుగు	...	0	4
సర్వార్థచింతామణి, సటిక	...	5	0
శేరళప్రశ్నము, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	0	4
శాశికాస్త్రము, తెనుగు	...	0	3
చప్పన్నము, ప్రశ్నకాస్త్రము, తాత్పర్యసహితము	...	0	6
సనత్కుమారగృహవాస్తువు, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	0	4
సనత్కుమారశిల్పికాస్త్రము	...	0	4
సారావళి, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	3	8
శకునకాస్త్రము, (శిఖనరసింహకతకము)	...	0	4
నవ్వుకాస్త్రము	...	0	3
సాముద్రికకాస్త్రము, సటిక	...	0	6
డిటా తెనుగుపద్యకావ్యము	...	0	6
హోరారత్నమాల, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	0	12

ఇంకను అనేక సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు, వాచకములు, నిఘంటువులు, నాగరిలిపిగ్రంథములు మావద్ద దొరకును.

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,

292, ఎన్ థ్లనేడ్, చెన్నపురి.

